

શ્રી યશોવિજયજી

જૈન ગ્રંથમાળા

દાદાશાહેબ, ભાવનગર.

ફોન : ૦૨૭૮-૨૪૨૫૩૨૨

૩૦૦૪૮૪૬

શ્રી થાણા તીર્થોદ્ધાર સ્મારક ગ્રંથાવલિ : પુણ્ય પમ્

શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી ચરિત્ર

[સચિત્ર]

લેખક-

મંગળદાસ ત્રિકમદાસ ઝવેરી

સાહિત્યભૂષણ

વિ. સં. ૧૯૯૮] પ્રથમાવૃત્તિ [વીર સંવત ૨૪૬૮

પ્રકાશક-

પ્રાચીન સાહિત્ય સંશોધક કાર્યાલય

ટેબીનાકા-થાણા

કિંમત રૂ. ૪-૦-૦

દરેક વાચક મદાસયને વિજ્ઞાપિ એટલી જ કે તેઓ યાચના
નૂતન ઐતિહાસિક જિનાલયના દર્શનનો અવશ્ય લાભ લે.

જગન્મહામોહનિદ્રા-પ્રત્યૂષસમયોપમમ્ ।

મુનિસુવ્રતનાથસ્ય, દેશનાવચનં સ્તુમઃ ॥

—કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રીહેમચંદ્રાચાર્ય

પાન્તુ વ સુવ્રતત્રિભોઃ, શ્યામલાઃ કાયકાન્તયઃ ।

જ્ઞાનશ્રીપત્રમહુગાય, મૃગનાભિદ્રવા ઇવ ॥

—શ્રી અમરચંદ્રસૂરિ

આ ગ્રંથમાં તેમજ ‘શ્રીપાલકુમાર ચરિત્ર’માં આપવામાં આવેલા
દરેક ચિત્રોનું કલામય કોતરકામ શ્રી યાચના નૂતન જિનાલયમાં કોત-
રવામાં આવેલ છે. આ દરેક ચિત્રોને જીવંત સ્વરૂપ આપવા માટે
તેમજ યાચનામાં તૈયાર થતા બધા જિનાલયના દિગ્દર્શન નિમિત્તે આ
ગ્રંથ તેમજ શ્રીપાલકુમાર ચરિત્ર અમારા તરફથી પ્રગટ કરવામાં આવેલ છે.

મુદ્રક—

શ્રી યેવંચંદ હામજી કુંડલાકર

આનંદ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ—ભાવનગર.

श्री सुनिसुव्रतस्वामी

एकस्यापि तुरङ्गमस्य कमपि ज्ञात्वोपकार-
 श्रेणिभिः सह षष्ठ्योजनमितामाक्रम्य यः काश्यपीम् ।
 आरामे समवासरद् भृगुपुरस्येशानदिङ्मण्डने,
 स श्रीमान् मयि सुव्रतः प्रकुहतां कारुण्यसान्द्रे दृशौ ॥
 —स्या१५१६ रत्नाकर, पत्र १

આમાત્રબ્રહ્મચારી તપસ્વી પરમપૂજ્ય મહારક જૈનાચાર્ય.

શ્રી જિનઋદ્ધિસૂરીચરણ મહારાજ.

યતિદીક્ષા :—વિ. સં. ૧૯૪૮, ફાગણ સુદિ ૨, ચુર (મારવાડ).

સંવેગીદીક્ષા:—વિ. સં. ૧૯૪૯, અષાઢ સુદિ ૬, પાલીતાણા.

પંચાસપદ:—વિ. સં. ૧૯૬૬, માગસર સુદિ ૩, ગ્વાલીયર.

આચાર્યપદ:—વિ. સં. ૧૯૬૫, ફાગણ સુદિ ૫, થાણા.

જેમના ઉપદેશ અને પ્રખર પ્રયાસોદ્ધારા આજે શ્રી થાણા નગરનો તીર્થોદ્ધાર
ઐતિહાસિક બન્યો છે. તેમના ઉપકાર નીચે હું મારા જીવનની સાર્થકતા કરી રહ્યો છે.
આજે મારા તરફથી પ્રગટ થતું સર્વ સાહિત્ય આ મહાપુરુષની પરમ કૃપાનું ફળ છે.

શ્રી થાણા તીર્થફરસણાર્થે પધારેલ સંઘમાં ગવાયેલી ગહુંલી

સંવત ૧૯૯૭ ના આસો સુદિ ૫ ના દિવસે શ્રીમાન્ શેઠ
ગણુશી ભીમશી જેઓ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ જિનરત્નસૂરિજી મહારાજ-
ના સંસારીપક્ષે ભાષ થાય છે, તેઓ શ્રી જિનરિદ્ધિસૂરિજી મહા
રાજના વંદનાર્થે થાણા તીર્થમાં અપૂર્વ ઉત્સાહથી સંઘ સમક્ષ આવેલ,
જેમાં વ્યાખ્યાનસમયે આઠ મેઘઆઘ્યે સંઘ સમક્ષ આ ગહુંલી
રોચક આત્માપમય અને મધુર ધ્વનિપૂર્વક સંભળાવી હતી કે જે સમયે
તેની અસર ઘણી જ સુંદર અને અવર્ણનીય યતી હતી. તે ગહુંલી
અમો આચાર્યદેવ શ્રી જિનરિદ્ધિસૂરિજીની ગુરુભક્તિ નિમિત્તે પ્રગટ
કરી કૃતાર્થ થઇએ છીએ.

શ્રી જિનરિદ્ધિસૂરિજી મહારાજ

વંદના વંદના વંદના રે જિનરિદ્ધિસૂરિજીને વંદના

ગુરુવંદન પ્રેમ આનંદના રે...જિન.....(આંકણી)

છઠ્ઠું અઠ્ઠમ તપ અગ્નિ જ્વાલાએ, સાધક કર્મ નિકંદના રે...જિન૦૧
થાણા નગરીએ રહી ચોમાસું, બોધત ભવિજનવંદના રે...જિન૦૨
પરણ્યા ભૂપાલ શ્રીપાલ એ નગરે, નરપતિ માતુલ નંદના રે...જિન૦૩
શુદ્ધ ભાવે શ્રી નવપદ પૂજ્યા, પુષ્પો ગ્રહી અરવિંદના રે...જિન૦૪
તીર્થતણી એ પ્રાચીનતાની, કોઈ કાળે થઈ ખંડના રે...જિન૦૫
તેહ ઉદ્ધારને કારણ આપે, હાથ ધરી ચૈલ્યમંડના રે...જિન૦૬
અદ્ભુત ઉત્તુંગ રચના કરાવી, ટાળીને કેઈ વિટંબના રે...જિન૦૭
વિધવિધ કોરણીમય પટરચના, મયણા શ્રીપાલ તાસ અંબના રે...જિન૦૮
એહ પ્રસાદ આપ ગુરુવરનો, ઉજ્જવલ કીર્તિ અમંદના રે...જિન૦૯
ખરતરગચ્છપતિ રિદ્ધિસૂરિગુરુ, મલકે શુક્તાય તનુ રચંદના રે...જિન ૧૦
ચિત્ત જંધુ હોય તીર્થદર્શનથી, ગ્રીષ્મે જ્યું આવનચંદના રે...જિન૦૧૧
સશિષ્ય રત્નસૂરિ સંઘ સકલે, ભદ્ર ભાવે કરી વંદના રે...જિન૦૧૨

પ્રાચીન સાહિત્ય સંશોધક કાર્યાલયના
રોયક પ્રકાશનોમાં સપ્તેમ સહાયતા કરનાર સાહિત્ય અને ધર્મપ્રેમી
શેઠ લખમશી પાલન, કચ્છ-બીદડા

અણીના પ્રસંગે તેમની મદદો કાર્યાલયને ઘણી જ ઉપયોગી નીવડી છે.

સમર્પણ

શેઠ લખમશી પાલન

કવ્ચ-બીદડા.

સ્વાશ્રયથી દ્રવ્ય-પ્રાપ્તિ કરી આત્મકલ્યાણ સાધતા, શ્રી
વીતરાગપ્રરૂપિત આજ્ઞાઓનું એકનિષ્ઠાપૂર્વક યથાશક્ય
પરિપાલન કરતાં તેમજ સંસ્કારિત સાહિત્યોપાસનામાં
સહૃદયતા દાખવી પ્રસંગે-પ્રસંગે દ્રવ્યસહાય
અર્પતા આપના વાત્સલ્યભર્યાં જીવનકાર્યથી
આકર્ષાઈ જળધારા જેમ સૂકાતા પહોવાને
પ્રકુલ્લિત બનાવે તેમ આધુનિક જડવા-
દના જમાનામાં વિપરીત માર્ગે-પ્રયાણ
કરી સંતાપ અનુભવતા સંસાર-
પથિકોને નવજીવન અર્પવામાં
મેઘસમાન આ શ્રી મુનિ-
સુવ્રતસ્વામી ચરિત્ર
તમેને સહૃદયભાવે
સમર્પણ કરતાં કૃત-
કૃત્યતા અનુભવું
છું.

--સંઘશુભાકાંક્ષી

મંગળદાસ ત્રિકમદાસ ઝવેરી

વિ.પં.યા.નુ.ક્રં.મ.

વિભાગ પહેલો

પ્રકરણ	૧ હું:	પુષ્પધન્વાની પીડા....	...	...	૧
„	૨ જી:	રંકમાંથી રાયરાણી...	...	...	૬
„	૩ જી:	પશ્ચાત્તાપ ને પરિણામ...	...	...	૧૧
„	૪ થું:	‘હરિવંશ’ ની ઉત્પત્તિ...	...	...	૧૬

વિભાગ બીજો

પ્રકરણ	૧ હું:	શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીનાં પૂર્વભવો...	...	...	૧૯
„	૨ જી:	પ્રવળયા ને કેવળજ્ઞાનપ્રાપ્તિ...	...	...	૨૨
„	૩ જી:	‘અશ્વાવબોધ’ તીર્થની ઉત્પત્તિ...	...	...	૩૧
„	૪ થું:	રાજકુમારી સુદર્શના...	...	...	૩૮
„	૫ મું:	ચંદ્રલેખાની મનસિદ્ધિ...	...	...	૪૭
„	૬ હું:	સમસ્યાપૂર્તિ ને જાતિસ્મરણજ્ઞાન	...	...	૫૨
„	૭ મું:	અંતિમ અભિવંદન...	...	...	૫૭
„	૮ મું:	શકુનિકાવિહાર...	...	...	૬૧
„	૯ મું:	સુદર્શનાની સ્વર્ગપ્રાપ્તિ	...	...	૬૯
„	૧૦ મું:	શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીનું મોક્ષગમન	...	...	૮૨

વિભાગ ત્રીજો

પ્રકરણ	૧ હું:	નાસ્તિક નમુચી...	...	...	૮૬
„	૨ જી:	સમકાલીન શત્રાકાપુરુષ...	...	...	૯૦
„	૩ જી:	સ્ત્રીરતનની પ્રાપ્તિ...	...	...	૯૪
„	૪ થું:	વિષ્ણુકુમારનું વિરાટ સ્વરૂપ	...	...	૯૯

(૧) સ્વ. જગદ્ગુરુ પરમ પૂજ્ય શ્રી મોહનલાલ મહા-
રાજ (૨) સ્વ. આચાર્ય શ્રી
જિનયશઃસુરિજી (૩) શ્રી
હર્ષમુનિજી (૪) આચાર્યદેવ
શ્રી જિનકાલ્પસુરિજી (૫) સ્વ.
શ્રી નયમુનિજી (૬) આદર્શ
ભ્યોતિષ અને શિલ્પરત્નાકર
શ્રી જયમુનિજી (૭) સ્વ. શ્રી
પદ્મમુનિજી (૮) સ્વ. શ્રી
પ્રતાપ મુનિજી (૯) સ્વ. શ્રી
કેશર મુનિજી ગણીવર (૧૦)
શ્રી ચતુર મુનિજી (૧૧) સ્વ.
શ્રી કલ્યાણ મુનિજી (૧૨)
રાયખલાદુર બ્રહ્મદાસજી (૧૩)
શેઠ કેશરીચંદ બાણાભાઈવાળા
શેઠ બાણાભાઈ ભૂદરજી (૧૪)
લખનૌવાળા બાણીજી.

જન્મ : સંવત ૧૯૯૪ ના આસો સુદ ૩, રાજકોટ.
અવસાન : સંવત ૧૯૯૭ ના અષાઢ શુદ્ધ ૧૪, માહુંગા.

સંવત ૧૯૯૭ના અષાઢ શુદ્ધ ૧૪ ના દિવસે આ દિવ્ય કાન્તિમાન શિશુકુમારને પોણા ત્રણ વર્ષની અદ્ય વયમાં જ સ્વર્ગવાસ થતાં તેના પિતાશ્રી શા. ભાઈચંદ્ર રૂપચંદ્રે તેના સ્મરણાર્થે સારી જેવી સખાવત કરી આળકુમારના જીવનની સાર્થકતા કરી છે, અને તેમના કુટુંબીઓમાં શેઠ વીરચંદ્ર પાનાચંદ્રવાળાએ તેમના નામની પવિત્ર યાદગીરી નિમિત્તે અમારા સાહિત્યમંદિર તરફથી પ્રગટ થતાં શ્રી મુનિસુવ્રત-સ્વામી ચરિત્રમાં સારી જેવી મદદ આપી છે. થાણા દહેરાસરજીમાં કોતરાતા ચિત્રપટ ઉપર આ આળ શિશુના નામની તક્તી ચોડી સ્મરણ ચિરંજીવી બનાવવામાં આવ્યું છે જેના માટે અમે તેમના કુટુંબીઓને ધન્ય-

આ હિ વ ચ ન

જૈન સાહિત્ય-સમૃદ્ધિ ચાર વિભાગમાં વહેંચાયેલી છે: દ્રવ્યાનુ-યોગ, ચરણકરણાનુયોગ, ગણિત:નુયોગ અને કથાનુયોગ. આ ચારે અનુયોગ પૈકી કથાનુયોગને વિશેષ પ્રાધાન્ય આપવામાં આવ્યું છે. કથાનુયોગદ્વારા સામાન્ય આમસમૂહ પણ સહેલાઈથી સદાચાર અને સંસ્કારિતાના સુંદર બોધપાઠ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. આ ઉપરાંત કથાનુ-યોગ વાચકના હૃદયને આકર્ષી લઈ તેના અંતઃકરણ પર શાસ્ત્રીયતાની-ધર્મભાવનાની સચોટ અને તાત્કાલિક અસર ઉત્પન્ન કરી શકે છે.

આ હેતુને લક્ષમાં રાખીને જ સાહિત્યોપાસક સમર્થ જૈન સાહિત્ય-સ્વામીઓએ કથાનુયોગમાં વિશેષ રચના કરી છે અને ઉપલબ્ધ સાહિત્ય-ભંડારનો પોણોસો ટકા નેટલો ભાગ કથાનુયોગનો જ મળી આવશે. સામાન્ય વાતોને પણ કથા રૂઢી શકાય, પરંતુ આકાશપટમાં મ્રહ, નક્ષત્ર અને અસંખ્ય તારાગણ હોવા છતાં, સૂર્ય અને ચંદ્ર જ મળુનાપાત્ર છે તેવી રીતે સાહિત્ય-ગગનમાં, ચોવીશ તીર્થકરો, બાર ચક્રવર્તીઓ, નવ વાસુદેવ અને પ્રતિવાસુદેવ તેમજ નવ બળદેવ એ ત્રેશઃ શલાઠા પુરુષના જીવનચરિત્રો અને તેમાં પણ શ્રી તીર્થકરોના ચરિત્રો ચંદ્ર-સૂર્યનું સ્થાન રોકે છે.

પ્રતાપી અને મહાપુરુષના જીવનચરિત્ર જેવી પરાંપકારક વસ્તુ બીજી ભાગ્યે જ સાંપડે છે. દેશના-ભરપૂર અને સદાચાર શીખવતા જીવનચરિત્રોથી પ્રાણીઓને આત્મભાન થાય છે અને અત્યાર-સુધી અંધકાર-અટવીમાં આથડતાં પ્રાણીને પ્રકાશમય પથ નજરે પડે છે, નિરાશ બનેલ કે શ્રદ્ધાવિહીન હૃદયમાં આશાનું પુન-ર્જવન થાય છે અને મહત્વાકાંક્ષા પ્રગટવા સાથે તેનો અવરાઈ ગએલ

પુરુષાર્થ પ્રગટ થાય છે. એક રીતે કહીએ તો, મહાપુરુષના અભાવમાં તેમનું જીવનચરિત્ર તેમના પ્રત્યક્ષ સમાગમ નેટલું જ સુખ અને આનંદ અર્પે છે.

અન્ય પ્રાણીગણની અપેક્ષાએ મનુષ્ય એવું પ્રાણી છે કે શીઘ્ર મદ્દવસ્તુ ગ્રહણ કરી શકે છે. માનવીનું પ્રધાન લક્ષણ વિવેક-સારાસાર વિચારવાની શક્તિ છે. વાંચનમાં આવતાં સારા યા ખરાબ પ્રસંગોનું ચિત્રણ તેના હૃદય પર ચર્ચા જાય છે અને સંસ્કારી બનેલા આત્મા વિકાસક અને પ્રગતિકારક તત્ત્વોને જલ્દી સ્વીકારી લે છે. સારું વાચન યા તો સારા અનુસરણની છાપ તેના કોમળ અંતરપટ પર પડે છે અને તેને અનુલક્ષીને તેના જીવનવ્યવહારમાં ધાર્મિક ભાવના દષ્ટિ-ગોચર થાય છે. સંતપુરુષોના જીવનચરિત્રથી બુદ્ધિ કેળવાય છે અને ધીમે ધીમે કેળવાયેલી બુદ્ધિ છેવટે મનુષ્યને સાધ્યબિંદુ-મોક્ષ પ્રતિ આકર્ષી જાય છે.

આધુનિક સમયમાં વાચનનો શોખ વધ્યો છે પરંતુ નીતિ, સદાચાર, વિવેક કે વિનયનું દિગ્દર્શન કરાવનારા જીવનચરિત્રોનું સ્થાન કલ્પિત નવલકથાએ ઝડપી લીધું છે. મનુષ્યહૃદય લાગણીઓથી ભરપૂર છે : ક્ષણે-ક્ષણે નવીન તરંગો અને અવનવી વૃત્તિઓ તેના હૃદય-પ્રદેશમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને તેની અસર તેના વર્તન, ક્રિયા અને અભિલાષાઓ ઉપર થાય છે. જે પ્રકારનું વાચન તેના હૃદયનો કબજો મેળવે છે તેવા પ્રકારનો તેનો જીવનવ્યવહાર ધડાય છે અને તેટલા જ ખાતર જીવનને સદાચારી, શ્રદ્ધાળુ અને ન્યાય-નીતિપરાયણ બનાવવા માટે આવા મહાપુરુષોના ચરિત્રોની આવશ્યકતા છે. જીવનચરિત્રોમાં હૃદયને આકર્ષવાની અગર તો વાચકના હૃદય પર ધર્મજીવનની સચોટ છાપ પાડવાની શક્તિ રહેલી છે. આપણે ઘણા કથાનકોમાં વાંચીએ છીએ કે બાલવયમાં આનંદ, પ્રેમ, શૌર્ય કે ભક્તિના અમીપાન પીનાર વ્યક્તિએ ભવિષ્યમાં તેવી મહત્ત્વકાંક્ષાના બળે તે તે ક્ષેત્રોમાં અમર નામના પ્રાપ્ત કરી છે. અમે પણ આ જ કારણને અનુલક્ષીને આ મુનિસુવ્રતસ્વામીનું ચરિત્ર પ્રકાશિત કર્યું છે.

બીજી સંસ્થાઓએ અત્યારસુધી શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ચરિત્ર, ચંદ્રપ્રભ ચરિત્ર, વાસુપૂજ્ય ચરિત્ર, વિમળનાથ ચરિત્ર, શાંતિનાથ ચરિત્ર, નેમ-

આ. શ્રી જિનરત્નસૂરીશ્વરજી મહારાજ.

શ્રી જિનરત્નસૂરીશ્વરજીની ગહુંલી

જન્મ : વિ. સં. ૧૯૩૮ : ત્રીક્ષા વિ. સં. ૧૯૫૮ : ગણિપદ વિ.
સં. ૧૯૬૬ : આચાર્યપદ : વિ. સં. ૧૯૯૬

ગુરુરાયા અહો ! ગુરુરાયા રે, જિનરત્નસૂરિ ગુરુરાયા.

આજ આચારજ પદ પાયા રે... જિનરત્ન.

શાહ લીમસિંહ એસવંશી તસ, તેજખાઈ વર જાયા;
ઓગણીઅડતીસ કચ્છ 'લાયજા' નગરે, ઇહ ભવ જન્મ ધરાયા રે. જિન ૦
વ્યવહારાદિક કળા કૌશલ્યમય, જીવન લઘુવય પાયા;
ક્ષણભંગુર નિજ દેહ પિછાની, વૈરાગ્ય રંગે રંગાયા રે... જિન ૦ ૨
'અરતર' ગચ્છપતિ મોહન મુનિવર, શાન્ત મહન્ત કહાયા;
કર્મવિપાક સુપ્રવચન સુન કર, પ્રતિઓધામૃત પાયા રે... જિનરત્ન. ૩
ઓગણી અક્રાવન વિક્રમ સંવત્, "રેવદર" અર્બુદ છાયા;
મુનિ શિરતાજશ્રી રાજમુનિગુરુ 'મુનિ પદવી' બક્ષાયા રે. જિન. ૪
કાવ્ય કોષ છંદ ન્યાય જ્યોતિષ અરૂ, વ્યાકરણે ચિત્ત લાયા;
આગમ પ્રકરણ પઠનતયા નિજ, ત્યાગ રંગવિકસાયા રે... જિનરત્ન. ૫
ક્ષમાર્જવ માર્દવ મુક્ત્યાદિ, યતિધર્મે મહકાયા;
ફલેશ કુપંથ કદાચહ પરિચહ, ત્યાગી મમતા માયા રે... જિનરત્ન. ૬
એકલ આહાર નિહાર વૃત્તિધર, એકાસન તપ ઠાયા;
દેશ વિદેશ ગુરુ ઉચ્ચ વિહારે, કેઇક ભવ્ય ખુઝાયા રે... જિનરત્ન. ૭
ઓગણી છાસઠમે "લશ્કર" નગરે, શ્રી જિનયશઃસૂરિ રાયા;
યોગોદ્ધવહન સહ આંખિલ તપકર, 'ગણિવર' પદ વિભૂષાયા રે. જિન.
સંઘ આચરહ સહ "મુખ્યાપુરીમે" જિનઋદ્ધિસૂરિ રાયા;
સૂરિમંત્ર અનુષ્ઠાન પુરસ્સર "સૂરિપદે" સ્થપવાયા રે... જિનરત્ન. ૮
ઓગણી છન્નુ ગુરુ ધવલ આષાઢે, સપ્તમી જિન પદ ઠાયા;
મહોત્સવ દશ દિન અવનવ રંગે, બઢતે નૂર સવાયા રે... જિનરત્ન. ૧૦
છત્તીસ ગુણગણસજ્જ હુએ ગુરુ, જન તન મન હર્ષાયા;
યત્કિંચિત્ ગુરુ જીવન દર્શતા; ભદ્ર આનંદન માયા રે. જિનરત્ન. ૧૧

નાથ ચરિત્ર, મહિનાથ ચરિત્ર, પાર્શ્વનાથ ચરિત્ર અને શ્રી મહાવીર-સ્વામી ચરિત્ર બહાર પાડ્યાં છે. જે કે ત્રિપષ્ઠિશલાકા પુરુષચરિત્રમાં ચોવીશે તીર્થ'કરના ચરિત્રો છે, પણ તે સંક્ષેપમાં છે. વળી શ્રી આત્મા-નંદ સલાએ બહાર પાડેલ 'શ્રી તીર્થ'કર ચરિત્ર'માં પણ બધા સંક્ષિપ્ત ચરિત્રો છે. શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી ચરિત્ર સંબંધે સંપૂર્ણ હકીકત દર્શાવનારો કાષ્ઠ ગ્રંથ હોવાત ન હોવાથી અમોએ આ દિશામાં પ્રયત્ન શરૂ કર્યો અને તેના ફલસ્વરૂપ આ સંક્ષિપ્ત ચરિત્ર આપ સમક્ષ રજૂ કરવા ભાગ્યશાળી થયો છું.

આ ચરિત્રમાં પરમાત્મા શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી જે વંશમાં જન્મ્યા તે વંશની ઉત્પત્તિ કેવી રીતે થઈ તે દર્શાવી, શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીના પૂર્વભવોનું વર્ણન આપી તેમના દીક્ષાદિ વિષયોનું વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે. ત્યારબાદ પરમાત્માએ સ્થાપેલા અશ્વાવબોધ તીર્થની સાથે સંબંધ ધરાવતી રાજકુમારી સુદર્શનાનો સંબંધ આજેખ્યો છે અને છેવટે પરમાત્માના શાસનકાળમાં થયેલ નવમા ચક્રવર્તીના વૃત્તાંતની સાથે જૈન આચાર્યોની પ્રાભાવિકતા અને સામર્થ્યતા દર્શાવવા માટે શ્રી વિષ્ણુકુમારનું સંક્ષિપ્ત જીવનવૃત્ત આપ્યું છે.

આ ચરિત્રમાંથી મુખ્ય બોધ જે કાંઈ પણ તરવરતો હોય તો તે મૈત્રીનો. પૂર્વભવના મિત્રનો ઉદ્ધાર કરવા શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીએ કેવો ભગીરથ પ્રયત્ન કર્યો. આ ઉપરાંત ધર્મની અબાધ્ય સતતા અને પુનર્જન્મ તથા પરલોકની સાક્ષાત્ પ્રતીતિરૂપ રાજકુમારી સુદર્શનાનું જાતિસ્મરણજ્ઞાન. આ ઉપરાંત પ્રસંગે પ્રસંગે જૈન ધર્મના વિશિષ્ટ આદેશો અને ક્રિયાઓ તેમજ શ્રાવકના બાર વ્રતની સંક્ષિપ્ત સમજણ આપવામાં આવી છે.

કાષ્ઠ પણ ગ્રંથને ચિત્તમાં રમતો કરવો હોય તો તેને સચિત્ર બનાવવો જોઈએ અને અમારા તરફથી પ્રકટ થતાં દરેક પુસ્તકની માફક ચાલુ બીજા વિશ્વવિગ્રહના સંયોગો તથા કાગળ, પ્રિન્ટિંગ તેમજ બાઈન્ડિંગ વિગેરેના ભાવમાં બેઠક ઉછાળો છતાં આ ગ્રંથને પણ રૂ. ૨૫-૩૦ જેટલા ચિત્રોથી અલંકૃત કરવામાં આવ્યો છે.

ધણા વખતથી મારા મનમાં આ જીવનચરિત્ર લખવાની ભાવના હતી પરંતુ 'શુભે યથાશક્તિ યત્નનીયમ્' એવો ઉપદેશ તથા પ્રેરણા

આપનાર આ. શ્રી જિનઋદ્ધિસૂરીશ્વરજી મહારાજ તથા તેમના વિદ્વાન શિષ્ય શ્રી ગુલામ મુનિએ આ કાર્યમાં પૂરું પ્રોત્સાહન આપ્યું અને ખંતે મુનિવરોની કૃપાદષ્ટિથી જ આ પુસ્તક વેળાસર પ્રગટ કરવા ભાગ્યશાળી બન્યો છું.

આ ઉપરાંત મારે ખાસ આભાર માનવો જોઈએ પ્રૂફરીડીંગ આદિમાં મદદ કરનાર અને સમયે સમયે સૂચના દેનાર “જેન” ઍક્સિસમાં કાર્ય કરતાં ભાઈશ્રી નરોત્તમદાસ (બાલુભાઈ) રૂગનાથનો. કાર્યાલયના સહાયક સાહિત્યરસિક સન્નિત્રો પૈકી શેઠ લખમશી પાત્રન કાપડિયા-કચ્છ-બીડડાવાળા, શેઠ તેજશીભાઈ જેઠુભાઈ હીરાજી-કચ્છ-બીડડાવાળા, શેઠ લીલાધર ગુલામચંદ-વેરાવળવાળા, શેઠ હર-કીસનદાસ મોહનદાસ વસનજી કાપડિયા-પોરબંદરવાળા, શેઠ છોટા લાલ પ્રેમજી-માંગરોળવાળા, શેઠ વીરચંદ પાનાચંદની પેઢીવાળા શેઠ ભાઈચંદ રૂપચંદ તથા પેઢીના વહીવટદારો તેમજ આ કાર્યાલયના ખાસ સ્થંભરૂપ રાવસાહેબ શેઠ રવજીભાઈ સોજપાલ જે. પી. તેમજ શેઠ પદમશી મોનજી ઝવેરી કચ્છ-મુંદડવાળા વગેરે વગેરે સદ્ગૃહસ્થોનો આભાર માન્યા સિવાય તો ચાલે જ કેમ કારણ કે તેમની મદદના અભાવમાં તો કાર્યાલયના પ્રકાશનો જીવંત સ્વરૂપ પકડે જ કેવી રીતે ?

અંતમાં મારા સહાયકો, પ્રેમભાવ દર્શાવનાર મિત્રજનોનો આભાર માની, મોંઘવારીના સમયમાં પણ કરેલા મારા આ સાહસને વધાવી લઈ મને આવા ને આવા ઉપકારક પ્રકાશનો પ્રગટ કરવામાં પગભર કરે અને આ શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીના પવિત્ર જીવન-ચરિત્રમાંથી સૌરભભરી પુણ્ય-પાંખડી ગ્રંથ કરી પોતાના જીવનને સુવાસિત બનાવે એ જ અભ્યર્થના સાથે વિરમું છું.

—મંગળદાસ

“ સમ્રાટ સંપ્રતિ ” તથા “ શ્રીપાલકુમાર ચરિત્ર ”
તેમજ આ રોચક ને લોકપ્રિય ગ્રંથના લેખક

મંગળદાસ ત્રિકમદાસ ઝવેરી
સાહિત્યભૂષણ.

જેમણે થાણા જિનાલયના તીર્થોધધારના કાર્યમાં અવિરત
શ્રમ બઠાવી અપૂર્વ સાથ આપ્યો છે. આ ઉપરાંત ‘પ્રાચીન
સાહિત્ય સંશોધક કાર્યાલય’ નામની સંસ્થાનું સ્થાપન
કરી તેના દ્વારા સાહિત્યના ઝરણુને વહેતું કર્યું છે.

॥ ॐ अहं नमः ॥

॥ अनन्तलब्धिनिधानाय श्रीगौतमस्वामिने नमः ॥

શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીચરિત્ર વિભાગ ૧ લો

પ્રકરણ ૧ લું

પુષ્પધન્વાની પીડા

આ આર્યાવર્તના વત્સ દેશમાં આવેલ કૌશાંબી નામની નગરી પોતાની કીર્તિ-સુવાસથી દિગ-દિગંતમાં પ્રસિદ્ધિ પામેલી હતી. જાણે લક્ષ્મીદેવીએ તેને પોતાના નિવાસરૂપ બનાવી હોય તેમ તે નગરી સર્વ પ્રકારની ઋદ્ધિ-સિદ્ધિથી સંપન્ન હતી. તે નગરીમાં મુમુખ નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો. પોતાના ભુજબળથી તેણે ભલ-ભલા રાજવીનો મદ ઉતારી નાખી તેને પોતાના ખંડિયા રાજા બનાવ્યા હતા અને કેટલીય રાજકન્યાઓ સાથે પાશ્વિગ્રહણ કરી તેણે પોતાના અંતઃપુરને શોભાવ્યું હતું. જુદી જુદી રાણીઓ સાથે લોગવિલાસ લોગવતા તેના દિવસો પાણીના રેલાની માફક વહી જવા લાગ્યા.

સુમુખ રાજવી જેમ શૂરવીર હતો તેમ સાથોસાથ કીડા-કૌતુકી અને કુદરતપ્રેમી હતો. સ્વમનરંજનાથે તે વારંવાર ઉદ્યાન-કીડા આદિ મહોત્સવો યોજતો અને તેમાં પૌરજનો પણ પૂર્ણ ઉદ્ઘાસથી ભાગ લેતા.

એકદા સર્વ ઋતુઓમાં શિરોમણિ વસંતઋતુ આવી પહોંચતા વસંતોત્સવ ઉજવવા માટે રાજાએ આજ્ઞા કરી. જાણે રાજાનો સત્કાર કરવાને જ હોય તેમ ઉદ્યાન પણ નૂતન પત્ર-પુષ્પથી વિકસિત અને પ્રકુલિત બન્યું હતું. રાજસાહિબી સાથે રાજવીએ ગજરૂઢ થઈ પોતાના પુષ્કળ પરિવાર સાથે ઉદ્યાન તરફ પ્રયાણ કર્યું. રાજમાર્ગ પરથી પસાર થઈ પ્રજાજનોનાં પ્રણિપાતને સ્વીકારતો રાજહસ્તી મંદગતિએ જઈ રહ્યો છે તેવામાં એકાએક જેમ વીજળીના ચમકારથી સમગ્ર ગગનમંડળ વ્યાપ્ત થઈ જાય તેમ સમગ્ર રાજસ્વારી અચાનક સ્થંભિત બની ગઈ.

વિશાળ રાજમાર્ગને એક ખૂણે વીરકુર્વીંદ નામના વણકરનું ઝુંપડું આવેલ હતું. વીરકુર્વીંદને વનમાળા નામની અપ્સરા તુલ્ય પત્ની હતી. બંને જણા સંતોષથી આજીવિકા ચલાવી સુખમય રીતે સંસારી જીવન પસાર કરતા હતા. વીરકુર્વીંદ સામાન્ય સ્થિતિનો માણસ હતો. વનમાળા તેની જ્ઞાતિની જ સ્ત્રી હતી પરંતુ બંને વચ્ચે આકાશ પાતાળ જેટલું અંતર હતું. વનમાળા સાથેના તેના સંબંધથી એમ કહેવાતું કે ‘કાગડાની કોટે રત્ન બાંધવામાં આવ્યું છે’ પણ કર્મના અબાધિત નિયમને અનુસર્યો સિવાય કોઈને ચાલતું નથી.

જ્યારે રાજા સુમુખ રાજમાર્ગેથી પસાર થઈ રહ્યો હતો ત્યારે વનમાળા પાણી ભરવા નિમિત્તે પોતાની ઝુંપડી-માંથી બહાર નીકળી અને રાજસ્વારી જોવા લાગી. અચાનક રાજાની દૃષ્ટિ તેના પર પડી અને તેના વિકસિત કર્મજ જેવા લોચન, ચંદ્ર સરખું ઉજ્જવળ મુખ અને સુરેખ તેમજ ઘાટીલા સુંદર ગાત્રો જોઈ રાજા તેના તરફ આકર્ષાયો. રાજાને વનમાળા આ ભૂલોકમાં અપ્સરા તુલ્ય માલૂમ પડી અને તે હલકા કુળની હોવા છતાં અંતઃ-

પુરની પટરાણીઓ તેની આગળ તેને તુચ્છ ભાસવા લાગી. તેના હૃદય-માં તેના પ્રત્યે અનુરાગ ઉપજ્યો અને કામદેવે ધીમે ધીમે તેના પર પોતાનો પ્રભાવ અજમાવવા માંડ્યો. કામદેવની રીતિ-નીતિ એવી છે કે એક વખત પોતાના સપાટામાં કોઈ સપડાયો કે પછી તેને વિશેષ ને વિશેષ ઝકડવા માટે તે પોતાના સમગ્ર શસ્ત્રોનો ઉપયોગ કરવો શરૂ કરી દે છે. રાજા પોતાની સ્થિતિનું તેમજ સ્થાનનું ભાન બૂલી ગયો અને વનમાળા જાણે દેવલોકમાંથી ઉતરી આવી હોય અગર તો નાગલોકમાંથી પાતાળકન્યા આવી પહોંચી હોય તેમ જણાયું. તેને લાગ્યું કે વિધાતાએ વનમાળા મારા જેવા શૂરવીર રાજવી માટે જ સજી છે, તો મારે તેને અવશ્ય મારી પટરાણી બનાવવી. આવા વિચાર-તરંગે ચઢેલ રાજાએ મહાવતને ગજ જિલો રાખવા આજ્ઞા ફરમાવી અને જાણે વનમાળાના નયન-બાણથી વીંધાયો હોય-ધાયલ થઈ ગયો હોય તેમ ત્યાંથી એક ડગલું પણ આગળ વધી શક્યો નહીં. તેના પ્રત્યેક અવયવોનું તે નિર્નિમેષ નયને અવલોકન કરવા લાગ્યો. ધીમે ધીમે તેની કામવિહ્વળતા વધતી ગઈ અને રાજવીની આ સ્થિતિ નીરખી સમગ્ર રાજસ્વારી પણ પત્થર સદૃશ સ્થંભી ગઈ.

ખીજી બાજુ કુદરતી સંયોગાનુસાર વનમાળા પણ સુમુખ નૃપ પ્રત્યે આકર્ષાઈ. રાજાની કામવિહ્વળ સ્થિતિ અને મનોદશા પારખી જઈ યૌવનવતી વનમાળાએ પણ પ્રસંગનો લાભ લેવાનો નિશ્ચય કર્યો. સ્ત્રીજાતિને ચપળા કહેવામાં આવે છે તે તેની આવી જાતની વિચારસરણીને અંગે જ. કામ પણ એવી વસ્તુ છે કે-તે પોતાને વશ પડેલા પ્રાણીઓને સારાસારનું ભાન બૂલાવે છે. વનમાળા અને સુમુખનું તારામૈત્રક થયું અને બંને જાણે દ્વંદ્વથી જ એક ખીજના હૃદય પરસ્પર અર્પણ કરતાં હોય તેમ સ્તબ્ધ બની જઈ વનમાળા પોતાનું પ્રાણી બરવા જવાનું કાર્ય બૂલી ગઈ, રાજવી પોતાની રચવાડી બૂલી ગયો. એક કવિએ ખરેખર સાચું જ કહ્યું છે કે-

નયન નયનકી આરસી, નયન નયનકો હેત;
નયન નયનકે નયનમેં, નયન નયનકો દેત.

રાજાને આ પ્રમાણે પૂતળાની માફક સ્તંભિત અને વિચાર-મગ્ન બની ગયેલ જાણી સુદ્ધ મુમતિ મંત્રી વસ્તુસ્થિતિ પારખી ગયો, પણ આ સંબંધમાં વચલી માર્ગ કાઢ્યા સિવાય છૂટકો ન હતો. તેણે તરત જ પોતાનો અશ્વ રાજહસ્તી સન્મુખ ખડો કર્યો અને રાજવીને નમ્ર વાણીમાં કહ્યું કે—“ રાજન્ ! આ રથવાડીના હર્ષદાયક પ્રસંગે આપને વચ્ચે આટલી બધી ઢીલ શા માટે કરવી પડે છે ? વિષાદનું કોઈ કારણ નથી. ઉદ્યાનમાં દાસદાસીઓ વિધવિધ સામગ્રી સાથે ઉપસ્થિત થયેલ છે અને આપનું અંતઃપુર પણ ક્યારનું ચ ત્યાં રાહ જોઈ રહ્યું છે, માટે આપ હસ્તિને આગળ ચલાવવાની આજ્ઞા આપો. આપની આ જાતની વર્તણૂકથી પ્રજામાં શંકાની લાગણી ફેલાશે, માટે આપ વનકીડાર્થે પધારો. યોગ્ય સમયે આપનું ઇચ્છિત કાર્ય પાર પડી જશે.” મંત્રીના આ વચનો અત્યારે રાજવીને શૂળની માફક શલ્યરૂપ લાગ્યા, પરંતુ અવસરને ઓળખી જઈ તેણે મહાવતને હાથી ચલાવવા આજ્ઞા આપી. રાજા આગળ ચાલ્યો તો ખરો પણ તેનું હૃદય તો પાછળ વનમાળા પાસે જ રહ્યું હતું.

ઉદ્યાનમાં આવી પહોંચવા બાદ રાજાને ખુશી કરવા ચિત્રવિચિત્ર કીડાઓ કરવામાં આવી પણ શૂન્યમનસ્ક બનેલ સુમુખને કશેા પણ આનંદ ન ઉપજ્યો. તેને પુષ્પના પ્રહારો અગ્નિ સરખો સંતાપ કરવા લાગ્યા, જળકીડા હિમ સરખી કષ્ટદાયી થઈ પડી, મિષ્ટ ભોજનસામગ્રી તેને ઝેર જેવી લાગી, સુગંધી જળ-પાન તેને દાહ ઉપજાવવા લાગ્યું. જેમ જડ પદાર્થ ચત્રની મદદથી કાર્ય કરે તેમ રાજા પણ અત્યારે ચત્રવત્ દરેક કાર્યોમાં લાગ લેતો હતો પણ તેનું મન તો વનમાળાના ચિંતનમાં જ રક્ત હતું. રાણીઓએ પણ રાજાના ક્ષુબ્ધ ચિત્તના રંજન માટે વિધવિધ પ્રયાસો કર્યા, પરંતુ રાજાને લેશ માત્ર પણ પ્રમોદ થયો નહિ. વિચક્ષણ મંત્રી આ સર્વ વસ્તુ યથાર્થ જાણી ચૂક્યો હતો એટલે તેણે પ્રસંગ જોઈ

રાવસાહેબ શેઠ રવજી સોજપાલ ને. પી.
 થાણાના નૂતન જિનાલયમાં તેમજ અમારી સંસ્થાના પ્રકાશનોમાં
 સંપૂર્ણ સાથ આપનાર આ સખાવતી સદ્ગુણસ્થના અમો ઋણી છીએ.

રાજાને એકાન્તમાં લઈ જઈ કહ્યું કે—“હે સ્વામિન! આપ આટલા બધા વિહ્વળ કેમ બની ગયા છો ? આ બધી મનોરંજક ક્રીડામાં આપ ઉદાસીનભાવ કેમ સેવી રહ્યા છો ? આપના હૃદયમાં શું શદ્ય છે તે મને કહો તો હું તેનો પ્રતિકાર કરવા ઉચિત પ્રયત્ન કરું.”

સુમતિ મંત્રીના આવા વચનથી, નદીનો અંધ છૂટે મૂકતાં જેમ જળનો ધોધ વહેવા લાગે તેમ રાજાના હૃદયરૂપી નદીમાં વનમાળારૂપી રહેલો ધોધ વહી નીકળ્યો. તેણે પોતાની સર્વ સ્થિતિ ને પરવશતા સુમતિ મંત્રીને જણાવી દીધી, કારણ કે તેની સહાયની અપેક્ષા વિના આ કાર્ય સિદ્ધ થવાની તેને સંભાવના નહોતી. તેણે કોઈ પણ ઉપાયે પોતાનો વનમાળા સાથે મેળાપ કરી આપવાનો મંત્રી પાસે માગણી કરી અને વિશેષમાં જણાવ્યું કે—
“વનમાળા સિવાયની એક પણ પણ મને વર્ષ જેવડી મોટી જણાય છે માટે બનતા પ્રયાસે પહેલામાં પહેલી તકે તે મને પ્રાપ્ત થાય તેવો પ્રયાસ કર.” છેવટે મંત્રીના આશ્વાસનજનક વાર્તાલાપથી રાજાનો કામજવર કંઈક અંશે શાંત થયો અને સંધ્યા-કાળ થતાં રાજા પોતાના પરિવાર સાથે રાજમહેલે પાછો ફર્યો.

ખરેખર કામ-પીડા દુઃસહ્ય છે. ભલભલા યોગીઓ અને મહાન તપસ્વીઓને પણ પુષ્પધન્વાએ પોતાના ધનુષ્યના એક ટંકાર માત્રથી વશીભૂત કર્યો છે તો સુમુખ જેવા રાજવીનું તેની પાસે શું ગળું ? ખરેખર કામીપુરુષ માટે એક કવિએ યથાર્થ જ કહ્યું છે કે—

દિવા પश्यति नो घृकः, काकः नक्तं न पश्यति ।

अपूर्वः कोऽपि कामान्धः, दिवानक्तं न पश्यति ॥

અર્થાત્ ધૂવડ દિવસે જોઈ શકતો નથી, કાગડો રાત્રિએ જોઈ શકતો નથી પણ કામી પુરુષ તો એવો અપૂર્વ અંધ બની ગયો હોય છે કે તે દિવસે અગર તો રાત્રિને વિષે પણ જોઈ શકતો નથી (અર્થાત્ સારાસારનો વિચાર કરી શકતો નથી)

પ્રકરણ બીજું

રંકમાંથી રાયરાણી

વનકીડા કરીને પાછા ફર્યા પછી સુમતિ મંત્રી પણ પોતાને માથે આવી પડેલા કાર્યની સિદ્ધિ માટે ઊંડા વિચારમાં ગરકાવ બની ગયો. જો તે ધારત તો વનમાળાને કેઈ પણ હિસાબે જબરજસ્તીથી પણ રાજના અંતઃપુરમાં લાવી શકત પણ તેને તે માર્ગ નહોતો સ્વીકારવો. પ્રજામાં લેશ માત્ર પણ બળભણટ કર્યા સિવાય તે પોતાનું ઇચ્છિત કાર્ય પાર પાડવા માગતો હતો. વનમાળા પોતાની સ્વેચ્છાથી જ રાજ-રાણી બની છે તેવી હકીકત આમ જનતામાં પ્રસરે તેવી યુક્તિ માટે તે પોતાની બુદ્ધિને કસોટીએ ચડાવી રહ્યો હતો. દીર્ઘ વિચારને અંતે તેણે પોતાના મનમાં એક યુક્તિ ગોઠવી.

તેણે આત્રેયી નામની છળ-પ્રપંચમાં કુશળ ગણાતી પરિવ્રાજિકાને બોલાવીને પોતાની મનોલાવના જણાવી. વનમાળાને કેઈ રીતે ફસાવવા અને પોતાનું ધાર્યું પાર પાડવા તેણે તેને કહ્યું. આવા કાર્યો કરવાથી ટેવાઈ ગયેલી આત્રેયીને મન આ કાર્ય કંઈ દુષ્કર ન હતું. તેણે પ્રલોભનને કારણે મંત્રીની આ વાત સ્વીકારી લીધી અને ટંક સમયમાં જ કાર્યસિદ્ધિ કરવાની ખાત્રી આપી. આત્રેયી મંત્ર-તંત્ર વિદ્યામાં પ્રવીણ હોવા સાથે ચક્રોર અને બુદ્ધિ-શાળી હતી. તે વનમાળાને પોતાની જાળમાં સપડાવવા યોગ્ય તકની રાહ જોવા લાગી.

યુવાનવયે વૈરાગ્યવસિત બનીને મુંબઈને આંગણે પ્રથમ
સ્ત્રી-દીક્ષા લેનાર સત્તારી બેન મંજુલા.

દીક્ષા: વિ. સં. ૧૯૬૮ ના દાયકા શુદ્ધિ ૩ [નામ પ્રભંજનાશ્રી]

એન મંજુલા છોટાલાલ ડોઈ સાધ્વીશ્રી પ્રભંજનાશ્રી

ગુર્ભશ્રીમંત કુટુંબમાં જન્મેલ અહેન મંજુલાએ આધ્યાત્મસાધી જ વેગવ્યવસ્થા પાત ક્યુ લુ. સાંસારિક અધનોને કારણે તેઓ હૃદયની ભાવનાને વેગ આપી શક્યા ન હતા પરંતુ ‘યદુભાવી તદુભવન્યેવ’ એ નિયમાનુસાર તેમને એ તક મળી ગઈ અને પોતાની ઈચ્છા મં. ૧૯૮૮ ના ડા. ડુ. ૩ના રોજ અર આવી.

તેમના પિતા શ્રીયુત્ત છોટાલાલ પ્રેમશુ મુંબઈના એક અગ્રગણ્ય શ્રીમંત સદ્ગુરુસ્થ છે. માંગરોળના મુળવતની હોવા છતાં તેઓએ મુંબઈની આમ જનતામાં અદ્ભુત ચાલ મેળવ્યો છે. પોતાની પુત્રીની ઇચ્છાને માન આપી તેમણે દયદયાપૂર્વક દીક્ષા મહોત્સવ યોજ્યો અને મુંબઈના આંગણે કદાપિ ન થયો હોય તેવો ત્રિવેણી સંગમ ઉજવ્યો.

અહેન મંજુલા તપગચ્છના, દીક્ષા આપનાર આ. શ્રી જિનરુદ્ધિ-સુરિ અંતરગચ્છના અને દીક્ષાગુરુ આલમ્બલચારી સુજાનશ્રીશુ અચલ-ગચ્છના. મુંબઈને આંગણે આવો અનાવ પહેલવહેલો જ હતો.

અહેન મંજુલાના અદ્ભુતાર્થ કર્મી ભાઈઓએ એક મેળાવડો કરી અહેન મંજુલાને અભિનંદન આપેલ.

કોટના જૈન સંઘ તરફથી તેમજ મહિલા સમાજ તરફથી પણ અહેન મંજુલાની પવિત્ર ભાવનાને અનુલક્ષીને માનવંત મેળાવડાઓ કરવામાં આવ્યા હતા.

પ્રભંજનાશ્રી પોતાના સાધ્વીજીવનમાં જીવનોત્કર્ષ સાધી સ્વપર આત્માને કલ્યાણકારક થાય એ જ મહેચ્છા.

-મંગળદાસ

આ બાબુ ચંચળ મનની વનમાળાની સ્થિતિ પણ રાજા કરતાં કંઈ ઓછી ગ્લાનિમય ન હતી. કામદેવનાં બાણ તેના હૃદયને પણ વીંધી રહ્યા હતા, પરંતુ તેના હૃદયમાં એક મોટું દુઃખ એ હતું કે પોતે એક હલકા કુલની હતી, તેને રાજા કંઈ રીતે સ્વીકારી શકે ? અર્થાત્ તેને પોતાના મનસુખા હવાઈ કિલ્લા જેવા જણાયા. ક્ષણમાં તેના વિચારો ફરતાં કે-ના, ના, રાજા મને અવશ્ય સ્વીકારશે જ, કારણ કે રચવાડી જતાં તેનું મન મારા પ્રત્યે પૂરેપૂરું આકર્ષાયું છે. આ બધી વિચારણાને અંતે એક પ્રશ્ન પાછો તેને મૂંઝવતો હતો કે-અમારા બંનેનો સંયોગ થાય કેવી રીતે ? અને આ કાર્યમાં સહાયક થાય પણ કોણ ? આ વિષાદમય પ્રશ્નના ઉત્તરરૂપે તેના હૃદયમાંથી ઊડા ખેદ સાથે નિઃશ્વાસ નીકળી જતો.

ગૃહકાર્યમાં તેનું લેશ પણ ચિત્ત ચોંટતું નહિ, તેના ચંચળ ચિત્તમાં રાજા સંબંધી વિચાર આવ્યા કરતા અને તેને અંગે તે પોતાના પતિ વીરકુવીંદને પણ ભૂલી જતી. કોઈ કોઈ વાર તેના પ્રેમ યાદ આવી જતો અને પોતાના વિપરીત વિચાર માટે તેને ધિક્કાર ઉપજતો પણ તે ક્ષણિક નાવડતો અને પાછા રાજ-વૈભવ, સુખસાદ્યબી અને લોગવિલાસના વિચારમાં તે રક્ત બની જતી. તેના પતિનું રમરણ વિચાર-વમળમાં કયાંય ધૂમરી ખાયા કરતું. વીરકુવીંદ લોળા મનનો માણસ હતો. આ બનાવથી તે જરા પણ પરિચિત ન હતો. તેને વનમાળાના નિત્ય કાર્યક્રમમાં અને ગૃહકાર્ય સંબંધમાં પરિવર્તન માલૂમ પડતું પણ આનું હૃદય પારખવું એ સાગરનું માપ કરવા કરતાં પણ મુશ્કેલ છે. તે તેની વ્યથા જોઈ શકતો પણ તેનું કારણ તેના સમજવામાં આવતું નહિ. એક બે વખત તેણે વનમાળાને તેની ઉદ્વિગ્નતાનું કારણ પૂછ્યું પણ વનમાળાના હૃદયમાં ઘોળાઈ રહેલ વાત જીભને ટેરવે કેવી રીતે આવી શકે ? સામાન્ય કારણ દર્શાવી તે વાતને ભુલાવી દેવા પ્રયત્ન કરતી. ખરેખર અબળાનું હૃદય

કોણ પારખી શક્યું છે? આમ છતાં વીરકુવીંદનો વનમાળા પ્રત્યેનો પ્રેમ કિંચિત્ માત્ર પણ ન્યૂન ન બન્યો. તે પોતાની આજીવિકા સંતોષવૃત્તિથી ચલાવતો હતો.

આત્રેયી પોતાની કાર્યસિદ્ધિ માટે તક શોધતી હતી તે તેને સાંપડી ગઇ. વીરકુવીંદ કાર્યપ્રસંગે બહારગામ જતાં આત્રેયીએ વનમાળાના નિવાસમાં પ્રવેશ કર્યો, તેણે જ્યોતિષીનો પહેરવેશ ધારણ કર્યો. ગૃહમાં પ્રવેશ કરતાં જ તેને વનમાળીને આશીર્વાદ આપતાં કહ્યું કે—“ હે વત્સે ! તું શા માટે અત્યંત ચિંતામગ્ન અને ગ્દાનિમગ્ન દેખાય છે? તારા ગ્રહો હાલમાં સમર્થ બન્યા છે અને તે તારું ઇચ્છિત પૂર્ણ કરશે. તું સામાન્ય સ્ત્રી રહેવાને સન્નિધિ નથી. જો તને મારા પર વિશ્વાસ આવતો હોય તો તું તારી દિલની દર્દકથા મને કહે એટલે હું તેને લગતા મંત્રજાપ દ્વારા તારું કાર્ય શીઘ્ર સિદ્ધ કરી આપું. મારા નિમિત્તશાસ્ત્રના આધારે હું તને જણાવું છું કે તું અત્યારે મહત્વાકાંક્ષાવાળી બની છે. તને આ ગરીબ જિંદગી ગુજારવી પસંદ પડતી નથી અને તે માટે તારા મનમાં ઘણા વિચારો ઘોળાયા કરે છે. પણ તારા માર્ગમાં સહાય કરે તેવી કોઈ વ્યક્તિ નથી. પુત્રી ! તું જરા પણ ગભરાઈશ નહિ. અમારો પરદુઃખ-ભંજનનો તેમજ પરોપકાર કરવાનો વ્યવસાય છે. દુઃખીઓના દુઃખો દૂર કરવા માટે જ અમારે આ પવિત્ર વેશ અંગીકાર કરવો પડ્યો છે, માટે તું તારું દિલ ખોલી મને સર્વ હકીકત સ્પષ્ટ કહે.”

એક વૃદ્ધ પરિવ્રાજિકાના મુખથી આવા આશ્વાસનજનક શબ્દો સાંભળી વનમાળાને મધ્યસાગરમાં ડુબતાંને પાટિયાનું આલંબન મળી જાય તેના જેવું સુખ થયું. તેણે પોતાના મનોગત ભાવો જણાવી આત્રેયીને કહ્યું કે—“ હે માતાજી ! ક્યાં એક અન્ન (બકરી) અને ક્યાં મૃગરાજ ? ક્યાં રંક સ્ત્રી અને ક્યાં ઈંદ્ર ? ક્યાં ગર્દભી અને ક્યાં રાજેશ્વરી ? એટલે અમારો બંનેનો મેળાપ તો સંભવિત

જણાતો નથી એટલું જ નહિ પણ મને લાગે છે કે અમારો ખંનેનો મેળાપ સ્વપ્નમાં પણ થાય તેવું મને સંભવતું નથી. હે માતાજી ! કામજવરથી પીડાયેલી હું આટલા દિવસથી અન્ન પણ લેતી નથી. શીતલ જળ પણ મને શોષ ઉત્પન્ન કરાવે છે. શૃંગાર મને અંગારાની માફક દાહ ઉપજાવે છે. જો આવી સ્થિતિમાંથી તમે મારો ઉદ્ધાર નહીં કરો તો મારે અકાળે યમરાજના અતિથિ થવું પડશે.”

આત્રેયીને તો “ જોઈતું હતું ને વૈદે કહ્યું ” તેના જેવું થયું. તેણે તુરતજ પોતાની પ્રપંચી ધૂતકળા શરૂ કરી. પોતાની પાસે રહેલ ઝોળીમાંથી પાસા કાઢ્યા. તેને આમ-તેમ ફેરવી બે-ચાર વાર ભૂમિ પર ફેંક્યા અને જાણે કંઈક ઊંડી ગણતરી કરતી હોય તેમ વિચારમાં લયલીન બની જઈ, અચાનક કૃત્રિમ હાસ્યપૂર્વક કહ્યું કે-“ હે પુત્રી ! તું ખરે-ખર સૌભાગ્યશાલિની છે. મારા નિમિત્તશાસ્ત્રને આધારે હું કહું છું કે તમારો ખંનેનો મેળાપ અવશ્ય થશે જ અને તે પણ ટૂંક સમયમાં જ. તારે આ બાબત હવે લેશમાત્ર ચિન્તા ન કરવી. ફક્ત મારી સૂચના પ્રમાણે તૈયાર થઈ જવું. હું એવો પ્રયત્ન કરીશ કે સુમુખ રાજવી તારામાં જ આસક્ત રહેશે અને તને પટ્ટરાણી પદે સ્થાપશે. તું તારી સર્વ તૈયારીમાં રહેજે.” આ પ્રમાણે કહીને આત્રેયી સુમતિ મંત્રીના મહેલે ગઈ અને તેને સર્વ વ્યતિકર કહી સંજનાવ્યો. નિયમિત દિવસે વનમાળા અને સુમુખ રાજવીના મેળાપની તૈયારી થઈ ગઈ.

સુમુખ અને વનમાળાને મન તે દિવસે સોનાનો સૂર્ય ઊગ્યો હતો. ખૂદ મહારાણીના આવાસને પણ લબ્બા પમાડે તેવી સામગ્રીથી વનમાળાનો આવાસ શણગારાઈ ગયો. ખુદ રાજવી જેના માટે તલપાપડ થઈ રહ્યો હોય ત્યાં શી કમીના રહે ? વિચક્ષણ મંત્રીની કુનેહથી ઓછા ઠેંગાહળ તથા વિરોધે

વનમાળા રાજના અંતઃપુરમાં પ્રવેશ કરી ચૂકી. લાંબા વિરહને અંતે એકઠા થયેલા પ્રેમીઓ જેમ એકમેક થઈ જાય તેમ વિરહાતુર વનમાળા અને સુમુખ રાજવી બહારની દુનિયા ભૂલી જઈને ઉત્તમ લોગવિલાસોમાં રક્ત બન્યા. અગ્નિસરા તુલ્ય વનમાળાના સૌંદર્ય પાછળ સુમુખ રાજવી, ભ્રમર જેમ કમળસુવાસ પ્રત્યે બીજું બધું ભૂલી જઈ એકતાર થઈ રહે છે તેમ, વનમાળાથી એક ક્ષણ પણ વિખૂટે પડતો નહિ. અન્ય પદ્મરાણીઓ વનમાળાના અંતઃપુર-પ્રવેશને અંગે ઇર્ષ્યાગ્રિથી બળી જતી હતી પરંતુ જ્યાં રાજા પોતે જ તેને પૂર્ણપણે આધીન બની ગયો ત્યાં શું થાય ? છતાં પણ તેઓ તેના છિદ્રો શોધવાની તક જતી ન કરતી. વનમાળાએ પોતાના માધુર્યયુક્ત વચનોથી, પ્રેમપૂર્ણ વાર્તાલાપોથી અને અનન્ય સેવાભાવથી રાજાનો પૂર્ણ ચાહ મેળવી લીધો. રાજા પાણી પીતો તો પણ વનમાળાના હાથથી જ. ક્ષુધા-તૃપ્તિ કરતો તો પણ વનમાળાના હસ્તથી જ. આ પ્રમાણે પૂર્ણ વિલાસસુખ માણતાં આ બંને પ્રેમી પંખીડાને ક્યાંથી બળર હોય કે તે બંનેના સંયોગથી એક ગરીબ વણકરના સંસાર-રૂપી વનમાં દાવાનળ લાગી ચૂક્યો હતો.

શેઠ પદ્મશી પ્રેમજી કચ્છ-બીહડાવાળા
નેઓ કાર્યાલયના પ્રકાશનો પરત્વે સહૃદયતા દાખવે છે.

પ્રકરણ ૩ મું

પશ્ચાત્તાપ ને પરિણામ

મહારાજ સુમુખના રાજમહેલમાં ભોગવિલાસમાં વન-
માળા મસ્ત બની હતી ત્યારે બીજી બાજુ વીરકુવીંદ પોતાની
પ્રેયતમાના અપહરણથી અત્યંત દુઃખી બની ગયો. પોતાની
પત્ની વિનાનું શૂન્યગૃહ તેને સ્મશાન સદૃશ જણાવા લાગ્યું.
પોતાની પત્ની સાથેની સ્વર્ગભુવન જેવી લાગતી ઝુંપડી અત્યારે
તેને ખાવા ધાતી હોય તેવો અનુભવ થયો. પોતાની પ્રેમાળ
પત્ની સાથેના ભોગવિલાસનાં સ્મરણો તેને ક્ષણે ક્ષણે વિહ્વળ
બનાવવા લાગ્યા. પોતાની પત્નીના અપહરણથી તે અર્ધ દિવાના
જેવો બની ગયો. તેની તૃષ્ણ અને ક્ષુધા લુપ્ત થઈ ગઈ. તેને
કોઈ સ્થળે ચેત પડતું નહિ. વનમાળા વિના તેને પોતાનું જીવન
ટકાવી રાખવું મુશ્કેલ થઈ પડ્યું, પણ તેને પુનઃ પ્રાપ્ત કરવાની
તેનો પાસે શક્તિ નહોતી. સુમુખ જેવા રાજવી સાથે બાથ
ભીડવાની તેની હિમ્મત ચાલતી નહિ અને હિમ્મત ચાલે તો
પણ તેને કોઈ સહકાર દે સહાય આપનાર ન હતું.

જેમ ચક્રવાક ચક્રવાકીને ઝંખતો ઝંખતો તેની શોધમાં
અહીંથી તહીં ચોમેર ભટક્યા કરે તેમ વીરકુવીંદ પણ હવે
પોતાની ઝુંપડીનો ત્યાગ કરી કૌશામ્બી નગરીની ગલી અને
શેરીઓમાં પરિભ્રમણ કરવા લાગ્યો. “વનમાળા...વનમાળા” ના
રટણ સિવાય તેને બીજું કોઈ કર્તવ્ય ન રહ્યું. તે દિવાના જેવો
જ બની ગયો. તેની આવી સ્થિતિ જોઈ પૌરજનોને કરુણા ઉપ-
જતી પણ તેનું દુઃખી જીવન જોવા છતાં રાજના ભયથી તેને
કોણ સહાય કરે ?

તેણે પોતાના કેશને છૂટા મૂકી દીધા, વસ્ત્રના ટુકડે ટુકડે કરી નાખ્યા, ગળામાં માળા નાખી અને યોગી જેવી કફની ધારણ કરી એક ભ્રમિતની માફક “ વનમાળા ” ના નામને પોકાર પાડતો વીરકુર્વીદ ચોટાઓ અને માગોને વિષે લમવા લાગ્યો. હવે તો તેને પોતાના ખાસ ઘર જેવી કોઈ વસ્તુ રહી નહોતી એટલે કોઈ વખત ઉદ્યાનમાં તો કોઈ વખત કૂવાકાંઠે. કોઈ વખત મંદિરના પડથાર પર તો કોઈ વખત માર્ગ પર, કોઈ વાર વૃક્ષની નીચે તો કોઈ વાર શ્મશાન યા તો શૂન્યગૃહમાં તે પડી રહેતો. લોકોને તેની આવી કંગાળ સ્થિતિ પરત્વે ઘણી કરુણા આવતી પરંતુ તેની ઉદરપૂર્તિ માટે અન્ન આપવા સિવાય બીજી કંઈ સહાય આપવાનું તેમનામાં સામર્થ્ય ન હતું. વીરકુર્વીદના મનમાં વનમાળા સિવાય બીજું કોઈ રટણ જ ન હતું. તે પોતાની ક્ષુધા યા તૃષા શાંત કરી પાછો “ વનમાળા ” નામને પોકાર પાડવાનો વ્યવસાય લઈ ચાલી નીકળતો. કેટલાક વિચક્ષણ પુરુષો તેને સમજાવવા પ્રયત્ન કરતાં, તેને આશ્વાસનના બે શબ્દો કહેતા પણ તેના હૃદયમાં રહેલ વનમાળા-પ્રાપ્તિની જ્વાળા આવા ઉપરછલાં આશ્વાસનોથી શાંત ન જ થઈ.

માનવજાતને પણ હૃદય તો હોય છે. ભલે તે કોઈ વખત કઠોર કે કૂર બની જાય પણ તેના એકાદા પ્રદેશમાં કામળતાનો ધીમે ઝરો વહેતો હોય છે. પોતાના સ્વામી વીરકુર્વીદની દીવાની હાલતના સમાચાર વનમાળાને પહોંચ્યાં. તેને પોતાના પ્રેમાળ પતિના આવા વિશ્વાસઘાત માટે સ્વજાત પ્રત્યે તિરસ્કાર વહ્યો. તેની મોહાંધ નજરમાં જ્ઞાન-તેજનું આછું કિરણ પ્રકટ્યું. તેને પોતે કરેલ આચરણ માટે પશ્ચાત્તાપ થવા લાગ્યો. ઊંડે ઊંડે હૃદયમાં ડંખ ઉપજ્યો પણ હવે તે પરાધીન હતી. સમાજની નજરે તે પતિતા ગણાઈ ચૂકી હતી. આ ઉપરાંત તે એવા સુવર્ણ-પિંજરમાં પૂરાઈ હતી કે ત્યાંથી સહેલાઈથી છૂટકારો મેળવાય તેમ નહોતું. યથેચ્છ લોગવિલાસો માણવાની પહેલાની પ્રબળ ઇચ્છા હવે

પશ્ચાત્તાપમાં પલટાવા લાગી. વીરકુવોદના ચરણોમાં પડી પોતાના અપરાધની માફી માગવા મન થયું પણ પોતાની નિરાધાર સ્થિતિમાં તે વીરકુવોદ પાસે જઈ, પૂર્વવત્ પોતાનો સંસાર શરૂ કરી શકે તેમ નહોતું. આમ છતાં તેનામાં એટલું પરિવર્તન થયું કે—રાજા પ્રત્યેનો પ્રેમ ઓછો થઈ ગયો, નૂતન ભોગવિલાસ ભયંકર લાગવા લાગ્યા અને વેલવી મહેલ તેને ભૂતાવળ જેવો જણાવા લાગ્યો. જે વનમાળા પહેલા સુમુખ રાજવી પ્રત્યે સ્નેહભરી નજરે નીહાળતી તેને બદલે હવે રાજવી તેને આંખના કણાની માફક ખુંચવા લાગ્યો.

સુમુખ રાજવીને પણ વનમાળાનું પરિવર્તન જણાઈ આવ્યું. બાઆનુયોગે તેને તેમાં વનમાળાના બદલે પોતાનો જ દોષ માલૂમ પડ્યો. જો કે વનમાળાનું અપહરણ ચાલાકીથી કરવામાં આવ્યું હતું, એટલે વિશેષ ઠેકાણાહળ નહોતો થયો, પણ વીરકુવોદના ગલીએ-ગલીએના પરિભ્રમણથી પ્રજાજનોમાં તે વાતનો વિશેષ પ્રચાર થયો હતો તેમજ રાજ્યાધિકારી વર્ગમાં પણ રાજવીના આ અનુચિત વર્તન પરત્વે અસંતોષ અને ધિક્કારની લાગણી ઉત્પન્ન થઈ હતી. આ ઉપરાંત રાણીવાસની અન્ય પટ્ટ-રાણીના ઉપાલંભો પણ તેને સહન કરવા પડતા હતા. પ્રસંગે પ્રસંગે સુમતિ મંત્રીના ઉપદેશની પણ અસર થઈ. આ બધાં કારણોને અંગે સુમુખ રાજવીની વિચારશૈલીમાં અજબ પરિવર્તન થયું. વનમાળાની માફક તેને પણ પોતાની ભૂલ સમજાઈ ધરનું હવે શું કરવું? તેને અંગે મોટી વિમાસણ ઊભી થઈ; કારણ કે વનમાળાના અપહરણરૂપી બાણ તો ધનુષ્યમાંથી ક્યારનું ચ છૂટી ગયું હતું. આટલું છતાં પણ તેણે મન સાથે મક્કમ નિર્ણય કર્યો કે યોગ્ય સમય કે સંયોગ સાંપડે કે તરત જ આ થયેલ ગંભીર ભૂલ સુધારી લેવી.

વનમાળા અને સુમુખ રાજવી બંનેના વિચારમાં સુધારો થયો પણ એક-બીજા પરસ્પર હૃદય ખોલીને સ્પષ્ટતાથી વાત કરી

શકતા ન હતા. છેવટે દુભાતે દિલે વનમાળાએ વીરકુવીંદના ભ્રમિત જીવનની વાત સુમુખ રાજવી પાસે કાઢી અને ખંનેના હૃદયમાં ઘોળાઈ રહેલ હકીકત ધીમે ધીમે પ્રગટ થવા લાગી. વનમાળાના વિચારને સુમુખ રાજવીનું અનુમોદન મળ્યું અને વીર-કુવીંદ પાસે ઉભયે માફી માગવી એવો મક્કમ નિર્ણય થયો.

વાચક ! આ સંબંધમાં વનમાળા કે સુમુખ રાજવીનો દોષ કાઢવા જેવું નથી, કારણ કે આ પ્રાણી કર્મરાજને આધીન છે. તેના નચાવ્યા નાચ આ જીવને આ સંસારરૂપી રંગભૂમિ પર વિવિધ દેહો ધારણ કરીને કરવા જ પડે છે. મોહરાજાએ આ પ્રાણીને એવી મદિરા પાઈ છે કે તેનું ઘેન એક-બે ભવ નહિ પરન્તુ ઘણા ભવો સુધી પહોંચી જાય છે. કર્મના અભાધિત નિયમને જો પ્રાણી બરાબર સમજે તો તે કદી બાહ્યાચાર કે બાહ્ય રૂપ-રંગ યા તો વૈભવવિલાસમાં રાચે નહિ. તે તો દરેક કાર્યની પાછળ કર્મની સત્તાનો જ વિચાર કરે. તેમાં પણ જો સાચી દૃષ્ટિ સાંપડી જાય તો મિથ્યા પ્રકારનાં અનેક દુઃખ-દાવાનજો કે કંકાસો શીઘ્રપણે શમી જાય. માણસથી ભૂલ થઈ જાય, પણ તેનું ભાન થયા પછી સાચા અંતઃકરણપૂર્વક તેનો પશ્ચાત્તાપ કરે અને પુનઃ તેવી ભૂલ ન કરવાનો નિર્ણય કરે તો તે સહેલાઈથી પૂર્વના પાપમાંથી મુક્તિ મેળવે છે.

આ કથાનકનો સમય ચાલુ અવસર્પિણી કાળના ચોથા આરાનો શીતળનાથજીનાવારાનો છે. આ સમયમાં ગુન્હાહિત કાર્યો અદ્વંદ્ય જ થતા અને જીવો પણ એવા હળુકર્મી હતા કે પ્રાચી ભૂલ કરતાં જ નહિ અને કરતાં તો તેનું ભાન થવાની સાથે પશ્ચાત્તાપપૂર્વક તેનું નિવારણ કરી લેતા. પરસ્પર વૈમનસ્ય કરવાનું કારણ ઉપસ્થિત જ ન થતું પરન્તુ જેમ જેમ દુષળકાળનો પ્રભાવ વધતો ગયો તેમ તેમ આ ક્રમમાં સ્વાભાવિક ફેરફાર થવા લાગ્યો અને લોકોના હૃદયમાં પણ પાપી વાસનાએ વાસ કરવા માંડ્યો.

વનમાળા અને સુમુખ રાજવીએ પશ્ચાત્તાપપૂર્વક પોતાના

ગુન્હાની ક્ષમા માગવાનેા નિર્ણય કર્યો તેવામાં રાજમહેલના વિશાળ માર્ગ પર ચીંથરેહાલ હાલતમાં વીરકુવીંદ તેઓ બંનેની નજરે પડ્યો. તેની પાછળ છોકરાઓનું મોટું ટોળું હતું. કેટલાક ટીબલપ્રેમી છોકરાઓ તેને પત્થર મારી હેરાન કરતા હતા છતાં પણ વીરકુવીંદ તો “વનમાળા....વનમાળા....વનમાળા” ના નામની એક માત્ર ધૂનમાં આગળ વધ્યે જતો હતો. આ દશ્ય જોઇ વનમાળાને ઘણું જ લાગી આવ્યું. એકદમ આઘાત થવાથી તેને મૂર્છા આવી ગઇ. રાજાએ શીતોપચાર કરાવતાં અદ્ય સમય બાદ તેની મૂર્છા વળી અને તે સચેત બની. રાજાએ શાંત ચિતે આશ્વાસન આપ્યું અને રાજા અને વનમાળા બંને નીચે વીરકુવીંદ પાસે જવા તૈયાર થયા. દાસ-દાસી અને પરિજન વર્ગ, ઉભયના અચાનક પરિવર્તનથી અચંબો પામ્યા. બંને જણ રાજમહેલની સ્ટીડી ઉતરી વીરકુવીંદની પાસે જવા લાગ્યા, પણ માનવની ઇચ્છા ક્યારે પૂર્ણ થઈ છે? તે ધારે છે કાંઈ ને કુદરત કરે છે કાંઈ. તીર્થંકર જેવા ત્રિલોકનાથ પુરુષોત્તમને પણ કર્મવશ થવું પડે છેતો સામાન્ય પ્રાણી-ગણતું તો પૂછવું જ શું? શુભ ધ્યાનધારાએ ચઢી સુસુખ અને વનમાળા ચાલ્યા આવે છે તેવામાં અચાનક વીજળી તે બંને પર પડી અને વીરકુવીંદના ચરણે જઈ તેની માણી માગે તે પહેલાં જ વનમાળા અને સુસુખ રાજવીના પ્રાણ ત્યાં ને ત્યાં જ પરલોકપ્રયાણ કરી ગયા.

મહાત્મા તુલસીદાસે ખરું જ કહ્યું છે કે—

તુલસી હાય ગરીબકી, કયુ ન ખાલી જાય;
મુઆ ઢારકે ચામસે, લોહા ભરમ હો જાય.

પ્રકરણ ચોથું

‘હરિવંશ’ ની ઉત્પત્તિ

પૂરસ્પરના સ્નેહને કારણે તેમજ છેવટની શુભ લેશ્યાને કારણે વિદ્યુત્પાતથી મૃત્યુ પામેલા સુમુખ રાજવી અને વનમાળા હરિવંશ ક્ષેત્રમાં યુગલિયા તરીકે ઉત્પન્ન થયા, કે જ્યાં નિરંતર ખીજા આરાના પ્રારંભના ભાવ વર્તે છે. ત્યાંના યુગલિકનું બે પલ્લેપમનું આયુ ને બે ગાઉનું શરીર હોય છે. માતૃપિતાએ તેમનાં હરિ અને હરિણી એવાં નામ પાડ્યા. યુગલિક ધર્મનું પાલન કરતાં અને દશ પ્રકારના કલ્પવૃક્ષોદ્વારા મનોવાંછિત પ્રાપ્ત કરતાં તેઓ બંને દેવની માફક દિવ્ય સુખ ભોગવતાં ભોગવિલાસમાં સમય વ્યતીત કરવા લાગ્યા.

આ બાળુ વિદ્યુત્પાતથી વનમાળા તથા સુમુખ રાજનું મૃત્યુ નીહાળી વીરકુવીંદને હવે કોઈને માટે પરિભ્રમણ કરવાનું રહ્યું નહિ. સંસારમાં તેને રસ રહ્યો ન હતો. છેવટે તેણે જંગલમાં જઈ ઉચ્ચ તપશ્ચર્યા આદરી અને યોગ્ય સમયે આયુ પૂર્ણ કરી તે સૌધર્મ દેવલોકમાં કિલ્બિષિયા દેવપણે ઉત્પન્ન થયો. ઉત્પન્ન થતાં જ તેણે વિભંગજ્ઞાનદ્વારા પોતાનો પૂર્વભવ જાણ્યો અને તેની સાથે જ તેનો હરિ અને હરિણી તરીકે જન્મેલા સુમુખ રાજવી અને વનમાળા પ્રત્યે વૈરાગિ બહુકી ઊઠ્યો. તેણે પોતાના વૈરનો બહલો દેવાનો નિર્ણય કર્યો અને હરિવંશ ક્ષેત્રમાં આવી પહોંચ્યો.

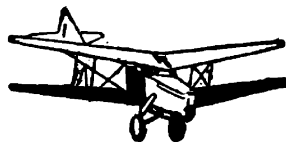
હરિ અને હરિણી યુગલીયાનું આયુષ્ય હજી વિશેષ હતું એટલે તેનો સંહાર કરવાની ઇચ્છાથી આવેલ વીરકુવીંદના જીવને

એવો વિચાર ઉદ્ભવ્યો કે—‘જો હું આ બંનેને અહીં જ મારી નાખીશ તો આ ક્ષેત્રના પ્રભાવે મૃત્યુ પામી તેઓ દેવ થશે માટે એવો પ્રયાસ કરું કે જેથી તેઓની હલકી ગતિ થાય અને મારા વૈરનો બદલો પણ બરાબર લેવાય.’ વિચારણાને અંતે તેને જણાયું કે—જો તેને આ ક્ષેત્રમાંથી કર્મભૂમિમાં લઈ જઈ રાજા બનાવવામાં આવે તો તે અવશ્ય અશુભ ગતિને પ્રાપ્ત કરે અને સ્વર્ગ જેવા આ દિવ્ય સુખોથી પણ વંચિત બને; કારણ કે “રાજે-શ્વરી નરકેશ્વરી.” આ પ્રમાણે વિચાર કરી પોતાના વિભંગ-જ્ઞાનનો ઉપયોગ મૂક્યો તો તે સમયે જ ભરતબંડની ચંપાપુરીમાં ઇક્ષ્વાકુ વંશનો ચંદ્રકીર્તિ નામનો રાજા નિઃસ્વંતાન મૃત્યુ પામેલ જણાયો. તેણે તે યુગલને શીઘ્રતાથી ઉપાડી તે નગરીના ઉદ્યાનમાં *મૂક્યા. ચંદ્રકીર્તિ રાજા અપુત્રિયો મૃત્યુ પામવાથી પૌરજનો સહિત પ્રધાનો નૂતન રાજાની શોધમાં પંચ દિવ્ય સાથે પુરીમાં પરિભ્રમણ કરવા લાગ્યા તેવામાં આકાશમાં રહી દેવે કહ્યું કે—“હે પ્રધાનો તથા પૌરજનો ! તમારા પુન્યથી પ્રેરાયેલ મેં તમારા માટે અપૂર્વ રાજા શોધી કાઢ્યો છે. તે હરિ અને હરિણી નામના યુગલિક છે. શ્રીવત્સ, મત્સ્ય, કળશ, વજ્ર અને અંકુશાદિ શ્રેષ્ઠ શારીરિક લક્ષણોથી યુક્ત છે તેથી તમે તેને તમારો રાજા બનાવો, હરિણી પટ્ટરાણી થશે માટે તેને ઉદ્યાનમાંથી લાવી તે બંનેનો રાજ્યાભિષેક કરો. આ

* યુગલીયાનું આ પ્રમાણેનું અપહરણ તે અચ્છેરું જ ગણાય, કારણ કે અકર્મભૂમિમાં ઉત્પન્ન થયેલને કર્મભૂમિમાં આવવાપણું રહેતું જ નથી—અનતું જ નથી. દેવે તેમનું બે માઉનું દેહમાન પણ ન્યૂન કરી નાંખ્યું અને તેની સાથેસાથ આશ્ચર્ય પમાડે તેવી હકીકત તો એ કરી કે તેમના બે પત્ન્યોપમ જેટલા આયુને સંખ્યાતા વર્ષમાં પલટાવી નાંખ્યું. આ અનપવર્તનીય આયુનું પણ દેવે અપવર્તન કર્યું તે પણ આશ્ચર્યજનક જ છે. આવું અચ્છેરું અનંત ચોવીશીઓ વ્યતીત થયા બાદ કોઈ વખત જ બને છે.

યુગલિક છે. તમારા આહાર આદિથી અપરિચિત છે, માટે ધીમે ધીમે તેને પશુ-પંખીનું માંસ અને મદનો આહાર આપજો. ” પ્રજાજનો અને પ્રધાનોએ દેવાજ્ઞા પ્રમાણે કર્યું અને હરિને મહા-રાજાના સ્થાને સ્થાપ્યો. રાજ્યસુખ લોગવતાં તેમને સંતાનપ્રાપ્તિ થઈ. આયુષ્ય પૂર્ણ થયે જાંને સાથે જ મૃત્યુ પામ્યા અને મહિરા-માંસ આદિના લક્ષણથી નરકગામી બન્યા. ચંપાપુરીની રાજ્યગાદી ઉપર તેમના વંશજ આવ્યા અને તેમનો વંશ “હરિવંશ” એવા નામથી પ્રખ્યાતિ પામ્યો.

હરિના મૃત્યુબાદ તેનો પુત્ર પૃથ્વીપતિ રાજગાદીએ આવ્યો. તેણે ચિરકાળ પર્યન્ત રાજ્ય કરી પોતાના મહાગિરિ નામના પુત્રને રાજ્યપદે સ્થાપન કર્યો. તેણે પોતાના હિમગિરિ નામના પુત્રને રાજગાદી આપી. તેના મૃત્યુ બાદ વસુગિરિ નામના પુત્રને રાજ્ય સોંપાયું, જેણે પ્રાંતે દીક્ષા લઈ સિદ્ધિગતિ પ્રાપ્ત કરી. વસુગિરિના સ્થાને તેનો પુત્ર ગિરિ આવ્યો, જેણે પણ ન્યાયપૂર્વક પ્રજાનું પાલન કરી પ્રાંતે શિવપદની પ્રાપ્તિ કરી. તેણે પોતાના પુત્ર મિત્રગિરિને રાજ્યસિંહાસને બેસાર્યો. તેણે પણ ઉગ્ર તપશ્ચર્યા અને નિર્મળ સાધુજીવનથી સ્વશ્રેય સાધ્યું. આવી રીતે ચંપાપુરીની ગાદીએ અનેક રાજવીઓ ઉત્તરોત્તર થતાં આવ્યા, આ હરિવંશમાં જ આપણા ચરિત્રનાયક શ્રી મુનિસુવ્રત-સ્વામીનો જન્મ થયો.

વિભાગ ખીજો

પ્રકરણ ૧ હું

શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીનાં પૂર્વભવો

આ જંબૂદ્વીપના પશ્ચિમ વિદેહમાં રહેલા ભરત નામના વિજયને વિષે અંપા નામની એક વિશાળ નગરી હતી. સ્વર્ગ-લોકની અમરાવતીની સ્પર્ધા કરનાર તે નગરીમાં ઈંદ્ર સરખો પ્રતાપી સુરશ્રેષ્ઠ નામનો રાજવી રાજ્ય કરતો હતો. વિધાતાએ તેનામાં શૂરવીરતા સાથે શાંત સ્વભાવ ને નિરભિમાનપણના ગુણોનું આરોપણ કર્યું હતું. તેનું પ્રચંડ ભુજંગળ માત્ર સાંભળીને જ મહારથી ગણાતા અન્ય મહારાજાઓ તેના માંડ-લિક રાજાઓ ખની ચૂકયા હતા. તે સુરશ્રેષ્ઠ રાજવી એટલો નિઃસ્પૃહો હતો કે પોતાના ખંડિયા રાજાઓ પાસેથી આજ્ઞા-સ્વીકાર માત્રથી સંતોષ માનતો અર્થાત્ કંઈ પણ ખંડણી ગ્રહણ ન કરતો. આ ઉપરાંત પ્રજાકલ્યાણ અને પ્રજાવાત્સલ્યની ભાવના તેની નસેનસમાં પ્રતિદિન વહેતી, કારણ કે તે પોતે જ સારી રીતે બાણતો હતો કે-પાશ્વિવાનાં અલક્ષ્ઠારઃ પ્રજાનામેવ પાલનમ્ ॥ કોઈ રાજવી હાનવીર હોય, કોઈ રણવીર હોય, કોઈ આચાર-વીર હોય અને કોઈ ધર્મવીર હોય; પરંતુ આ સુરશ્રેષ્ઠ રાજવી તો ચારે ગુણોના સ્થાનરૂપ હતો. કોઈપણ યાચક જન તેમની

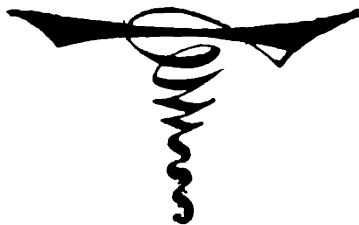

પાસેથી ખાલી હાથે પાછો ન ફરતો તેથી દાનવીર, રણસંઘ્રા-
મમાં તેમના ધનુષ્યના ટંકારમાત્રથી જ ભલભલા યોધાઓના ગાત્રો
શિથિલ થઈ જતા તેથી તેમજ તેમણે પોતાના એકછત્રી રાજ્ય
નીચે ઘણો ભૂપ્રદેશ આણ્યો હોવાથી રણવીર, આચારઃ સ્વલુ
પ્રથમો ધર્મઃ । એ ન્યાયને અનુસરી પોતાનું વર્તન શુદ્ધ હોવાથી
આચારવીર અને આ સર્વ ઉપરાન્ત જૈન ધર્મ પ્રત્યે અપૂર્વ
અને અચળ શ્રદ્ધા હોવાથી તેમજ જૈનશાસનની પ્રભાવના
વૃદ્ધિંગત થાય તેવા મહોત્સવો વારંવાર યોજતો હોવાથી ધર્મવીર
પણ હતો. આવી રીતે તેનામાં અનેક ગુણોએ વાસ કર્યો હતો.

તેમના શાસન નીચે પ્રજા નિર્ભય અને સ્વતંત્ર હતી.
પ્રજા પણ તેમનું પિતૃવત્ સન્માન કરતી. વિજયાદશમી કે એવા
મહોત્સવ પ્રસંગે ભાવભીના હૃદયથી એવું સ્વાગત કરતી કે જે
જેઘને ઈંદ્ર સરખાને પણ તેની ઈર્ષ્યા થાય. આવી રીતે સાંસારિક
લોગવિલાસો લોગવતો તેમજ ધર્મકાર્યમાં રક્ત રહેતો સુરશ્રેષ્ઠ
રાજવી પોતાના દિવસો વ્યતીત કરવા લાગ્યો.

એવામાં એકાદ એક સંતપુરુષનો સમાગમ થયો. નંદન
નામના સાધુવર્યના પ્રથમ પરિચયે જ તેમના હૃદય પર ઊંડી
અસર થઈ. નંદન મુનિવરે વૈરાગ્યવાહિની દેશના આપી. સુરશ્રેષ્ઠ
રાજવીને આ સાંસારિક લોગવિલાસો પરિણામે રોગકર્તા જણાયા,
આયુ તૃણના અગ્રભાગ પર રહેલ જળગિંદુ જેવું અસ્થિર લાગ્યું
અને સંપત્તિ-લક્ષ્મી વીજળીના ચમકારા જેવી ચંચળ જણાઈ.
સદ્ભાગ્યને કારણે જ નંદન મુનિનો પોતાને પરિચય થયો છે
એમ માની તેણે તેમનો વિશેષ ને વિશેષ પરિચય શરૂ રાખ્યો.
જેમ જેમ રાજવીનો બોધ વધતો ગયો તેમ તેમ તેને તેના
અમૃતસ્વાદની વિશેષ ઝંખના થવા લાગી. હવે તો તે કર્મના
ઊંડા ને ગહન નિયમે અને તેની પ્રકૃતિ આદિની ગુરુ સાથે ચર્ચા
કરતો. દીર્ઘ ગુરુ-સહવાસથી તેને સંસારની અસારતા પૂરેપૂરી

સમન્નર્થ અને અગાધ સંસાર-સંસારમાંથી પાર પહોંચાડનાર નૌકા સમાન ભાગવતી દીક્ષા લઈ આત્મોદ્ધાર કરવાનો નિર્ણય કર્યો. યોગ્ય સમયે તેમણે આત્મવીર્યોદ્ધાસપૂર્વક નંદન મુનિ પાસે, સર્પ જેમ કાંચળીનો ત્યાગ કરે તેમ ભોગવિલાસોને ત્યજી દઈને, પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરી અને દેહદમન શરૂ કર્યું. ઉગ્ર તપશ્ચર્યા, શુદ્ધ ક્રિયા અને વિશુદ્ધ ચારિત્રપાલનપૂર્વક સંયમી જીવન શરૂ કર્યું. જેમ જેમ શાસ્ત્રીય બોધ વધતો ગયો તેમ તેમ અધ્યાત્મપરાયણ પ્રવૃત્તિ પણ સતેજ બનતી ગઈ. આત્મ-કલ્યાણ અને આત્મચિંતવન એ જ એમનો મુખ્ય અધ્યવસાય બની ગયો. પ્રાંતે અરિહંતની ભક્તિ વિગેરે સ્થાનકોના આરાધનથી તેમણે તીર્થંકરનામકર્મ ઉપાજન કર્યું અને આયુ પૂર્ણ થયે કાળધર્મ પામીને સુરશ્રેષ્ઠ રાજવીનો જીવ પ્રાણુત નામના દશમા દેવલોકમાં દેવ થયો.

પ્રકરણ ૨ જી

પ્રજ્ઞા ને કેવળજ્ઞાનપ્રાપ્તિ

અગાઉ આપણે વર્ણવી ગયા તે હરિવંશમાં રાજગૃહી નગરીને વિષે સુમિત્ર નામનો રાજા થયો. સામ, દામ, દંડ અને ભેદ એ ચાર પ્રકારની રાજનીતિમાં કુશળ હોવા છતાં તેમણે પોતાનો રાજ્યવિસ્તાર વધારવામાં એકલા પરાક્રમનો જ આશ્રય લીધો હતો. રાજગૃહીનું સ્થાન ભારતમાં સર્વોત્કૃષ્ટ હતું. તેની રાજ્યગાદીએ એક એકથી ચઢિયાતા પરાક્રમી પુરુષો જ સિંહાસનને શોભાવતા હતા. રાજવી સુમિત્ર ન્યાયશીલ અને સૌમ્ય પ્રતાપી હતો. તેમની કીડા પણ નિર્દોષ હતી. ધર્મપરાયણ વૃત્તિવાળા તેને વનકીડા કે મૃગયાકીડા કરવા કરતાં ધર્મનો પ્રભાવ પ્રસરે, ધર્મનો નાદ દિગ્-દિગંતમાં ફેલાય ને લોકો સવિશેષ ધર્મી બને તે માટે અતીવ ઉત્કંઠા રહેતી અને તે માટે રથયાત્રા, અષ્ટાહ્નિકાદિ મહોત્સવ વિગેરેની યોજના કરતો તેમજ ધર્મ-પ્રભાવના થાય તેવાં ધર્મકાર્યો કરતો. દેહનો પડછાયો જેમ દેહને અનુસરે તેમ પતિવ્રતાધર્મવાળી સદાચારપરાયણ પદ્માવતી નામની તેમને પટ્ટરાણી હતી. તે પોતે શ્રેષ્ઠ રાજકુળમાં જન્મેલ હોવાથી તેનામાં ખાનદાની અને કુલીનતાનાં સમગ્ર અંશે હતા. પદ્માવતી પોતાના રૂપ-સૌંદર્યથી ઉર્વશી સરખી અપ્સરાને પણ લજ્જિત બનાવતી. તેના મૃગનયનો સરખા દીર્ઘ લોચનો, હસ્તીની સુંદ જેવો ભુજપાશ, ચંદ્ર સરખું ઘાટીલું મુખ, અષ્ટમીના ચંદ્ર જેવું ભવ્ય લલાટ, પોપટની ચાંચ જેવી સુંદર નાસિકા, ભરાવદાર ને વિકસિત અંગો તેના

- (૧) પદ્માવતીએ જોયેલ ચૌદ સ્વપ્નો, (૨) શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીનો રાજ્યાભિષેક,
(૩) કા. શુ. ૧૨ ના રોજ પ્રવ્રજ્યા-ગ્રહણ, (૪) નીલકુહા ઉદ્યાનમાં શ્રેવણજ્ઞાનપ્રાપ્તિ.

શાંત અને મિલનસાર સ્વભાવને અતિશય. દીપાવતા. સુવર્ણમાં રત્ન-
માણિક્યના સ્થાપનથી જેમ તે બંને પદાર્થની મૂલ્યતામાં વધારો
થાય તેમ પદ્માવતી સાથેના રાજના પાણિગ્રહણથી તેઓ બંનેનું
મૂલ્ય અમૂલ્ય જ ગણાતું. પદ્માવતી વિશેષ ધર્મપરાયણ રહેતી.
પ્રતિદિન જિનમંદિર જવું, અવકાશનો સમય શાસ્ત્રાધ્યયનમાં
કે ધર્મવ્યર્થોમાં ગાળવો એ લગભગ તેનો નિત્યક્રમ હતો. પ્રસંગે
પ્રસંગે ઉપાશ્રયે જઈ તે સુશીલ અને સદાચરણી સાધ્વીઓનો
સંસર્ગ કરતી. આ રીતે રાજ સુમિત્ર સાથે સાંસારિક લોગ-
વિલાસ ભોગવતાં તેનો સમય સુખમય પસાર થવા લાગ્યો.

એકદા ઋતુસ્નાન કર્યા બાદ સુખપૂર્વક સૂતેલી રાણી પદ્મા-
વતીએ શ્રાવણ માસની પૂર્ણિમાએ રાત્રિના પ્રાંતભાગમાં એક
એક પછી એક એમ ચૌદ દિવ્ય સ્વપ્નો નીહાળ્યા. ચૌદ* સ્વપ્નો
નીહાળતાં જ તે જાગૃત થઈ ગઈ અને રાત્રિનો શેષ સમય
ધર્મધ્યાન અને સ્તોત્રસ્મરણમાં ગાળ્યો. ઉચિત સમય થતાં જ તેણે
પોતાના સ્વામીને જાગૃત કરી આ હકીકત કહી સંભળાવતા
સુમિત્ર રાજવીએ હર્ષપૂર્વક કહ્યું કે—“આ સ્વપ્નોના પ્રભાવથી
તમને શ્રેષ્ઠ લક્ષણવાળો પુત્ર થશે.” તે જ કથનને યથાર્થ કરતો
હોય તેમ પ્રાણુત દેવલોકમાં રહેલ સુરશ્રેષ્ઠ રાજવીનો જીવ
અવધીને પદ્માવતીની દુક્ષીમાં અવતર્યો.

* હાથી, વૃષભ, સિંહ, લક્ષ્મીદેવી, કૂલની માળા, ચંદ્ર, સૂર્ય, ધ્વજ,
કળશ, પદ્મસરોવર, રતનાકર, વિમાન, રત્નરાશિ અને નિર્ધૂમ અગ્નિ.
આ ચૌદ સ્વપ્નો દરેક તીર્થંકરની માતા જીએ છે. ચક્રવર્તીની માતા
આ જ ચૌદ સ્વપ્નો ઠાપક ઝાંખા જીએ છે.

x આ હિસાબે ગણતાં ૧ સુરશ્રેષ્ઠ રાજ, ૨ પ્રાણુત દેવલોકે દેવ અને
૩ શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી એ પ્રમાણે ત્રણ ભવ થાય, પરંતુ શ્રી સપ્ત-
તિશતરથાનક પ્રકરણમાં નવ ભવ જણાવેલ છે તે આ પ્રમાણે—૧. શિવકેતુ,
૨ સૌધર્મ દેવલોકે દેવ, ૩ કુબેરદત્ત, ૪ ત્રીજો સનતકુમાર દેવલોકે દેવ, ૫
વજ્રકુંડલ રાજ, ૬ અહલદેવલોકે દેવ, ૭ શ્રીવર્મા રાજ, ૮ અપરાજિત
વિમાને દેવ અને ૯ શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી. આ મતાંતર સમજવો.

ગર્ભના પ્રભાવથી માતાને મુનિની માફક સારા-સારા વ્રતોનું આચરણ કરવાનું મન થયું. બાદ ગર્ભનું યથાયોગ્ય રીતે પરિપાલન કરતાં પન્નાવતીદેવીએ જ્યેષ્ઠ માસની કૃષ્ણ અષ્ટમીએ શ્રવણ નક્ષત્રમાં કૂર્મ (કાચબા)ના લક્ષણ (લાંછન)વાળા પુત્રરત્નને જન્મ આપ્યો. તે સમયે દરેક તીર્થંકરોના જન્મ સમયે કરે છે તે માફક છપ્પન દિક્કુમારિકાઓએ આત્મી સૂતિકર્મ કર્યું. શકેંદ્ર તેમનો સ્નાત્રા-લિષેક કરવા મેરુપર્વત પર લઇ ગયા અને ત્યાં શકેંદ્રના ઉત્સંગમાં બેઠેલ પરમાત્માનો બાકીના ત્રેસઠ ઇંદ્રોએ પવિત્ર જળવડે જન્મ-લિષેક કર્યો. બાદ પ્રભુને ઇશાનેંદ્રના ખોળામાં આપી શકેંદ્રે ચાર વૃષભના શૃંગદ્વારા પડતી દૂધની ધારાવડે અલિષેક કર્યો. પછી પ્રભુને પૂજી, ચચીં તેમજ પ્રાર્થના કરી તેમને માતા પાસે પુનઃ સ્થાપવામાં આવ્યા.

પ્રાતઃકાળે પુત્રજન્મ થયાના સમાચાર મળતાં અંતઃપુરમાં તેમજ રાજધાનીમાં હર્ષનાં પૂર ફરી વળ્યા. સુમિત્ર રાજાનો હર્ષ હૃદયમાં પણ ન સમાયો. તેમણે જન્મમહોત્સવ ઉજવવા ફરમાન બહાર પાડી કારાગૃહના દ્વાર ખુલ્લા મૂકી (સર્વ કેદીઓને છોડી મૂક્યા) દીધા, દીન-દરિદ્ર જનોને યથેચ્છિત દ્રવ્ય આપ્યું. નિરાધાર ને નિરાશ્રિતને સાધન-સગવડ આપી. સર્વત્ર ‘અમારી’ની ઉદ્વેગપણા કરાવી અને પૌરજને પણ પોતાને જ આંગણે મહોત્સવ થતો હોય તેવી ભ્રમણાથી તેમાં ભાગ લીધો. પ્રભુ ગર્ભમાં આવતાં જ માતા સારા વ્રતની ઇચ્છાવાળા થયેલા હોવાથી તેને અનુલક્ષીને માતાપિતાએ બારમે દિવસે યથાર્થ શ્રી મુનિસુવ્રત એવું તેમનું નામ પાડ્યું. પ્રભુનું નામ-સ્મરણ પણ કલ્યાણકારક છે તો તેમનો પ્રત્યક્ષ સદ્ભાવ મંગળમય નીવડે તેમાં આશ્ચર્ય શું ?

ચંદ્ર-કળાની માફક પ્રતિદિન વૃદ્ધિ પામતા શ્રી મુનિસુવ્રત કુમાર બાલક્રીડા કરતાં કરતાં ક્રમશઃ યૌવનવય પામ્યા. પુત્રનો પાણિગ્રહણ મહોત્સવ એ માત-પિતાને મન અનુપમ લ્હાવો હોય છે તેથી રાજવી સુમિત્રે પુત્રને યોગ્ય કન્યારત્નની તપાસ કરવી શરૂ

કરી. ત્રણ જ્ઞાનના ધારક પરમાત્મા સંસારના ચિત્રવિચિત્ર સ્વરૂપોના બણ હતા અને વનિતા એ મોહરાબનો વિલાસ માત્ર છે એમ બણતા હતા છતાં લોગાવલી કર્મ પૂરેપૂરું ક્ષય થયેલ ન હોવાથી જળ-કમળવત્ તેમણે અલિપ્તભાવે વિવાહોત્સવ માટે આના-કાની ન કરી. છેવટે પ્રભાવતી આદિ સુશીલ અને સદાચારિણી રાજકન્યાઓ સાથે પરમાત્માનો પાણિગ્રહણ મહોત્સવ થયો. માત-પિતાને મન તે દિવસ અનુપમ હતો અને પ્રજા તેમજ યાચકજનોને તે દિવસ સોનાના સૂર્ય ઊઝ્યા સરખો આનંદપ્રદ હતો. સંસારમુખના કળરૂપે તેમને શક જેવો પ્રતાપી સુવ્રત નામનો દેદીપ્યમાન અને પ્રભાવની પ્રતિકૃતિ સરખો પુત્ર થયો.

આ પ્રમાણે સાડાસાત હજાર વર્ષ જેટલો સમય પસાર થઈ ગયો ત્યારે સુમિત્ર રાજવીએ પોતાના સ્કંધ પરથી રાજ્ય-ભાર ઉતારી શ્રી સુનિસુવ્રતને સુવ્રત કયો. રાજ્યલોગવટાની કે સત્તાના શોખની લેશમાત્ર ઇચ્છા ન હોવા છતાં “ પિતુરાજ્ઞા ઘલોયસો ” એ સિદ્ધાન્તાનુસાર તેમણે રાજ્યકારભાર ગ્રહણ કયો. ચંદ્રમાંથી કદી અંગાર ઝરતો જાયો છે ? તે તો શીતળ સુધા-વર્ષા જ કરે તેમ પરમાત્માના રાજ્યકાળમાં પ્રજાને સુખ-શાંતિ જ હતી. કદી પણ માર-ફાડ કે લૂંટ-ચોરીનો પ્રસંગ જ જનતો નહીં. લોકો એટલા નિર્જય હતા કે અહોનિશ પોતાના આવાસોના દ્વાર ખુલ્લા રાખતા. આવી સ્થિતિ ફક્ત રાજધાનીમાં-રાજગૃહીમાં જ હતી એમ નહિં પણ તેમના તાળાની સમસ્ત પૃથ્વી સુખ-શાંતિનો આસ્વાદ લેતી. લોકોને કર-વેરા શું કહેવાય તેનો સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ નહોતો.

ધાવમાતા પોતાના ખોળામાં ખેલતા બાળકની સારસંભાળ રાખે પરન્તુ તેના પ્રત્યે તેને જનેતા જેટલો નૈસર્ગિક પ્રેમ ન પ્રગટે તેવી રીતે પ્રભુએ પંદર હજાર વર્ષ પર્યાન્ત પૃથ્વીનું પાલન કર્યું

પણ તેમાં લેશ માત્ર આસક્તિ ધરાવી નહિ. હવે પોતાનું લોગાવણી કરમ પૂર્ણ થયું જાણી તેઓ ચારિત્રની પૂર્વ તૈયારી કરવા લાગ્યા તેવામાં લોકાંતિક દેવતાઓએ આવી પોતાના નિયમ મુજબ પરમાત્માની લાવનાને પુષ્ટિ આપી. દરેક તીર્થંકરોના સંબંધમાં બને છે તેમ શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીએ પણ લોકાંતિક દેવોની “સ્વામિન્ ! તીર્થં પ્રવર્તાવો” એવી વિજ્ઞપ્તિ બાદ લોકોના દારિદ્ર્યને દૂર કરનારું સાંવત્સરિક દાન દેવું શરૂ કર્યું. પ્રતિદિન એક કરોડ ને આઠ લાખ સોનામહોરનું કલ્પવૃક્ષની માફક યથેચ્છ દાન આપવા લાગ્યા. વર્ષ પૂર્ણ થયે પોતાના પ્રતાપી પુત્ર સુવ્રતને રાજ્ય-વહીવટ સોંપ્યો.

યોગ્ય સમય આવતાં જેમ હંસો શુષ્ક બનેલા સરોવરનો ત્યાગ કરે તેમ પરમાત્માએ સંસારનો ત્યાગ કર્યો. સુવ્રત રાજાએ આ પુણ્યપ્રસંગને શોભાવવા રાજ્યની સમગ્ર સાધન-સંપત્તિ વહેતી મૂકી. એક હજાર પુરુષો વહન કરી શકે તેવી અપરા-જિતા નામની લવ્ય શિબિકા પ્રભુને બેસવા માટે તૈયાર કરાવી. આવા પવિત્ર અને પ્રાણીગણના કલ્યાણકારક પ્રસંગનો લાભ લેવા ૬૪ ઈંદ્રો પણ પોતપોતાના પરિવાર સહિત આવી પહોંચ્યા. આ પ્રમાણે સુવ્રત રાજવી અને દેવોએ મળીને જેમનો લવ્ય નિષ્ક્ર-મણોત્સવ કરેલ છે એવા પરમાત્મા શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી ઉપર્યુક્ત શિબિકામાં બેસી નીલગુહા નામના ઉદ્યાનમાં આવી પહોંચ્યા. એક પછી એક આભરણો તથા સુંદર વસ્ત્રોનો ત્યાગ કર્યો એટલે ઈંદ્રે પ્રભુના સ્કંધ પર દેવદ્વંધ્ય વસ્ત્ર મૂક્યું, જે તેમના નિર્વાણ સુધી રહ્યું. પરમાત્માએ છઠ્ઠી તપશ્ચર્યા પૂર્વક ક્ષાગણ શુદ્ધિ ૧૨ ને દિવસે શ્રવણ નક્ષત્રમાં પાછલા પહોરે પંચ મુષ્ટિ લોચ કરીને પારમેશ્વરી પ્રવ્રજ્યા સ્વયં ગ્રહણ કરી. પરમાત્માના આવા લવ્ય ત્યાગથી આકર્ષાઈ એક હજાર રાજાઓએ પણ પરમાત્માના પથનું અનુકરણ કર્યું અર્થાત્ દીક્ષા લીધી. તે જ વખતે પ્રભુને ચોથું મનઃપર્યાવ નોમનું જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. આ સમયે સમસ્ત વિશ્વમાં આનંદની લહરી પ્રસરી ગઈ.

રત્નો તો ઘણા હોય છે છતાં ઉત્તમ રત્ન જ રાજવીના મુગટમાં સ્થાન પ્રાપ્ત કરી શકે તેમ રાજગૃહીમાં અગણિત માનવો હતાં છતાં પરમાત્માને પારણું કરાવવાનું સૌભાગ્ય તો પ્રદક્ષિણ નામના રાજાને જ સાંપડ્યું. તેણે ક્ષીરાન્ન(ખીર)વડે પરમાત્માને અત્યંત ભક્તિભાવ અને હૃદયના ઉદ્ધાસપૂર્વક પારણું કરાવ્યું. પરમાત્મા તો હસ્તપાત્રવાળા હોય છે. તેમને આધુનિક સાધુઓની માફક પાત્રાઓમાં આહાર ગ્રહણ કરી ભોજન કરવું પડતું નથી. તેમના હાથમાં જે વસ્તુ વહોરાવવામાં આવે તેમાંથી એક બિંદુ માત્ર પણ ભૂમિને ન સ્પર્શી શકે એવી લવ્ઘિ હોય છે અને તેમને આહાર કરતા કોઈ પણ ચર્મચક્ષુવાળા ન જોઈ શકે એવો તીર્થંકર પરમાત્માનો અતિશય હોય છે. પ્રદક્ષિણ રાજવીના આ પુણ્યકાર્યની જાણે અનુમોદન કરતાં હોય તેમ દેવોએ *વસુધારાદિ પાંચ દિવ્ય પ્રગટ કર્યાં.

દીક્ષા લીધા બાદ પરમાત્માનું પ્રથમ કાર્ય હતું કર્મ-શત્રુઓને પરાસ્ત કરવાનું. કર્મનો ક્ષય કરવા માટે તેમણે તપ-શ્રયાઓ શરૂ કરી, પરિસહો સહવા માંડ્યા અને પૃથ્વી પર પરિભ્રમણ કરવા માંડ્યું. મહારથીની પાસે સામાન્ય માનવીની શી તાકાત ? જગતભરને નચાવનાર કર્મ-રાજાને અંતે વશ થવું પડ્યું. અગિયાર મહિનાના સમય બાદ પરમાત્મા પુનઃ નીલગુહા ઉદ્યાનમાં પધાર્યા અને કાગણ વદિ ખારસના શુભ દિવસે ચંદ્ર શ્રવણ નક્ષત્રમાં હતો ત્યારે ચંપક વૃક્ષની નીચે પ્રતિમાધારી પરમાત્માએ સમસ્ત ધાતી કર્મોનો વિનાશ કરી સૂર્ય-સમાન ઝળહળતું કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું. કેવળજ્ઞાન એટલે ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન. હથેલીમાં રહેલ જળને પ્રાણી સ્પષ્ટ રીતે જોઈ-જાણી શકે તેમ કેવળજ્ઞાનની સહાયથી પરમાત્મા લોક તેમજ અલોકનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન ધરાવતા. જેવી રીતે ભવ્ય દીક્ષા-મહોત્સવ કર્યો હતો

* સાગળાર કોડ સોનૈયાની, વઝની, પુષ્પની અને સુગંધી જળની વૃષ્ટિ તેમજ આકાશમાં ફુંકુલીનો નાદ-આ પાંચ દિવ્ય સમજવા.

તેમ દેવોએ કેવળજ્ઞાન મહોત્સવ પણ કર્યો અને સુંદર સમ-
વસરણની રચના કરી. તેની મધ્યમાં પ્રભુના દેહ કરતાં ખારગણો
ગિયો એટલે કે ખસો ને ચાલીશ ધનુષ્ય પ્રમાણુ અશોકવૃક્ષ વિકુળ્યો.
પરમાત્માએ સમવસરણમાં પ્રવેશ કરી, ચૈત્યવૃક્ષને પ્રદક્ષિણા આપી,
તીર્થાંચ નમઃ કહી, દેવવિરચિત સિંહાસન પર પૂર્વાભિમુખે બિરાજ્યા
એટલે તરત જ વ્યંતર દેવોએ પશ્ચિમાદિ ત્રણ દિશામાં તેમનાં
ત્રણ પ્રતિબિંબો વિકુળ્યાં.

પ્રાણીગણના ઉદ્ધાર માટે, સદાચાર અને ધર્મમાર્ગમાં
જનસમૂહને સ્થિર કરવા માટે પ્રભુએ દીક્ષાનો પવિત્ર વેષ સ્વયં
સ્વીકાર્યો હોવા છતાં કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ સુધી જે વાચા બંધ રાખી
હતી તે હવે અસ્ખલિત ગતિએ શરૂ કરી. શરદઋતુના ચંદ્રના કિરણો-
માંથી જેમ સુધા વરસે તેમ પરમાત્માના મુખરૂપી ચંદ્રમાંથી
ઉપદેશરૂપી શમરસ ઝરવા લાગ્યો અને ચંદ્રના પ્રથમ દર્શને જ
જેમ ચંદ્રકાંત મણિ આદ્ર્ બની જાય તેમ ભવ્ય પ્રાણીઓના
હૃદયો વૈરાગ્યરસથી ભીંજવા લાગ્યા. પરમાત્માએ સંસારનું
આળેહૂળ સ્વરૂપ સમજાવતાં પોતાના પ્રવચનમાં જણાવ્યું કે—

“ સમુદ્રના તળિયા સુધી ડૂબકી મારનારાઓ કઈ વસ્તુની
પ્રાપ્તિની આશાએ તેવી પ્રવૃત્તિ કરે છે તે તમે જાણો છો ? મૌક્તિકો
અગર તો રત્નોના લાભાર્થે કરે છે તેમ આ અપાર સંસારરૂપી
સમુદ્રમાંથી તમારે શ્રેષ્ઠ રત્નસ્વરૂપ ધર્મને ગ્રહણ કરી લેવાનો છે.
ધર્મ એ જ એક એવું પ્રબળ નાવ છે કે જે તમને ભવસમુદ્રમાં
ડૂબતા બચાવી લેશે. તે નાવનું જો તમે સંપૂર્ણ આલંબન લેશો
તો રાગ-દ્વેષાદિ મહાવાયુઓ તમને ઉપદ્રવ કે વિઘ્ન કરી શકશે નહિ
તેમજ ક્રોધ, માન, માયા ને લોભાદિ જળચર જીવો તમારા નાવને
જોધને જ દૂર નાશી જશે. આ ધર્મનું યથાર્થ આરાધન સંયમ-
ચારિત્ર સ્વીકારે ત્યારે જ બની શકે તેમ છે છતાં પણ યતિ-
ધર્મ સ્વીકારવાને અશક્ત પ્રાણીઓએ ગૃહસ્થ ધર્મ સ્વીકારવો.
ગૃહસ્થ ધર્મના પાંચ અણુવ્રત, ત્રણ શુણ્વ્રત તેમજ ચાર

શિક્ષાત્રતરૂપ બાર મતો છે. આ ઉપરાંત શ્રાવકના એક-વીશ તેમજ માર્ગાનુસારીના પાંત્રીશ ગુણો છે, તે જેમ દાદર ચઢનારને રજબુ આલંબનરૂપ નીવડે છે તેમ યતિધર્મરૂપી સીઢી ચઢવાને માટે આધારભૂત છે.

પ્રમાદ એ પ્રાણીગણનો મહાનુમાં મહાનુ શત્રુ છે. તેના વશવર્તીપણાથી માનવી અમૂલ્ય ચિંતામણિ રત્ન સદૃશ મનુષ્ય ભવ વૃથા ગુમાવી બેસે છે. પ્રમાદના વિભાગો પાંચ છે: ૧ મદ, ૨ વિષય, ૩ કષાય, ૪ નિદ્રા અને ૫ વિકથા. એમાંનો એક-એક પ્રકાર પણ માનવીને સંસારસમુદ્રમાં પરિભ્રમણ કરાવે છે તો જેઓ પાંચે પ્રમાદનું સેવન કરતાં હોય તેમનું તો પૂછવું જ શું ? આ પ્રમાદો સંસારરૂપી કારાવાસના સંરક્ષકો છે. તેઓ સંસારરૂપી કારાગૃહમાંથી છૂટવા માગતા જીવોને બહાર નીકળવા દેતા નથી, પણ જો આત્મા જોરાવર બને અને ધર્મરૂપી ખડ્ગની સહાય લે તો આ પ્રમાદરૂપી સંરક્ષકોનો પરાભવ કરી શકે. પ્રમાદના પ્રસંગ પરત્વે જેટલું વિવેચન કરીએ તેટલું થોડું છે માટે વિચક્ષણ પ્રાણીએ તો પ્રમાદના પરિહારપૂર્વક ધર્મનું જ આલંબન સ્વીકારવું એ જ અગાધ અને ભયપ્રદ સંસારસમુદ્રથી પાર પહોંચવાનો એક માત્ર સુંદર ને શ્રેષ્ઠ ઉપાય છે.”

આવી રસિક અને ભવ્ય ઉપદેશશૈલીથી પ્રતિબોધ પામી કેટલાક ભવ્ય પ્રાણીઓએ સંયમધર્મ સ્વીકાર્યો તો કેટલાકોએ શ્રાવકના મતો ગ્રહણ કર્યો. પ્રભુએ પોતાના શિષ્યો પૈકી ગણધર પદની યોગ્યતાવાળા ઈંદ્ર વિગેરે અઢાર મુનિવરોને ગણધર તરીકે સ્થાપ્યા, જેમાં ઈંદ્ર મુખ્ય ગણધર બન્યા. પ્રભુ દેશનાથી વિરામ પામ્યા એટલે પરમાત્માએ કહેલી ત્રિપદીના શ્રવણથી સમસ્ત શ્રુતસાગરના પારંગત બનેલ ઈંદ્ર ગણધરે પણ રોચક દેશના આપી, જે સાંભળ્યા બાદ સુમત રાજવી તેમજ પૌરજનો પોતપોતાને સ્થાને ગયા.

દરેક તીર્થંકરના શાસનમાં બને છે તેમ શ્રી મુનિસુમત-

સ્વામીના સમયમાં પણ ત્રણ નેત્રવાળો, ચાર મુખવાળો, શ્વેત વર્ણવાળો, જટાધારી, વૃષભના વાહનવાળો, ચાર દક્ષિણ (જમણી) ભુજ(હાથ)માં ખીજેરું, ગદા, ખાણ અને શક્તિ તેમજ ચાર વામ (ડાબી) ભુજમાં નકુળ, અક્ષસૂત્ર, ધનુષ્ય ને પરશુને ધારણ કરનારો વરુણ નામનો યજ્ઞ શાસનદેવ થયો તેમજ ગૌરવર્ણ-વાળી, ભદ્રાસન પર બેસનારી, બે દક્ષિણ ભુજમાં વરહ અને અક્ષસૂત્ર તેમજ બે વામ ભુજમાં ખીજેરું અને ત્રિશૂળ ધારણ કરનારી નરદત્તા નામની યજ્ઞિણી શાસનદેવી થઈ. આ બંને શાસનની પ્રતિદિન સારસંભાળ કરતા, વિધ્નોનું નિવારણ કરતા તેમજ ભક્તજનોનાં વાંછિતો પૂરતા. તેઓ હંમેશ માટે પ્રભુની સાનિધ્યમાં જ રહેતા અને પ્રભુ વિહાર કરતાં તો તેમના પડછાયાની માફક પાછળ-પાછળ પરિભ્રમણ કરતા. આવી રીતે ભવ્યજનો પર ઉપકાર કરતા પરમાત્મા પૃથ્વીતલ પર વિચરવા લાગ્યા.

પ્રકરણ ત્રીજું

“ અશ્વાવબોધ ” તીર્થની ઉત્પત્તિ

પૃથ્વીની ખંડ નામના નગરમાં જૈન ધર્મપરાયણ જિન-ધર્મ નામનો સુશ્રાવક વસતો હતો. સરળ સ્વભાવ અને માયાળુપણથી તેણે નગરના અનેક જનોને આકર્ષ્યા હતાં. તેમાં સાગરદત્ત નામનો શિવમાર્ગી ગૃહસ્થ તેનો પરમ મિત્ર બન્યો હતો. બંને બાળમિત્રો હોવાથી એક-બીજાને એક-બીજા વિના ચાલતું જ નહિ. જળ-મીનવત્ તેઓનો પ્રેમ વૃદ્ધિ-ગત થતો ગયો. સાગરદત્ત પાસે અઢળક સંપત્તિ હતી અને તેણે પહેલાં પોતાના જ ખર્ચે એક ભવ્ય શિવમંદિર બંધાવી તેમાં પોતાના ખર્ચે જ પૂજારીઓ રાખ્યા હતા. સંપત્તિ સારા પ્રમાણમાં હોવા છતાં તેનામાં આડંબરનો કે અભિમાનનો લેશ નહોતો. આ ઉપરાંત સ્વભાવ સરલ અને ભદ્રિક હોવાથી ધર્મમાર્ગ ભણવાની જિજ્ઞાસા પણ હતી. જિન-ધર્મ સાથેના વધતા જતાં સંસર્ગથી સાગરદત્તમાં પરિવર્તન થવા લાગ્યું. તે તેની સાથે જિનમંદિરે જવા લાગ્યો અને વારં-વાર જૈન સાધુઓના વ્યાખ્યાનોનો પણ લાભ લેવા લાગ્યો.

વારંવારનું ધર્મશુ નું નથી કરતું ? કદરૂપા આકારના મોટા પથ્થરને પણ નહીંનો જળપ્રવાહ ઘાટીલો અને નાબુક બનાવી દે છે. જિનધર્મના પ્રતિદિનના પરિચય અને ચર્ચાથી તેમજ સદ્-ગુરુઓના સમાગમથી સાગરદત્તના જીવનમાં અદ્ભૂત પલટો થયો. તેને અહિંસાના ઉત્કૃષ્ટ મર્મનું જ્ઞાન થયું અને સાથોસાથ જૈન મુનિઓની નિઃસ્પૃહતા, તપસ્વીતા, વૈરાગ્યમયતા અને કડક

આચારપાલન આદિ બેઠ તેને પોતાના શિવપૂજારીઓ અને જૈન મુનિઓ વચ્ચે આકાશ-પાતાળ જેટલું અંતર જણાવા લાગ્યું. આમરસ કેને પ્રિય ન બને? એક વખત જિનધર્મ શ્રેષ્ઠી સાથે ધર્મદેશના શ્રવણાથે જતાં ગૃહસ્થોચિત દાનાદિ ધર્મના ઉપદેશ બાદ સાગરહત્તે જિનખિંબ અને જિનચૈત્યના અગણિત ક્ષણપ્રાપ્તિનો ઉપદેશ સાંભળ્યો. મુનિપ્રવરે જણાવ્યું કે—“જો કારિજ્ઞહ જિણહરં” જે પ્રાણી રાગ, દ્વેષ અને મોહાદિ ઉત્કટ શત્રુઓને જીતનાર તીર્થંકર પરમાત્માનું જિનચૈત્ય બંધાવે છે તે પ્રાણી પરબવમાં સહેલાઈથી ધર્મ પ્રાપ્ત કરી શકે છે અને પરંપરાએ પરમપદને પણ પ્રાપ્ત કરી શકે છે....ઈત્યાદિ.

આ રમ્ય ઉપદેશ સાગરહત્તના કુમળા હૃદયમાં આરપાર જીતરી ગયો. તેના હૃદયમાં પોતાની સંપત્તિને જિનાયતન બનાવીને સાર્થક કરવાની લાવના રકુરી. તેણે પોતાનો મનોભાવ જિનધર્મને જણાવ્યો. મિત્રજિનધર્મે તેના પવિત્ર વિચારને પૂર્ણ અનુમોદન આપ્યું. પછી તેણે જિનચૈત્ય બંધાવ્યું અને એક સુવર્ણ-મય જિનખિંબ તૈયાર કરાવી તેની સુસાધુદ્વારા પ્રતિષ્ઠા પણ કરાવી.

એકદા શિશિર ઋતુ આવી પહોંચતા શિવાયતનના પૂજારીઓએ પૂજનોત્સવ આરંભ્યો અને તે નિમિત્તે સાગરહત્ત શ્રેષ્ઠીને આમંત્રણ આપ્યું. સાગરહત્ત જિનધર્મના તત્ત્વોથી વાસિત થયો હતો, તેને જૈનધર્મ પ્રત્યે ગુણાનુરાગ હતો છતાં પણ તે પોતાનો કુળધર્મ-શિવમાર્ગ ત્યજી શક્યો ન હતો. નિયત સમયે તે શિવ-મંદિરમાં ગયો. પૂજારીઓએ પૂજા માટે ઘણા વખતથી એકત્ર કરેલ ધીના કુંભો (ઘડાઓ) વેદિકા પાસે લાવવા શરૂ કર્યાં. પણ આ શું? ઘણા દિવસથી એક જ સ્થળે પડી રહેલા ધીના ઘડાઓની આસપાસ તેમજ નીચે ધીમેલના ઝુંડના ઝુંડ જામી ગયા હતા. નિર્દય પૂજારીઓ તે ધીમેલને દૂર કરવા કૂર રીતે તેને મસળી મસળીને મારી નાખવા લાગ્યા. અહિંસાપ્રેમી બનેલ સાગરહત્ત-થી આ ન સહન થયું. તેણે પૂજારીઓ પાસે જઈ સખત

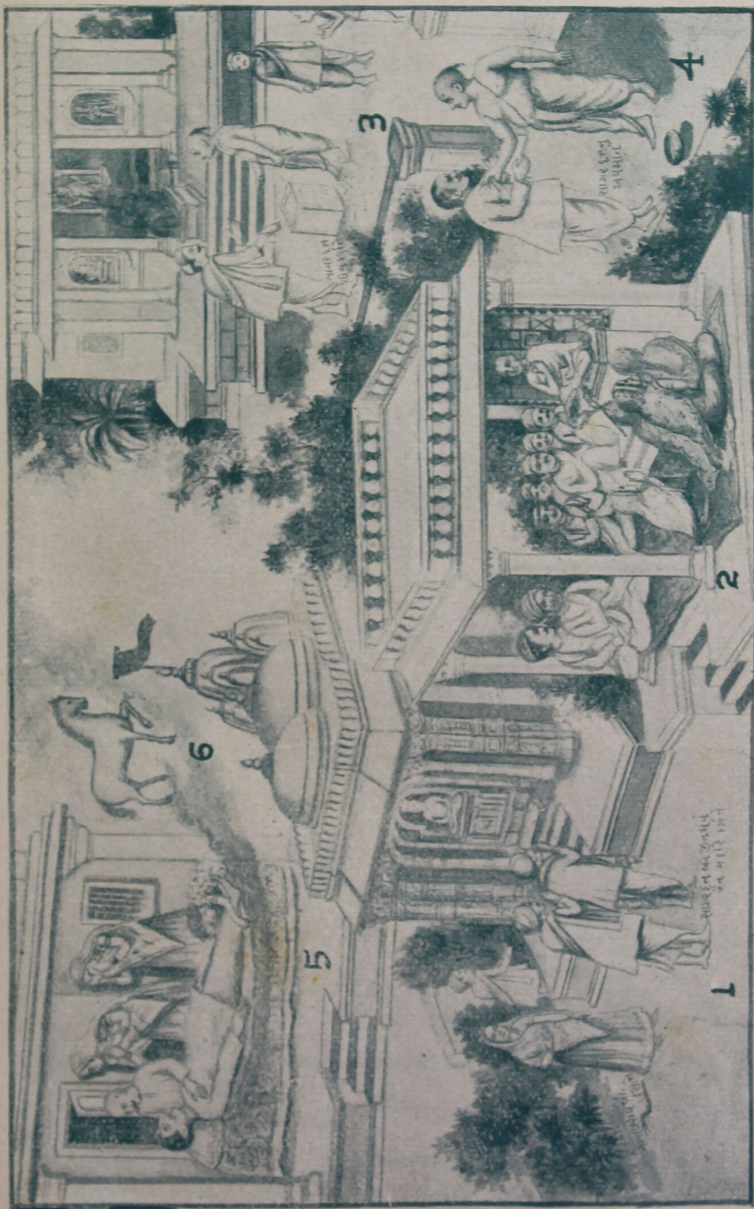
શબ્દોમાં ઠપકો આપ્યો અને એક પણ જીવની હિંસા ન થાય તેવી રીતે શાંતિપૂર્વક જયજ્ઞાથી કાર્ય કરવા સૂચન કર્યું.

પૂજારીઓ સાગરદત્ત પર વધતી જતી જૈન ધર્મની છાપથી અંતરમાં બળી રહ્યા હતા. તેઓને તેનો જૈનધર્મ પરત્વેનો અનુરાગ શબ્દની પેઠે ખટકતો હતો. તેઓ તેને પુનઃ શિવમાર્ગમાં સંપૂર્ણ રીતે ખેંચી લાવવા માગતા હતા પણ તે ક્યારે શક્ય બને ? પ્રેમથી કે તિરસ્કારથી ? સૌજન્યભરી સમજાવટથી કે આક્રોશભર્યા વચનોથી ? પ્રેમપૂર્વક કહેવાને બદલે તેમણે સ્વભાવસુલભ તિરસ્કારનો રોપભર્યો માર્ગ ગ્રહણ કર્યો. સાગરદત્ત પોતે જ આ મંદિરનો નિર્માતા છે એ વિચારનો તેમજ સારાસાર યા હિતાહિતનો ખ્યાલ કયાં વગર પૂજારીઓએ તેની અતિશય નિર્ભંતસના કરી. શિવમાર્ગી મંદિરમાં સાગરદત્તની જૈનધર્મી આચરણા ને સહૃદયતા ત્યારે જ સહન થાય કે બ્યારે દરિયાવ દિલ હોય, પરંતુ સ્વાર્થના સાગરમાં અને અંધશ્રદ્ધામાં ડૂબેલા તેઓને તેનું ભાન કયાંથી હોય ? પૂજારીઓએ આવેશ ને આવેશમાં સાગરદત્તને મંદિરની બહાર ચાલ્યા જવાનો હુકમ કર્યો. સાગરદત્ત આ અસહ્ય વાળી સહન કરી શક્યો નહિ એટલે તે શૈવાચાર્ય પાસે ગયો. પરંતુ તેણે પણ સાગરદત્તને ઉપાલંભ આપી પૂજારીઓના વર્તનની ઉપેક્ષા બતાવી, એટલે મનમાં અત્યંત દુભાયેલ સાગરદત્ત શીઘ્ર સ્વગૃહે આવ્યો. આજના તિરસ્કરણીય પ્રસંગથી તે અત્યંત ખિન્ન બની ગયો. ગ્લાનિ અને વિષાદે તેના પર પોતાનું પ્રભુત્વ સ્થાપ્યું. તે વિચારવા લાગ્યો કે-મારા બાપદાદાનો કુળપરંપરાથી ચાલ્યો આવતો શિવધર્મ સાચો હશે કે “ અહિંસા પરમો ધર્મઃ ”ના સિદ્ધાંતવાળો અને સ્યાદાદર્શી અનેક અપૂર્વ તત્ત્વથી ઓપતો જૈન ધર્મ સત્ય હશે ?” આ પ્રમાણે સાગરદત્તે કેટલીય પળો ને ઘડીઓ વિચારમાં ને વિચારમાં પસાર કરી પરંતુ તે એકે વસ્તુનો નિર્ણય-નિશ્ચય કરી શક્યો નહિ. આવી રીતે સંશયિત મનવાળો સાગરદત્ત અપમાન-

ને કારણે આત્મધ્યાન કરતો અલ્પ સમયમાં ચમરાજનો અતિથિ થયો. આત્મધ્યાનના કારણથી તે તિર્થંચરોનીમાં ઉત્પન્ન થયો. ત્યાં પોતાનું આયુ પૂર્ણ કરી અનેક વિધવિધ લવોમાં પરિભ્રમણ કર્યું. છેવટે પૂર્વના પુણ્યસંચયના યોગે તે ભરુચ નગરના પ્રતાપી ને ધર્મશ્રદ્ધાળુ જિતશત્રુ નામના પ્રતાપી અને સત્ત્વશાળી રાજાના પદ્મઅશ્વ તરીકે ઉત્પન્ન થયો.

આ બાળુ જિનધર્મ શ્રેષ્ઠીને પૂજારીઓ સાથેના પ્રસંગના અને સાગરદત્તના અકાળ અવસાનના સમાચાર મળતાં તે અત્યંત દુઃખી થયો. મિત્ર પ્રત્યેના સ્નેહથી તેની આંખ અશ્રુભીની થઈ ગઈ. તેને થયું કે હિતસ્વી મિત્ર તરીકે મારે તેની અંતિમ પળે તેને આશ્વાસન દેવું જોઈએ તેમજ તેની શુભ ગતિ થાય તેવી ધાર્મિક પ્રવૃત્તિ અને પ્રેરણા કરવી જોઈએ; પણ હવે કાંઈ ઉપાય રહ્યો ન હતો. જિનધર્મના હૃદયમાં મિત્ર પ્રત્યેની ભાવના અપૂર્ણ રહી ગઈ હોવાનું શદ્ધ્યે તો ખટકયા જ કર્યું પરંતુ સંસારની વિચિત્રતા અને કર્મપ્રકૃતિનું પ્રાબલ્ય સમજનાર જિનધર્મને અન્ય સામાન્ય માનવીની માફક ગ્લાનિ ઉત્પન્ન થવાનું કે અત્યંત પશ્ચાત્તાપ કરવાનું કારણ ન હતું.

આ પ્રસંગ પરથી ઘડો લઈ તેણે પણ ક્ષણભંજુર દેહથી સધાય તેટલું કલ્યાણ સાધી લેવાનો મક્કમ નિર્ણય કર્યો અને તેનું મન વિશેષ વૈરાગ્યવાસિત બન્યું. યોગ્ય સમયે આયુ પૂર્ણ થતાં મૃત્યુ પામીને તે દેવલોકવાસી થયો. ત્યાંથી ચ્યવી અનેક લવમાં પરિભ્રમણ કરતાં તેનો જીવ અંપાનગરીનો સુરશ્રેષ્ઠ નામનો રાજવી થયો અને તે લવમાં નંદન મુનિના સત્સમાગમથી પ્રતિબોધ પામી, લાગવતી દીક્ષા સ્વીકારી વીશ સ્થાનકના આરાધનપૂર્વક તીર્થંકરનામગોત્ર ઉપાજન કર્યું. તે લવમાં સમાધિપૂર્વક કાળધર્મ પામી તે પ્રાણુત દેવલોકમાં ઉપજ્યો અને દેવાયુ પૂર્ણ કરી ત્યાંથી ચ્યવી રાજગૃહી નગરીમાં શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી નામના વીશમા તીર્થંકર તરીકે તેનો જીવ ઉત્પન્ન થયો.

श्री मुनिस्मृतस्वामीना पूर्यभवना मित्र सागरदत्तना महत्त्वभर्या ज्यनप्रसजोनुं चित्रदर्शन.

(૧) જિનમંદિરે દર્શન, (૨) ગુરુનું વ્યાખ્યાનશ્રવણ, (૩) શિવાલયે ગમન, (૪) પંચાગ્રોએ કહેલ અપમાન, (૫) મૃત્યુ અને (૬) અશ્વ તરીકે જન્મ.

કેવળજ્ઞાન-પ્રાપ્તિ બાદ શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી પૃથ્વી પર પચાંટન કરી અનેક સવ્ય જીવોને પ્રતિબોધવા લાગ્યા. એકદા તેમને પોતાના પૂર્વભવના મિત્ર (સાગરદત્તના જીવ) સંબંધી વિચાર સ્ફૂર્યો અને દર્પણમાં જોતાં જ જેમ પ્રતિબિંબ દશ્યમાન થાય તેમ શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીના કેવળજ્ઞાનરૂપી નિર્મળ આરીસામાં સાગરદત્તનો જીવ જિતશત્રુ રાજાના પદ્મઅશ્વ તરીકે નજરે ચડ્યો. વિશેષ વિચારતાં તેનું આયુષ્ય અતિ અલ્પ જણાયું. જિનધર્મના ભવમાં અપૂર્ણ રહી ગયેલ મિત્રભાવના પૂર્ણ કરવા તેઓ કટિબદ્ધ થયા. તીર્થંકર પરમાત્મા જગતભરના જીવોના નિષ્કારણ બાંધુ છે, તેઓનો વ્યવસાય જ લોકો પર ઉપકાર કરી તેઓને સન્માર્ગે ચઢાવવાનો હોય છે તો તેઓ પોતાના પૂર્વ-ભવના મિત્રના ઉદ્ધાર માટે આકર્ષાય તેમાં આશ્ચર્ય જ શું ? એક જ રાત્રિમાં સાઠ ચોજન જેટલો દીર્ઘ વિહાર કરી તેઓ ભરુચ નગરે આવી પહોંચ્યા. દેવોએ તે સ્થળે ભવ્ય સમવસરણની અપૂર્વ રચના કરી. જિતશત્રુ રાજાને શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીના આગમનના સમાચાર મળતાં તે પણ પોતાના પદ્મઅશ્વ પર આરૂઢ થઈ, સમગ્ર રાજસાહ્યબી અને આડંબરપૂર્વક પ્રભુને વંદન કરવા આવ્યો. સમગ્ર પૂરજનો પણ પરમાત્માની દેશનાનો લાભ લેવા આવી પહોંચ્યા.

પરમાત્માનું સમવસરણ એટલે જાતિવૈર કે કલેશ-કંકા-સનો સંપૂર્ણ નાશ અને શાંતિનું અપૂર્વ સામ્રાજ્ય. તે સમવસરણમાં દેવો અને માનવો આવતાં એટલું જ નહિ પણ તિર્યંચ પશુ કે પક્ષીગણ પણ દેશનાનો લાભ લેતો, અને આશ્ચર્યની વાત તો એ હતી કે પશુને મનુષ્ય સૌ પોતપોતાની ભાષામાં પરમાત્માની દેશનાને સમજી શકતા. વેર કે વિરોધનો એક અંશ માત્ર પણ ત્યાં અસ્તિત્વ ન ધરાવતો. મૃગ અને સિંહ, સર્પ અને નોળિયો, માનર્ અને ઉંદર, શ્વાન અને પારાપત ઈત્યાદિ જાતિવૈર-વાળા પ્રાણીઓ પણ એક જ સ્થાને એકી સાથે બેસી શાંતચિત્તથી

પ્રભુની વાણીરૂપ અમૃતધારાનું આસ્વાદન કરતા. આ ગ્રંથમાં આપવામાં આવેલ તે સંબંધીનું ચિત્ર આ વસ્તુને આપણી નજર સમક્ષ તાદૃશ્ય કરે છે. આવા અતિશયને કારણે જ તીર્થંકર પરમાત્મા વિશ્વની વિરલ વિભૂતિ અને તારણહાર મનાય છે.

સમવસરણમાં સૌએ પોતપોતાને ઉચિત સ્થાને જગ્યા લીધી એટલે પરમાત્માએ દેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. પર્વતના શિખર પર રહેલ અખંડ ઝરામાંથી જેમ નિર્મળ વારિ-ઘોષ વહ્યા જ કરે તેમ પરમાત્માના વૈરાગ્યાદ્રં હૃદયમાંથી વૈરાગ્ય-ભાવનાનો ઘોષ વહેવા લાગ્યો. જેમ શ્રેષ્ઠ સુભટ પોતાના એક પછી એક ચઢિયાતા શસ્ત્રોનો ઉપયોગ કરે તેમ પરમાત્માએ એક પછી એક વિશિષ્ટ સરલ વાક્ય-રચનાથી મોહરાજનો નાશ કરનારી દેશના આપવા માંડી. સમસ્ત પર્ષદા ચિત્રમાં આજેખાયેલ હોય તેમ સ્તંભિત બની એકચિત્તે શ્રવણ કરવા લાગી. પરમાત્માએ પ્રારંભિક દેશના બાદ શ્રી જિનમંદિરની મહત્તા, તેના નિર્માપણથી થતો અપૂર્વ લાભ વિગેરે હકીકત જણાવતાં અત્યાર સુધી લયલીન બની દેશના સાંભળતાં પટ્ટ અશ્વના કાન ચમક્યા. “ જિનમંદિર અને તેનું નિર્માપણ ” એ શબ્દો તેના હૃદયમાં આરપાર ઊતરી ગયા. તે શબ્દોનો વિશેષ ને વિશેષ વિચાર કરતાં તેને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થઈ આવ્યું અને તેને પરિણામે પોતાનો સાગરદત્તનો પૂર્વભવ સ્મરણપથમાં તરી આવ્યો. તેણે વિચાર્યું કે-“તે ભવમાં જિનમંદિર તો કરાવ્યું પણ સંશય-ભાવને કારણે તેની પૂર્ણ કૃણ-પ્રાપ્તિ થઈ શકી નહિ અને તિર્થંચર્યોનિમાં પરિભ્રમણ કરવું પડ્યું પરંતુ હવે સાક્ષાત્ જિનેશ્વર ભગવંત જ મળ્યા છે તો મારે શા માટે જીવન સાર્થક ન કરી લેવું?” આવી વિચારધારાએ આડૂઠ થયેલ અશ્વ હેષારવ કરવા લાગ્યો, તેના સમગ્ર અવયવો ઉદ્ધાસ પામ્યા, નેત્રો વિકસિત બન્યા અને કણેો ચિત્રવિચિત્ર રીતે ઊઝા-નીઝા થવા લાગ્યા. પોતાનો હર્ષ જણાવવા તે પોતાની ખુરના અગ્રભાગથી જમીન ખણવા લાગ્યો અને મુખ આગળના બે ચરણો સુધી નમાવી વારંવાર

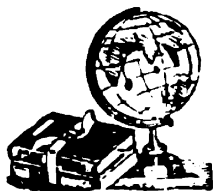
શ્રી મુનિસુવત્સામી દેશના સાંભળી જિવતશ્ચુ રાખના અશ્વને થયેલ અતિમશળજ્ઞાન, થાણા દેરાસરમાં આ સમવસરભંજી. કાતરકામ આકર્ષક બન્યું છે.

નમસ્કાર કરવા લાગ્યો. આ દ્રશ્ય જોઈ સમગ્ર પર્ષદા આશ્ચર્યાન્વિત બની ગઈ. તેવામાં જાણે હુષનો અતિરેક થયો હોય તેમ અશ્વ તીર્થ કર ભગવંત સમક્ષ આવવા ચાલ્યો અને શ્રીમુનિસુવ્રતસ્વામીને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા આપી તેમની સમક્ષ નત મસ્તકે ઊભો રહ્યો.

અશ્વની આવી બધી ચેષ્ટાઓ જોઈ આશ્ચર્ય-સાગરમાં ડૂબેલા જિતશત્રુ રાજાએ પ્રભુને તેનું કારણ પૂછ્યું એટલે પરમાત્માએ તેનો પૂર્વ વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યો અને વિશેષમાં જણાવ્યું કે-“ પૂર્વભવના મિત્રસ્નેહથી આકર્ષાઈ હું અત્રે તેના પ્રતિબોધાર્થે આવેલ છું અને તેનું આયુષ્ય પણ હવે અતિ અલ્પ છે.”

જિતશત્રુ રાજાએ તેને તરત જ પોતાના આધિપત્યમાંથી મુક્ત કર્યો. અગ્રવે પણ પરમાત્મા પાસે અણુશણ સ્વીકાર્યું અને આત્મભાવમાં દીન થયો. પંદર દિવસ પર્થત શુભ ધ્યાનમાં રક્ત રહી પ્રાંતે તે અશ્વ કાળધર્મ પામીને આઠમા સહસ્રાર નામના દેવલોકમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયો. દેવ થયા પછી પોતાનો પૂર્વ ભવ વિચારતાં અવધિજ્ઞાનદ્વારા અશ્વના ભવમાં ઉપકારી બનેલ પરમાત્મા પાસે આવ્યો અને વીણા, વેણુ અને મૃદંગ વિગેરેના ભવ્ય ઠાઠપૂર્વક ભક્તિપુરસ્સર નૃત્ય કર્યું અને પછી પરમાત્માની શ્રદ્ધાન્વિત સ્વરે સ્તુતિ કરી. જે સ્થાને શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીએ અશ્વને પ્રતિબોધ પમાડ્યો તે સ્થાન અશ્વાવખોદ્ધ તીર્થ તરીકે પ્રખ્યાતિ પામ્યું અને તે જ સ્થળે સિંહલદ્વીપની રાજકુમારી સુદર્શનાએ દેવવિમાન સરખું શકુનિકાવિહાર નામનું દેવાલય બંધાવ્યું. આ રાજકુમારી સુદર્શના કોણ? અને તેણે શા કારણથી આ ભવ્ય દેવમંદિર બંધાવ્યું? તેના સ્પષ્ટીકરણ માટે આપણે આ ચરિત્ર-પ્રવાહમાં આગળ વધીએ.

પ્રકરણ ચોથું

રાજકુમારી સુદર્શના

ચાલુ ચોવીશીના આઘ તીર્થંકર શ્રી ઋષભદેવ પરત્વેની નમિ તેમજ વિનમિની અત્યંત ઉદ્ધાસપૂર્વકની ભક્તિથી રંજિત થયેલ ધરણેંદ્રે તેઓ બંનેને વૈતાલ્ય પર્વતની ઉત્તર તથા દક્ષિણ શ્રેણીનું સામ્રાજ્ય ૪૮૦૦૦ પાઠસિદ્ધ વિદ્યા સાથે આપ્યું હતું. બંનેએ પોતપોતાના ભૂપ્રદેશમાં ઇંદ્રાપૂરીની સ્પર્ધા કરે તેવી ઉત્તરશ્રેણીમાં ૬૦ ને દક્ષિણશ્રેણીમાં ૫૦ નગરીઓ વસાવી અને તેનો ચિરકાળ પર્યંત લોગવટો કર્યો. પ્રાંતે તેઓ પતિતોધ્ધારક સિદ્ધાચળ ઉપર મોક્ષે ગયા. આ જ વૈતાલ્ય પર્વતની દક્ષિણ શ્રેણીમાં ગગન-વદલલ નામનું અતિશય રમણીય અને નૈસર્ગિક સુંદરતાવાળું મુખ્ય નગર હતું. તે નગરમાં અમિતગતિ નામનો વિદ્યાધર રાજા અત્યંત નિપુણતાથી રાજ્ય કરતો હતો. શ્રેષ્ઠ રાજવી તરીકેના સમગ્ર ગુણોથી તે ઓપતો હતો. તેને દેવાંગનાઓને પણ પરાભવ પમાડે તેવી જયસુંદરી નામની શીલશૃંગારયુક્ત તેમજ ધર્માચરણી પટ્ટરાણી હતી. તેની સાથે વિલાસસુખ માણતાં તેઓને વિજયા નામની પુત્રીની પ્રાપ્તિ થઈ.

એક ખોળામાંથી બીજા ખોળામાં ખેલતી વિજયા ક્રમેક્રમે અંદ્રખિંબની માફક વૃદ્ધિ પામવા લાગી. ક્રમશઃ તે માનવીના મનને હરણ કરનાર યૌવન પામી. યુવાવસ્થાને કારણે તેના ઘાટીલા પ્રત્યેક ગાત્રો જાણે અનંગના અન્નો હોય તેવી રીતે

શ્રી મુનિસુત્રતસ્વામી ચરિત્ર.

ઉપર : વિજયા શ્રી ઋષભ જિનપ્રાસાદમાં થતો નાટારંભ નીકાળે છે.
 મધ્યમાં : રત્નસંચય નગરનો શાંતિજિનપ્રાસાદ.
 સાધ્વી સંઘને વહોરાવેલ આહાર.
 નીચે : વિજયાએ કરેલ સર્પહત્યા.

શોભી રહ્યા. ઉપરાંત તેની મધ-ઝરતી વાણી અને કોકિલ જેવો પ્રિય કંઠ સૌ કોઈના આકર્ષણનું કારણ બન્યો. તે પોતાની સુંદરતાને અંગે પરજનને અતિશય ચિંતાકર્ષક હોવાથી, અનંગ પોતે દેહ રહિત હોવાથી પોતાના પ્રતિનિધિ તરીકે તેણે વિજ્યાને પૃથ્વીપીઠ પર મોકલી હોય તેમ જણાવા લાગ્યું.

વિજ્યાને સંસ્કારી અને ધર્મશ્રદ્ધાળુ બનાવવા માટે રાજ-દંપતીએ પૂરેપૂરી મહેનત લીધી અને વિચક્ષણ રાજગુરુના હાથ નીચે રાજપુત્રી વિજ્યાએ પણ આવશ્યક વ્યવહારુ જ્ઞાન ઉપરાંત જ્યોતિષ શાસ્ત્ર, અંક શાસ્ત્ર, ધનુષવિદ્યા તથા શકુનશાસ્ત્ર વિગેરેમાં સારી પ્રવીણતા પ્રાપ્ત કરી. વિદ્યાધર અમિતગતિ અને પટ્ટરાણી જયસુંદરી પોતાની દુહિતાની વિચક્ષણતા અને સાથોસાથ મિષ્ટ ને મિલનસાર સ્વભાવ નજરે નીહાળી મનમાં અત્યંત પ્રમોદ પામ્યા.

એકદા વિજ્યા પોતાના સખીવૃંદ સાથે નિર્દોષ કીડાથે પર્વતની ઉત્તરશ્રેણી તરફ જવા લાગી. તેમનું ધ્યેય સુરેન્દ્ર નગરી તરફ જવાનું હતું. ધીમે ધીમે ગતિ કરતા તેઓ સર્પ આગળ વધી રહ્યા છે તેવામાં રસ્તામાં કુકૃંટ જાતિનો સર્પ આડો ઊતર્યો. સર્પને જોતાં જ વિજ્યાને રોષ ઉદ્ભવ્યો. તે વિચારવા લાગી કે—‘સર્પના દર્શનથી અપશુકન થયા છે. અપશુકનને અંગે વિપરીત બનાવ ન બને તે માટે અપશુકનને નિષ્કૂળ બનાવવાનો તેણે નિર્ધાર કર્યો. પણ તે બને કયારે ? જો તે સર્પને મારી નાખવામાં આવે તો જ : આ અપશુકન નિષ્કૂળ બને એવી કલ્પના તેના મનમાં ઉદ્ભવી. મનનો તરંગ અટલા વેગથી ગતિ કરી રહ્યો હતો કે તે સમયે બીજા કોઈ પણ વિચારને અવકાશ નહોતો. રોષભર્યા વદને તેણે તરત જ ધનુષ્ય બાણ તૈયાર કર્યું અને તેના સખીવૃંદમાંથી આવી કોઈતેનો હાથ પકડે તે પહેલાં તો લક્ષ્ય સાધેલા તીરે સર્પના પ્રાણ હરી લીધા. સખીઆની ત્યારપછીની સમજાવટ અરણ્યરુદ્ધન સમાન નિષ્કૂળ નીવડી.

આગળ ચાલતાં હિમાલયના હિમાચ્છાદિત નાના શિખર જેવું ઋવેત અને દેહીધ્યાન એક જિનમંદિર રત્નસંચય નામના નગરમાં તેઓ સર્વની નજરે પડ્યું. આ જિનપ્રાસાદ શ્રી શાંતિનાથ જિનેશ્વરનો હતો અને વિદ્યાધર રાજવી સુવેગ ત્યાં પ્રતિદિન ભક્તિભાવપૂર્વક પૂજા, અર્ચા તથા આંગી કરતો. આજે પણ સુવેગે ઉત્કંઠાપૂર્વક અત્યંત શોભામય આંગી રચી હતી, વિજયા ઉત્કંઠાપૂર્વક પોતાના સખીજન સહિત ત્યાં આવી પહોંચી અને શાંતરસથી ભરપૂર જિનમૂર્તિના દર્શન કરતાં જ તેનો આત્મા ઉદ્ધાસ પામ્યો. આંગી અને તેની વિધવિધ કળા સંબંધી વિચારણા કરતાં તેની ભાવવૃદ્ધિ થઈ અને પરમાત્માના એક માત્ર દર્શનમાં જ લયલાન બનતાં તેનાં રોમેરોમ વિકસ્વર થઈ ગયા. એ પરિણામની વધતી જતી ધારામાં ત્યાં ને ત્યાં જ તેણે સમકિત ઉપાન્યું—ઓધિબીજની પ્રાપ્તિ કરી.

સ્થિરચિત્તે પ્રભુ-પ્રાર્થના કર્યા બાદ વિજયા પોતાના પરિવાર સહિત આગળ ચાલી તેવામાં નાનો સાધ્વીસંઘ તેની નજરે પડ્યો. સાધ્વીઓના સુખ પરની રેખાઓથી તે જાણી શકી કે આ શ્રમણીઓ થાકી ગયેલ છે અને લાંબા વિહારને અંતે તેઓને હવે આહાર-ગોચરી કરવાનો સમય થયો છે. તે જાણતી હતી કે સત્પાત્રને દીધેલું દાન અનંત પુણ્યરાશિ પ્રાપ્ત કરાવે છે. તેમાં પણ માર્ગથી શ્રાંત થયેલ મુનિજનને આહાર આપવાથી અત્યંત લાભ થાય છે. તેથી તરત જ વિજયા તેઓની સમીપે ગઈ અને સુખશાતા પૂછવાપૂર્વક એક ગાઢ ઘટાવાળા વૃક્ષ નીચે આરામ કરવા તેઓને સૂચન કર્યું. બાદ પોતાની પાસેના શંબલ(ભાતા)—માંથી તેણે સૂઝતો નિર્દોષ આહાર સાધ્વીઓને ભક્તિપુરસ્સર વહોરાવ્યો અને મનની પ્રસન્નતાપૂર્વક પ્રણામ કર્યો. બાદ વૈયાવચ્ચ-શુશ્રૂષા કરવાપૂર્વક તેમનો થાક દૂર કર્યો. પુણ્ય-પ્રાપ્તિના ઉત્તમ નિમિત્તોમાં પણ જ્ઞાનીપુરુષોએ સાધુજનની વૈયાવચ્ચને જ

શ્રેષ્ઠ ગણી છે. વૈયાવચ્ચનો ગુણ અપ્રતિપાતી કહ્યો છે. શાસ્ત્રઅંથોમાં કહ્યું પણ છે કે—

પદ્મિભગ્ગસ્સ મયસ્સ વ, નાસદ્ ચરણં સુયં અગુણણપ ।

ન હુ વૈયાવચ્ચકયં, સુહોદયં નાસપ કમ્મમ્ ॥ ૧ ॥

‘ચારિત્રના પરિણામથી પતિત થવાથી-બ્રહ્મ થવાથી અથવા યમદેવના અતિથિ બનવાથી ચારિત્ર નાશ પામે છે, વળી અધ્યયન ન કરવાથી, પુનરાવર્તન નહિ કરવાથી પઠિત શાસ્ત્ર-જ્ઞાન પણ નષ્ટ થઈ જાય છે; પરંતુ સાધુજનની વૈયાવચ્ચ કરવાથી ઉત્પન્ન થયેલ શુભ (પુણ્યાનુબંધી) પુણ્ય (ભોગવ્યા સિવાય) કદી પણ નાશ પામતું નથી.’

આ જ વૈયાવચ્ચના પુણ્ય-પ્રાપ્ત્યથી આદિ તીર્થંકર શ્રી ઋષભદેવના પુત્ર બાહુબલી પણ શ્રી ભરત ચક્રવર્તી જેવા અજેડ પરાક્રમીથી પણ અજેય જ રહ્યા હતા. તેનાથી પણ વધારે બળ પ્રાપ્ત કર્યું હતું.

સારી રીતે વૈયાવચ્ચ કરી વિજયા આગળ વધી તેવામાં તેના કર્ણપથ પર દિવ્ય નાદ સંભળાયો. ‘ આ શું ? ’ એમ ગવેષણા કરતાં થોડે દૂર શ્રી ઋષભદેવના ભવ્ય જિનમંદિરમાંથી નૃત્યના તાલપૂર્વક સંગીતધ્વનિ આવતો જણાયો. શીઘ્રગતિએ તે ત્યાં ગઈ. ત્યાં જતાં જ એક ભવ્ય અને હૃદયંગમ દ્રશ્ય તેની નજરે પડ્યું.

ભગવાન શ્રી આદિનાથના આ ભવ્ય પ્રાસાદમાં ઇંદ્ર પોતાની ઇંદ્રાણીઓ સહિત નાટારંભ કરી રહ્યા હતા. પરમાત્માની દર્શનીય આંગી રચવાપૂર્વક વિધવિધ રીતે ભવ્ય અર્ચન કરવામાં આવ્યું હતું. ઇંદ્ર વિધવિધ પ્રકારનાં નૃત્યો કર્યે જતા હતા અને સોનામાં સુગંધની માફક અપ્સરાઓ તે નૃત્યને ચિત્રવિચિત્ર અભિનય, હાવભાવ, સંગીત તથા તાલદ્વારા એપ આપી રહી હતી. ઇંદ્ર જાણે પરમાત્માની સાથે એકાંત વાર્તાલાપ કરતા હોય તેમ

નૃત્ય કરવામાં લલલીન બની ગયા હતા. અપ્સરાઓ પણ આનંદા-વેશમાં પ્રભુના ગુણગ્રામ સિવાયનું અન્ય કર્તવ્ય ભૂલી ગઈ હતી.

વિજયાએ આવું અપૂર્વ નૃત્ય કદી નીહાળ્યું નહોતું. તે પ્રાસાદમાં ઉચિત સ્થળે બેસી ગઈ અને એકાગ્રતાપૂર્વક નૃત્ય નીહાળવા લાગી. આવી રીતે અલ્પ સમય પસાર થયો તેવામાં એક અપ્સરાના ચરણમાંથી ઉછળીને નુપૂર (ઝાંઝર) વિજયાના ઉત્સંગમાં આવી પડ્યું. અપ્સરા તો પોતાના આનંદના અતિરેકમાં જ રક્ત હતી. તેને બહારની દુનિયામાં શું થઈ રહ્યું છે તેનું લેશ માત્ર જાન ન હતું. વિજયા દિવ્ય નુપૂરને જોઈ ચમકી. વિકસિત કમળની સુવાસ જોઈને ભ્રમર તેના પ્રતિ લોભાય તેમ નુપૂરની દિવ્ય કાંતિ જોઈ વિજયાનું મન પણ લલચાયું. પારકી કરોડોની મીલકતને ધૂળના ઢેકાં જેવી સમજનાર વ્યક્તિ તો કોઈ વિરલ જ હોય. લોભે વિજયાના મન પર કાબૂ જમાવ્યો અને વિશેષ વિચાર કરવા ન રોકાતાં નુપૂર લઈને તે મંદિરમાંથી બહાર નીકળી ગઈ અને ઉતાવળી ઉતાવળી ગગનવદ્ધલ નગરીના માર્ગે ચાલવા લાગી.

યોગ્ય સુખ-લોગમાં સમય પસાર કરતાં તેને પોતાનું પૂર્વનું સર્પ-ધાતનું કાર્ય સ્મૃતિપટમાં આવ્યું. તે કાર્ય તેને શલ્યની માફક ખૂંચતું હતું. તે કાર્યને માટે પશ્ચાત્તાપ કરવાને બદલે તે કાર્યની વિચારણા કરતાં કરતાં તે આર્તધ્યાનમાં રક્ત બની ગઈ. આર્ત અને રોદ્ર એ બંને ધ્યાન સંસારસમુદ્રમાં અધઃપાત કરાવનાર છે. આર્તધ્યાનથી તિર્યચગતિ અને રોદ્રધ્યાનથી નરકગતિ પ્રાપ્ત થાય છે, આ સંબંધમાં શાસ્ત્રગ્રંથોમાં પણ કહ્યું છે કે—

અટ્ટેણ તિરિયજ્જોણી, રોહજ્ઞાણેણ ગમ્મપ નરયં ।

ધમ્મેણ દેવલોગં, સુક્કજ્ઞાણેણ નિવ્વાણમ્ ॥ ૧ ॥

પ્રાણીઓ આર્તધ્યાનના કારણે તિર્યચ યોનિમાં ઉત્પન્ન થાય છે જ્યારે રોદ્રધ્યાનના પ્રસંગથી નરકની મહાયાતનાઓ

વેઠવી પડે છે. ધર્મધ્યાનવડે પ્રાણીઓ દેવલોકમાં જાય છે અને શુદ્ધલધ્યાનના આલંબનથી શિવગતિ-મોક્ષ પ્રાપ્ત કરે છે.

વિદ્યાધરી વિજયા પણ આત્મધ્યાનની ધારાએ આરૂઢ થઈ ગઈ અને ત્યારપછી અદ્ય સમયમાં જ મૃત્યુ પામતાં ભરુચનગરના કોરંટ નામના વિશાળ ઉદ્યાનમાં ગાઢ અને વિસ્તૃત છાયાવાળા વડવૃક્ષ પર સમગ્રીપણે ઉત્પન્ન થઈ. આત્મધ્યાન માત્રના પ્રસંગથી જીવ કેટલું હારી જાય છે તે માટે વિજયાનો દાખલો ખરેખર વિચારણીય છે.

વિશાળ વટવૃક્ષ અસંખ્ય પંખીગણનું આશ્રયસ્થાન હતું. દિવસભર પૃથ્વી પર પરિભ્રમણ કરી, ચારે ચરી, પંખીસમૂહ સંધ્યાસમયે પાછો પોતાને આશ્રયસ્થાને આવી જતો અને પોતાના વહાલા બચ્ચાઓને ગોદમાં લઈ રાત્રિ વ્યતીત કરતો. પ્રાતઃકાળનો સમય થતાં જ વિધવિધ કલસવથી વિશાળ વટવૃક્ષ ગાજી ઊઠતું. આ વટવૃક્ષની વિશાળ ને દીર્ઘ શાખામાં સમગ્રીએ પોતાનો માળો બાંધ્યો હતો. તે પણ અન્ય પંખીઓની માફક પોતાનું ભક્ષ્ય લાવી પોતાની ઉદરપૂર્તિ કરતી. આ પ્રમાણે કેટલોક સમય પસાર થયો તેવામાં તે ગર્ભિણી બની. યોગ્ય સમય આવતાં તેને પ્રસૂતિની પીડા થવા લાગી. દુઃસહ્ય પીડા સહન કર્યા બાદ તેણે બે બચ્ચાંઓને જન્મ આપ્યો.

પ્રસૂતિની પીડા દૂર થઈ કે ઉદરપૂર્તિનો પ્રશ્ન સામે આવીને ખડો થઈ ગયો. તેનો પતિ તેના પ્રત્યે બેદરકાર બનીને કયાંય ચાલ્યો ગયો હતો. ખરેખર સ્ત્રીઓ જન્મથી આરંભી મરણ પર્યન્ત પરાધીન જ હોય છે. કેવી રીતે ભક્ષ્ય લાવવું અને કયાંથી લાવવું? તે સંબંધે સમગ્રી વિચાર કરે છે તેવામાં તો પ્રચંડ વંટોળીઓ પ્રગળ્યો. સમગ્ર દિશાઓ ધૂળથી પૂરાઈ ગઈ અને નિમેષ માત્રમાં જ આકાશ મેઘમાળાથી વ્યાપ્ત થઈ ગયું. વિજળીનો ચમકાર થવા લાગ્યો અને ઐરાવણ હસ્તીના નાદનો જાણે પડ્યો પાડતો હોય તેમ મેઘ ગર્જન કરવા લાગ્યો. જોત-

જોતામાં મુશળધાર વૃષ્ટિ શરૂ થઈ ગઈ અને સમજીની આહારની ઈચ્છા મનમાં ને મનમાં જ સમાઈ ગઈ. ‘આજ વૃષ્ટિ બંધ થશે, કાળ બંધ થશે’—એમ વિચાર કરતાં કરતાં સાત દિવસો વ્યતીત થઈ ગયા. મહાકષ્ટે સમજીએ સાત દિવસો પસાર કર્યા. એક દિવસની ક્ષુધા સહન ન થાય ત્યાં સાત દિવસની તો વાત જ શી કરવી? અને તેમાં પણ પ્રસૂતિ પછીની ક્ષુધાની પીડા તો અસહ્ય હોય છે, પરંતુ પરાધીન સ્થિતિમાં અને તેમાં પણ તિયંચપણામાં પ્રાણી શું કરી શકે? આવી રીતે દુઃખમય સાત દિવસો પસાર કર્યા તેવામાં લાગ્યથોગે વૃષ્ટિ બંધ થઈ અને આકાશ સ્વચ્છ બની ગયું ત્યારે સમજીએ લક્ષણાર્થે આહાર લેવા જવાની તૈયારી કરી, પણ અશક્ત શરીર હજી આનાકાની કરતું હતું. તેનો મદદગાર સ્વામી પણ અન્યત્ર ચાલ્યો ગયો હતો. છેવટ સમય બળ એકઠું કરીને તે સમજી ગામના મલેચ પાડા તરફ, જ્યાં માંસ અને લીલા હાડકાં પડ્યા રહેતાં ત્યાં, ઊડીને ગઈ.

મલેચના પાડામાં સમજી ગઈ તો ખરી પરંતુ ત્યાં જઈને જુએ છે તો મોટા ગીધપક્ષીઓ રુધિર ને માંસથી વ્યાપ્ત હાડકાંમાંથી માંસ લઈને આમતેમ ઊડતા ને મોજ કરતાં માલૂમ પડ્યા. આ મોટા જૂથની વચ્ચે પાડામાં પ્રવેશ કરવો પણ મુશ્કેલ હતો છતાં મહામહેનતે સમજીએ તે પાડામાં પ્રવેશ કર્યો અને પોતાના લક્ષણાર્થે એક માંસથી ખરડાયેલું હાડકું ચાંચમાં ઉપાડી આકાશમાર્ગે ઉડ્યન કર્યું. પણ આ શું? સમજીને હાડકાનો કકડો લઈને ઊડતી જોઈ પાડાનો માલેક મલેચ ક્રોધાન્વિત થઈ ગયો અને હજી તો સમજી ઊડીને થોડે દૂર જ ગઈ હશે તેવામાં કણ્ઠ પર્યંત પોતાનું ધનુષ્ય ખેંચી તીક્ષ્ણ બાણ તેની તરફ ફેંક્યું અને સડસડાટ કરતું તે તીર સમજીના હૃદયપ્રદેશમાં લાગ્યું.

તીક્ષ્ણ બાણ લાગતાંની સાથે જ સમજી વેદનાવ્યાપ્ત થઈ— ને પૃથ્વી પર ઢળી પડી. અસહ્ય વેદના ક્યારે પોતાનો જીવ

લેશે તેનો પણ તે નિર્ણય કરી શકી નહિ. જીડવાની લેશ માત્ર પણ શક્તિ ન રહી, છતાં પોતાના બચ્ચાં પ્રત્યેનો પ્રેમ તેને આકર્ષી રહ્યો હતો. મહામહેનતે અને મુશ્કેલીએ જરા જરા જીડતી અને ચાલતી સમગી છેવટે જ્યાં પોતાના બચ્ચાંઓ આકુંદ અને વિલાપ કરી રહ્યા હતા ત્યાં વડવૃક્ષ નીચે આવી પહોંચી. વડવૃક્ષ પર ચઢીને પોતાનાં બચ્ચાંઓને ગોદમાં લેવા જેટલી તાકાત પણ હવે તેનામાં રહી નહોતી. બચ્ચાંઓ પ્રતિના પ્રેમના આકર્ષણથી તે વડવૃક્ષ પરના પોતાના માળા તરફ વારંવાર જોતી અને બચ્ચાંઓ પણ પોતાની માતાની અસહ્ય સ્થિતિ નીહાળી આકુંદ કરતાં. તેઓ બંનેની નિરાધાર ને શક્તિહીન સ્થિતિ એક બીજાના મેળાપમાં અશક્ત નીવડી. સમગી વડવૃક્ષના મૂળ પાસે જમીન પર જ એક અહોરાત્રિ પર્ચાંત પડી રહી, પરંતુ જેમ રાત્રિ પછી દિવસ, અંધકાર પછી પ્રકાશ અને અતિશય દુઃખ પછી સુખનો ઉદય થાય છે તેમ સમગીના સંબંધમાં પણ બન્યું.

ભાગ્યથોગે ત્યાં જો મુનિવરો આવી ચઢ્યા. પ્રશાંત મુખમુદ્રા અને ભવ્ય લલાટથી તેઓ પ્રતાપી જણાતા હતા. તેઓ બંનેની નજરે પીડિત સમગી ચઢી. સર્વ જીવ પ્રત્યે કરુણાભાવવાળા તેઓ તેને શાતા ઉપજાવવા માટે તેની નજીક આવી પહોંચ્યા, અને કહ્યું કે—“હે ભદ્રે ! ભય પામીશ નહિ. તારી આવી સ્થિતિનો શોક ન કરીશ. આ ભયંકર ભવોદધિમાં આવી વિચિત્ર ઘટમાળ ચાલ્યા જ કરે છે. નરકગતિનાં સાંભળતાં પણ કમકમાટી ઉપજાવે તેવા તેમજ અન્ય દુઃખ પાસે તારું દુઃખ કશી ગણતરીમાં નથી, માટે અનેક જન્મોમાં દુઃખ આપનાર ક્રોધ, માન, માયા અને લોભરૂપ ચાર કષાયોનો તારે ત્યાગ કરવો. તું ધર્મને વિષે એકાગ્ર મનવાળી થા અને આવી પડેલ દુઃખને તું શાંતિપૂર્વક સહન કર. જો અમે તને હિતકર વાણી સંભળાવીએ છીએ તેનું તું એકાગ્રતાપૂર્વક શ્રવણ કર.” આ પ્રમાણે કહી મહામુનિઓએ તેના કર્ણ સમીપે સ્વમુખ લઈ જઈ

અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ અને જૈન ધર્મનું શરણ કરાવ્યું. પુનઃ કહ્યું કે—“ અરિહંત પરમાત્માને એક વાર ભાવપૂર્વક કરેલ નમસ્કાર અનેક જન્મ અને જરાની પીડા રહિત બનાવે છે તો વારંવાર તેનું સ્મરણ શું ઇચ્છિત ન આપે ? માટે તું નમસ્કાર મહામંત્રનું એકચિત્તે શ્રવણ ને સ્મરણ કર. ચારે પ્રકારનાં આહારનો ત્યાગ કર અને આહુદ્દોહાહુદ્દનો પણ પરિત્યાગ કર. ભલે તને તિર્યચ ભવ પ્રાપ્ત થયો છે, પણ શુદ્ધ મનદ્વારા જો તું પરમાત્માનું એકાગ્રતાથી ધ્યાન ધરીશ તો આવતા ભવ માટે તારું તિર્યચ-પણું વિનાશ પામશે. ચૌદ પૂર્વના સારસ્વ નવકાર મહામંત્રનું સ્મરણ કર્યા કર. તે સર્વ સુખ આપવામાં શક્તિશાળી છે તો તને પણ તે શ્રેયસ્કર નીવડશે.”

આ પ્રમાણે મહામુનિનાં વૈરાગ્યમય અને અસરકારક વચનો સાંભળી સમળીનો બચ્ચાંઓ પ્રત્યેનો મોહ નાશ પામ્યો, ધર્મ પ્રત્યે શ્રદ્ધા ઉદ્ભવી અને તેના કર્ણ-રંધ્રમાં સંભળાવાતા નમસ્કાર મહામંત્રનું ચિંતવન કરી તેમાં જ લયલીન બની ગઈ. આવી રીતે ધર્મ શ્રવણ કરવામાં એકનિષ્ઠ બનવાથી તેને સર્વ દુઃખનું વિસ્મરણ થઈ ગયું અને ઉત્તમ ભાવના-પૂર્વક મૃત્યુ પામીને સિંહલદ્વીપના રાજવી ચંદ્રગુપ્તની પત્ની ચંદ્રલેખાની કુક્ષીએ રાજપુત્રી તરીકે ઉત્પન્ન થઈ. ચંદ્રલેખાને આ પુત્રીરત્નની પ્રાપ્તિ કેવી રીતે અને કયા સંજોગોમાં થઈ તે આપણે જોઈએ.

પ્રકરણ પાંચમું

ચંદ્રલેખાની મનસિક્ધિ

જેન કથાગ્રંથોનો વાચક સિંહલદ્વીપના* નામથી લાગ્યે જ અજાણ હશે. આ દ્વીપને વિષે લક્ષ્મીના સ્થાનરૂપ યથાર્થ અભિધાનવાળું શ્રીપુર નામનું શ્રેષ્ઠ નગર હતું, જ્યાં શત્રુસમૂહનો દર્પ દળી નાખનાર પ્રતાપી ચંદ્રગુપ્ત નામનો રાજવી રાજ્ય કરતો હતો. રાજ્યનીતિ, રાજની ત્રણ શક્તિ, યુદ્ધવ્યૂહ અને વિદ્વત્તામાં તે પૂરેપૂરો વિચક્ષણ હતો. તેનું પોતાનું હૃદય કૌમળ હતું છતાં જેમ સિંહશિશુથી સર્વ જન ત્રાસ પામે તેમ તેના નામમાત્રથી શત્રુગણ ભયભીત બની જતો હતો. તેને ચંદ્રલેખા નામની સુંદરાકૃતિવાળી પટ્ટરાણી હતી. માત્ર તેના શરીરે જ શીતળતા હતી એટલું જ નહિ પરંતુ તેનો વાણીમાંથી પણ માધુર્ય જ ઝરતું. ચંદ્રલેખા નામના એકત્વપણાથી તેની સ્પર્ધા કરતી પરંતુ અંતે તે તેમાં નિષ્ફળ જ નીવડતી કારણ કે ચંદ્રની રેખા વાંકી હોય છે જ્યારે ચંદ્રલેખામાં વક્રપણાનો સદંતર અભાવ જ હતો અર્થાત્ તેણી સરલ સ્વભાવની હતી. ભોગવિલાસ માણતાં તેને એક પછી એક પરાક્રમશાળી સાત પુત્રો થયા. આ સંસારમાં ગમે તેટલી સુખપ્રાપ્તિ થાય છતાં કોઈ પૂર્ણ સંતોષ પામ્યું છે ? લાહાલ્લોહો પવકુંદ-એ નિયમાનુસાર જેમ જેમ લાભ-સુખ પ્રાપ્ત થતું જાય તેમ તેમ લોભ-તૃષ્ણા

* આ સિંહલદ્વીપ તે દાલનું સીલોન જ મનાય છે. રામ-રાવણના યુદ્ધ પછી આ દ્વીપ વિશેષ પ્રખ્યાતિ પામ્યો. હિંદના દક્ષિણ કિનારે આ દ્વીપ (બેટ) આવેલ છે.

વધતી જ જાય છે. ચંદ્રલેખાને પણ મનમાં જ એક એવી અંખના ઉદ્ભવથી કે સાત પુત્રો તો થયા પણ મારે એક પુત્રી થાય તો મારું સંસારસુખ સંપૂર્ણ થયું મનાય. ખરેખર પિતાનું વાત્સલ્ય પુત્ર પ્રત્યે અને માતાનું વાત્સલ્ય પુત્રી પરત્વે વિશેષ હોય છે. પુત્ર કે પુત્રીની પ્રાપ્તિ તો કર્માંધીન છે. તે બાળતમાં પામર માનવજાત તો પરવશ છે. આધુનિક સંસારમાં પણ આપણે કર્મની તે વિચિત્ર ઘટના જોઈ શકીએ છીએ. લાખો કે કરોડોના માલિકને ત્યાં શેર માટીની (પુત્રની) તાંગી હોય છે અને દરિદ્ર યા તો ‘કાલ શું ખાશું?’ તેવી જાતના વિચારવાળા રંકને ત્યાં સંતાનોની પરંપરા હોય છે. કેાઈને સંતાનપ્રાપ્તિ થાય તો પણ તે સંસ્કારવિહીન અને માતાપિતાને ઊલટી દુઃખસાગરમાં ધકેલનારી નિવડે છે. સરળ, સંસ્કારી અને ભક્તિમાન સંતાનો તો ભાગ્યશાળી વિરલ પુરુષોને જ સાંપડે છે. આ પરિસ્થિતિથી અજ્ઞાન ચંદ્રલેખા એક પુત્રી માટે અંખતી. એવી રીતે વિચારણા કરતી તે એકદા ઝરુખામાં બેઠી હતી તેવામાં લોકોના ટોળે ટોળા નજરાણું લઈને જતા અને પાછા ફરતા તેની નજરે પડ્યા. તેને આ દૃશ્યથી કુતુહળ ઉદ્ભવ્યું અને તરત જ પોતાની દાસીને તેની તપાસ કરી આવવા કહ્યું.

વિચક્ષણ દાસી કમળાએ પૂરતી તપાસ કરી આવીને કહ્યું કે—“આપણા નગરના શ્રેષ્ઠ ચંદ્રનો સોમચંદ્ર નામનો પુત્ર ઘણું દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરીને પરદેશથી આવ્યો છે. તેની વધામણી તરીકે અને તેની સાથે એક સ્ત્રીતન આવેલ છે તેને નીહાળવા માટે લોકોનો અવરજવર વિશેષ થાય છે. તે સ્ત્રીતન તદ્દન મૂંઝું જ રહે છે. કેાઈ પણ પૂછે છે તો તેનો પ્રત્યુત્તર આપતી નથી. યૂથથી ભ્રષ્ટ થયેલી મૃગલીની માફક તે ઉદાસીન જ રહે છે. તે અત્યંત સૌંદર્યશાળી હોવાથી લોકો તેને ‘મુંદરી’ એવા નામથી સંબોધે છે.” આ વૃત્તાંત સાંભળી રાણીને વિશિષ્ટ કુતુહળ થયું અને તેણે દાસીને હુકમ આપ્યો કે—“કાલે સવારે રાજમહેલે સપરિવાર લોજન લેવા માટે ચંદ્ર શ્રેષ્ઠીને નિમંત્રણ કરી આવ.”

નિયત સમયે ચંદ્ર શ્રેષ્ઠી પોતાના પરિવાર યુક્ત ‘સુંદરી’ સાથે રાજમહેલે લોજનાથે આવી પહોંચ્યો. લોજનવિધિ પરિપૂર્ણ થયા બાદ ચંદ્રલેખાએ સુંદરીને એકાંતમાં બોલાવી તેના વૃત્તાંત સંબંધી પૃચ્છા કરી, પણ અત્યારસુધી સકારણ મોન રહેલ સુંદરી એમ શ્યે જવાબ આપે? રાણીએ વિશેષ દિલાસો આપતાં કહ્યું કે—“બહેન, મનમાં ને મનમાં દુઃખ સંગ્રહી રાખવાથી હૃદયભાર ઓછો નહીં થાય. શિશિર ઋતુમાં હિમથી જેમ કમલિની દગ્ધ થઈ જાય તેમ આ નૂતન યુવાવસ્થામાં જ તું શામાટે સંતાપથી બળી રહી છે? તારું શરીર પણ દુર્બળ બની ગયું દેખાય છે. ત્રિષાદે તારા મન પર પોતાનું સામ્રાજ્ય જમાવ્યું છે. તારું જે કંઈ ઇચ્છિત હોય તે મને જણાવ. હું તે તને સ્વાધીન કરીશ.”

રાણીના આટલા આશ્વાસન બાદ અત્યાર સુધી સુંદરીની જકડાઈ ગયેલી જીભે એટલો માત્ર જ પ્રત્યુત્તર આપ્યો કે—“મારું નિંદિત ચરિત્ર સાંભળવાથી તમને શું ફાયદો થવાનો છે? પ્રેમમાં આસક્ત થયેલા જીવો વિરહરૂપી અગ્નિમાં દગ્ધ થઈ જવાને કારણે અહીં જ દાવાનળના દુઃખનો અનુભવ કરે છે.” આ પ્રમાણે કહી સુંદરીએ એક દુઃખગ્નિત નિઃસાસો મૂક્યો. સુંદરીની આવી સ્થિતિ નીહાળી ચંદ્રલેખાએ તેનું જીવનવૃત્તાંત પૂછવાનો આગ્રહ પડતો મૂક્યો અને દિલાસોજીમરી વાણીમાં કહ્યું કે—“તું આજથી મારી નાની બહેન સદૃશ છે. તારે નિર્ભય અને નિઃશંક રીતે આ મારા રાજમહેલનો લોગવટો કરવો. આજથી તારે મારી પાસે જ રહેવું.” સુંદરીએ આ વાત માન્ય રાખી અને પ્રતિદિન પરસ્પરના વાર્તાવિનોદથી સુંદરીની ઉદાસીનતા પણ નષ્ટ થઈ ગઈ. ધીમેધીમે તેઓ બંને વચ્ચે એવો ગાઢ સ્નેહ બંધાઈ ગયો કે શરીરથી તેઓ ઉભય ભિન્ન હોવા છતાં એક મનવાળા હોય તેમ જણાવું હતું.

એકદા સુંદરીએ ચંદ્રલેખાના આવાસમાં પ્રવેશ કરી જોયું તો ચંદ્રલેખા ઉદાસીન ચહેરે ચિંતાગ્રસ્ત સ્થિતિમાં બેઠી હતી. ચંદ્રલેખાને પુત્રી સંબંધી પૂર્વની ચિંતાએ પુનઃ કબ્જામાં લીધી હતી. સુંદરીને આનું કારણ સમજાયું નહિ. તે ધીમે પગલે અંદર ગઈ અને પૂછ્યું: “ બહેન ! આજે તમે શા વિચારમાં ગરકાવ બન્યા છો ? સદૈવ પ્રસન્ન તમારા મુખ પર આ વિષાદની રેખાઓ ક્યાંથી ? શું તમારું કોઈએ અપમાન કર્યું છે કે તમારી આજ્ઞા ખંડિત થઈ છે ? ” પોતાના સ્નેહીજન પાસે વાત છુપાવવાથી શું ફાયદો ? એમ વિચારી ચંદ્રલેખાએ સુંદરીને પ્રેમપૂર્વક જણાવ્યું કે—“ બહેન ! આજે મને અચાનક ચિંતા ઉઠ્ઠાવી છે કે મારે સંપૂર્ણ સુખ છે, પુષ્કળ રાજસાહ્યથી છે, સાત પુત્રો પણ છે છતાં પણ એક પુત્રીના અભાવમાં મને આજે તે સર્વ સુખ ન્યૂન-અદ્ય જણાય છે. આજે પુત્રીપ્રાપ્તિની મને ચિંતા ઉઠ્ઠાવી છે તેથી તેના નિવારણ માટે તું સુયોગ્ય પ્રયત્ન કર. ” બાદ રાણીના વિશેષ આગ્રહથી સુંદરીએ શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીની અધિષ્ઠાયકા દેવી નરદત્તાની શુદ્ધ મને ઉપવાસપૂર્વક ઉપાસના કરી અને તે જ રાત્રિએ શાસનદેવીએ પ્રત્યક્ષ થઈ સુંદરીને જણાવ્યું કે—“ચંદ્રલેખાને પુત્રી થશે અને તેની નિશાની તરીકે આજ રાત્રે તેને સોનાની સમળી પોતાની આંચમાં પુષ્પહાર લઈ તેના કંઠમાં આરોપણ કરે છે તેવું સ્વપ્ન આવશે.”

શેષ રાત્રિ ધર્મધ્યાનમાં ગાળી સુંદરી પ્રાતઃકાળે ચંદ્રલેખા પાસે આવી અને સર્વ વ્યતિકર જણાવી કહ્યું કે—“આજે રાત્રે સુવર્ણની સમળી આંચમાં પ્રવેત પુષ્પની માળા લઈ, રાત્રિના પ્રાંતભાગે તમે સુખનિદ્રામાં રક્ત હતા ત્યારે તમારા કંઠમાં તેણે તે માળા આરોપણ કરી એવા પ્રકારનું એક સ્વપ્ન તમને આવ્યું છે અને શાસનદેવીના કથન મુજબ તમને આ સ્વપ્નની ક્ષણસિદ્ધિ તરીકે પંદર દિવસમાં જ ગર્ભાધાન થશે.” ચંદ્રલેખાએ સુંદરીની

કહેલી વાતમાં સંમતિ આપી હર્ષ પ્રદર્શિત કર્યો અને ત્યારથી પ્રારંભીને પોતાનો વિશેષ સમય ધર્મકાર્યમાં વ્યતીત કરવા લાગી. સ્વાર્થસિદ્ધિ કેને સુખદાયક થતી નથી ?

અમુક દિવસો પસાર થવા બાદ ચંદ્રલેખાને ગર્ભવૃદ્ધિના શુભ ચિહ્નો દેખાવા લાગ્યા. સુંદરીએ પ્રસંગે પ્રસંગે ધર્મોપદેશ શરૂ કર્યો અને તેનું મન ધર્મમાં જ લયલીન રાખવું શરૂ કર્યું. સુંદરીના હિતોપદેશને કારણે ચંદ્રલેખાએ અમારી પળાવી, સત્પાત્રે દાન આપ્યું અને જિનમંદિરોમાં આંગીરચનાદિ ધર્મ-પ્રભાવનાનાં અનેક કાર્યો કર્યાં.

શુભ દિવસે ચંદ્રલેખા રાણીએ પુત્રીરત્નને જન્મ આપ્યો. માતૃપિતા તથા પૌરજનો અતીવ પ્રમોદ પામ્યા. વધામણી તરીકે રાજાએ પુષ્કળ દાન આપ્યું અને બંદીવાનોને કારાગૃહમાંથી મુક્ત કર્યાં. જિનમંદિરોમાં મહોત્સવ શરૂ કર્યો અને રંક-દીન-દુઃખી-દ્વિંદ્રીઓને લોજન આપ્યું. એક માસ વ્યતીત થવા બાદ સુંદરીએ તે પુત્રીનું સુદર્શના એવું સાર્થક નામ પાડ્યું. ખરેખર સૌ કોઇને વારંવાર જોવું ગમે તેવું સુદર્શનાનું સુખકમળ હતું. લાવણ્ય અને કાંતિથી પરિપૂર્ણ સુદર્શના ચંદ્રકલાની માફક પ્રતિદિન વૃદ્ધિ પામવા લાગી. રાણીને વાંછિત પુત્રીની પ્રાપ્તિ થવાથી તેના આનંદ-સાગરની પાણી માળ નહોતી. તે પુત્રીને એક ક્ષણ પણ ઉત્સંગમાંથી અળગી કરતી નહિ. આ પ્રમાણે લાલનપાલન કરાતી સુદર્શના પાંચ વર્ષની થઈ એટલે તેને સુયોગ્ય અભ્યાસ માટે ઉપાધ્યાયને સુપ્રત કરી.

પ્રકરણ ૬૪

સમસ્યાપૂર્તિ ને જાતિસ્મરણજ્ઞાન

એકદા રાજવી ચંદ્રગુપ્ત પોતાની સભા ભરી રાજ્ય-સિંહાસન પર બેઠો છે તેવામાં વિજયા નામની દ્વારપાલિકાએ ચરપુરુષના આગમનના સમાચાર આપ્યા. બાદ રાજાની આજ્ઞાથી પ્રવેશ કરી ચરપુરુષે ટૂંકમાં જ કહ્યું કે-“હે સ્વામિન્ ! આપે મને રત્નાગિરિ બંદર પર વહાણોની તપાસ માટે નિયુક્ત કર્યો છે. હાલમાં એક અપૂર્વ વહાણ મેં જોયું અને હું તેની તપાસ અર્થે જવા વિચાર કરું છું તેવામાં તે વહાણ કિનારે આવી ચઢ્યું. તે વહાણ અત્યારસુધી મેં જોયેલા સર્વ વહાણો કરતાં સર્વશ્રેષ્ઠ હતું. તેના માલીકે તરત જ જહાજમાંથી નીચે ઉતરી વહાણના નિર્યામકોને પારિતોષિક આપ્યું અને ભેટાણું લઈ આપ-ને મળવાને તૈયારી કરે છે તેવામાં આ સમાચાર આપને નિવેદિત કરવા શીઘ્રપણે અત્રે આવી પહોંચ્યો છું” હજી જેવામાં ચરપુરુષ વાર્તાલાપ પૂરો કરે છે તેવામાં વિજયા પ્રતિહારિણીએ પુનઃ પ્રવેશ કરી સાર્થવાહના આગમનના અને રાજવીને મળવાની ઉત્કંઠાના સમાચાર આપ્યા.

રાજાજ્ઞા થતાં જ સાર્થવાહનો પ્રવેશ કરાવવામાં આવ્યો. તે સાર્થવાહનું નામ ઋષભદત્ત હતું. ગુજરાતના પ્રસિદ્ધ બંદર ભરુચ શહેરમાં તેનો નિવાસ હતો. ત્યાંના સેંકડો શ્રેષ્ઠીગણમાં ઋષભદત્તનું સ્થાન મુખ્ય હતું. જેવી રીતે તે સાહસિક હતો

તેવી જ રીતે ધન-વ્યય કરવામાં તેમજ ધાર્મિક કાર્યો કરવામાં પણ વિચક્ષણ હતો. જૈન ધર્મ પ્રત્યે તેનો પૂરેપૂરો અનુરાગ હતો. કરિયાણાના કથ-વિક્રય અર્થે તેણે પોતાના નગરથી સિંહલદ્વીપ પ્રતિ પ્રયાણ કર્યું હતું.

રાજાને નમસ્કાર કરી તેણે નજરાણું ધર્યું. રાજાએ પણ તેને ઉચિત આસન આપી કુશળ સમાચાર પૂછ્યા. પરસ્પર વાતોલાપમાં એક-બીજા દેશોની અને નવીન વસ્તુઓની ચર્ચા ચાલી રહી છે તેવામાં રાજકુમારી સુદર્શના પોતાના તેજથી સભાજનોને મુગ્ધ કરતી રાજસભામાં આવી પહોંચી. આવતાં-વેંત જ તેણે રાજવીને સવિનય પ્રણામ કર્યો અને રાજાએ પણ તેના પ્રત્યે વાત્સલ્ય દર્શાવતાં કહ્યું કે-“હે પુત્રી ! તું દીર્ઘસમયથી વિદ્યાભ્યાસ કરી રહી છો, તારું જ્ઞાન વિશાળ બન્યું છે એમ ઉપાધ્યાય જણાવે છે, પરંતુ તું કદાપિ વિદ્યાનું અભિમાન કરીશ નહિ; કારણ કે માણસને બ્યારથી અભિમાન સ્પર્શે છે ત્યારથી તેની પ્રગતિ અને વિકાસ અટકી પડે છે.”

જવાબમાં સુદર્શનાએ નમ્રતાપૂર્વક કહ્યું કે-“હે પિતાજી! ધર્મ, વિનય અને વિદ્યામાં વિદ્ય કરનાર અભિમાનને કોણ સંબ્રહે?” પુત્રીના આવા યુક્તિસંગત વચનથી પ્રમુદિત થઈ રાજાએ તેની વિશેષ પરીક્ષા કરવા માટે કહ્યું કે-“હે પુત્રી ! હું તને સમસ્યારૂપે કેટલાક પ્રશ્નો પૂછું છું તો તેનો તું તારી બુદ્ધિ અનુસાર જવાબ આપ.”

કઃ ક્રમતે ગગનતલં, કિં વૃદ્ધિમેતિ નિતાન્તમ્ ।

કો વા દેહમતીષ્ઠ સ્ત્રીપુંસાં રાગિણાં વદતિ ॥

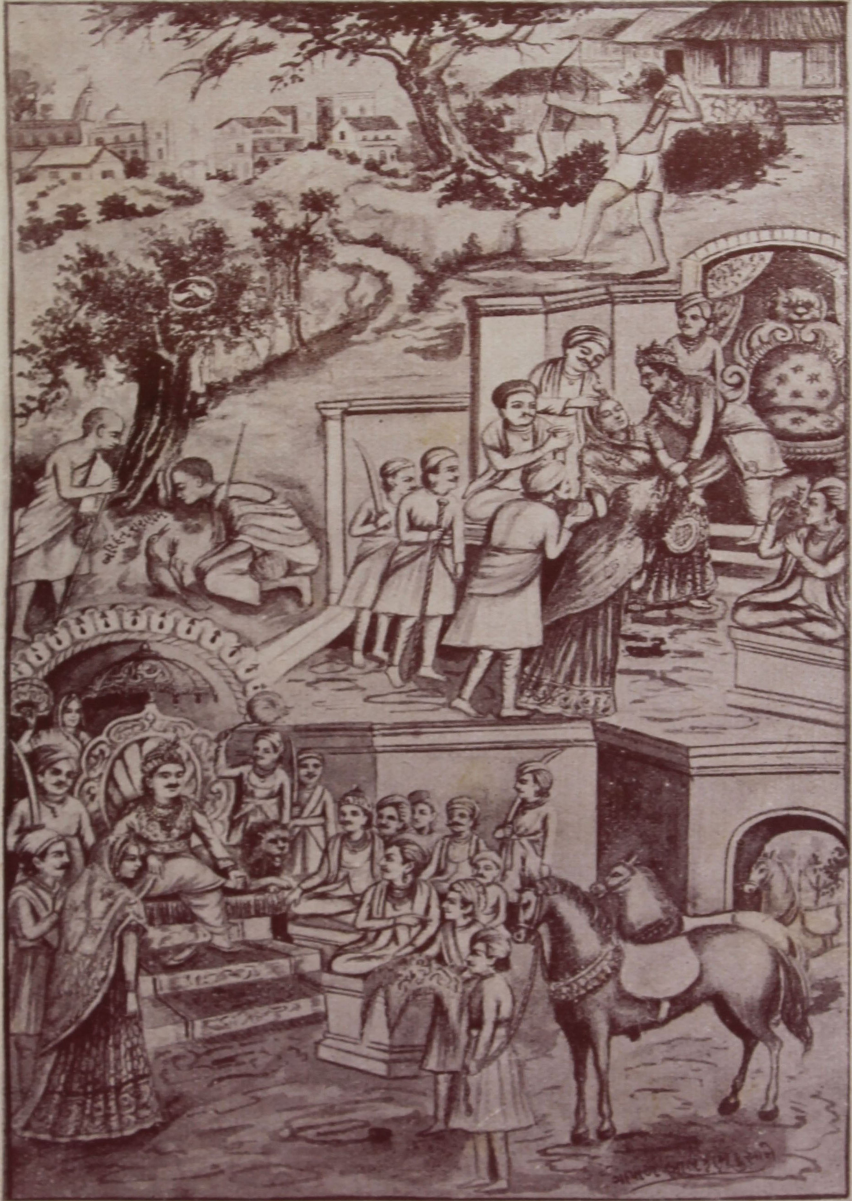
અર્થાત્ આકાશતલનું આક્રમણ કોણ કરે ? નિરંતર વૃદ્ધિ કોણ પામે ? અને રાગી સ્ત્રી-પુરુષોના દેહને અતિશયપણે કોણ હૃદય કરે ?”

સુદર્શનાએ હાજરજવાબી પ્રત્યુત્તર આપ્યો કે- ‘વિરહઃ’ અર્થાત્ આકાશનું આક્રમણ કરનાર વિ=સૂર્ય, નિરંતર વૃદ્ધિ પામનાર અહઃ=દિવસ અને રાગી સ્ત્રી-પુરુષોના દેહને દગ્ધ કરનાર વિરહઃ=વિયોગ.

પોતાની પુત્રીની આવી આપદ્યતા અને વિચક્ષણતા જોઈ ચંદ્રશૂર ભૂપ અત્યંત પ્રસન્ન થયો. રાજકુમારી સુદર્શના પણ રાજની સમીપમાં સાર્થવાહુ ઋષભદત્તની પાસેના આસન પર બેઠી તેવામાં એક આશ્ચર્યકર બનાવ બન્યો.

રાજકુમારી સુદર્શનાએ પોતાના દેહને સુગંધી દ્રવ્યો- (અત્તર વિગેરે)થી સુવાસિત બનાવ્યું હતું તેથી કોઈ અત્તરની તિક્ત ગંધને કારણે સાર્થવાહને, ઘણી મહેનતે રોકવા છતાં પણ, છીંક આવતાંની સાથે જ હમેશની ટેવ મુજબ તેણે નમો અરિ-
હંતાણં એ પદનો ઉચ્ચાર કર્યો.

સાર્થવાહે ઉચ્ચાર તો કર્યો પણ તે સાંભળતાની જ સાથે રાજ-
કુમારી સુદર્શનાના હૃદયમાં ખળભળાટ મચ્યો. તેણી તરત જ સાવધાન બની જઈ એકાગ્રતાથી ચિંતવવા લાગી કે “અરિહંત કોઈ દેવવિશેષ હોવા જોઈએ. આ શ્રેષ્ઠીએ દેવને નમસ્કાર કર્યો તે સહેતુક હોવો જોઈએ. અરિહંત શબ્દ પણ કેવો ચિત્તાકર્ષક છે? જરૂર એ નામમાં કઈ રહસ્ય સમાયેલું હોવું જોઈએ. પૂર્વે મેં પણ આ નામ સાંભળ્યું હોય તેવો ભાસ થાય છે. અચાનક આ અરિહંત શબ્દના શ્રવણમાત્રથી જ મારા હૃદયમાં વેગથી વિચાર-
ધારા વહેવા લાગી છે તેનું શું કારણ? આ પ્રદેશમાં તો આવું નામ કદાપિ સાંભળ્યું પણ નથી. ઉપાધ્યાયે કરાવેલ અધ્યયન તેમજ શાસ્ત્રગ્રંથોમાં આવું નામ કદી વાંચ્યું નથી. ત્યારે આ અરિહંત કોણુ હશે?” આ પ્રમાણે વિચારમાં ગરકાવ બનતાં અને અરિહંત શબ્દની ગણેષણા કરતાં તે વિચારસાગરમાં અટ-
વાઈ ગઈ અને તેવી સ્થિતિમાં જ કંઈક સમય પસાર થતાં તેને

ઉપર : મ્હેચ્છ સમજાને યાણુ મારી ધાયલ કરે છે.

મધ્યમાં : સમજાને મુનિવરે નવકાર મંત્ર સંભળાવે છે.

રાજકુમારી સુદર્શના મૂર્ચ્છિત અને છે.

નીચે : ચંદ્રગુપ્ત રાજવીની સભામાં સાર્થવાહ ઋષભદત્તનું આગમન.

ભતિસ્મરણજ્ઞાન થયું. ભતિસ્મરણજ્ઞાનના બળે તેણે પોતાનો પૂર્વનો સમજીનો. ભવ જોયો. અને સમજીના ભવનું દૃશ્ય નજર સામે તરવરતાં જ બાણપ્રહારની વેદના વિચારતાં તે તરત જ કંપવા લાગી અને તેને તે જ રિથિતિમાં તરત જ આસન પરથી પૃથ્વી-તલ પર પડી ગઈ.

અચાનક રાજપુત્રીને મૂર્છા આવી જતાં સભાજનોનો આનંદ વિષાદમાં પલટાઈ ગયો. રાજવીનું પ્રસન્ન મુખ ગ્લાનિને અંગે શ્યામ બની ગયું. આ સમાચાર શહેરમાં ફેલાતાં નાગરિક જનો પણ ક્ષોભ પામી ગયા. શીતોપચાર શરૂ કરતાં સુદર્શના કેટલીક વારે સચેત થઈ. રાભાએ શાંતવન અર્થે પોતાના ઉત્સંગમાં તેને બેસારી છતાં પણ સુદર્શના વારંવાર ઋષભદત્ત સામું જોવા લાગી. અભાવ્યા માનવી પ્રત્યે વારંવાર સુદર્શનાને નીરખતી જોઈ રાભા મનમાં કંઈ સંકલ્પ-વિકલ્પ કરે તેવામાં તે સુદર્શનાએ સાર્થવાહ સાથે વાર્તાલાપ આરંભ્યો.

“ હે ધર્મબંધુ ! હે જિનેન્દ્ર મતાનુયાયી ! તમને કુશળ છે ને ? તમો ભરુચ નગરથી આવો છો તો પંચેન્દ્રિયરૂપી હસ્તીઓને જીતવામાં સિંહ તુલ્ય મહામુનિવરો ક્ષેમકુશળ છે ને ? ”

સાર્થવાહ પોતાની સાથેના સુદર્શનાના આવા સંભાષણથી આશ્ચર્ય તો પામ્યો પણ તેણે સુદર્શનાના પ્રશ્નોનો જવાબ આપતાં કહ્યું કે-“ હે રાજકુમારી ! ભરુચ નગરમાં સર્વ મુનિવરો શાતામાં છે. પરિષદોને સહન કરતાં તેઓ વિધવિધ શાસન-પ્રભાવનાના કાર્યો કરે છે. ”

સાર્થવાહ ને સુદર્શનાના પ્રશ્ન-જવાબથી રાજવી ચંદ્રગુપ્ત-તેમજ સમગ્ર સભાજનોને કશી માહિતી મળી નહિ. તેઓ આ બંનેના વાર્તાલાપથી કયું સમજી શક્યા નહિ એટલે ચંદ્રગુપ્તે પોતે જ પોતાની પુત્રીને પૂછ્યું:-“ પુત્રી, ભરુચ નગર સંબંધી તું

શું વાત કરે છે ? શું તું આ સાર્થવાહને ઓળખે છે ? મુનિવરો શું ? શાતા શું ? તમારા બંનેના પરસ્પર કથનથી અમને ઠશી સમજણ પડતી નથી, માટે તું સર્વ હકીકત વિસ્તારથી જણાવ.”

જવાબમાં રાજકુમારી સુદર્શનાએ પોતાનો સમગ્ર પૂર્વ-ભવ કહી સંભળાવ્યો અને જે મુનિવરના પ્રતાપથી પોતે સમળી-જેવું તિર્યચપણું ત્યજી રાજપુત્રી તરીકે જન્મી હતી તેનો ઉપકાર યાદ કરી તેમને ભાવપૂર્વક વંદન કર્યા.

સમગ્ર સભાજનો અને રાજવી આ વૃત્તાંત સાંભળી વિસ્મયમાં લીન બની ગયા. શહેરમાં પણ આ સમાચાર ફેલાતાં ફેલાહળ શમી ગયો અને પૂર્વવત્ શાંતિ પ્રસરી.

પ્રકરણ સાતમું

અંતિમ અભિવંદન

જ્યાં સુધી સુવર્ણની પ્રાપ્તિ ન થઈ હોય-તે નજરે ન નીહાળ્યું હોય ત્યાં સુધી પ્રાણી પીત્તળમાં રાચે-માચે, તેની પ્રાપ્તિથી પોતાનો આનંદ પ્રદર્શિત કરે પરંતુ જ્યારે તેને કનકની પ્રાપ્તિ થાય ત્યારે તે પૂર્વના પીત્તળનો ત્યાગ કરે છે તેમ રાજકુમારી સુદર્શનાના સંબંધમાં પણ બન્યું. અત્યારસુધી તો રાજકુમારી સિંહલદ્વીપને જ સર્વસ્વ માની આનંદ-પૂર્વક રહેતી હતી પરંતુ જ્યારથી આર્યોવર્તનું ભૃગુકચ્છ (ભરુચ) તેના સ્મૃતિપટમાં ખડું થયું ત્યારથી તેને તે નગરે પહોંચી જવાની પૂરેપૂરી તાલાવેલી લાગી. સ્વશ્રેયાર્થે પ્રાણી જેમ મિથ્યા માર્ગનો ત્યાગ કરી જૈન ધર્મનો આશ્રય લે તેમ સુદર્શનાએ તાત્કાલિક પ્રયાણનો નિર્ણય કર્યો. તેમાં પણ આતો ઉપકારી એવા મુનિવરોના મેળાપ અર્થે જવાની અભિલાષા. સુદર્શનાએ પોતાના માત-પિતા સમક્ષ પોતાની હૃદયેચ્છા વ્યક્ત કરી

માત-પિતાને મન એક કઠિન કોયડો ઉપરિધત થયો. જો હા પાડે તો સુદર્શના સરખી વિચક્ષણને સમજી પુત્રીના વિયોગનું દુઃખ અને જો ના પાડે તો સુદર્શનાને થનારું હૃદયદુઃખ. એક તરફ વાધ અને બીજી તરફ નદી જેવું ધર્મ-સંકટ ઉદ્ભવ્યું. સુદર્શના પ્રત્યે ચંદ્રલેખા રાણીનો એવો મમતાભાવ

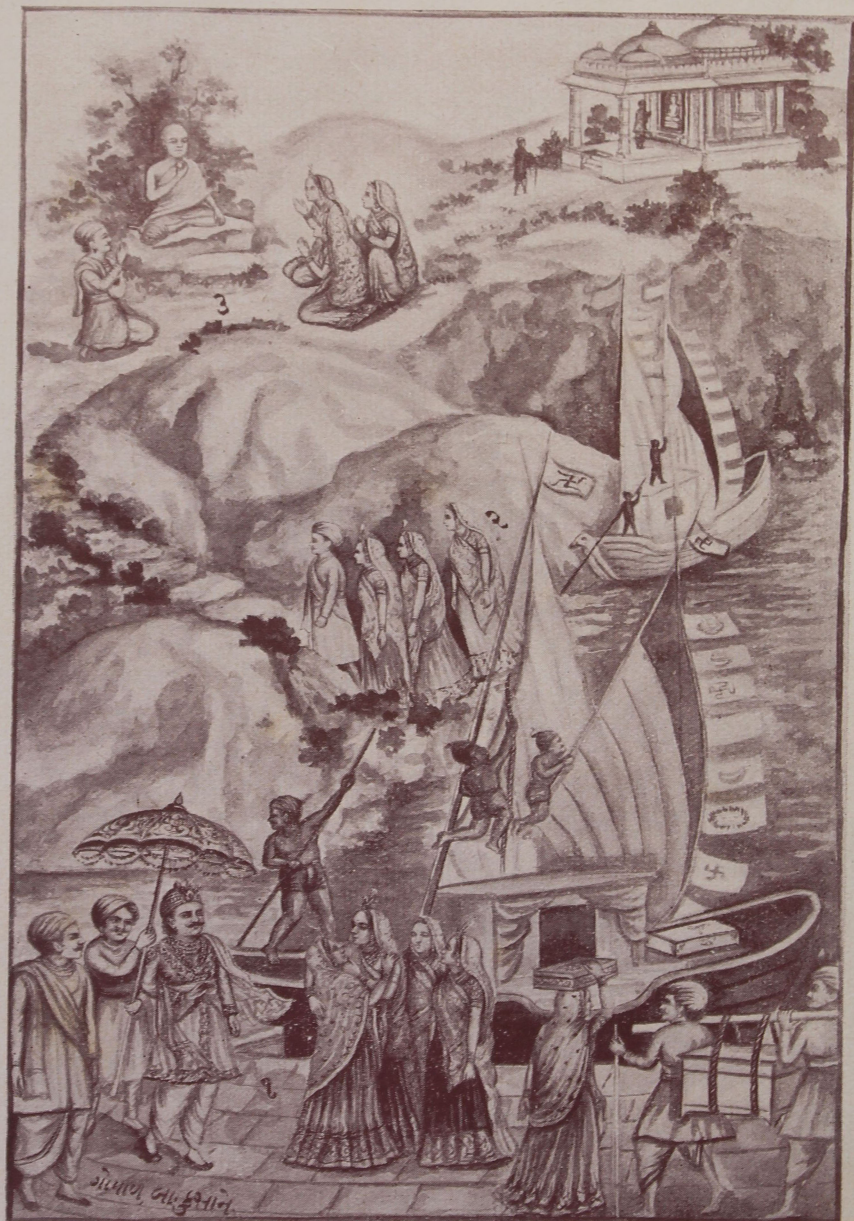
હતો કે તેના સિવાય એક ક્ષણ પણ અળગી રહી શકતી નહીં. રાજા તથા રાણીએ સુદર્શનાને વિવિધ પ્રકારે મનાવી અને પોતાનો નિશ્ચય ત્યજી દેવા સમજાવી, પરંતુ ઉપકારી મુનિવરોને મળવાની તીવ્ર ઉત્કંઠાવાળી સુદર્શનાએ માત-પિતાનો ગાઢ મોહ દૂર કરવા શાંત પણ ઉપદેશક શબ્દોમાં થોડો બોધ કર્યો. રાજા કરતા પણ રાણી ચંદ્રલેખાને સુદર્શનાનું વિયોગદુઃખ અત્યંત સાલતું હતું. સાત-સાત પુત્ર પછી એક પુત્રીની પ્રાપ્તિ થઈ હતી અને તે પણ દેવસહાયથી પ્રાપ્ત થયેલ. આવી પુત્રી વાતસદ્યના અખંડ ઝરાને શોષવીને પરદેશ પ્રયાણ કરશે તે વિચારે ચંદ્રલેખાને દુઃખના અગાધ ગર્તામાં ધકેલી દીધી. માતાનો આવો દયામણો ચહેરો અને વિચારમગ્ન સ્થિતિ નીરખી સુદર્શનાને ઘણું જ લાગી આવ્યું, પરંતુ તેનું પોતાનું કર્તવ્ય તેને પુનઃ મસ્તક બનાવતું. છેવટે તેણે માતાને શાંત શબ્દોમાં દિલાસો આપ્યો અને મહામુશીબતે ઉભય પાસેથી ભરત્ય-પ્રયાણ માટે સંમતિ મેળવી.

પુત્રીનો મસ્તક નિરધાર જોઈ રાજવીએ ઋષભદત્ત વ્યવહારીને સર્વ પ્રકારની સગવડપૂર્વક પોતાની પુત્રીને સાથે લઈ જવા લલામણ કરી અને પુત્રીના પ્રયાણની તૈયારી આરંભી દીધી. સાર્થવાહ સાથે સુદર્શનાએ સિંહલદ્વીપને છેલ્લો નમસ્કાર કરી પરદેશ-પ્રયાણ આરંભ્યું.

સુદર્શનાના હૃદયના વેગની સાથે જ વહાણ પણ શીઘ્ર-ગતિએ ચાલવા લાગ્યું. આનંદ-કલ્લોલ અને ધર્મચર્યા કરતાં કેટલાક દિવસો સાગરની સપાટી પર પસાર થયા તેવામાં સમુદ્રની મધ્યમાં એક પહાડ સુદર્શનાની દૃષ્ટિએ પડ્યો. આ પહાડની સૌંદર્યતા અને હરિયાળી વૃક્ષરાજી નીહાળી તેને અત્યંત આશ્ચર્ય થયું. તે જોવામાં આ પર્વત સંબંધી પ્રશ્ન કરે છે તેવામાં તો પવનની અનુકૂળતાથી જહાજે તેની લગો-

શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી ચરિત્ર.

સિંહલદ્વીપથી પ્રયાણ, વિમળ પર્વત પર આરોહણ, મુનિવરની
દેશના અને શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીના ભવ્ય પ્રાસાદનું નિર્માણ.

લગ આવી પહોંચ્યા અને સુદર્શનાની ઇચ્છાથી વહાણ-વટીઓએ ત્યાં લાંગર નાખ્યાં.

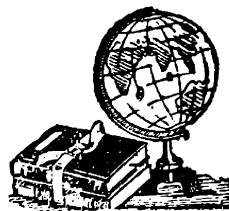
સાથવાહ ઋષભદત્ત તેમજ સુદર્શના વિગેરે તે પર્વત પર ચઢવા લાગ્યા અને જેમ જેમ ઉપર ચઢતા ગયા તેમ તેમ તેમનાં હૃષ્-કલ્લોલો વિશેષ ને વિશેષ વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યા. પવનની મંદ મંદ શીતળ લહરીઓ મનને મુગ્ધ બનાવી રહી હતી અને કાચલનો મીઠો કલરવ કણ્ણને અમૃતપાન કરાવી રહ્યો હતો. સમુદ્રના મધ્યભાગમાં આ વિમળ પર્વત આવેલ હોઈ મનુષ્યોની અવરજવર કવચિત જ થતી અને તેને કારણે આ પર્વત નિર્જન જેવો જણાતો.

ઉપર ચઢ્યા બાદ આસપાસ અવલોકન કરતાં સુદર્શનાની ચક્રો દૃષ્ટિએ એક મુનિવર ચઢ્યા. જેને માટે તે ઝંખના કરી રહી હતી, જેને માટે અગાધ સાગર ખેડી રહી હતી તે મુનિવરના દર્શન થતાં જ તેની રોમરાજી વિકસ્વર બની ગઈ; હૃદયમાં આનંદનાં મોજાં ઊછળવાં લાગ્યા. મેઘને જોતાં જ મયૂર હર્ષાન્વિત બને તેમ મુનિ-મેળાપથી સુદર્શના પુલકાંકિત બની ગઈ. ધીમે પગલે તે ઋષભદત્ત સાથવાહ સાથે મુનિ સમીપે આવી અને વંદન કરી તેમની નજીક ખેડી. જ્ઞાની મુનિવરે મુમુક્ષુ આત્માઓને પોતાની સમીપ આવેલ જાણી પરોપકાર બુદ્ધિથી કાઉસગ્ગ ધ્યાન પાચું અને આશીર્વાદાત્મક શબ્દોચ્ચારરૂપ આગંતુકને ‘ ધર્મલાભ ’ આપ્યો.

પરસ્પર ધર્મ-ચર્ચા સંજાધી વાતાલાપ થયા બાદ મુનિવરે સંસારની અસારતા સમજાવતાં પોતાની આત્મકથા કહી સંભળાવી. સુદર્શનાએ એકાગ્ર ચિત્તે તે દીર્ઘ જીવનવૃત્તાંત સાંભળ્યું અને મુનિના સાહસ, ધૈર્ય તેમજ સહિષ્ણુતા માટે માનસિક વંદન કર્યું. પ્રાંતે સુદર્શનાને તે પર્વત પર પોતાની યાદગીરી જાળવી રાખવા માટે એક જિનાલય કરાવવાની સદ્ભાવના

જાગૃત થઈ અને તે સંખ્યા ઋષભદત્ત સાર્થવાહની સંમતિ મળતાં જ તાત્કાલિક સાધનો ને સામગ્રી વહાણમાંથી પર્વત પર મંગાવ્યાં. જાણીતા કારીગરોને વહાણમાંથી ઉપર મોકલ્યા. દ્રવ્યની પણ કશી કમી ન હતી. થોડા જ દિવસમાં ગગન-મંડળ સાથે વાર્તાલાપ કરતો ભવ્ય જિનપ્રાસાદ ખડો થઈ ગયો. તે મંદિરમાં શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીની ભવ્ય અને કાંતિમાન પ્રતિમાની સ્થાપના કરી.

આ પ્રમાણે જૈનમંદિરના નિર્માણનું કાર્ય પૂર્ણ કરી સુદર્શના સપરિવાર પર્વતથી ઊતરી નીચે વહાણમાં આવી. વહાણ રવાના થતાં પહેલાં તેણે પોતાની જન્મભૂમિ સિંહલ-દ્વીપ પ્રતિ દૃષ્ટિ દોડાવી. પોતાની માતૃભૂમિના સ્મરણથી તેની આંખ કંઈક અશ્રુભીની થઈ ગઈ. નીતિકારે કહ્યું છે કે—જનની જન્મભૂમિશ્ચ સ્વર્ગાદપિ ગરીયસી । વળી આપણામાં કહે-વત પણ પ્રચલિત છે કે—‘ઊંટ મરે તો ય માળવા સામે જુએ.’ આ ઉક્તિની માફક સિંહલદ્વીપ સુદર્શનાના ચિત્તને પોતા તરફ આકર્ષી રહ્યો હતો, છતાં પણ ઈષ્ટકાર્યની સિદ્ધિને ખાતર મનને મક્કમ બનાવી સુદર્શનાએ સિંહલદ્વીપને છેવટનો નમસ્કાર કર્યો અને નિર્યામકોનો વહાણ આગળ ચલાવવા આજ્ઞા આપી.

શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી ચરિત્ર.

નીચે : રાજકુમારી સુદર્શનાનો ભરૂચ નગરમાં ભવ્ય સત્કારપૂર્વક પ્રવેશ.
મથાળે : ઘોટકપુર અને ગજપુરની સ્થાપના.

પ્રકરણ આઠમું

શકુનિકાવિહાર

અનુકૂળ વાયુવેગથી વહાણો સડસડાટ કરતાં શીઘ્ર ગતિએ ભરૂચ બંદરના ખારામાં દાખલ થઈ ગયા. ચંદ્રને જોઈને જેમ સાગર ઉછાળા મારે તેમ ભરૂચ નજરે પડતાં સુદર્શનાનો આનંદ-સાગર ઊછળવા લાગ્યો. દૂરથી વહાણોનો મોટો કાફલો નજરે પડતાં બંદરરક્ષકોએ રાજાને ખાતમી આપી અને રાજવી જિતશત્રુએ પણ દુશ્મનના આગમનની આશંકાથી તેના પ્રતીકાર માટે ભેરી વગડાવી. જોત-જોતામાં તો રાજવીનું વિપુલ સૈન્ય સમુદ્રના કિનારે એકત્ર થઈ ગયું. સુદર્શનાએ આ દૃશ્ય જોઈ ઠંઈ પણ અનર્થકારક પ્રસંગ બને તે પૂર્વે સત્ય વસ્તુસ્થિતિથી રાજવીને માહિતગાર કરવા નાની હોડી-દ્વારા ઋષભદત્તને મોકલી આપ્યો. તેને નજરે નીહાળતાં જ જિતશત્રુ રાજવીએ તેને ભાવભીનું સન્માન આપ્યું અને તેની સાથે વિશેષ વાતાલાપ થાય તે પૂર્વે તો બાકી રહેલા વહાણો પણ ભરૂચના વિશાળ કાંઠા પર આવી લાંગર્યાં. સુદર્શના સંબંધી ઓળખાણુ આપતાં ઋષભદત્ત સાથેવાહે ચંદ્રગુપ્ત રાજાની ભલામણુ અને સવિસ્તર વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યો. સુદર્શનાના ચમત્કારિક જીવનથી વિસ્મય પામેલા જિતશત્રુ રાજાએ અપૂર્વ પ્રેમભાવથી તેનો સત્કાર કર્યો અને તેમના પ્રત્યે અતીવ રંજિત થઈ સૂર્યાસ્ત સુધીમાં એક બાબુ એક અશ્વ અને બીજી બાબુ એક હાથી દોડીને

જ્યાં સુધી પહોંચે તેટલી ભૂમિ બક્ષીસ તરીકે અર્પણ કરી.

લાગ્યશાળીને પગલે પગલે ઋદ્ધિ સાંપડે તેમ સુદર્શનાને પોતાની પૂર્વજન્મની ભૂમિ પર પગ મૂકતાં જ શ્રેષ્ઠ સગવડતા સાંપડી. બક્ષીસ મળેલી જમીન પર અશ્વિના ગમન પર્યંત ઘોટકપુર અને હસ્તીના ગમન પર્યંત હસ્તીપુર નામના નગરો વસાવ્યા. સુદર્શનાએ રાજમહેલમાં જઈ કંઈક સ્વસ્થતા પ્રાપ્ત કરી અને જે મનોવાંછિત અને ઝંખના માટે તે અપાર સાગરનું ઉલ્લંઘન કરીને અત્રે આવી પહોંચી હતી તે મુનિવરોને તેમજ પોતાના સમળીના ભવના નિવાસ-સ્થાનને નજરે નીહાળવા તેનું મન તલપાપડ બન્યું. તરત જ તેની સાધના માટે તે નીકળી પડી. વિશાળ વડવૃક્ષ નજીક આવતાં જ પૂર્વનાં બધાં સ્મરણો નજર સામે જ તરવરતાં હોય તેમ સ્મૃતિમાં ખડા થવા લાગ્યા. સમળીનો માળો, બચ્ચા, મ્લેચ્છનો પાડો, મ્લેચ્છનું શર-સંધાન, બાણથી વીંધાઈને સમળીનું પૃથ્વી પર પતન, મહાસુરકેલીએ વટવૃક્ષ નજીક આગમન, મુનિજનોનું આશ્વાસન અને નવકાર મંત્રનું શ્રવણ-આ બધા પ્રસંગો તેના મનમાં ચિત્રપટના ચિત્રોની માફક એક પછી એક સરકી ગયા. ત્યાંથી આગળ ચાલી જ્યાં મુનિવરોનો નિવાસ હતો ત્યાં આવી અને તેમને નમ્રભાવે આભારની લાગણીપૂર્વક વંદન કરી તે કૃતકૃત્ય થઈ. મુનિઓને વંદન કરી આગળ ચાલતાં તે મુખ્ય આચાર્ય સમીપે આવી પહોંચી. આચાર્યની શાંત ને ભવ્ય મુખમુદ્રા જોઈ સુદર્શના પોતાના ઉઠાવેલા શ્રમને પણ સાર્થક માનવા લાગી. સુદર્શનાએ વિધિપુરસ્સર નમન કરી તેમની નજીક બેઠક લીધી. ભાવિતાત્મા જાણી આચાર્યમહારાજે ધર્મના સ્વરૂપનું સંક્ષિપ્ત જ્ઞાન વર્ણવી બતાવ્યું. આ દેશનાના પ્રતાપે જિંદગીમાં કદી ન અનુભવેલું સુખ સુદર્શનાએ અનુભવ્યું.

ગામખણસાચ બી.કુમારે

સુદર્શનાચ્છે મુનિવરની શાંત ને સુધા સદૃશ દેશનાથી નીર્માણુ કરેલ ભગ્ય શકુનિકાવિહાર.

આચાર્યશ્રીએ ધર્મના આધારભૂત કાર્યો, શાસ્ત્રજ્ઞાન અને તેના પ્રકારો વિગેરે સર્વ હકીકત ટૂંકમાં કહી સંભળાવી, પ્રાંતે જણાવ્યું કે-આ સ્થાન અતિ પવિત્ર છે, અત્રે વીશમા તીર્થંકર શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીએ પોતાના પૂર્વભવના મિત્ર અશ્વને પ્રતિબોધ પમાડ્યો હતો અને તેને કારણે ‘અશ્વા-વબોધ તીર્થ’ એવા નામથી આ સ્થાન પ્રસિદ્ધિ પામ્યું છે પરંતુ આ સ્થાન પર જો ભવ્ય જિનાલય ઊભું કરવામાં આવે તો તેના દર્શન-પૂજનથી પાપી પ્રાણીઓ પણ પોતાના કર્મ-પંકને ધોઈ નાખે. આચાર્યશ્રીએ સુદર્શનને જિનભુવન તેમજ જિનગિંબ બનાવવાનો, તેની પ્રતિષ્ઠા કરવાનો, તેની સેવા-ભક્તિ કરવાનો તથા તેના અનુમોદન વિગેરેથી પ્રાપ્ત થતો અનહદ લાભ યથાસ્થિત સમજાવ્યો. આચાર્યશ્રીનો ઉપદેશ સુદર્શનને અમૃત સમાન આહ્વાદક નીવડ્યો.

વાવેલા બીજને નીકદ્વારા જળસિંચન થતાં પુષ્ટિ મળે તેમ સુદર્શનના કોમળ હૃદયને આચાર્યશ્રીના ઉપદેશની પુષ્ટિ મળતાં તેણે તરતજ તે સ્થળે એક અપૂર્વ, ભવ્ય અને અતિઉત્તુંગ જિનપ્રાસાદ કરાવ્યો. અને પોતાના પૂર્વભવની સ્મૃતિ જાળવવા માટે તેનું ‘શકુનિકાવિહાર’ એવું નામ રાખ્યું. તે મંદિરમાં શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીની મરકત મણિમય મૂર્તિ સ્થાપી.

આ શકુનિકા (સમળી) વિહારના અનુસંધાનમાં વિસ્તૃત ઇતિહાસ પથરાયેલો છે. ભૃશુકઅંછનો આ વિહાર ઐતિહાસિક વસ્તુ બની છે અને તેણે ચઢતી-પડતીનાં અનેક જીવાળ અનુભવ્યા છે. જો આ વિહાર સંબંધે સંપૂર્ણ હકીકત પ્રગટ કરવામાં આવે તો તેને માટે એક નાની જુદી ટ્રેકટની રચના કરવી પડે, પરંતુ અત્રે તો સંક્ષિપ્તમાં પ્રસંગ પૂરતું જ સમજાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે.

આ શકુનિકાવિહારનો ઉલ્લેખ અને આખ્યાયિકા શ્રી જિનપ્રભસૂરિકૃત વિવિધતીર્થકલ્પ, પ્રબન્ધચિંતામણિ, કુમાર-પાલપ્રતિબોધ, પ્રભાવકચરિત્ર, સમ્યક્ત્વસપ્તતિકાવૃત્તિ, કથાવલી તેમજ ચતુર્વિંશતિ પ્રબન્ધમાં દૃષ્ટિગોચર થાય છે. કેટલાકે એવા અનુમાન પર આવ્યા છે કે શકુનિકાવિહારનો ઐતિહાસિક યુગ ઇ. સ. પૂર્વે પહેલી યા તો બીજી સદીથી શરૂ થાય છે.

મૌર્યસમ્રાટ સંપ્રતિએ આ વિહારનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો. ત્યારબાદ આર્ય અપુટાચાર્યનો આ તીર્થ સાથેનો સંબંધ નજરે પડે છે. તેમના સમયમાં આ તીર્થ બૌદ્ધોના આધિપત્યમાં આવ્યું ગયું હતું. પ્રભાવિક આર્ય અપુટા-ચાર્યને આ ખટકયું. તેમણે કેઈ પણ હિસાબે આ તીર્થ પુનઃ પોતાના કબજામાં લેવા પ્રયાસ આદર્યો. બૌદ્ધોનું આ સમયે ગુજરાતમાં પ્રાબલ્ય જામતું આવતું હતું, છતાં આર્ય અપુટાચાર્યે તેમની સામે હામ ભીડી. તેમના વિદ્વાન ને વાદકુશળ શિષ્ય ભુવને બૌદ્ધો સાથે વાદ કર્યો તેમાં બૌદ્ધોનો પરાજય થયો. આર્ય અપુટાચાર્યે બૌદ્ધલિશ્ણુ બટુ(વૃદ્ધ)કરને વાદમાં પરાજિત કર્યો. આ સમયે એટલે વી. સં. ૪૮૪ માં (ઇ. સ. પૂર્વેના પહેલા સૈકામાં) ભરુચમાં બલમિત્ર અને ભાનુમિત્ર નામની બંધુ-બેલડીને શાસનકાળ હતો. તેમના રાજ્યકાળમાં આર્ય અપુટાચાર્યે પુનઃ આ તીર્થ જૈનોના કબજામાં લીધું. ત્યારબાદ પ્રભાવિક આચાર્યશ્રી સિદ્ધસેન દિવાકરસૂરિના ઉપદેશથી મહારાજા વીર વિક્રમાદિત્યે આ પ્રાચીન તીર્થનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. પ્રભાવિક આચાર્ય પાદલિપ્તસૂરિએ આ મંદિરના ધ્વજદંડની પ્રતિષ્ઠા કરાવેલી.

બાદ કાળયોગે દાવાનળ પ્રગળ્યા અને તેની ઉગ્ર જ્વાળાના ઝપાટામાં આ મંદિર પણ આવી જવાથી ભરમી-

ભૂત બન્યું. આ સમયે આચાર્ય શ્રી વિજયસિંહસૂરિ આ બાબુ વિચરી રહ્યા હતા. તેઓ ભરૂચ આવ્યા અને શહેરના બ્રાહ્મણો પાસેથી દ્રવ્ય સંપાદન કરી આ જ સ્થળે વિશાળ વિહાર બંધાવ્યો, પરંતુ તે કાઢનો બનાવેલ હોવાથી અગ્નિના ઉપદ્રવનો હાંમેશાં ભય રહ્યા કરતો એટલે છેવટે આંખડ મંત્રીએ વિપુલ દ્રવ્ય-વ્યય કરી તે વિહાર પથ્થરનો બંધાવ્યો.

આંખડે આ શકુનિકાવિહારનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. તે સંબંધે પ્રબન્ધચિંતામણિમાં આવેલ કુમારપાળ પ્રબન્ધમાં ઉલ્લેખ નજરે પડે છે. આંખડ શક્તિશાળી અને રાજનીતિવિચક્ષણ હતા. તેણે પોતાના પરાક્રમથી મારવાડનો પ્રદેશ કબજે કર્યો હતો તથા કેાંકણના અભિમાની રાજવી મલ્લિકાભૂર્નને પરાસ્ત કર્યો હતો. તેની આવી શક્તિથી રાજિત થઈ મહારાજા કુમારપાળે તેને ‘રાજપિતામહ’ નું માનવંતું બિરુદ આપ્યું હતું. બાદ તેને લાટ દેશનો દંડનાયક નીમવામાં આવ્યો અને તે સમયે તેણે પોતાના પિતાના અંતસ્રમયની ઝંખનાની પૂર્તિ કરી.

મંત્રીશ્વર ઉદયન મહારાજા કુમારપાળના જમણા હાથ સદશ મનાતા. તેમના સમયમાં સોરઠના બહારવટીયાએ સારો રીતે માથું ઊંચક્યું એટલે તેનો પરાભવ કરવા કુમારપાળે પોતાના લઘુ બંધુ કીર્તિપાળની સાથે સહાયાર્થે ઉદયનને પણ મોકલ્યા. વીર યોદ્ધાની માફક સમરાંગણમાં ધૂમી તેમણે શત્રુને શીકસ્ત તો આપી પરંતુ એનું પરિણામ એ આવ્યું કે ઉદયન મંત્રી સખત રીતે ધાયલ થયા. યમરાજને શરણે જવાની સર્વ તૈયારીઓ થઈ ચૂકી છતાં તેમનો જીવ અકળામણ અનુભવવા લાગ્યો. કીર્તિપાળે એ વ્યથા નીહાળી. તેમણે અનુમાન કર્યું કે ઉદયનને કંઈક ધમ્મ

રહી ગઈ છે અને તેની પૂર્તિના અભાવમાં તેનો જીવ મુખ-
પૂર્વક જતો નથી. કીર્તિપાળે શાંત વાણીથી ઉદ્દયનને કારણ
પૂછતાં તેમણે શત્રુજયનું મુખ્ય મંદિર, શકુનિકા વિહાર
તેમજ ગિરનારની પાજના જીર્ણોદ્ધારની પોતાની
મનોભાવના વ્યક્ત કરી. કીર્તિપાલે વચન આપ્યું કે ‘ આમ્ર-
ભટ્ટ (આંખડ) તમારી ઇચ્છા પૂર્ણ કરશે. ’ આ આશ્વાસન
મળ્યા બાદ ઉદ્દયન મંત્રીનો આત્મા શીઘ્ર સ્વર્ગે સીધાવ્યો.

આંખડે પોતાના પિતાની અંતસમયની આકાંક્ષા પૂર્ણ
કરવા શકુનિકાવિહાર ખંધાવવાનું શરૂ કર્યું. પાયા ખોદતાં
નર્મદા નદી નજીકમાં જ હોવાથી પાયામાં પાણી ભરાઈ જતું
અને જમીન ભેગી થઈને પાયા પુરાઈ જવા લાગ્યા. મંદિર-
નિર્માણની મહેનત નિષ્ફળ નીવડતી. મજૂરો હેરાન થવા લાગ્યા
અને કેટલીક વખત તો કેટલાય મૃત્યુ પણ પામતાં. આમ્રભટ્ટને
આ નિરાધાર લોકોનું દુઃખ અસહ્ય લાગ્યું અને તેઓના પ્રત્યે
કરુણાથી આકર્ષાઈ ઉપદ્રવ શાન્ત કરવા માટે પોતાના પુત્ર
તથા સહિત પાયામાં ઝંપાપાત કર્યો. સાહસિક ને ધૈર્યવંત
પુરુષો ‘ કાર્ય સાધયમિ વા દેહં પાતયમિ ’ ના મુદ્રાલેખવાળા
હોય છે. તેમના આ અતિશય સાહસથી નર્મદા દેવી પ્રસન્ન
થઈ અને વિઘ્ન દૂર કર્યું. નિર્વિઘ્ને મંદિર પૂર્ણ થયા બાદ
તેના પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ સમયે દેશે-દેશના સંઘોને આમંત્રણ
પાઠવ્યું અને અણહીલપુર પાટણથી પરમાર્હત્ મહારાજા
કુમારપાલ તેમજ કલિકાલસર્વજ્ઞ આચાર્ય શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય
પણ પધાર્યા. તેમની સાનિધ્યમાં ભવ્ય દખ્ખબાપૂર્વક પ્રતિષ્ઠા-
મહોત્સવ પૂર્ણ કર્યો. આ કાર્ય પૂર્ણ થયા બાદ રાજા તથા
આચાર્ય શ્રી હેમચંદ્ર પુનઃ પાટણ આવ્યા.

એવામાં બન્યું એવું કે-આમ્રભટ્ટને વ્યંતરીઓનો ઉપદ્રવ
થયો અને તેમનો અંતસમય નજીક હોય તેવી સ્થિતિ

થઈ ગઈ. તેમણે તરત જ આ સમાચાર પાટણ આ. શ્રી હેમચંદ્રસૂરિને જણાવ્યા એટલે તેઓ તરત જ યશશ્વંદ્ર નામના મુનિની સાથે આકાશમાર્ગે ભરુચ આવ્યા અને સૈન્ધવી દેવીને પ્રસન્ન કરવા માટે કાયોત્સર્ગ કર્યો. દેવીએ પ્રસન્ન થઈ વ્યન્તરીઓનો ઉપસર્ગ દૂર કર્યો અને આંખડ પૂર્વવત્ નિરોગી ને દીપ્તિમંત બન્યો.

આ સૈન્ધવી દેવીનું મંદિર અત્યારે પણ ભરુચમાં વિદ્યમાન છે. આ મંદિર સો-દોઢસો વર્ષનું બાંધેલું છે. પ્રાચીન મંદિર આ નવા મંદિરથી પાંચ-છ ફાળોંગ જેટલું દૂર હતું. હાલમાં માત્ર ત્યાં એક કૂવો છે.

આંખડ પછી વસ્તુપાલ-તેજપાલે આ મંદિરને પોતાના શ્રદ્ધા-પુષ્પ અર્પણ કર્યા અને એ રીતે આ વિહારની બહોજલાલી વૃદ્ધિગત થઈ રહી. આ પ્રમાણે પ્રતિદિન કીર્તિ પ્રાપ્ત કરતો આ વિરાટ વિહાર વાઘેલા રાજવી કર્ણદેવના સમય સુધી અસ્તિત્વમાં હતો પરંતુ ગ્યાસુદીન તઘલખના (વિ. સં. ૧૩૨૦-૨૫) સમયમાં તે મુસલમાનોના હાથમાં ગયો અને તેનું મસ્જીદના રૂપમાં પરિવર્તન થયું, જે અત્યારે ભરુચની પ્રસિદ્ધ જુમ્મા મસ્જીદના નામે પ્રખ્યાતિ પામી રહેલ છે.

આ મસ્જીદના પ્રત્યેક ભાગોનું પુરાતત્ત્વની દૃષ્ટિએ ખારીક અવલોકન કરવામાં આવતાં તેની શિલ્પકળા અને સ્તંભો જૈન વિહારના અવશેષો હોય તેમ પહેલી જ નજરે જોનારને જણાઈ આવે છે. આ જુમ્મા મસ્જીદ લંબાઈમાં ૧૨૬૧૧ ફુટ અને પહોળાઈમાં બાવન ફુટ છે. અડતાલીશ સ્તંભોની સરખી હાર છે અને ત્રણ ભવ્ય ધુમ્મટ છે. છત ઉપરની કેતરણી આખૂના પ્રસિદ્ધ 'ચિમલવસહી'ની શિલ્પકળાને આબેહૂબ મળતી આવે છે. થાંભલાની પાટમાં જૈન તેમજ હિંદુ ધાર્મિક દર્શ્યો કેતરેલાં

માલૂમ પડે છે. સોલંકી રાજવી સિદ્ધરાજ જયસિંહ તેમજ મહારાજા કુમારપાલે ભરુચનો કેટ બંધાવતા જે પથર વાપર્યા હતા તેવા જ પથરો આ મસ્જિદમાં વાપરેલા માલૂમ પડે છે. આ બધા ચિહ્નો ઉપરથી પુરાતત્ત્વવિદો એવા મજબૂત અનુમાન પર આવ્યા છે કે ભરુચની આધુનિક જુમ્મા મસ્જિદ એ પ્રાચીન અને રાજકુમારી સુદર્શનાએ બંધાવેલ 'શકુનિકા વિહાર' જ છે.

આ શકુનિકાવિહાર સાહિત્ય-રચનામાં પણ સાધન-ભૂત હતું એમ કેટલાક ઉદ્દેષો પરથી જણાય છે. નવાંગી ટીકાકાર શ્રી અભયદેવસૂરિના પ્રશિષ્ય અને 'કહારચણકૈશ'ના કત્તા શ્રી દેવભદ્રસૂરિએ વિ. સં. ૧૧૬૫ માં પ્રાકૃતભાષામાં શ્રી પાશ્વનાથ ચરિત્ર આ વિહારમાં જ રચ્યું હતું. વિ. સં. ૧૨૩૩ માં વાદી દેવસૂરિના શિષ્ય રત્નપ્રભસૂરિએ પ્રાકૃત-ભાષામાં શ્રી નેમિનાથ ચરિત્ર અને વિ. સં. ૧૨૩૮માં ધર્મદાસગણિકૃત ઉપદેશમાળા પર વૃત્તિ રચી હતી.

પ્રકરણ નવમું

સુદર્શનાની સ્વર્ગપ્રાપ્તિ

ગીત પ્રકરણમાં આપણે જોઈ ગયા કે ધર્મનું સ્વરૂપ અને જિનચૈત્યનિર્માણનું ઉત્કૃષ્ટ રૂપ વિચારી-સમજી સુદર્શનાએ પોતાની હૃદયભાવનાનુસાર સારા શિષ્યીઓદ્વારા 'શકુનિકા વિહાર' બંધાવ્યો. આ જિનાલય પૂર્ણ થયા બાદ તે નિરંતર ભાવપૂર્વક પ્રભુપૂજ કરવા લાગી. ત્રિકાળ સ્નાન કરી તે પોતાનો વિશેષ સમય આ વિહારમાં જ વ્યતીત કરતી. જિનમૂર્તિની સૌમ્ય અને શાંત મુખમુદ્રા પ્રત્યે તેને અત્યંત ગુણાનુરાગ પ્રગટતો અને તેની ભાવના ભાવવામાં તથા અવલોકનમાં કલાકોના કલાકો પસાર થઈ જવા છતાં તે અતૃપ્ત જ રહેતી હોય તેમ જણાતું. ખરેખર અમૃતપાનથી કેાણુ તૃપ્તિ પામ્યું છે ?

ધીમે ધીમે ગુરુ-સંસર્ગ અને ઉપદેશશ્રવણથી તે સંસાર-જ્ઞમણના મૂળભૂત ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ ઇત્યાદિનું સ્વરૂપ સમજી. જિનખિંબની પૂજા આવશ્યક છે તે સમજવા સાથે તેનેએ પણ સમજવામાં આવ્યું કે તપશ્ચર્યા અને ધાર્મિક અનુષ્ઠાનો પણ એટલા જ અગત્યના ને આચરણીય છે. ધીમે ધીમે તેણે તપનું સ્વરૂપ અને પ્રકારો તેમજ નવતત્ત્વોનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું. પ્રાણી ભાવનાશીલ હોવા છતાં તેનું આચરણ શુદ્ધ અને ધર્મમય હોવું જોઈએ. માત્ર જ્ઞાનની ઓળખથી કે વિચારણાથી આત્મકલ્યાણ નથી સધાતું પણ તેને આચરણમાં ઉતારવાથી સધાય છે.

પ્રતિદિનના સાધુસંસર્ગથી સુદર્શનાના જીવનમાં અનેરો પલટો આવી ગયો. જાણે તે એક સાધ્વીની માફક જીવન ગાળતી હોય તેમ તેણે પોતાની રહેણીકરણી અને આહાર નિર્દોષ અને પવિત્ર બનાવ્યા. એકદા તેણે દુઃખદ સંસાર-કારાગારથી મુક્ત થવાના ઉપાય તરીકે વ્રતોનું સ્વરૂપ પૂછ્યું એટલે ગુરુમહારાજે સંયમધર્મના સોપાનરૂપ શ્રાવકનાં ધર્મ સંક્ષિપ્તમાં નીચે પ્રમાણે કહી સંભળાવ્યા.

(૧) સ્થૂલ પ્રાણાતિપાતવિરમણ વ્રત-

કોઈપણ નિરપરાધી વ્રસ જીવને ઇરાદાપૂર્વક સંકલ્પીને, જાણી જોઈને હણવાની બુદ્ધિએ હણવો નહીં. ઘર, કૂપ, નદી, તડાગાદિકમાં તથા આરંભ સમારંભે, વ્યાપારમાં તેમજ ઔષધાદિકના પ્રયોગથી હણાય તેની જયણા. આ વ્રતના પાંચ અતિચાર છે. તે અતિચાર લાગવા ન દેવા. આ અતિચાર નીચે પ્રમાણે જાણવા.

૧. વધ-ક્રોધ કરીને ગાય, ઘોડા પ્રમુખ પશુઓને મારવા.
૨. ગાય, બળદ પ્રમુખ જાનવરોને ગાઠ બંધનથી બાંધવા. ૩. છવિચ્છેદ-બળદ પ્રમુખના કાન છેદવા તથા નાથ ઘાલવી ઇત્યાદિ
૪. અતિભારારોપણ-બળદ પ્રમુખ ઉપર જેટલો બોલે ભરાતો હોય તે કરતાં વધારે ભરવો. ૫. ભાતપાણીનો વિચ્છેદ-ગાય, બળદ પ્રમુખને રોજ જે ખાવાનું અપાતું હોય તેના કરતાં ઓછું આપે તથા યોગ્ય સમયે આપવાને બદલે મોડું આપે.

(૨) સ્થૂલ મૃષાવાદવિરમણ વ્રત-

પાંચ મહાન જૂઠાં ન બોલવાં, તે આ પ્રમાણે-૧. કન્યાલીક એટલે કન્યા સંબંધી સગપણ, વિવાહાદિકમાં જૂઠું બોલવું નહીં. સોળ વર્ષની કન્યાને બાર વર્ષની કહેવી, બાર વર્ષની હોય તેને સોળ વર્ષની કહેવી ઇત્યાદિ જૂઠું બોલવું નહીં. ૨. ગવાલીક એટલે ગાય, પશુ વિગેરે ચાર પગવાળાં જાનવર સંબંધી

જૂઠું બોલવું નહીં. જેમકે નાની ગાયને ચોટી કહેવી, ચોટીને નાની કહેવી, ચોડાં દૂધવાળીને ઘણાં દૂધવાળી કહેવી, ઘણાં દૂધવાળીને ચોડાં દૂધવાળી કહેવી ઇત્યાદિ. ૩. ભૂમ્યદીક એટલે ભૂમિ, ખેતર, મકાન, ઘર, હાટ, વાડી પ્રમુખ ભૂમિ સંબંધે જૂઠું બોલવું નહીં. ૪. થાપણુમોસો એટલે પારકી થાપણુ ઓળવવી નહીં. ૫. કૂડી સાખ એટલે ખોટી સાક્ષી પૂરવી નહીં. કોઇને દેહાંત શિક્ષા (ફાંસી વિગેરે) થતી હોય તેમાં અસત્ય બોલાય તેની જયણા. આ પાંચ મોટાં જૂઠાં અવશ્ય તજવા યોગ્ય છે.

આ વ્રતનાં પાંચ અતિચાર નીચે પ્રમાણે છે—

૧. સહસાત્કાર—વિના વિચારે જેમ આવે તેમ બોલવું.
૨. રહસ્યભાષણ—કોઈની ગુપ્ત વાત જાહેરમાં મૂકવી. ૩. પોતાની સ્ત્રીના દૂષણ બોલવાં. તેની કોઈ ગુપ્ત વાત હોય કે જે ખીજના સાંભળવામાં આવવાથી તેના પ્રાણ બચ તેવી વાત ખીજને કહેવી. ૪. મૃષા ઉપદેશ—જૂઠો ઉપદેશ દેવો, ખોટી સલાહ આપવી. ૫. કૂડો લેખ—ખોટા દસ્તાવેજ કરવા તથા લખેલ અક્ષરો કાઢી નાખવા વિગેરે.

(૩) સ્થૂલ અદત્તાદાનવિરમણુ વ્રત—

૧. કોઈને ત્યાં ખાતર પાડવું નહીં તેમ ખીજ પાસે પડાવવું નહીં, ચોરને કોઈ જાતની સહાય આપવી નહીં. ૨. ગાંઠ છોડવી નહીં. ૩. ખીસાં ખાતરવાં નહીં. ૪. તાણું ભાંગવું નહીં. ૫. લૂંટ કરવી નહીં. ૬. કોઈની પડી રહેલી કિંમતી ચીજ લઇ લેવી નહીં. ૭. રાજ્યદંડ ઉપજે તેવી ચોરી કરવી નહીં ઇત્યાદિ.

આ વ્રતના પાંચ અતિચાર નીચે પ્રમાણે—

૧. ચોર પાસેથી ચોરાઉ વસ્તુ જાણીજૂઝીને લેવી. ૨. તસ્કર-પ્રયોગ—ચોરને ચોરી કરવામાં મદદ કરવી. ૩. તપ્પડીરૂપ—સારી વસ્તુમાં ખીજ ખોટી વસ્તુ નાખીને આપવી અથવા સારી વસ્તુ

દેખાડીને ખોટી વસ્તુ આપવી. વસ્તુમાં ભેળસેળ કરવી. ૪. વિરુદ્ધ-ગમન-રાજ્યવિરુદ્ધ ગમન કરવું. રાજ્યે નિષેધ કરેલા સ્થાને જવું. ૫. કૂડા તોલ, માન, માપ રાખવા.

(૪) સ્થૂલ મૈથુનવિરમાણુ વ્રત—

[સ્વદારાસંતોષ-પરસ્ત્રીગમનનો ત્યાગ]

સ્વસ્ત્રી એટલે પોતાની પરણેલી સિવાય પરસ્ત્રીનો કાયાથી સર્વથા ત્યાગ કરવો. સ્ત્રીઓએ પોતાના પતિ સિવાય પરપુરુષનો કાયાથી સર્વથા ત્યાગ કરવો. કુમારિકા, વિધવા, વેશ્યા વિગેરેનો પણ ત્યાગ સમજવો. તેમજ તિયંચ અને નપુંસક સાથે વિષયનો સર્વથા ત્યાગ કરવો. મન, વચનથી પણ બનતા સુધી અતિચાર લાગવા દેવા નહીં. સ્વપ્નમાં કદાચ શિયલવિરાધના થાય તો તેની જયણા. સ્વસ્ત્રી કે સ્વપુરુષની સાથે પણ વિષય-સેવનનો બનતાં સુધી દશ તિથિ અને તેમ ન કરી શકાય તો છેવટ પાંચ તિથિએ ત્યાગ કરવો.

આ વ્રતના પાંચ અતિચાર નીચે પ્રમાણે—

૧ અપરિગૃહિતાગમન-કોઈએ પણ જે સ્ત્રીને ગ્રહણ કરી નથી એવી વેશ્યા સાથે ગમન કરવું. ૨ ઈત્વરપરિગૃહિતાગમન-અમુક દિવસ સુધી વેશ્યા પ્રમુખને કોઈએ રાખી હોય તેની સાથે ગમન કરવું. ૩ અનંગકીડા-સ્ત્રીઓનાં અંગોપાંગ વિષય-હૃદયથી જોવા તથા કામચેષ્ટા કરવી. ૪ પરવિવાહકરણ-પારકા વિવાહ પ્રમુખ કરાવવા. ૫ તીવ્રાભિલાષ-કામભોગની અતિ તીવ્ર ઇચ્છા કરવી.

આ પાંચ અતિચારમાં સ્વદારાસંતોષવાળાને પ્રથમના જે અનાચાર છે, પાછલા ત્રણ જ અતિચાર છે.

(૫) સ્થૂલ પરિગ્રહપરિમાણુ વ્રત—

પરિગ્રહવું પરિમાણુ કરવું. જેટલું જેટલું પરિમાણુ કહ્યું

હોય તેટલું તેટલું સ્મરણમાં રાખવા માટે દરેક જણાવેલ પદાર્થના સંબંધમાં નક્કી કરેલ રકમ નોંધી લેવી.

૧ રોકડા રૂપીઆ આટલા ( ) રાખવા. ૨ તમામ જાતનું ધાન્ય રૂ. ( ) સુધીનું સંગ્રહવું. ૩ સ્થાવર મિલ્કત, ઘર, હાટ, વખાર વિગેરે થઈને રૂ. ( ) સુધીનાં રાખવાં. ૪-૫ સોના, રૂપા, માણેક, હીરા વિગેરેના દાગીના રૂ. ( ) સુધીનાં રાખવાં. ૬ ફરનીચર, ઘરનો પરચુરણ સામાન, રાચરચીલું, વાસણ વિગેરે રૂ. ( ) સુધીનું રાખવું. ૭ નોકર ચાકર જે પગવાળાં ( ) રાખવાં. ૮ ચાર પગવાળાં જનાવર ( ) રાખવાં. ૯ ક્ષેત્ર ( ) રાખવા.

અથવા એકંદર રીતે નવવિધ પરિગ્રહનું પરિમાણ કરવું. જેમકે રોકડ, ઘરેણું, ઘર, હાટ, પરચુરણ રાચરચીલું તમામ મળી રૂ. ( ) સુધીનું રાખવું. તેથી વધારે થાય તો તરત જ ધર્મમાર્ગમાં ખરચી તેનો સદુપયોગ કરવો.

આ વ્રતના પાંચ અતિચાર નીચે પ્રમાણે—

૧. ધનધાન્યપરિમાણાતિક્રમ—જ્યારે ઇચ્છાના પરિમાણથી ધન વધી જાય ત્યારે ‘આ તો મારા પુત્રનું’ એમ કહી ભાગ પાડવા તે અથવા જેટલી રકમ રાખી હોય તેમાંથી ઘરેણાં કરાવી લેવાં ઇત્યાદિ. ૨. ક્ષેત્રપરિમાણાતિક્રમ—ક્ષેત્રો નિયમથી વધારે રાખવા. ૩. રૂપું તથા સોનું પરિમાણથી અધિક રાખવું. ૪. તાંબું, કાંસું, પીત્તળ વિગેરે મર્યાદાથી વધારે રાખવું. ૫. હાસ, હાસી, ગાય, ભેંસ પ્રમુખ જનાવરો પરિમાણથી અધિક રાખવાં.

(૬) દિશિપરિમાણ વ્રત [પહેલું ગુણવ્રત]

પૂર્વે કહેલાં પાંચ અણુવ્રતને ગુણકારક હોવાથી ત્રણ ગુણવ્રત કહ્યા છે. તે મધ્યે આ પહેલું ગુણવ્રત જણવું.

ચારે દિશા, ચારે વિદિશા તેમજ ઊર્ધ્વ અને અધોદિશા એ પ્રમાણે દશે દિશામાં જવા-આવવાનું પરિમાણ કરવું.

આ ઉપરાંત કાગળ લખવાની, તાર કરવાની, છાપાઓ વાંચવાની તથા તેમાં કંઈ પણ લખવાની તેમજ માણસ મોકલવાની જયણા રાખવી.

છઠ્ઠા વ્રતના પાંચ અતિચાર નીચે પ્રમાણે છે--

૧ ઊર્ધ્વપ્રમાણાતિક્રમ-મર્યાદા કરતાં વધારે ઊંચે જવું તે. ૨ અધોદિક્પ્રમાણાતિક્રમ-મર્યાદા કરતાં વધારે નીચે જવું તે. ૩ તિર્ચ્છિદિશાપ્રમાણાતિક્રમ-ચાર દિશા કે વિદિશાની મર્યાદા ઓળંગવી તે. ૪ ક્ષેત્રવૃદ્ધિ-ખદી દિશાઓના ગાઉને ભેગા કરી એક દિશાએ વધારે જવું તે, અર્થાત્ રાખેલા પ્રમાણમાં હાનિવૃદ્ધિ કરવી તે. ૫ સ્મૃતિઅંતર્ધાન-કેટલા ગાઉ રાખ્યા છે તેની સ્મૃતિ ન રહેવાથી આગળ જવું તે એટલે સંદેહ પડ્યા છતાં આગળ જવું તે.

(૭) ભોગોપભોગ પરિમાણ વ્રત [ખીજું ગુણવ્રત]

ભોગ એટલે એક વાર ભોગવાય તે. જેમકે ભોજન, વિલેપન પ્રમુખ એક વાર જ ઉપયોગમાં લઈ શકાય; પછી નકામાં થાય. ઉપભોગ એટલે એક જ ચીજ ઘણી વાર ભોગવાય તે. જેમકે વસ્ત્ર, અલંકાર, ઘર, સ્ત્રી વિગેરે. ઉપર ખતાવેલ ભોગ અને ઉપભોગની વસ્તુનું પરિમાણ (મર્યાદા) કરવું, તેને સાતમું ભોગોપભોગ પરિમાણ વ્રત કહેવાય છે.

સાતમા વ્રતમાં ચૌદ નિયમ ધારવા ઉપરાંત પંદર કર્મોદ્ધાનનાં વ્યાપારનો પણ ત્યાગ કરવો. કેમકે તે વિપુલ પાપ-રાશિના કારણભૂત છે. કદાચ કોઈને કવચિત્ તે ખાખત આવશ્યક જણાય તો ૧-૨-૩ જરૂર જેટલાંની છૂટ રાખી બાકીનાનો ત્યાગ કરવો. પંદર કર્મોદ્ધાનનું સ્વરૂપ નીચે પ્રમાણે છે-

(૧) ઇંગાલકર્મ-કુંભાર, ભાડલુંબ વિગેરેનું અગ્નિ સંબંધી કર્મ. તે સંબંધમાં ચુનો, ઇંટ, નળીયાં વિગેરેનો વેપાર ન કરવો. ઘરને માટે જોઈએ તેટલા લાવવાં. કદાચ વધી પડે તો કોઈને વેચાણ આપવાની જયણા. પરંતુ ઇરાદાપૂર્વક વેપારની બુદ્ધિથી ભટ્ટી કરાવી, પકાવીને તેનો વેપાર ન કરવો.

(૨) વનકર્મ-લીલાં પાન, ફૂલ, શાક. લાકડાં, વનસ્પતિ વિગેરેનો વ્યાપાર ન કરવો. (૩) સાડીકર્મ-ગાડાં, હળ પ્રમુખ તૈયાર કરાવી તેનો વ્યાપાર ન કરવો. (૪) ભાડીકર્મ-ગાડી. ઘોડા વિગેરે ભાડે આપવાનો વ્યાપાર ન કરવો.

(૫) ફેાડીકર્મ-ક્ષેત્ર, ફૂવા, વાવ ખોદાવી તથા સુરંગ કરાવી જમીન ફેાડાવવાનો ધંધો ન કરવો. (૬) દંતવાણિજ્ય-હાથી-દાંત વિગેરેનો વ્યાપાર ન કરવો. (૭) લખખવાણિજ્ય-લાખ તથા શુંદર વિગેરેનો વ્યાપાર ન કરવો. (૮) રસ-વાણિજ્ય-ધી, ગોળ, તેલના વ્યાપારનો ત્યાગ કરવો. (જેટલી છૂટ રાખવી હોય તેટલી રાખી બાકીનો નિયમ કરી લેવો. બનતાં સુધી સર્વથા ત્યાગ થાય તો ઠીક.)

(૯) વિષવાણિજ્ય-અફીણ, ઝેર, સોમલ વિગેરેનો વ્યાપાર ન કરવો. (૧૦) કેશવાણિજ્ય-પશુ પંખીના કેશ (વાળ), પીંછા, ઊન વિગેરેનો વ્યાપાર ન કરવો. (૧૧) ચંત્રપીલણ કર્મ-મિલ, જીન, સંચા, ઘાણી, ધંટી વિગેરેનો ધંધો ન કરવો. કદાચ જરૂર હોય તો તેટલી છૂટ રાખવી. (૧૨) નિર્લાંછન કર્મ-કોઈ બળદ, ઘોડા વિગેરેને નપુંસક કરવા કરાવવા નહીં. કાન, નાક કે બીજાં અંગોપાંગ છેદવાં નહીં.

(૧૩) દલદાન કર્મ-વનમાં કે સીમમાં કે કોઈ પણ જગ્યાએ અગ્નિદાહ દેવો નહીં. (૧૪) જળશોષણ કર્મ-સરોવર, તળાવ વિગેરેના પાણીનું શોષણ કરાવવું નહીં. કારણસર ફૂવા, વાવ, ટાંકા ગળાવવાં પડે તેની જયણા રાખવી. (૧૫) અસતીયોષણ કર્મ-શોખને ખાતર યા કીડા નિમિત્તે કૂતરા,

ખીલાડાં, મેના, પોપટ વિગેરે પશુ-પક્ષીઓને પાળવાં નહીં.

ચોદ નિયમ ધારવા ઉપરાંત ખાવીશ અભક્ષ્ય અને ખત્રીશ અનંતકાયનો તો જરૂર ત્યાગ કરવો. તેવી ચીજોની છૂટ રાખવી નહીં, કેમકે તે મહાપાપનું કારણ છે. અભક્ષ્ય તેમજ અનંતકાય પદાર્થોનાં નામો સમજ માટે નીચે પ્રમાણે છે.

ખાવીશ અભક્ષ્યનાં નામ

૧ મધ	૨ માખણ	૩ મદિરા
૪ માંસ	૫ ઉંખરાનાં ફળ	૬ વડના ટેટા
૭ કોઠીખડાં	૮ પીપળાની પેપડી	૯ પીપરના ટેટા
૧૦ સ્વાભાવિક ને કૃત્રિમ ખરફ	૧૧ ઝેર, અપ્રીણ, સોમલ વિગેરે	
૧૨ કરા	૧૩ કાચી માટી ને મીઠું	૧૪ રાત્રિભોજન
૧૫ બહુખીજ	૧૬ બોળ અથાણું	૧૭ વિદળ
૧૮ રીંગણાં	૧૯ અન્નહયા ફળ	૨૦ તુચ્છ ફળ
૨૧ ચલિતરસ	૨૨ અનંતકાય	

ખત્રીશ અનંતકાયનાં નામ

૧ સ્પર્શકંદ	૨ વજ્રકંદ	૩ લીલી હળદર
૪ લીલું આદુ	૫ લીલો કચૂરો	૬ સતાવરી
૭ હીરલી કંદ	૮ કુંવાર	૯ થોર
૧૦ ગજો	૧૧ લસણ	૧૨ વંશ કારેલા
૧૩ ગાજર	૧૪ લુણી	૧૫ લોઢી
૧૬ ગીરીકણ્ઠિકા	૧૭ કુમળા પાન	૧૮ ખરસેયો
૧૯ થેગી	૨૦ લીલી મોથ	૨૧ લુણીના ઝાડની છાલ
૨૨ ખીલોડા	૨૩ અમૃતવેલી	૨૪ મૂળાના કાંદા
૨૫ ભૂમિક્ષોડા (ખિલાડીના ટોપ)	૨૬ નવા અંકુરા	
૨૭ વાયુલાની બાણ	૨૮ સુવરવેલ	૨૯ પાલકાની બાણ
૩૦ કુણી આંબલી	૩૧ રતાળુ	૩૨ પિંડાળુ

(ખી ખાજ્યા વિનાની)

સાતમા વ્રતના પાંચ અતિચાર નીચે પ્રમાણે—

૧ સચિત્ત આહાર—સચિત્ત વસ્તુ ખાવી તે. ૨ સચિત્ત-પ્રતિબદ્ધ આહાર—સચિત્તની સાથે વળગેલી વસ્તુ ખાવી તે. ૩ અપકવ આહાર—ખરાખર નહિ પાકેલી વસ્તુ ખાવી તે. ૪ દુઃપકવ આહાર—ખરાખ રીતે પાકેલી (મિશ્રિત) વસ્તુ ખાવી તે. ૫ તુચ્છોષધિ લક્ષણ—ખાવામાં થોડું આવે અને ઘણું નાખી દેવું પડે એવી વસ્તુ ખાવી તે. (પ્રથમના ચાર અતિચાર સચિત્તના ત્યાગી માટે સમજવા)

(૮) અનર્થદંડ વિરમણ વ્રત [ત્રીભું ગુણવ્રત]

કોઈ પણ પશુપક્ષીઓને કીડાની ખાતર ઘેર પાળવાં નહીં, તેમાં પણ કૂતરાં, ખીલાડાં વિગેરે હિંસક જનાવરોને તો પાળવાં જ નહીં. હાથી, ઘોડા, ઘેટા, કુકડા વિગેરેની રમત જ્યાં થતી હોય ત્યાં જોવા જવું નહીં. રસ્તે ચાલતાં જોવાઈ જાય તેની જયણા રાખવી. કોઈને કાંસી આપતા હોય ત્યાં જોવા જવું નહીં. અને ત્યાંસુધી સીકથા, રાજકથા, દેશકથા તથા ભોજનકથા વિનાકારણ નહીં કરવાનો ઉપયોગ રાખવો. આત્મ તેમજ સૌંદર્યાન ધ્યાવા નહી. રસ્તે ચાલતાં વિનાકારણ વૃક્ષ, વેલા તોડવાં નહીં. સગવડ હોવા છતાં પણ લીલોતરી ઉપર પગ મૂકીને ચાલવું નહીં.

આ સિવાય અપધ્યાન, પ્રમાદાચરિત, હિંસ્રપ્રદાન અને પાપો-પદેશ—એ ચાર પ્રકારના અનર્થદંડમાંથી કોઈપણ પ્રકારે વિનાકારણે દંડ થતો હોય તો તે ન કરવાનો ખનતાં સુધી ખરાખર ઉપયોગ રાખવો. કૌશ, કુહાડા, હળ, મૂશળ, ઘંટી, દાતરડાં પ્રમુખ અધિકરણો તૈયાર રાખવાં ને માગ્યા આપવાં એ પણ અનર્થદંડ છે. શસ્ત્રનાં વ્યાપારનો પણ આ વ્રતમાં સમાવેશ થાય છે, તેથી હથિયારોનો પણ વ્યાપાર ન કરવો. ઘરકામે અગર તો સ્વભયાવની ખાતર રાખવાની જયણા રાખવી. કોઈ

કારણસર અથવા અશક્ય પરિહારથી કોઈ શસ્ત્રાદિક વિગેરેનો વ્યાપાર કરવો પડે તો તેની જયણા રાખવી. પાપ-કારી કામો કરવાનો અન્યને ઉપદેશ કરવો, સલાહ આપવી કે જેમાં આપણું કે આપણી સંતતી વિગેરેનું કશું પણ હિત સમાયેલું ન હોય તો તેને પરિણામે અનર્થ જ થતો હોવાથી તે અનર્થદંડ સમજવો. આ વ્રતમાં ઘણું સમજવાનું છે તે સારી રીતે ગુરુગમપૂર્વક સમજવું અને બને તેટલો ત્યાગ કરવો.

આઠમા વ્રતના પાંચ અતિચાર નીચે પ્રમાણે—

૧. કંઠપ્પે-કંઠપ્પં વિકાર વધે તેવી કુચેષ્ટા કરવી. ૨. કુક્કુધએ-કામોત્પન્ન કરનારી વાતો કરવી. ૩. મોહરીએ-મુખવડે હાસ્યાદિકથી જેમ તેમ બોલવું અથવા કોઈની શુભ વાત ખુલ્લી કરવી, જેથી અન્ય કષ્ટ પામે, દુઃખી થાય. ૪. સંજુત્તાધિકરણ-પોતાના ખપ કરતાં વધારે અધિકરણો ભેડીને રાખવાં. ૫. લોગાતિરિક્ત-લોગમાં તથા પરિલોગમાં વપરાતી ચીજો ખપ કરતાં વધારે તૈયાર રાખવી.

(૯) સામાયિક વ્રત [પહેલું શિક્ષાવ્રત]

જેમાં રાગદ્વેષનો અભાવ થાય અથવા સર્વ જીવસમૂહ ઉપર સમભાવવાળી બુદ્ધિનો અનુભવ થાય તેનું નામ પરમાર્થથી સામાયિક કહેવાય છે. સ્થૂળ શાંતિ-સ્થૂળતા તેનો આય-લાભ જેમાં થાય તે સામાયિક અર્થાત્ જ્ઞાનાદિ ગુણનો જેનાથી લાભ થાય તેનું નામ સામાયિક. એક સામાયિકનું પ્રમાણ બે ઘડીનું (૪૮ મિનિટનું) સમજવું.

આ વ્રતના પાંચ અતિચાર નીચે પ્રમાણે—

૧. મનદુઃપ્રણિધાન-સામાયિક લઈને મનમાં કુવિકલ્પ ચિંતવે, મનને દુષ્ટ રીતે પ્રવર્તાવે. ૨. વચનદુઃપ્રણિધાન-સામાયિકમાં સાવધ વચન બોલે, વચનને દુષ્ટ રીતે પ્રવર્તાવે. ૩. કાયદુઃપ્રણિધાન-સામાયિકમાં કાયા હલાવે, ભીંતે પીઠ દઈને

બેસે, નિદ્રા લે. ૪. અનવસ્થા—જે સમયે સામાયક લીધું તે પૂરે ટાઈમ ન પારે, વહેલો પારે. ૫. સ્મૃતિવિહીન—સામાયક લઈને ટાઈમ ભૂલી જાય અથવા સામાયક પારવું ભૂલી જાય.

(૧૦) દેશાવગાશિક વ્રત [દ્વિતીય શિક્ષાવ્રત]

છઠ્ઠા દિગ્પરિમાણ નામના પહેલા ગુણવ્રતમાં દેશ-પ્રદેશ યા તો હરવાફરવા માટે વધારે પરિમાણ રાખેલ હોય તેને આ વ્રતમાં સંક્ષેપી લેવામાં આવે છે, માટે અહીં સંક્ષેપ કરવો. (ઓછું કરવું) તેમજ સાતમા વ્રતમાં બતાવેલ ચૌદ નિયમની યાદીનો આ વ્રતમાં બરાબર ઉપયોગ કરવો જેથી ચૌદ નિયમ પણ સંક્ષેપીને ધારવા. વળી પરપરાથી દશ સામાયકનું પણ દેશાવગાશિક વ્રત થઈ શકે છે. તેમાં સાવધ વ્યાપાર ન કરવો. ઉપવાસ કે એકાશન કરી આઠ સામાયક અને ઉભય ટંકના બે પડિક્કમણાં કરવાં. તેમાં ધાર્મિક પુસ્તકાદિનું વાંચન કરવું. બીજે શેષ સમયે જિનપૂજા વિગેરે થઈ શકે.

આ વ્રતના પાંચ અતિયાર નીચે પ્રમાણે—

૧. આણુવણુપ્રયોગ—ધારેલ ઉપરાંત ભૂમિમાંથી કોઈ વસ્તુ મંગાવવી તે. ૨. પેષવણુપ્રયોગ—હઠ બહાર વસ્તુ મોકલવી તે. ૩. સદાણુવાય—શબ્દ કરીને પોતાપણું જણાવવું. ૪. રૂવાણુવાય—રૂપ દેખાડીને પોતાપણું જણાવવું તે. ૫. પુદ્ગલપ્રક્ષેપ—કાંકરો નાંખીને હઠ બહાર રહેલાઓને પોતે અહીં છે એવું સૂચન કરવું તે.

(૧૧) પોષધ વ્રત [ત્રીજું શિક્ષાવ્રત]

જે શુભ કરણીથી જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર પ્રમુખ આત્માના સ્વાભાવિક ગુણોને પુષ્ટિ મળે તેને શાસ્ત્રકાર પોષધ કહે છે. દરવરસે આઠ પહોરના અથવા આઠ પહોરના ન બની શકે તો ચાર પહોરના અમુક સંખ્યામાં પોસહ કરવા. તેમાં એકલી રાત્રિના પણ બનતા સુધી યોગ્યથા કરવા.

પૌષધના મુખ્ય ચાર પ્રકાર છે, તે આ પ્રમાણે—

૧. આહારપોષહ-એકાસણું, આયંબિલ, ઉપવાસ વિગેરે તપ કરવો તે. ૨. શરીરસત્કારપોષહ-શરીરનો સત્કાર ન કરવો તે. ૩. અન્યાપારપોષહ-કોઈ પણ પ્રકારનો સાંસારિક વ્યાપાર ન કરવો તે. ૪. બ્રહ્મચર્યપોષહ-બ્રહ્મચર્ય પાળવું તે. આમાં પાછળના ત્રણ પ્રકારના પોષહ સર્વથી કરવાના છે અને આહાર પોષહ દેશથી ને સર્વથી બંને પ્રકારે થઈ શકે છે.

આ વ્રતના પાંચ અતિચાર નીચે પ્રમાણે—

૧. અપ્પડિલેહિય સન્નસંથારએ-શય્યા સંથારાની બરાબર પડિલેહણ ન કરવી. ૨. અપ્પમન્નિજય દુપ્પમન્નિજય સન્નસંથારએ-શય્યા સંથારો બરાબર ન પુંજવો, ન પ્રમાજવો. ૩. અપ્પડિલેહિય દુપ્પડિલેહિય ઉચ્ચારપાસવણુ-ભૂમિ-સ્થંડિલ માત્રાની જગ્યા બરાબર પડિલેહવી નહીં. ૪. અપ્પમન્નિજય દુપ્પમન્નિજય ઉચ્ચારપાસવણુભૂમિ-સ્થંડિલ માત્રાની જગ્યા બરાબર ન પ્રમાજવી. ૫. પૌષધવિધિવિવરીએ-પૌષધ ટાઇમસર ન લેવો તથા જલદી પારવો તે.

(૧૨) અતિથિસંવિભાગ વ્રત [ચોથું શિક્ષાવ્રત]

મુખ્ય રીતિએ આઠ પહોરના ચોવિહાર ઉપવાસવાળા પોષહને પારણે એકાસણું કરી, જિનપૂજા કરી, મુનિરાજને પ્રતિલાલી જેટલી ચીજ મુનિરાજ વહોરે તેટલી જ વાપરવી. આ અતિથિસંવિભાગ કહેવાય.

અથવા તેમ ન બને તો પૌષધ વિના મુનિરાજને દાન આપ્યા પછી જમવું. આવી રીતે પણ બની શકે છે. મુનિરાજનો યોગ ન થાય તો સાધર્મીલાઇને જમાડીને પણ થઈ શકે છે. આ વ્રતના પાંચ અતિચાર નીચે પ્રમાણે—

૧. સચિત્તનિક્ષેપ—સચિત્ત વસ્તુ અચિત્ત વસ્તુમાં નાંખી વહોરાવવી. ૨. સચિત્તપિહિણુ—સચિત્ત વસ્તુવડે ઢાંકેલ અચિત્ત

વસ્તુ આપવી. ૩. અન્યવ્યપદેશ—ન આપવાની મુદ્દિથી પોતાની વસ્તુ ખીજની છે એમ કહીને ન આપવી તેમજ દેવાની ઈચ્છાથી ખીજની વસ્તુ પોતાની છે એમ કહીને આપવી. ૪ સમત્સર દાન—મત્સર કરીને આકોશપૂર્વક મહાત્માને દાન આપવું. ૫. કાલાતિક્રમ—વહોરાવવાનો સમય વ્યતીત થઈ ગયા પછી દાન દેવાનો આગ્રહ કરવો.

હે સુદર્શના ! જિનેશ્વર ભગવંતોએ પાંચ અણુવ્રત, ત્રણ ગુણુવ્રત અને ચાર શિક્ષાવ્રત એ પ્રમાણે બાર પ્રકારનો શ્રાવક ધર્મ કહેલ છે. નગરમાં પ્રવેશ કરવા માટે જેમ દરવાજાની અગત્ય છે તેમ મોક્ષપુરીમાં પ્રવેશ કરવાને માટે સમ્યક્ત્વમૂળ આ બાર વ્રતો દ્વાર સદૃશ છે. આ વ્રતો ગ્રહણ કરી તેનું પાલન કરવું તે હથુકમી—ભવણીરુ ભવ્ય પ્રાણીઓ માટે અતિ અગત્યનું છે. પ્રાસાદ પર આરોહણ કરવા માટે જેમ રજજીનું આલંબન ગ્રહણ કરવું પડે તેમ સિદ્ધસ્થાનરૂપ મહેલ પર ચઢવા માટે આ શ્રાવક ધર્મનાં વ્રતો દોરડા સમાન છે.

સુદર્શનાએ શ્રાવકનાં આ વ્રતો મનમાં અવધારી લીધા અને તેનું યથાશક્તિ પાલન કરવા પ્રયત્ન શરૂ કર્યો તેવામાં તેને અચાનક જણાયું કે પોતાનું આયુષ્ય હવે અતિ અલ્પ છે. ભાગ્યવાન આત્માને ભવિષ્યના સૂચક બનાવોની ઝાંખી થઈ જાય છે. તરત જ તેણે મુક્તાહસ્તે દાન આપવું શરૂ કર્યું. પોતાના વડીલજન પ્રત્યે થયેલ અવિનય વિગેરેની માફી માગી અને અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ અને ધર્મરૂપ ચાર શરણ અંગીકાર કરવાપૂર્વક ક્ષાંત્રુન શુદ્ધિ ૧૫ ને દિવસે અણુશણ સ્વીકાર્યું. પ્રતિદિન શાસ્ત્રશ્રવણ કરતી, પંચપરમેષ્ઠીનું સ્મરણ કરતી તેમજ ધર્મધ્યાનની ધારાએ ચઢી તેણીએ સમાધિપૂર્વક વૈશાખ શુકલા પંચમીને દિવસે સ્વર્ગવાસ કર્યો. આ રીતે સુદર્શના સમાધિપૂર્વક મરણ પામીને ઈશાન દેવલોકમાં મહુદ્ધિક દેવ તરીકે ઉત્પન્ન થઈ.

પ્રકરણ દશમું

શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીનું મોક્ષગમન

વિભાગ બીજાના પ્રકરણ ત્રીજામાં આપણે જોઈ ગયા કે પૂર્વભવના મિત્ર પ્રત્યેના વાત્સલ્યભાવથી પ્રેરાઈ શ્રી મુનિ-સુવ્રતસ્વામી એક જ રાત્રિમાં દીર્ઘ વિહાર કરી ભરુચનગરે આવ્યા અને પોતાના પુરાણા મિત્ર અશ્વને પ્રતિબોધ પમાડી ત્યાં ‘અશ્વાવબોધ’ નામના તીર્થની સ્થાપના કરી. ત્યારબાદ ભવ્યલોકો. પર ઉપકાર કરતાં તેઓ પૃથ્વીપીઠ પર વિચરી રહ્યા હતા તેવામાં જેવી રીતે અશ્વના ઉદ્ધાર માટે તેમને ભરુચ આવવાનું થયું તેવી જ રીતે એક ભાવિક ને ધર્મશ્રદ્ધાળુ શ્રાવકના ઉદ્ધાર માટે તેમને હસ્તિનાપુર આવવાનું થયું. ત્યાં હસ્તિનાપુરમાં એવી ઘટના બની કે જેને પરિણામે આપણને અજ્ઞાન તપ અને સમજણપૂર્વકના ચારિત્રપાલન વચ્ચે રહેલ આકાશ પાતાળ જેટલા અંતરની સમજ પડશે.

હસ્તિનાપુરને વિષે કાર્તિક શ્રેષ્ઠી નામનો ધનિક વ્યવહારી વસતો હતો. તેનો વાણિજ્ય-વ્યાપાર એટલો બધો વિસ્તૃત હતો કે તેને ત્યાં એક હજાર જેટલા વણિકપુત્રો કાર્ય કરતા હતા. તે શ્રેષ્ઠી જૈન ધર્માનુયાયી અને ટેકીલો હતો. સત્ય ધર્મનું તે મૂલ્યાંકન કરી શક્યો હતો અને તેને પરિણામે તે કદી પણ મિથ્યાત્વીઓનો સંસર્ગ કરતો નહિ. નગરને વિષે પણ કાર્તિક શ્રેષ્ઠીની ધર્મદૃઢતા પ્રશંસાપાત્ર લેખાતી અને તેની સુવાસ પૃથ્વીતલ પર પણ દૂર-દૂર પર્ચન્ત પ્રસરી હતી.

ગુલાબના પુષ્પની સુગંધ તો વખણાય છે પરન્તુ તેના ઉપ-
ભોગ કરનારને કંટકની વેદના પણ સહન કરવી પડે છે. અગ્નિનો
તાપ સહન કર્યા વિના સાચા સુવર્ણ તરીકેની કીર્તિ પ્રાપ્ત થતી
નથી તેમ કાર્તિક શ્રેષ્ઠીના સંબંધમાં પણ બન્યું. તે નગરમાં ગૈરિક
નામનો સંન્યાસી આવી ચઢ્યો. સંન્યાસી ઉગ્ર તપસ્વી હતો. મહિના-
મહિનાના ઉપવાસ કરતો. આવી તપશ્ચર્યાથી આકર્ષાઈ નગરજનો
તેનો આદરસત્કાર તેમજ પૂજન કરવા લાગ્યા. તેની તીવ્ર
તપશ્ચર્યાની વાત વાયુવેગે નગરમાં પ્રસરી ગઈ અને રાજાના કણ
પર્યન્ત પણ પહોંચી. રાજા પણ દબદબાપૂર્વક તેને વંદન કરવા
ગયો. રાજાના આવા બહુમાનથી તાપસના અભિમાને આકાશમાં
વાસ કર્યો. ખરેખર દૂધનો ઉછાળો આવતાં કેટલો સમય લાગે ?
સરોવર કે નદી-નાળાંને ઉભરાઈ જતાં કેટલો સમય લાગે ?
સાગર જ ગંભીર રીતે અખૂટ જળપ્રવાહને પોતાના પેટાળમાં
સમાવી શકે. સૌ કોઈ સંન્યાસીના દર્શને આવતા. પૂજન કરતા
અને પોતાને ત્યાં પારણું કરવા માટે પણ પ્રાર્થના કરતા. આ
પ્રમાણે થોડા દિવસો પસાર થયા તેવામાં સંન્યાસીને જણાયું
કે સૌ કોઈ મારા પ્રત્યે પૂજ્યબુદ્ધિ ધરાવે છે, એક માત્ર કાર્તિક
શેઠ પોતાને વંદનાથે આવેલ નથી. તેણે કાર્તિક શ્રેષ્ઠીને કહેવ-
રાવ્યું. લોકો પણ કાર્તિક શેઠની મહત્તા શું નિષ્કંથ કરે છે
તે જાણવા ઇતેજર બન્યા. સામાન્ય માનવી યુદ્ધનો ભય આવતાં
જ નાશી જાય, પરન્તુ શૂરો સુભટ તો સંઘ્રામમાં મોખરે રહે
અને કોઈ પણ સંયોગમાં પોતાનું સ્થાન ન છોડે. કાર્તિક શેઠ
પણ પોતાની પ્રતિજ્ઞાના પાલનાથે સંન્યાસીના કથનનો અસ્વી-
કાર કર્યો. સંન્યાસી તેમના પ્રત્યે રોષે ભરાયો અને ત્યારથી જ
તેના છિદ્રો ભેવા અને અનુકૂળ સમયે હેરાન કરવા મનમાં ને
મનમાં જ મનસૂબો કર્યો.

કાર્તિક શેઠની કસોટીની પણ પણ આવી પહોંચી. બન્યું એવું
કે એકદા રાજવીએ સંન્યાસીને પોતાને ત્યાં પારણું કરવાનું નિમંત્રણ

આખું. સંન્યાસીએ કાર્તિક શેઠને સંકટમાં નાખવાની આ અમૂલી તક ઝડપી લઈ રાજાને જણાવ્યું કે—“ જો કાર્તિક શેઠ તમારે ત્યાં આવીને મને પીરસે તો હું તમારે ત્યાં પારણું કરવા આવું. ” રાજાને આમાં સંન્યાસીના માયાભાવની ગંધ સરખી પણ ન આવી. તેણે નિર્દોષભાવે તે માગણી સ્વીકારી અને કાર્તિક શેઠને પણ કહેણ મોકલાવ્યું. કાર્તિક શ્રેષ્ઠી સંન્યાસીની ચાલખાણ સમજી ગયા, પરંતુ રાજાજ્ઞાને અમલ કર્યા સિવાય છટકો ન હતો. યોગ્ય સમયે રાજા પાસે આવી તેમણે નમ્રભાવે જણાવ્યું કે—“ સંન્યાસીને પારણું કરાવવું તે મારો કુળધર્મ નથી. આપની આજ્ઞાને વશ થઈ આ કાર્ય મારે કરવું પડે છે. ” ખાદ્ય ગ્લાન વદને શ્રેષ્ઠી સંન્યાસીને એક પછી એક ખાદ્ય પદાર્થ પીરમવા લાગ્યા એટલે ઈર્ષ્યાગ્રિથી બળતો સંન્યાસી શ્રેષ્ઠીને તિરસ્કાર કરવા માટે વારંવાર પોતાની તજની આંગલીવડે નાક ઘસીને તેને દેખાડવા લાગ્યો કે—તારું નાક કેવું કાખ્યું છે ? કાર્તિક શેઠ તેનો ગૂઢ ભાવ જાણી ગયા પરંતુ તે સમયે તેઓ નિરુપાય હતા. તેમણે મનમાં વિચાર્યું કે—જો મેં પૂર્વે સંયમ સ્વીકારી લીધું હોત તો આ નિર્ભત્સના સહન કરવાનો પ્રસંગ ન પ્રાપ્ત થાત. પરંતુ હવે તો ‘ જાગ્યા ત્યાંથી સવાર ’ એ લોકોક્તિ મુજબ હું આ ઘડીએ જ નિર્ણય કરું છું કે—‘ જો પરમાત્મા આ બાળુ આવી ચઢે તો તેમના પાસે આ પરાધીન-દશાથી મુક્ત કરાવનારી પારમેશ્વરી પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરીશ. ’ કેવળજ્ઞાનદ્વારા કાર્તિક શ્રેષ્ઠીના મનોભાવને જાણીને શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી શીઘ્ર હસ્તિનાપુર આવ્યા. પ્રભુને સમવસર્યા જાણીને કાર્તિક શ્રેષ્ઠીને કલ્પવૃક્ષ પ્રાપ્ત થયા જેટલો પરમાનંદ થયો. તેણે તરત જ તૈયારી કરી પોતાના એક હજાર વણિક નોકરો સાથે પ્રભુ પાસે દીક્ષા સ્વીકારી અને સંયમધર્મનું એકનિષ્ઠા-પૂર્વક આરાધન શરૂ કર્યું. બાર વર્ષ પર્યન્ત નિર્મળ ચારિત્ર પાળી, સમાધિપૂર્વક કાળધર્મ પામી કાર્તિક શ્રેષ્ઠી સૌધર્મેન્દ્ર થયા.

સાહિત્યપ્રેમી,

સખાવતી શેઠ લીલાધર ગુલાબચંદ વેરાવળ.

“Honesty is the best Policy” એ પ્રચલિત કહેવત અનુસાર પ્રામાણિકપણે જીવનચર્યા ચલાવનાર ભાઈશ્રી લીલાધર પ્રાપ્ત કરેલ દ્રવ્યનો ધાર્મિક ક્ષેત્રોમાં વ્યય કરી રહ્યા છે. વ્યાપારી જીવન હોવા છતાં તેમને સાહિત્યનો સારો શોખ છે અને એક મૂંગા સેવક તરીકે પોતાથી બનતી સહાય તેઓ સાહિત્યક્ષેત્રમાં કરે છે. તેમણે આ સ્વપર-હિતકારક શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી ચરિત્રના પ્રકાશનમાં સારી સહાય કરી છે. અમારા પ્રાચીન સાહિત્ય સંશોધક કાર્યાલય પ્રત્યે તેઓ સંદેવ મીડી નજરે જુએ છે અને તેના વિકાસમાં પોતાનો પૂરેપૂરો સાથ આપી રહ્યા છે. તેમના ઋણના ચકિંચિત્ત બદલા તરીકે તેમનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનું છું.

મંગળદાસ ત્રિકમદાસ ઝવેરી

સાહિત્યબુધ્ધિ

આ બાબુ સંન્યાસી પણ અજ્ઞાન તપ તપી, આયુ પૂર્ણ થયે મૃત્યુ પામી સૌધમેન્દ્રના જ વાહન તરીકે ઐરાવણ દેવ થયો. પૂર્વભવના વેર તથા દ્વેષભાવને કારણે ઐરાવણ હસ્તીએ સૌધમેન્દ્રને જોતાં જ નાસવા માંડ્યું. કાત્તિક શ્રેષ્ઠીના જીવે તેને શીઘ્ર પકડી તેના પર આરોહણ કર્યું એટલે ઐરાવણે પોતાના બે મસ્તક કયાં ત્યારે સૌધમેન્દ્રે પણ પોતાના બે સ્વરૂપ વિકુબ્યાં. બાદ તેના કુંભસ્થળ ઉપર પોતાના વજ્રનો પ્રહાર કરવાવડે તેને તાત્કાલિક વશ કર્યો. ખરેખર કીડી હોય કે કુંજર, રાય હોય કે રંક પરંતુ તેને કર્મની વિચિત્ર ગતિને વશ થવું જ પડે છે.

આ પ્રમાણે વિચરતાં વિચરતાં પરમાત્મા શ્રી મુનિસુવ્રત-સ્વામીએ ઘણા ભવ્ય પ્રાણીઓને પ્રતિબોધ આપીને તાર્યા. કેવળ-જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પછી તેમણે અગ્યાર માસ ન્યૂન સાડાસાત હજાર વર્ષ પર્વન્ત પૃથ્વી પર પન્નિભ્રમણ કર્યું અને તેને પરિણામે તેમનો પરિવાર નીચે પ્રમાણે થયો.

ત્રીશ હજાર મહાત્મા સાધુ, પચાશ હજાર સાધ્વીઓ, પાંચસો ચૌદપૂર્વધારી, અઠારસો અવધિજ્ઞાની, પંદરસો મનઃ-પર્ચવજ્ઞાની, અઠારસો કેવળજ્ઞાની, બે હજાર વૈક્રિયલઘ્નિ-ધારી, બારસો વાહલઘ્નિવાળા, એક લાખ ને બોતેર હજાર શ્રાવકો અને ત્રણ લાખ ને પચાશ હજાર શ્રાવિકાઓ.

બાદ પોતાનો નિર્વાણકાળ સમીપ આવ્યો જાણી તેઓશ્રી સંમેતશિખરગિરિ પર પધાર્યા અને ત્યાં એક હજાર મુનિવરોની સાથે અનશન સ્વીકાર્યું. એક માસને અંતે જ્યેષ્ઠ માસની કૃષ્ણ નવમીને દિવસે તેમણે સિદ્ધિસ્થાન પ્રાપ્ત કર્યું. તેમનું કુલ આયુષ્ય ત્રીશ હજાર વર્ષનું હતું. તે પૈકી સાડાસાત હજાર વર્ષ કુમારવયમાં, પંદર હજાર વર્ષ રાજ્યપાલનમાં અને સાડાસાત વર્ષ હજાર વ્રતમાં વ્યતીત કર્યાં. ઇંદ્રોએ, દેવ-દેવીઓએ તેમજ બ્રૂપીઠના નરાધીપોએ પરમાત્માનો નિર્વાણ મહોત્સવ કર્યો.

વિભાગ ત્રીજો

પ્રકરણ ૧ હું

નાસ્તિક નમુચી

નિસાણુની કળીને કસ્તૂરી સાથે રાખવામાં આવે તો પણ તે પોતાની દુર્ગંધનો સ્વભાવ ન તજે, કૌલસાને સાબૂદારા વારંવાર ઘોવામાં આવે છતાં તે પોતાની ક્યામતા ન તજે તેમ આ ધરાતલને વિષે કેટલાક પ્રાણીઓ એવા હોય છે કે તેઓ સત્ય સમજવા છતાં પોતાના કઠાગ્રહને કારણે સત્ય વસ્તુનો સ્વીકાર કરી શકતા નથી તેમજ મમત્વભાવનો પરિહાર પણ કરી શકતા નથી. શાસ્ત્રકાર તેવા સ્વભાવવાળા પ્રાણીઓને મગશેળીયા પાષાણુની ઉપમા આપે છે તે યથાર્થ જ છે. મગશેળીયો પાષાણુ એવો છે કે તેના પર પુષ્કરાવતનો મેઘ જળધારા વર્ષાવે તો પણ લેશ માત્ર ભીંજાય નહિ. આ ઉદ્ધિતને જાણે ખરાખર ચરિતાર્થ કરતું હોય તેમ નમુચીનું દષ્ટાન્ત અંધખેસતું થાય છે.

ઉજ્જૈનીની ગાદી પર શ્રીવર્મા રાજવી રાજ્ય કરી રહ્યો હતો. તેને નમુચી નામનો વિચક્ષણ પણ મિથ્યાત્વી પ્રધાન હતો. તે રાજનીતિમાં કુશળ હતો પરંતુ તેનામાં એક મહાદૂષણ એ હતું કે તે પોતાના હઠાગ્રહનો કદી ત્યાગ કરતો નહિ. એકદા તે નગરીમાં શ્રીમુનિસુવ્રતસ્વામીના હસ્તદીક્ષિત શિષ્ય સુવ્રત નામના આચાર્ય પોતાના પંડિત શિષ્ય-પ્રશિષ્યાદિ પરિવાર

સાથે પધાર્યા. તેમને વંદનાથે જતો લોકસમૂહ ગવાક્ષમાં બેઠેલા રાજવી શ્રીવર્મની નજરે પડ્યો. ટોળાબંધ લોકોનું આવાગમન નીરખી રાજાને કુતુહળ થતાં તેણે તપાસ કરાવી તો સત્ય હકીકત જણાઈ. નમુચી ભૂપ પાસે જ બેઠો હતો એટલે તેને ઉદ્દેશીને રાજવીએ કહ્યું કે—“ચાલો, આપણે પણ ત્યાં જઈ, સંતપુરુષના દર્શન કરી પાવન થઈએ અને ધર્મ-શ્રવણ કરીએ.” નમુચી મિથ્યાત્વી હતો, જૈન સાધુનો પ્રભાવ રાજા પર પડે તેથી તે નાખુશ થતો હતો, એટલે તેણે સગવડ જણાવ્યું કે—“તમારે ધર્મ સાંભળવાની ઇચ્છા હોય તો હું સંભળાવું. આપને ત્યાં સુધી ગમન કરવાનો પરિશ્રમ લેવાની જરૂર નથી.” નમુચીનું આ પ્રમાણે કથન સાંભળી રાજાએ પુનઃ કહ્યું કે—“ચાલો, બેઠાંએ તો ખરા કે તે કેવા વિદ્વાન છે?” રાજાની આંતરિક ઇચ્છા સંત સમીપે જવાની બાણી નમુચીએ નિરુપાયે કહ્યું કે—“ભલે ચાલો, પણ તેમના પાસેથી તમને કશું નવીન બહુવાનું નહીં મળે. એ લોકો અજ્ઞાન છે અને ભોળા લોકોને ભરમાવે છે. મારા પાંડિત્ય પાસે એ જૈન સાધુઓ કશી ગણતરીમાં નથી. આપે માત્ર તટસ્થ તરીકે જોયા કરવું. હું તેમને આપની સમક્ષ જ નિરુત્તર બનાવી તેમની પોકળતા સાબિત કરી બતાવીશ.” કમળાના રોગથી પીડિત પ્રાણી સર્વ કોઈને પીતવણી જ જુએ છે તેમાં તેને પોતાની દૃષ્ટિનો દોષ દેખાતો નથી. હસ્તિઓ ગજના તો ઘણી કરે છે પરંતુ એકાદ સિંહનો મેળાપ થતાં ઊભી પુંછડીએ નાશી જાય છે. નમુચીને ખબર ન હતી કે પોતે કેાની સામે હામ ભીડવા જાય છે અને અન્યને જાળમાં ફસાવવા જતાં પોતે જ કરોળિયાની માફક પોતાની જાળમાં જ ફસાઈ જવાનો છે. રાજા નમુચીને લઈને પોતાના પરિવાર સાથે સુવતાચાર્ય સમીપે આવ્યો. નમુચીએ આવતાં જ પોતાના પાંડિત્યનું અભિમાન દર્શાવવાપૂર્વક ઢંગધડા વિનાના પ્રશ્નો કર્યા. શાંત મુખમુદ્રાવાળા ને વિચક્ષણ સુવતાચાર્ય

સમજી ગયા કે નમુચીને તેના જ્ઞાનનું અજીણું થયું છે અને અભિમાને તેને પરાધીન બનાવ્યો છે જેને પરિણામે તેની જિહ્વાની ખરજ વૃદ્ધિ પામી જણાય છે. આચાર્ય શાન્ત રહ્યા એટલે નમુચીએ આક્રોશપૂર્વક કહ્યું કે-“ કેમ જવાબ આપતા નથી ? લોકોને શા માટે આવા ઢોંગ કરી છેતરો છો ? મારી પાસે તમારા જેવા પાખંડીનું કશું પણ નહિં ચાલે. ” નમુચીએ આમ કહ્યું છતાં પણ સમયજ્ઞ અને શાન્તસ્વભાવી સુવ્રતાચાર્ય કશું ન બોલ્યા. આચાર્યના મૌન રહેવામાં નમુચીને પોતાનો વિજય થતો જણાયો એટલે તે આચાર્ય પ્રત્યે પુનઃ પુનઃ રોષ-પૂર્વક કહેવા લાગ્યો ત્યારે એક બાળસાધુથી નમુચીના આ કટુ વચન સહન ન થતાં તેમણે નમ્ર વાણીથી કહ્યું કે-“ તમે યુક્તિ-સંગત વાદ કરો. હું તમને તેનો યથાયોગ્ય ઉત્તર આપીશ. ” એક બાળસાધુનાં આવાં વચન સાંભળીને નમુચીનો ક્રોધ માજા મૂકી ગયો અને આવેશ ને આવેશમાં તે બાલમુનિને કહી સંભળાવ્યું કે-“ તમે સર્વદા અપવિત્ર, પાખંડી અને વેદધર્મથી બહિષ્કૃત છો. ” મદોન્મત્ત ગળને વશ કરવાને માટે નાનો એવો એક અંકુશ માત્ર બસ છે. ધસમસતા જતા એન્જનને અંકુશમાં રાખવા માટે એક નાનકડી સ્પ્રીંગ જ બસ છે. ક્ષુલ્લક સાધુએ નમુચીને તેના પ્રશ્નનો એવો યુક્તિસંગત જવાબ આપ્યો કે પોતે જ પ્રત્યુત્તર સાંભળી સ્થંભવત્ સ્થિર થઈ ગયો. રાજવી અને તેનો પરિવાર બાલસાધુની બુદ્ધિમત્તા જોઈ આશ્ચર્યમાં ગરકાવ બની ગયા. બાલસાધુએ નમુચીને જવાબ આપ્યો કે- “વિષયાસક્તિ તે જ અપવિત્ર છે અને તેનો જે ઉપાસક તે પાખંડી કહેવાય. વેદમાં પણ પાણીનું સ્થાન, ખાંડણીયો, ચૂલો, ઘંટી અને સાવરણી-એ પાંચ પાપબંધનાં કારણો કહ્યા છે. તેનો ત્યાગ કરવાનું ફરમાન છે છતાં તમે તેનો ઉપયોગ કરો છો જ્યારે અમે તો તેનાથી લદ્દન નિર્લેપ છીએ તો વેદબાદ્ય અમે કે તમે ? ”

આવો સચોટ ને બુદ્ધિપૂર્વકનો જવાબ સાંભળી નમુચી ઝંખવાણો પડી ગયો. અત્યારસુધી જ્વાળામુખી પર્વતના લાવા રસની માફક ઉકળતો તેનો અભિમાન રસ એકદમ શીતળ થઇ ગયો. તે સમયે તો તે વિલખો ખની જઈને રાજાની સાથે સ્વસ્થાને પાછો ફર્યો, પરંતુ તેના મનમાં વૈરાગ્યિએ પ્રવેશ કર્યો. કોઈ પણ પ્રકારે આ અપમાનનો ખદલો લેવા નિશ્ચય કર્યો. દીર્ઘ સમયનો વિચારણાને અંતે રોષિત નમુચીએ રાત્રિના અંધકારમાં તે કુલ્લક સાધુનો વધ કરવાનો નિર્ણય કરી રાત્રિ થતાં જ તે માટે તૈયાર થઇ જેવામાં તે ઉદ્યાન નજીક આવે છે તેવામાં શાસનદેવીએ તેને પાષાણવત્ સ્થિર કરી દીધો. પ્રાતઃકાળે રાજા વિગેરે સમસ્ત પૌરજનો નમુચીને તેવી વિચિત્ર સ્થિતિમાં નીહાળી વિસ્મય પામ્યાં. બાદ ગુરુ પાસે આવી, સત્ય હકીકત જાણી, તેના પર પ્રીટકાર વર્ષાવી સો ચાલ્યા ગયા. ગુરુને નમુચીની પરાધીન દશા પર દયા આવવાથી તેને મુક્ત કરાવ્યો. નમુચી પણ આ અપમાનિત દશામાં ઉજ્જૈનમાં રહેવા કરતાં દેશાંતર જવા નીકળી પડ્યો. કહ્યું પણ છે કે-

यस्मिन् देशे न सम्मानो, न वर्त्तिन च बांधवः ।

न च विद्यागमोऽप्यस्ति, वासं तत्र न कारयेत् ॥

જે દેશમાં સન્માન ન સચવાય, આદરસત્કાર ન મળે, તિરસ્કરણીય દશામાં રહેવું પડે, આજીવિકાનું કોઈ સાધન ન હોય, વિદ્યાપ્રાપ્તિ ન થઈ શકે તેમ હોય તેવા દેશમાં કદાપિ નિવાસ ન કરવો. તેના કરતાં તો દેશાંતર જવું સારું.

આ પ્રમાણે વિચાર કરી નમુચીએ પૃથ્વીપર્યટન શરૂ કર્યું. પરિશ્રમજી કરતાં કરતાં તે હસ્તિનાપુરમાં આવી ચઢ્યો અને યુવરાજ મહાપદ્મની સેવામાં જોડાઈ ગયો. આ મહાપદ્મ યુવરાજ કોણ ? તે સંબંધી હકીકત આપણે તપાસી જઈએ.

પ્રકરણ બીજું

સમકાલીન શલાકાપુરુષ

શલાકાપુરુષ એટલે મોક્ષે જવાના નિરધારવાળી સમર્થ અને પ્રતાપી વ્યક્તિ. આ ભરતક્ષેત્રના ઠરેક અવસર્પિણી તથા ઉત્સર્પિણી કાળમાં ત્રેસઠ શલાકા પુરુષો થાય છે— ચોવીશ તીર્થંકરો, બાર ચક્રવર્તીઓ, નવ બળદેવો, નવ વાસુદેવો અને નવ પ્રતિવાસુદેવો. તીર્થંકર લગવંતો ધર્મસામ્રાજ્ય સ્થાપે છે, ચક્રવર્તીઓ ભરતના છ એ ખંડની સાધના કરી પોતાની આણ વર્તાવે છે, પ્રતિવાસુદેવ વાસુદેવની પૂર્વે જન્મ લે છે અને ત્રણ ખંડ પૃથ્વી સાથે છે, પરન્તુ છેવટે વાસુદેવ તેનો વધ કરી તેની જીતેલી પૃથ્વીનો સ્વામી બને છે અને બળદેવ હંમેશા વાસુદેવના વડીલબંધુ જ હોય છે. તે વાસુદેવની સાથે જ રહે છે. વાસુદેવ અને પ્રતિવાસુદેવ નરકગામી હોય છે, બળદેવ સ્વર્ગ યા તો મોક્ષગામી હોય છે, ચક્રવર્તી પણ સંસાર છોડે તો મોક્ષગામી તથા સ્વર્ગગામી હોય અને સંસાર ન છોડે તો નરકગામી થાય. તીર્થંકર પરમાત્મા તો સિદ્ધિસુખના જ લોકતા હોય છે. ચાલુ અવસર્પિણી કાળમાં બ્રહ્મદત્ત અને સુભૂમ નામના બે ચક્રવર્તીઓ નરકગામી બન્યા છે, બે સ્વર્ગે ગયા છે અને બાકીના આઠ મોક્ષે ગયા છે. બળદેવમાં આઠ મોક્ષે અને છેલ્લા બળભદ્ર (કૃષ્ણના ભાઈ) બ્રહ્મ નામના પાંચમા દેવલોકે ગયા છે.

જંબૂદ્વીપના પૂર્વવિહેહના સુકચ્છ નામના વિજયમાં શ્રી-નગર નામનું વિશાળ નગર હતું. તે નગરમાં પ્રજાપ્રિય અને રાજનીતિવેત્તા પ્રજાપાદ નામનો રાજવી રાજ્ય કરતો હતો.

એકદા તે પોતાના રાજમહેલની અગાશી ઉપર શાંત ચિત્તે બેઠો હતો. તેવામાં અકસ્માત વિદ્યુત્પાત નીહાળી તેને અંસારની અસારતા અને આયુષ્યની ક્ષણભંગુરતા સમજાણી તેથી તરત જ તેનો આત્મા વૈરાગ્યની વિચારધારાએ ચઢી ગયો. અને તેને પરિણામે અદ્ય સમયમાં તેણે સમાધિગુપ્ત નામના શ્રેષ્ઠ મુનિવરની પાસે સર્વવિરતિ સ્વીકારી. આયુષના પ્રાંતભાગ પર્યન્ત નિરતિચારપણે શુદ્ધ ચારિત્રપાલન કરી, છેવટે સમાધિ-પૂર્વક કાળધર્મ પામી તે ખારમા દેવલોકના ઇંદ્ર તરીકે ઉપજ્યો.

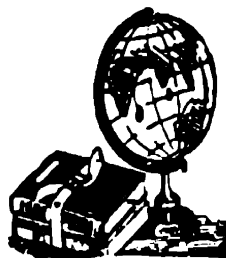
જંબૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં ઇંદ્રપુરીને પશુ શરમાવે તેવું હસ્તિનાપુર નામનું શ્રેષ્ઠ સમૃદ્ધિયુક્ત નગર હતું. ઈક્ષ્વાકુ વંશ-વિભૂષણ પદ્મોત્તર નામનો મહાપરાક્રમી રાજવી તેના સિંહા-સનને શોભાવી રહ્યો હતો. તેને જ્વાળાદેવી તેમજ લક્ષ્મી-દેવી નામની પટરાણીઓ સર્વ રાણીઓમાં મુખ્ય હતી. જ્વાળાદેવી જૈન ધર્મને માનવાવાળી હતી જ્યારે લક્ષ્મીદેવી મિથ્યાદષ્ટિ હતી. જ્વાળાદેવીને કેશરીસિંહના સ્વપ્નથી સૂચિત અત્યંત કાંતિમાન દેવાંશી પુત્ર થયો અને તેનું વિષ્ણુ-કુમાર એવું નામ રાખ્યું. બાદ કેટલોક કાળ વ્યતીત થયા પછી પ્રજાપાલ રાજાનો અચ્યુતેંદ્ર થયેલો. જીવ ખારમા દેવલોકથી ચ્યવીને જ્વાળાદેવીના ઉદરે અવતર્યો. તે સમયે રાણીએ રહેજ ઝાંખા ચૌદ* મહાસ્વપ્નો જોયા. જન્મ

* તીર્થંકર ભગવતોની માતા ચૌદ સ્વપ્નો તદ્દન સ્પષ્ટ જુએ છે, જ્યારે ચક્રવર્તીની માતા તે જ સ્વપ્નો કંઈક ઝાંખા જુએ છે. વાસુદેવની માતા ચૌદમાંથી સાત સ્વપ્નો જુએ છે, જ્યારે પ્રતિવાસુ-દેવની માતા કેટલા જુએ તેનો નિર્ધાર નથી. યજ્ઞદેવની માતા ચૌદમાંથી ચાર સ્વપ્નો જુએ છે. ચૌદ સ્વપ્નોનાં નામ આ પ્રમાણે- ૧ હસ્તી, ૨ વૃષભ, ૩ કેશરીસિંહ, ૪ લક્ષ્મીદેવી, ૫ પુષ્પની માળા, ૬ ચંદ્ર, ૭ સૂર્ય, ૮ ધ્વજ, ૯ કુંભ, ૧૦ પદ્મસરોવર, ૧૧ ક્ષીરસમુદ્ર, ૧૨ વિમાન અથવા જીવન, ૧૩ રતનરાશિ અને ૧૪ નિર્ધૂમ અગ્નિ.

થયા બાદ યોગ્ય અવસરે તેનું મહાપદ્મ એવું નામ રાખવામાં આવ્યું. વિષ્ણુકુમાર અને મહાપદ્મ બંને સહોદર ચંદ્ર-કળાની માફક વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યા. યોગ્ય વયે ઉચિત કળા પ્રાપ્ત કરી તેઓ યુવાવસ્થાને પ્રાપ્ત થયા. વિષ્ણુકુમાર મોટા હતા છતાં પણ તેઓ વિરક્તભાવવાળા હતા તેથી મહાપદ્મ કુમારને વિનયશાળી, બુદ્ધિમાન અને પરાક્રમી જાણી રાજવીએ તેનો સુવરાજ તરીકે અભિષેક કર્યો. મહાપદ્મકુમારે પણ પોતાની પ્રવીણતાથી સારી પ્રતિષ્ઠા ને પ્રખ્યાતિ પ્રાપ્ત કરી.

મંત્રથી વશીભૂત થયેલ સર્પ જેમ શાન્ત થઈ જાય તેમ સુવ્રતાચાર્યના બાળશિષ્યથી વશ કરાએલ નમુચી શાન્ત થઈ ગયો હતો. તેને ઉજ્જૈનમાં રહેલું અકારું થઈ પડ્યું એટલે અનેક સ્થાને પર્યટન કરીને તે હસ્તિનાપુર આવી પહોંચ્યો. મહાપદ્મની કીર્તિ સાંભળી તેની પાસે ગયો. મહાપદ્મે નમુચીની પરાક્રમશીલતા તેમજ વિચક્ષણતા સાંભળી હતી તેથી તેને પોતાના આધિપત્ય નીચે રાખ્યો અને પોતાના મંત્રી તરીકે સ્થાન આપ્યું. મહાપદ્મના હકુમતવાળા પ્રદેશના પ્રાંતભાગે (સીમાડા પર) સિંહબળ નામનો રાજવી દુર્જય હતો. તે વારંવાર મહાપદ્મના ગામોમાં આવી લૂંટફાટ કરી જતો અને પાછો તેના અભેદ દુર્ગમાં ભરાઈ જતો. આ પ્રમાણેના વારંવારના ઉપદ્રવથી પ્રજા ત્રાસી ઊઠી અને પ્રજાના કેટલાક આગેવાનોએ મહાપદ્મ પાસે પોતાની વીતક-કથા કહી રક્ષણ કરવા માટે વિનંતિ કરી. નમુચીએ પ્રસંગ જોઈ આ બીડું ઝડપ્યું અને વાયુવેગે સિંહબળના પ્રદેશમાં જઈ તેના કિલ્લાને ચારે બાજુથી ઘેરી લીધો અને પછી યુક્તિ-પ્રયુક્તિ અને રાજનીતિના સામ, દામ, દંડ અને ભેદ-એ ચાર પ્રકારના દાવપેચથી અંતે તે સિંહબળને શરણે થવાની ફરજ પાડી. કેદી અવસ્થામાં સિંહબળને પકડી નમુચી મહાપદ્મકુમાર પાસે લાવ્યો. મહાપદ્મકુમારે નમુચીના આ સાહસથી અતીવ રંજિત થઈ નમુ-

ચીને “ વર ” માગવા કહ્યું ત્યારે નમુચીએ સમય આવે માગવાનું જણાવી તે વર તેમની જ પાસે થાપણ તરીકે રહેવા દીધો. ધીમે ધીમે નમુચીએ સર્વ કારભાર ઉપાડી લીધો અને તે મહાપદ્મકુમારના જમણા હાથ સમાન થઈ પડ્યો. એવામાં એક એવો વિષમ અને દુઃખદાયી પ્રસંગ બની ગયો કે મહાપદ્મકુમારને પણ પરદેશ-પર્યાટન કરવું પડ્યું.

પ્રકરણ ત્રીજું

સ્રીરત્નની પ્રાપ્તિ

૨૥ સ્વકારોએ ચાર પ્રકારના હઠ દુર્લભ કહ્યા છે.

૧ રાજહઠ, ૨ બાલહઠ, ૩ અશ્વહઠ અને ૪ સ્ત્રીહઠ.—આ ચારે પોતાનો મત પકડીને બેસે છે ત્યારે તેને મનાવવાના સર્વ પ્રયાસો પ્રાથે નિષ્ફળ નીવડે છે. આવો જ એક પ્રસંગ મહાપદ્મ-કુમારની માતા જ્વાલાદેવી અને અપરમાતા લક્ષ્મીદેવીના સંબંધમાં બની ગયો.

આપણે અગાઉ જોઈ ગયા તેમ જ્વાલાદેવી જૈનધર્માનુયાયી અને લક્ષ્મીદેવી શૈવધર્માનુયાયી હતી. સરખે સરખી વ્યક્તિ વિષે ઇર્ષ્યા વિશેષ હોય છે અને તેમાં ય સ્ત્રીજાતિમાં તો ખાસ હોય છે. જ્વાલાદેવીએ એકદા અરિહંત પરમાત્માની ભક્તિ માટે અહંત રથ કરાવ્યો એટલે ઇર્ષ્યાથી પ્રેરાઈને લક્ષ્મીદેવીએ બ્રહ્મરથ કરાવ્યો. રથયાત્રાનો દિવસ નજીક આવતા લક્ષ્મીદેવીએ કહ્યું કે— “ નગરમાં મારો બ્રહ્મરથ પ્રથમ ચાલવો જોઈએ; અહંતરથ માટે રથની પાછળ ચાલે. ” જ્વાલાદેવીને આ હકીકતની જાણ થતાં તેણે પણ રાજા પદ્મોત્તર સમક્ષ માગણી મૂકી કે—“ પ્રથમ મારો અહંત રથ ચાલવો જોઈએ અને તેની પાછળ બ્રહ્મરથ ચાલે. જો આ પ્રમાણે નહીં કરે તો હું ચારે આહારના ત્યાગપૂર્વક અણશણ સ્વીકારીશ. ” રાજાએ બંને રાણીને સમજાવવા ઘણો પ્રયાસ કર્યો પરંતુ તેઓ બંને પોત-પોતાના નિર્ણયમાં અડગ રહી. રાજાને મન આ પ્રશ્નનું નિરાકરણ કેવી રીતે કરવું એ એક વિકટ કૌયડો બની ગયો. તેની સ્થિતિ સૂઝી વચ્ચેની સોપારી જેવી અગર તો એક બાજુ

વિશાળ નદી અને બીજી તરફ વ્યાઘ્ર જેવી બની ગઈ. સમ-
જાવટનો પૂરેપૂરો પ્રયાસ કર્યા છતાં સ્ત્રીહઠ આગળ તેમના દરેક
પ્રયાસો નિષ્ફળ નીવડ્યા. ત્યારે છેવટના ઉપાય તરીકે પશ્ચોત્તર
રાત્રીએ બંને રાણીઓની રથયાત્રા અટકાવી. જવાળાદેવીને આ
પ્રસંગથી અતિશય દુઃખ થયું. માતાના દુઃખને પોતાની
જ પીડા માનનારા મહાપદ્મને પણ આ પ્રસંગથી ઘણું જ
માઠું લાગ્યું. આ બનાવથી તેને પોતાને પોતાનું જ સ્વમાન
ઘવાતું જણાયું. પુરુષાર્થી પુરુષો સ્વદેશમાં રહી પોતાની
સ્વમાનહાનિ જોવા કરતાં પરદેશ જ ઈષ્ટ ગણે છે એટલે
મહાપદ્મ પણ રાત્રિના સમયે એકલો ચાલી નીકળ્યો અને
પરિશ્રમભરૂ કરતાં એક મહાટવીમાં તાપસના આશ્રમમાં
આવી ચઢ્યો. તાપસોએ તેનો આદરસત્કાર કર્યો અને
મહાપદ્મ પોતાના આવાસની માફક જ ત્યાં રહેવા
લાગ્યો. અહીં તેને ભવિષ્યમાં પોતાનું શ્રીરત્ન થનાર કન્યાનો
મેળાપ થયો, પરંતુ ભવિતવ્યતા હજી પરિપક્વ થયેલ ન
હોવાથી પાણિગ્રહણ ન થયું.

ચંપાપુરીનો રાજા જન્મેજય મૃત્યુ પામ્યો અને નગરમાં
ઢાવાનળ લાગતા અંતઃપુરની સ્ત્રીઓ ભયભીત થઈને મૃગલાની
માફક જેમ તેમ નાશી ગઈ. આ આપત્તસમયે નાગવતી
નામની રાણી પોતાની મદનાવળી નામની પુત્રી સાથે આ
તાપસાશ્રમમાં આવી પહોંચી. મદનાવળીની દેહલતા કમળના
દંડ જેવી કોમળ હતી. તેનો કેશકલાપ નાગણીની માફક વળાંક
લેતો કટિપ્રદેશની આસપાસ પથરાઈ ગયો હતો. તેના બાહુ
હસ્તીની સુંઢની સ્મૃતિ કરાવતા હતા. તેના નયનો મૃગનેત્રોને
પણ પરાસ્ત કરે તેવા કમનીય હતા. આ મદનાવળીના પ્રથમ
દર્શને જ મહાપદ્મકુમાર કામદેવને આધીન બન્યો. મદનાવળી
પણ કુમારના સુંદર, ઘાટીલા અને સૂર્ય સરખા દેહીધ્યમાન
મુખમંડલથી તેના પ્રત્યે અનુરાગ ધર્યા લાગી. નાગવતીની

ચક્રેર દ્વિતી આ દેખાવ ગુપ્ત ન રહ્યો. નાગવતીએ પોતાની પુત્રીને ઉદ્દેશીને કહ્યું—“ વત્સે ! ચંચળતા ન રાખ. ધીરજના ફળ મીઠાં છે. નિમિત્તિયાનું વચન યાદ કર. તેણે સૂચવ્યું છે કે—‘તું ષટ્પાંડ લરતક્ષેત્રના સ્વામી ચક્રવર્તીની પત્ની થઈશ.’ માટે ચપળ મનને કાબૂમાં રાખ. આ કુમાર પ્રત્યેનો તારો રાગ ત્યજ દે. ” તાપસોને કહેવું આ વૃત્તાંત અથડાતા તેઓએ મહાપદ્મકુમારને ગર્ભિત રીતે અન્યત્ર ચાલ્યા જવાનો નિર્દેશ કર્યો. મહાપદ્મકુમાર મનમાં વિચારવા લાગ્યો કે—“ એક સાથે બે ચક્રવર્તી થતા નથી. માતાએ મારા જન્મસમયના ચૌદ મહાસ્વપ્ન-દર્શનની વાત કરી હતી તેથી ચક્રવર્તી થવાની મારી સંભાવના છે અને મદનાવળીના મારા પ્રત્યેના નૈસર્ગિક આકર્ષણથી તો મને અવશ્ય પ્રતીતિ થાય છે કે હું જ ચક્રવર્તી થઈશ અને આ મદનાવળી મને પ્રાપ્ત થશે. ” મહાપદ્મકુમાર આશ્રમમાંથી ચાલી નીકળ્યો, પરંતુ તેને માટે અન્ય રાજ્ય-સુખ રાહ જોઈ રહ્યું હતું. પુન્યશાળીને પગલે પગલે ઋદ્ધિ સાંપડે છે એ સત્ય જ છે.

ફરતાં ફરતાં તે સિંધુસદન નગરની નજીક આવી પહોંચ્યો. તેવામાં મોટો કોલાહલ તેના કણ્ઠપટ પર અથડાયો. કોલાહલને અનુલક્ષીને આગળ ચાલતાં કેટલીક સ્ત્રીઓને નાશભાગ કરતી અને એક મહોન્મત્ત ગજરાજને ગાંડાની માફક જેમતેમ ધૂમતો નજરે નીહાળ્યો. ગજરાજ નગરસ્ત્રીઓનો નાશ કરવા ધર્યો આવતો હતો. આ મહાભય નીહાળી પુરસ્ત્રીઓ થરથર કંપવા લાગી અને હમણાં જ યમરાજના અતિથિ થવું પડશે એવો અનુભવ કરવા લાગી. આ દૃશ્ય જોઈ મહાપદ્મકુમારનું ક્ષાત્રતેજ પ્રગટી નીકળ્યું. શૂરવીરનું શૌર્ય આવા પ્રસંગે શાન્ત ન જ રહી શકે. તેણે ત્વરિત ગતિએ સ્ત્રીઓ અને ગજરાજની વચ્ચે આવી હક્તીને આહવાન

કયું. મહાંધ અને ઉરકેરાઈ ગયેલ હસ્તીને પોતાના માર્ગમાં આ નવીન વ્યક્તિને જોઈ વિશેષ રોષ ઉદ્ભવ્યો. અને પોતાનું સમગ્ર બળ એકઠું કરી તે કુમારનો કોળિયો કરી જવા તેના તરફ દોડ્યો. મહાપદ્મકુમાર ગજવિદ્યામાં વિચક્ષણ હતો. પહેલાં તો તેણે હસ્તીને આમતેમ દોડાવી થકવવા માંડ્યો. દરમિયાન પોતાના ઉત્તરીય વસ્ત્રને મનુષ્યાકારનું બનાવી રસ્તા વચ્ચે નાખ્યું. ક્રોધથી અંધ બનેલા ગજરાજે તેને જ કુમાર માની તેના પર જોરશોરથી મુઠના પ્રહારો કર્યાં. કુમાર પોતાની યુક્તિને સફળ થતી જોઈ પ્રમોદ પામ્યો. તેવામાં રાજા પણ પોતાના પરિવાર સાથે ત્યાં આવી પહોંચ્યો. લાગ જોઈ, કૂદકો મારી કુમારે હસ્તીની પીઠ પાછળથી તેના પર આરોહણ કર્યું. આથી તો માતંગના અભિમાને માન મૂકી. કુમારને પોતાની પીઠ પરથી ઉછાળી મૂકવા તેણે આડુંઅવળું પરિશ્રમણ અને પોતાના દેહનું ઊંચાનીચાપણું કર્યું પરંતુ પ્રવીણ મહાપદ્મકુમારે મંડુકાસન ઇત્યાદિ વિવિધ આસનોથી હાથીને મહાત કર્યો. રાજ્ય ચાલ્યું જતાં રાજા જેમ વિલખો બની જાય, વિષ નીકળી ગયા પછી સર્પ જેમ પરવશ થઈ જાય તેમ હસ્તીનો મદ ગળી જતાં તે કુમારને વશીભૂત બની ગયો. કુમારની આવી શક્તિ અને અતુરાઈ જોઈ રાજાને દૃઢ નિર્ણય થઈ ગયો કે આ કુમાર કોઈ શ્રેષ્ઠકુળમાં ઉત્પન્ન થયેલ છે. રાજાએ તેને આગ્રહપૂર્વક આમંત્રણ આપી પોતાની સો કન્યાઓ પરણાવી. કુમાર પણ રાજકન્યાઓ સાથે લોગવિલાસમાં સમય પસાર કરવા લાગ્યો.

આ પ્રમાણે સિંધુસદનમાં કેટલોક સમય વ્યતીત કર્યો તેવામાં એક વિદ્યાધરીની વિશ્વસિથી તે વૈતાલ્ય પર્વત પર ગયો અને ત્યાં જયચંદ્રા નામની તેના પ્રત્યે અનુરાગિણી બનેલી વિદ્યાધરી સાથે વિવાહોત્સવ કર્યો. જયચંદ્રા પ્રત્યે

તેના મામાના દીકરા ગંગાધર અને મહીધર આસક્તિ ધરાવતા હતા. તેને મહાપદ્મકુમારના પાણિગ્રહણ મહોત્સવના સમાચાર મળતાં તેઓ બંને અત્યંત કુદ્ધ થયા અને પોતાના સમગ્ર સૈન્ય સાથે યુદ્ધ કરવા આવ્યા, પરંતુ કેશરીસિંહના દર્શન માત્રથી જ મૃગોતું વિશાળ જૂથ નાશી જાય તેમ વિદ્યાધરોતું સૈન્ય નાશી ગયું. પોતાના સૈન્યનો અચાનક લંગ થયેલ જોઈ બંને વિદ્યાધરો જીવ લઈને નાશી ગયા. આ સમયે નવમા ચક્રવર્તી તરીકે મહાપદ્મને ચક્રવર્તીપણાના ચિહ્નોરૂપ *રત્નો પ્રાપ્ત થયા. ચક્રરત્નાદિ પ્રાપ્ત થતાં જ બળવાન મહાપદ્મે ભરતક્ષેત્રના છ ખંડ સાધી લીધા. શુકલપક્ષની ચતુર્દશીએ ચંદ્રકળાની એક કળા અપૂર્ણ રહે તેમ મહાપદ્મકુમારને એક સ્ત્રીરત્ન સિવાયની સર્વ સમૃદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ. આટલી ઋદ્ધિસિદ્ધિ અને સંપત્તિ પ્રાપ્ત થવા છતાં મદનાવળી મહાપદ્મના હૃદયપટમાંથી દૂર થઈ નહોતી. મદનાવળીને પ્રાપ્ત કરવાના મિષે કીડાર્થે તે પુનઃ તાપસ આશ્રમમાં આવ્યો. હવે તો નાગવતી પણ મહાપદ્મના ચક્રવર્તીત્વના સમાચારથી પરિચિત બની હતી એટલે હાથકંકણને આરસીની જરૂર રહેતી નથી તેમ નાગવતીએ મદનાવળીને મહાપદ્મકુમાર સાથે પરણાવી. આ પ્રમાણે સ્ત્રીરત્નને પણ પ્રાપ્ત કરીને ચક્રવર્તીની સંપૂર્ણ સાદ્યબી સંપાદન કરી મહાપદ્મકુમાર પુનઃ હસ્તિનાપુર આવ્યો, અને માત-પિતાના ચરણકમળમાં હર્ષપૂર્વક પ્રણામ કર્યા.

* ચક્રવર્તીને ચૌદ રત્નો પ્રાપ્ત થાય છે, તે આ પ્રમાણે—
 ૧ ચક્રરત્ન, ૨ દંડરત્ન, ૩ સેનાપતિરત્ન, ૪ અશ્વરત્ન, ૫ ગજરત્ન, ૬ પુરોહિતરત્ન, ૭ ગૃહપતિરત્ન, ૮ વર્ધકીરત્ન, ૯ ચર્મરત્ન, ૧૦ છત્રરત્ન, ૧૧ મણિરત્ન, ૧૨ કાંકિણીરત્ન, ૧૩ ખડ્ગરત્ન અને ૧૪ સ્ત્રીરત્ન.

- (૧) રાજમહેલની અગાસીમાં મહારાજ શ્રીવર્મ અને નમુચી, (૨) સુવ્રતાચાર્ય સમીપે નમુચીતો વિતંગવાદ,
 (૩) સાધુ-વધાર્થે આવતા રથંભિત થયેલ નમુચી (૪) મહાપદ્મની સેવામાં નમુચી,
 (૫) સિદ્ધમજરાજને બંદી બનાવીને નમુચી લાવે છે, (૬) ઉન્નત ગળતે મહાપદ્મકુમારે વશ કરવો,
 (૭) મદનાવલી આદિ રાજકન્યાઓ સાથે પાણિગ્રહણ, (૮-૯) દીક્ષા ને કેવળજ્ઞાન.

પ્રકરણ ચોથું

વિષ્ણુકુમારનું વિરાટ સ્વરૂપ

ક્ષેત્રસ્પર્શના કરતાં કરતાં સુવ્રતાચાર્ય હસ્તિનાપુર આવી ચઢ્યા. રાજવી પક્ષોત્તરે સપરિવાર આડંબરપૂર્વક જઈ તેમને વંદન કર્યું. તેમની અમૃતવાહિની વૈરાગ્ય-વાણી સાંભળી, ક્ષીર અને નીર જેમ એકરૂપ બની જાય તેમ સુવ્રતાચાર્યની દેશના રાજવી પક્ષોત્તરના ભવલીરુ હૃદયમાં સચોટ ઊતરી ગઈ. આયુષ્યની ક્ષણભંગુરતા તથા સંસારની વિચિત્રતાનો વિચાર કરી તેમણે ત્યાં ને ત્યાં જ પારમેશ્વરી દીક્ષાના પથિક બનવાનો નિર્ણય કરી લીધો. આચાર્ય મહારાજની આજ્ઞા લઈ, નગરમાં આવી, પોતાના પ્રધાનો તથા સામંતવર્ગને એકત્ર કરી પોતાનો વિચાર દર્શાવ્યો અને જ્યેષ્ઠ પુત્ર તરીકે વિષ્ણુકુમારને રાજગાદી સોંપવા માંડી. વિષ્ણુકુમાર પણ જન્મથી જ વિરક્તભાવવાળા હતા. તેમને લોગ કરતાં યોગ વિશેષ પ્રિય હતો અને તેને માટે ઉચિત અવસરની રાહ જોઈ રહ્યા હતા તેવામાં આ સુવર્ણ સમય સાંપડેલ જોઈ તેમણે પિતાને વિનમ્રભાવે જણાવ્યું કે-“મારે રાજલોગોની ઈચ્છા નથી. રાગીને આપેલ અપથ્ય જેમ ઊલટું વિશેષ હાનિકારક બને છે તેમ સંસારમાં ભ્રમતા પ્રાણીને આ રાજ્યાદિ વિલાસો વિપરીત રૂપે પરિણમીને આ અનંત ભવસાગરમાં ભટકાવે છે, માટે હું પણ આપની સાથે જ સંયમ સ્વીકારીશ.” વિષ્ણુકુમારનો મનોભાવ જાણી લીધા પછી પક્ષોત્તર રાજાએ ચક્રવર્તી બનેલ મહા-

પદ્મકુમારને રાજ્ય સુવ્રત કયું. મહાપદ્મકુમારે પણ પોતાના પિતાનો તથા વડીલ બંધુ વિષ્ણુકુમારનો મહાઆડંબરપૂર્વક નિષ્ક્રમણોત્સવ કયો. બંનેએ શુભ મુહૂર્તે ભાગવતી દીક્ષા સ્વીકારી. મહાપદ્મ ચક્રવર્તીએ રાજગાદી હસ્તગત કરતાં જ પહેલી તકે પોતાના માતાનું મનવાંછિત પૂર્ણ કયું અને અહિં તરથ આખા નગરમાં દબદબાપૂર્વક ફેરવ્યો. આ રથયાત્રા સુધી પદ્મોત્તર તથા વિષ્ણુકુમાર મુનિ સહિત સુવ્રતાચાર્યે તે નગરમાં સ્થિરતા કરી. બાદ અન્યત્ર વિહાર કરી ગયા. કેટલોક કાળ વ્યતીત થયા બાદ પદ્મોત્તર રાજ સંયમના ઉત્કૃષ્ટ પાલનપૂર્વક કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી સિદ્ધિગતિ પામ્યા. વિષ્ણુકુમારે ઉગ્ર તપશ્ચર્યાઓ શરૂ કરી અને તેને પરિણામે તેઓને અનેક લબ્ધિઓ* પ્રાપ્ત થઈ. અત્યંત આવશ્યક

* લબ્ધિ એટલે શક્તિવિશેષ. શાસન પર સંકટ આવ્યું હોય અથવા તો શાસનપ્રભાવના કરવાની અગત્યતા હોય તેવા પ્રસંગોમાં લબ્ધિધારી વ્યક્તિઓ પોતાની લબ્ધિનો ઉપયોગ કરે છે. શાસન પ્રભાવના નિમિત્તે શ્રી વજ્રસ્વામીએ બૌદ્ધ રાજ્યને ચમત્કાર દર્શાવવા પર્યુષણ મહાપર્વમાં આકાશમાર્ગે જઈ વિપુલ પુષ્પરાશિ લઈ આવ્યા હતા. લબ્ધિઓ તો અસંખ્ય પ્રકારની છે, પરંતુ ખાસ કરીને અઘ્રાવીસ લબ્ધિઓ વિશેષ પ્રસિદ્ધિપાત્ર છે, જેનું સંક્ષિપ્ત વિવરણ નીચે પ્રમાણે છે—

૧. જે મુનિના હાથ, પગ વિગેરે અવયવના સ્પર્શથી (અડકવાથી) સર્વ રોગ જાય તે આમર્ષ ઔષધિ લબ્ધિ કહેવાય. અહિં આમર્ષ એટલે સ્પર્શ એ શબ્દાર્થ સમજવો.

૨. જે મુનિના મળ-મૂત્રવડે એટલે તેના સ્પર્શથી (અથોત વ્યાધિના સ્થાને લગાડવાથી-ધસવાથી) સર્વ વ્યાધિ-રોગ નાશ પામી જાય છે તે વિપ્રુષ્ ઔષધિ લબ્ધિ.

૩. જે મુનિના શ્લેષ્મ એટલે થૂંક, ગળદા ને લોંટના સ્પર્શથી સર્વ રોગ જાય તે સ્ત્રેણીષધિ લબ્ધિ. અહિં ખેલ એટલે શ્લેષ્મ સમજવું.

૪. જે મુનિના શરીરનો જલ એટલે પરસેવો (મેલ) શરીર-

કાર્ય સિવાય લઙ્ઘિઓને ઉપયોગ કરવો અનુચિત છે એમ માનીને વિષ્ણુકૃમાર કદાપિ પોતાની લઙ્ઘિઓ ફેર-

ના સર્વ વ્યાધિનો નાશ કરનાર હોય તે જલ્લૌષધિ લઙ્ઘિ.
જલ્લ એટલે મેલ.

૫. જે મુનિના કેશ, રોમ, નખ આદિ સર્વ શારીરિક પદાર્થો સર્વ રોમનો નાશ કરવા સમર્થ હોય તે સર્વૌષધિ લઙ્ઘિ. આ લઙ્ઘિવંતના કેશ, રોમ, રુધિર વિગેરે પદાર્થો સુમંધવાળા હોય છે.

૬. જે મુનિને ત્વચા વિગેરે પાંચે ઇન્દ્રિયોવડે સાંભળવાની શક્તિ હોય તે સંમિત્રશ્રોતસ્ લઙ્ઘિ. અથવા કોષ્ઠપણુ એક ઇન્દ્રિય-વડે સર્વ ઇન્દ્રિયોના વિષયો જાણવાની શક્તિ હોય તે સંમિત્રશ્રોતા-લઙ્ઘિ કહેવાય. અથવા બાર યોજનના વિસ્તારમાં પડેલા ચક્રવર્તીના સૈન્યમાં સર્વ વાજાંત્રો એક સાથે વાગતાં તે દરેક વાજાંત્રોના જુદા જુદા શબ્દને સમજવાની શક્તિ તે પણ સંમિત્રશ્રોતસ્ લઙ્ઘિ કહેવાય. અહિં સંમિત્ર એટલે સર્વ અથવા સંપૂર્ણ, અને શ્રોત એટલે સાંભળવું અથવા શ્રોત્રેન્દ્રિય આદિ ઇન્દ્રિયો એ શબ્દાર્થ જાણવો.

૭. જે લઙ્ઘિવડે આત્મા રૂપી દ્રવ્યોને ઇન્દ્રિયોની ને મનની મદદ લીધા વિના આત્મસાક્ષાત્ જાણે અથવા દેખે તે અબધિજ્ઞાન લઙ્ઘિ કહેવાય અથવા અવધિજ્ઞાનદર્શન લઙ્ઘિ કહેવાય.

૮. જે લઙ્ઘિવડે આત્મા અઢીઢીપમાં રહેલા સંઙી પંચેન્દ્રિય જીવોના મનોગત ભાવોને એટલે મનના વિચારોને ઇન્દ્રિય તથા મનની મદદ લીધા વિના આત્મસાક્ષાત્ જાણે તે મનઃપર્યવજ્ઞાન લઙ્ઘિ, અને તેમાં પણ જે સામાન્યથી અદ્ય પર્યાય જાણે તે ઋજુમતિ મનઃપર્યવજ્ઞાન લઙ્ઘિ કહેવાય. આ લઙ્ઘિના ફલરૂપ મનઃપર્યવજ્ઞાન કેવળ સાકાર ઉપયોગવાળું જ હોવાથી જ્ઞાનરૂપ છે, પરંતુ નિરાકાર ઉપયોગવાળું ન હોવાથી દર્શનસ્વરૂપ નથી.

૯. અઢી ઢીપમાં રહેલા સંઙી પંચેન્દ્રિય જીવોના મનોગત ભાવોને વિશેષપણે (ધણા પર્યાયો) જાણવાની જે શક્તિ તે વિપુલમતિ મનઃપર્યવજ્ઞાન લઙ્ઘિ.

૧૦. જે લઙ્ઘિવડે મુનિને આકાશમન કરવાની શક્તિ પ્રાપ્ત થાય તે સ્વારજ લઙ્ઘિ કહેવાય. તે બે પ્રકારની છે:-૧ જંઘાચારણ

વતા નહિ. હવે તેઓ વિશેષ સિદ્ધિ માટે એકાકી વિચરવા લાગ્યા. મહિનાના મહિનાઓ ધ્યાનસ્થ દશામાં ગાળવા લાગ્યા.

લઙ્ગિધ, ૨ વિદ્યાચારણુ લઙ્ગિધ. એમાં જન્ધાચારણુ લઙ્ગિધથી વચ્ચે વિસામે લીધા વિના જ તેરમા સ્વક દીપ સુધી જઈ, ત્યાં શાશ્વત ચૈત્યને વંદના કરી પાછા વળતાં એક વિસામે આઠમા નંદીશ્વર દીપે આવી, સાં શાશ્વત ચૈત્યોની વંદના કરી, બીજું ઉડ્યન કરી સ્વસ્થાને આવે; જ્યારે વિદ્યાચારણુ મુનિઓ પ્રથમ ઉડ્યને માનુષોત્તર પર્વત સુધી જઈ, ત્યાં શાશ્વત ચૈત્યોની વંદના કરી બીજા ઉડ્યને નંદીશ્વર દીપે આવે, સાં શાશ્વત ચૈત્યોની વંદના કરી ત્યાંથી એક જ ઉડ્યનવડે સ્વસ્થાને આવે. એ તિચ્છી ગતિ કહી. ઊર્ધ્વગતિ વિચારીએ તો જન્ધાચારણુ મુનિ એક જ ઉડ્યનવડે મેરુપર્વતના શિખર પર રહેલા પાંડુકવન સુધી જઈ, સાં શાશ્વત ચૈત્યોની વંદના કરી પાછા ઉતરતાં એક ઉડ્યનથી નંદનવનમાં આવી, સાં શાશ્વત ચૈત્યોને વંદના કરી બીજા ઉડ્યનથી સ્વસ્થાને આવે. વિદ્યાચારણુ મુનિઓ પ્રથમ ઉડ્યને ભૂમિથી ૫૦૦ યોજન ઉપર આવેલા મેરુપર્વતના નંદન વનમાં જઈ, ત્યાં શાશ્વત ચૈત્યોને વાંદી બીજા ઉડ્યનવડે મેરુના શિખર પર એટલે નંદનવનથી ૯૮૫૦૦ યોજન ઉપર રહેલા પાંડુકવનમાં આવી, ત્યાં શાશ્વત ચૈત્યોને વંદન કરી પાછા ઉતરતાં એક જ ઉડ્યનવડે સ્વસ્થાને આવે. એ પ્રમાણે જન્ધાચારણુની ગતિ પ્રથમ જતી વખતે ઘણી હોય છે અને પાછા વળતાં ઓછી હોય છે, તેનું કારણ એ કે જન્ધાચારણુ પ્રથમ વધારે પ્રમાણમાં હોય છે ને પછી થાક લાગે તેથી ઘટી જાય છે અને વિદ્યાચારણુને વિદ્યાલઙ્ગિધ હોય છે, તેથી વિદ્યાપાઠનો અભ્યાસ પ્રથમ અદ્ય હોય છે ને જેમ જેમ વધારે ગણવામાં આવે તેમ તેમ તે વિદ્યા વિશેષ અભ્યસત (તાજી) થાય છે. આ રીતે વિદ્યા વધે છે તે કારણથી વિદ્યાચારણુ મુનિઓની પ્રથમ ગતિ વિસામાવાળી હોય છે અને સ્વસ્થાન તરફ પાછા વળે ત્યારે બીજી ગતિ વિસામા વિનાની એક પગલા-રૂપ હોય છે.

ઉપર કહેલ જન્ધાચારણુના ઉપલક્ષણથી બીજા પશુ અનેક પ્રકારના ચારણુ લઙ્ગિધવાળા મુનિઓ હોય છે તે આ પ્રમાણે—

લવ્યજનોને પ્રતિબોધતા, શાસનની પ્રભાવના કરતા અને ધર્મ-વ્યાપાર કરતાં સુમતાચાર્ય પોતાના શિષ્ય-

પદ્માસનથી કે કાર્યોત્સર્ગાસનથી શરીર હલાવ્યા વિના સ્થિરતા-પૂર્વક આકાશમાં ઊડવાની શક્તિ તે વ્યોમચારણુ લખ્ધિ.

વાવ, નદી, સરોવર અને સમુદ્ર આદિ જળાશયોમાં અપકાય જીવોની વિરાધના કયાં વિના જેમ ભૂમિ ઉપર પગ ઉપાડી મૂકીને ચાલે છે તેમ જળમાં પણ (એટલે જળની સપાટી ઉપર પણ) પગ ઉપાડી મૂકીને ચાલવાની શક્તિ તે જળચારણુ લખ્ધિ.

ભૂમિ ઉપર ચાર અંગુલ ઊંચા રહીને ચાલવાની શક્તિ તે જન્ધાચારણુ લખ્ધિ, અને અનેક પ્રકારનાં વૃક્ષો ઉપર રહેલાં ફળોને અવલંબીને ચાલવા છતાં ફળના જીવોને કિંચિત્ પણ બાધા ન ઉપજે એવી શક્તિ તે ફળચારણુ લખ્ધિ.

અનેક વૃક્ષાદિકનાં ફૂલોની ઉપર પગ ઉપાડી મૂકીને ચાલવા છતાં ફૂલના જીવોને કંઈપણુ પીડા ન થાય એવી જે ચાલવાની શક્તિ તે પુષ્પચારણુ લખ્ધિ.

અનેક વૃક્ષો ઉપર રહેલાં પત્રો ઉપર પગ મૂકી ઉપાડીને ચાલવા છતાં પણ પત્રના જીવોને કંઈ પણ પીડા ન ઉપજે એવી ચાલવાની શક્તિ તે પત્રચારણુ લખ્ધિ.

ચાર સો યોજન ઊંચા નિષધ અને નીલવંત પર્વતની ટંકછિમ શ્રેણીઓના આલંબનવડે (વિપમ ટેકરીઓ ને મહાશિલાઓને અવલંબીને) પગ મૂકી ઉપાડીને ઉપર ચડવાની તેમ જ નીચે ઉતરવાની શક્તિ તે શ્રેણિચારણુ લખ્ધિ.

અમ્મિની યજ્ઞતી જ્વાલાઓ ઉપર એટલે શિખાઓ ઉપર પગ ઉપાડી મૂકીને આકાશમાં ગમન કરે તો પણ અમ્મિના જીવોને પીડા ન ઉપજે એવી ચાલવાની શક્તિ તે અમ્મિશિખાચારણુ લખ્ધિ અથવા શિખાચારણુ લખ્ધિ કહેવાય. આ લખ્ધિવડે મુનિ અગ્નિશિખા ઉપર પગ મૂકે તો પણ પગ દાઝે નહિ.

ધૂમાડો ઉપર જાય અથવા તીવ્છો-આડો જાય તો પણ તે ધૂમાડાના આલંબનવડે આકાશમાં અરબસિત ગતિ કરવાની જે શક્તિ તે ધૂમચારણુ લખ્ધિ.

પ્રશિધ્યાદિ પરિવાર યુક્ત પુનઃ હસ્તિનાપુર પધાર્યા. મહાપદ્મ-
કુમારે સંપૂર્ણ રાજસાહ્યથી સાથે જઈ વિધિપૂર્વક વંદન કર્યું.

ધૂમસ કે જે જળનું રૂપાન્તર છે તેને અવલંબીને અને ધૂમ-
સના અપૂકાય જીવોને કંઈ પણ પીડા ઉપજાવ્યા વિના આકાશમાં
ગતિ કરવાની જે શક્તિ તે નિહારચારણુ લખિધ.

અવસ્થાય એટલે દાર અથવા ઝાકળ તેના અપૂકાય જીવોને
કંઈપણ પીડા ઉપજાવ્યા વિના તે ઝાકળને અવલંબીને આકાશમાં
ગતિ કરવાની જે શક્તિ તે અવસ્થાયચારણુ લખિધ.

આકાશમાં ચઢી આવેલાં પાણીવાળા વાદળાંનાં અપૂકાય
જીવોને કંઈપણ પીડા ઉપજાવ્યા વિના તે વાદળાંને અવલંબીને
આકાશમાં ગમન કરવાની જે શક્તિ તે મેઘચારણુ લખિધ.

મેઘ વર્ષાતો હોય તે વખતે મેઘની જળધારાના અપૂકાય
જીવોને કંઈ પણ પીડા ઉપજાવ્યા વિના જળધારાઓને અવલંબીને
ગમનમાં ગમન કરવાની જે શક્તિ તે વારિધારાચારણુ લખિધ.

કુખ્જ વૃક્ષોના (વાંકાતેડા વૃક્ષોના) આંતરાઓમાં કરોળીયા
જીવો જળ ગૂંથે છે તે જળ ઉપર પગ મૂકી ઉપાડીને ચાલવા
છતાં જળનો એક તંતુ પણ તૂટે નહિ એવી રીતે આકાશમાં
ગમન કરવાની જે શક્તિ તે મર્કટતંતુચારણુ લખિધ.

ચંદ્ર, સૂર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર ને તારા વિગેરે કોઈ પણ તેજસ્વી
પદાર્થનાં તેજનાં કિરણો ઉપર પગ મૂકી ઉપાડીને તેજકિરણોના
આલંબનથી આકાશમાં ગમન કરવાની જે શક્તિ તે જ્યોતિરશ્મિ-
ચારણુ લખિધ. એમાં જ્યોતિ એટલે તેજ, તેનાં રશ્મિ એટલે કિરણો
તે જ્યોતિરશ્મિ એ શબ્દાર્થ છે. શ્રી ગૌતમસ્વામી અષ્ટાપદ પર્વત
ઉપર સૂર્યનાં કિરણો અવલંબીને ચઢ્યા હતા એમ જે પ્રસિદ્ધિ છે
તે આ જ્યોતિરશ્મિચારણુ લખિધથી જ ચઢ્યા હતા.

તથા વાયુ ઊર્ધ્વ વાતો હોય અથવા તીચ્છો (વાંકો) વાતો
હોય, ઉપટ ગતિએ વાતો હોય, સીધી ગતિએ વાતો હોય કે કોઈ
પણ દિશામાં વાતો હોય તો તે દિશા તરફની વાયુશ્રેણીને અવ-
લંબીને તે ઉપર પગ ઉપાડી મૂકીને ભૂમિવત્ આકાશમાં અરખલિત
ગતિએ ગમન કરવાની જે શક્તિ તે વાયુચારણુ લખિધ. આ

મહાપદ્મ ચક્રીના રાજઅમલમાં હવે નમુચી અગ્રપદે હતા. મહાપદ્મના તેના પર ચારે હાથ હતા. રાજકારભાર તેને

લઙ્ગિવાળા મુનિવરે વાયુત્રેણિની સાથે ચાલતાં વાયુકાયની વિરાધના ન થાય તે રીતે ચાલે એમ સમજવું.

૧૧. આશી એટલે દાઢ-દાંત, તેમાં વિષ એટલે ઝેર જેવી શક્તિ તે આશીવિષ લઙ્ગિ કહેવાય. એટલે જે લઙ્ગિવડે મુનિનાં દાંત-દાઢમાં ઝેર જેવી શક્તિ ઉત્પન્ન થાય, કે જેથી બીજાને શિક્ષા કરવા માટે દાંત દેતાં (મારતાં-કરડતાં) તે જીવ મરણ પામી જાય. આ લઙ્ગિ સર્પ તથા વીંછી વિગેરેના જેવું કાર્ય કરે છે, કારણ કે સર્પ અને વીંછી વિગેરે ઝેરી પ્રાણીઓ કરડવાથી જેમ બીજો જીવ મરણ પામે છે તેમ આ મુનિની દાઢ પણ બીજાને તેવી જ રીતે ઝેર પરિણામે છે અને તે જીવ મૃત્યુને વશ થાય છે.

૧૨. જે જ્ઞાનલઙ્ગિવડે લોક અને અલોકના સર્વે પદાર્થોના સર્વે ભાવ (સર્વ પર્યાયો) એટલે ત્રણે કાળમાં વર્તેલા, વર્તતા અને વર્તશે તે સર્વ દ્રવ્યગુણપર્યાયને એક જ સમયમાં જાણવાની જે શક્તિ તે કેવળજ્ઞાન લઙ્ગિ કહેવાય. આ લઙ્ગિના રૂપ જ્ઞાન પણ ઇન્દ્રિયો અને મનની મદદ વિનાનું આત્મસાક્ષાત્ (પ્રત્યક્ષ) હોય છે.

૧૩. જેના વડે મણુધરપણું પ્રાપ્ત થાય તે મણુધર લઙ્ગિ.

૧૪. જે લઙ્ગિવડે ચૌદપૂર્વરૂપ શ્રુતજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય તે પૂર્વધર લઙ્ગિ.

૧૫. જે લઙ્ગિવડે તીર્થંકર પદવી પ્રાપ્ત થાય તે તીર્થંકર લઙ્ગિ. આ લઙ્ગિના પ્રભાવે જીવને ત્રણ ભુવનમાં પૂજનિકપણું પ્રાપ્ત થાય છે, ઇન્દ્રાદિ દેવો ભક્તિથી સમવસરણાદિ ઋદ્ધિ વિકુર્વે છે અને તેમાં બેસીને પ્રભુ શ્રી તીર્થંકર દેવ ગ્જાનિ પામ્યા વિના સર્વ જીવોને ઉપકાર કરવાની બુદ્ધિએ ધર્મોપદેશ આપે છે. ચોત્રીશ અતિશયો અને વાણીના પાંત્રીશ ગુણો પ્રાપ્ત થાય છે. સમવસરણુ ન હોય તો પણ અષ્ટ મહાપ્રાતિહાર્ય (અશોકટ્ટક આદિ) ની ઋદ્ધિ તો સર્વદા સાથે જ હોય છે. જન્મન્યથી પણ કોડ દેવો ભક્તિમાં

સોંપી ચક્રવર્તી મહાપદ્મ લોગ-વિલાસમાં જ મસ્ત રહેતો. સૂર્યના પ્રતાપી તેજને ધૂવડ કદાપિ સહન કરી શકે ? સુવ્રતા-

રહે છે-આવી મહાપ્રભાવવાળી લખ્ધિ તે તીર્થંકર લખ્ધિ કહેવાય. આ પદવીથી પરમશ્રેષ્ઠ પદવી સંસારમાં બીજી કોઈ નથી. એ પદવી ચૌદ રાજમાં વર્તતા સર્વ દુઃખી જીવોને સુખી કરવાની પરમ શુભ ભાવના તથા સમ્યગ્દર્શનાદિ ગુણોથી પ્રાપ્ત થાય છે અને એ પદવીની પ્રાપ્તિમાં કારણભૂત તીર્થંકરનામકર્મ તે પાછલા ત્રીજા ભવમાં ઉત્તમ મનુષ્યપણામાં નિકાચિત સ્વરૂપે બાંધે છે.

૧૬. જે લખ્ધિથી ચક્રવર્તીપણું મળે તે ચક્રવર્તી લખ્ધિ કહેવાય. આ લખ્ધિવંત ભવ્ય જીવોને ચક્ર આદિ ૧૪ રત્નોની પ્રાપ્તિ, ૯ નિધિની પ્રાપ્તિ અને છ ખંડનું રાજ્ય પ્રાપ્ત થાય છે. (ચક્રવર્તીની ઋદ્ધિ વિકુર્વી શકે એવી વૈક્રિયશક્તિ પણ ચક્રવર્તી લખ્ધિ તુલ્ય લખ્ધિ કહેવાય એમ ક્રેટલાક માને છે.)

૧૭. જે લખ્ધિથી જળદેવપણું પ્રાપ્ત થાય તે જળદેવ લખ્ધિ કહેવાય. આ લખ્ધિવંત જીવ વાસુદેવના મોટા ભાઈ તરીકે ઉત્પન્ન થાય છે અને વાસુદેવનું રાજ્ય તેમજ જળદેવનું રાજ્ય (ભેળું) ત્રણ ખંડ જેટલું ગણાય છે, જળદેવનું જીવું રાજ્ય હોતું નથી. જળદેવનું બધું વાસુદેવથી અડધું હોય છે. જેમ રામ એ જળદેવ છે તે લક્ષ્મણ વાસુદેવ છે અથવા કૃષ્ણ વાસુદેવ છે અને બલભદ્ર જળદેવ છે.

૧૮. જેથી વાસુદેવપણું પ્રાપ્ત થાય તે વાસુદેવ લખ્ધિ કહેવાય. આ લખ્ધિવંત ભવ્યજીવોને ચક્ર વગેરે સાત રત્નો હોય છે, અને રાજ્ય ત્રણ ખંડનું હોય છે. [વાસુદેવ જળદેવના જેથી ઋદ્ધિ વિકુર્વવાની જે શક્તિ તે વાસુદેવલખ્ધિ અને જળદેવલખ્ધિ કહેવાય, એમ પણ માનવામાં આવે છે.]

૧૯. આશ્રવ લખ્ધિ તે ક્ષીરાશ્રવ, મધ્વાશ્રવ ને ઘૃતાશ્રવ એમ ત્રણ પ્રકારની છે. ઉપલક્ષણથી ઇક્ષ્વાશ્રવાદિ લખ્ધિ પણ બાજીવી. જે મુનિનાં વચન દુઝ્ઝના જેવા મીઠાં લાગે તે ક્ષીરાશ્રવ લખ્ધિ કહેવાય. મધુ એટલે સાકર વિગેરે મધુર દ્રવ્યના જેવા મીઠાં લાગે તે મધ્વાશ્રવ લખ્ધિ કહેવાય. તેમજ ઘી સરખા મધુર હોય તે ઘૃતા-

શ્રી થાણા દેરાસરજીમાં ધાતરાવેલ શ્રી રૈવતાયલ (ગિરનાર) તીર્થજીં આકર્ષક ચિત્ર.

આના ૧૫x૨૦ના ત્રિરંગી પટ માટે આ ગ્રંથના પ્રકાશકને પૂછવું.

કોપીસર્કલ કરવા માટે અવધી.
પ્રકાશક: મા. સા. જી. કા. થાણા

ચાચના આગમને જ નમુચીને પોતાના પૂર્વના અપમાનનું સ્મરણ થયું. જ્ઞાનની પૂંછડીને ઠેટલા થ સમય પર્યન્ત

શ્રવ લખિ કહેવાય. તથા ઉપલક્ષણથી શેલડીના રસ સરખા મધુર વચન હોય તે ઇશ્વાશ્રવ લખિ કહેવાય અને અમૃત જેવાં વચન હોય તે અમૃતાશ્રવ લખિ કહેવાય ઇત્યાદિ. આ લખિ શ્રી વજ્રસ્વામીને પણ હતી. અથવા જે મુનિના પાત્રમાં પડેલો તુચ્છ આહાર પણ દુગ્ધ વિગેરેની જેવો મધુર બની જાય તે પણ ક્ષીરાશ્રવાદિ લખિ કહેવાય.

૨૦. કોષ્ટમાં એટલે કોઠામાં (અનાજ ભરવાના મોટા કોઠા-રમાં) નાખેલું ધાન્ય જેમ વર્ષો સુધી વિનાશ પામતું નથી અને તેવી સ્થિતિમાં કાયમ રહે છે તેમ જે મુનિના હૃદયમાં ઉતરેલ સૂત્રાર્થો દીર્ઘકાળ પર્યન્ત સ્થિર રહે છે પણ ભૂલાતા નથી તે કોષ્ટબુદ્ધિ લખિ કહેવાય.

૨૧. જે લખિથી કોષ્ટ પણ ગ્રંથનું પહેલું, વચનું કે છેલ્લું એક પદ સાંભળીને તેને અનુસરતાં સર્વ શ્રુતનું જ્ઞાન થઈ જાય તે પદાનુસારિણી લખિ કહેવાય. એમાં ગ્રંથની શરૂઆતનું પદ સાંભળીને જેથી સંપૂર્ણ ગ્રંથનો બોધ થાય તે અનુશ્રોતપદાનુસારિણી લખિ કહેવાય. છેલ્લા પદને સાંભળીને સંપૂર્ણ ગ્રંથનો બોધ જેથી થાય તે પ્રતિશ્રોતપદાનુસારિણી લખિ કહેવાય અને જેથી ગ્રંથના વચલા કોષ્ટપણ પદને સાંભળીને સંપૂર્ણ ગ્રંથનો બોધ થાય તે ઉભયપદાનુસારિણી લખિ કહેવાય.

૨૨. જે લખિવડે બીજાસૂત એવા એક જ અર્થપદને સાંભળીને બીજાનું સર્વ શ્રુત યથાર્થ જાણે તે બીજાબુદ્ધિ લખિ કહેવાય. આ પ્રકારની લખિ મણુધર ભગવંતોને અવશ્ય હોય છે, કારણ કે શ્રી તીર્થંકર પ્રભુના મુખથી ‘ઉત્તરમેદ વા વિગમેદ વા હુવેદ વા’ એ ત્રણ અર્થપદવડે એટલે પર્યાયાર્થિક નયની અપેક્ષાએ વસ્તુ ઉત્પન્ન થાય છે અને વસ્તુ વિનાશ પામે છે. તેમ દ્રવ્યાર્થિકનયની અપેક્ષાએ વસ્તુ સ્થિર પણ રહે છે એ આપેક્ષિક ગંભીરાર્થક ત્રણ પદવડે મણુધર મહારાજ દાદશાંખીરૂપ બાર અંગની સૂત્રરચના કરે છે.

૨૩. જે લખિવડે કોષમાં આવેલા મુનિ અનેક યોજન

દાટી રાખીએ અને પછી બહાર કાઢીએ તે। પણ તે વાંકી ને વાંકી જ રહેવાની—એ નિયમાનુસાર નમુચીનું દેષપૂર્ણ હૃદય ગુણગ્રાહી

પ્રમાણ ક્ષેત્રમાં રહેલ પોતાના શત્રુ વિગેરે પદાર્થોને આળવામાં સમર્થ એવું અતિ તીવ્ર તેજ એટલે અગ્નિ જેવા ઉજ્જ્વળ પુદ્ગલો ફેંકવાની શક્તિવાળા હોય છે તે તેજોભેશ્યા લબ્ધિ.

૨૪. આહારક શરીર બનાવવાની જે શક્તિ તે આહારકલબ્ધિ કહેવાય. આ લબ્ધિવડે ચૌદ પૂર્વધર મુનિ એક હાથ પ્રમાણ શરીર બનાવી સૂક્ષ્મત્રયશંકા ટાળવાને અર્થે અથવા શ્રી જિનેશ્વરની સમવસરણાદિ ઋદ્ધિ દેખવાને માટે વિચરતા તીર્થંકર પ્રભુ પાસે મોકલી કાર્યસમાપ્તિ થયે એ દેહનું વિસર્જન કરે છે.

૨૫. તેજોભેશ્યાથી વિપરીત લબ્ધિ તે શીતભેશ્યા લબ્ધિ. આ લબ્ધિવડે બળતા જીવાદિ પદાર્થો જળના છંટકાવની માફક શાન્ત થઈ જાય છે.

૨૬. જે લબ્ધિવડે ભવ્યજીવ વિવિધ પ્રકારની ક્રિયાઓ કરવાની શક્તિવાળું વૈક્રિય શરીર બનાવી શકે તે વૈક્રિયલબ્ધિ કહેવાય અને તે અનેક પ્રકારની છે એટલે તે (૧) આયુત્વ, (૨) મહત્વ, (૩) લઘુત્વ, (૪) ગુરુત્વ, (૫) પ્રાપ્તિ, (૬) પ્રાકાશ્ય, (૭) ઇશિત્વ, (૮) વશિત્વ, (૯) અપ્રતિધાતિત્વ, (૧૦) અન્તર્ધાનત્વ અને (૧૧) કામરૂપિત્વ વિગેરે ભેદોવડે અનેક પ્રકારની છે, તે આ પ્રમાણે—

(૧) જેથી આયુ જેવડું એટલે અત્યંત બારીક શરીર બનાવી શકાય તે આયુત્વ વૈક્રિય લબ્ધિ કહેવાય. આ લબ્ધિવડે બનાવેલા સૂક્ષ્મ શરીરથી કમળની નાળના છિદ્રમાં પણ દાખલ થઈ શકાય છે અને ત્યાં રહી ચક્રવર્તીના ભોગ જેવા ભોગ ભોગવી શકે છે. તથા (૨) મેરુપર્વત એક લાખ યોજન ઊંચો છે ને ૧૦ લગ્ગર ૬૦ યોજન જાડો છે તેનાથી પણ મહત્ત્વ એટલે મોટું શરીર બનાવવાની શક્તિ તે મહત્ત્વ વૈક્રિય લબ્ધિ. તથા (૩) વાયુથી પણ લઘુ એટલે હલકું શરીર બનાવવાની શક્તિ તે લઘુત્વ વૈક્રિય લબ્ધિ. તથા (૪) જે લબ્ધિના પ્રભાવે વજ્રથી પણ અતિ ભારે શરીર બનાવે કે જેને ઇન્દ્રાદિ દેવો પણ પોતાના ઉત્કૃષ્ટ બળથી ઉપાડી શકે નહિ એવું ગુરુ એટલે ભારે શરીર બનાવવાની શક્તિ તે ગુરુત્વ વૈક્રિય

ન બન્યું તે ન જ બન્યું. એક ક્ષુલ્લક સાધુએ પોતાની પરાસ્ત કયો હતો તે વિચારણાએ તે હૃદયમાં ઢાહ અનુભવવા લાગ્યો.

લઙ્ગિ કહેવાય તથા (૫) જેના પ્રભાવે ભૂમિ ઉપર રહીને પણ હાથ એટલો બધો લાંબાવે કે જેથી મેરુપર્વતના શિખરના અગ્રભાગને પ્રાપ્ત થાય એટલે સ્પર્શે તે પ્રાપ્તિત્વ વૈક્રિય લઙ્ગિ કહેવાય. તથા (૬) જેના પ્રભાવે જેમ જળમાં પ્રવેશ કરે તેમ ભૂમિમાં પ્રવેશ કરી ચાલવાની શક્તિ તેમ જ પાણીમાં જેમ ડૂબીને ઉપર તરી આવે તેમ ભૂમિમાં પણ ડૂબીને ઉપર તરી આવે તે પ્રાકામ્ય લઙ્ગિ કહેવાય. તથા (૭) તીર્થંકરની અને ઈન્દ્રની (ઉપલક્ષણથી ચક્ર-વર્ત્યાદિકની) ઋદ્ધિ વિકુર્વવાની-રચવાની જે શક્તિ તે દશીત્વ લઙ્ગિ કહેવાય, તથા (૮) સર્વ જીવોને વશ કરવાની જે લઙ્ગિ તે વશીત્વ લઙ્ગિ કહેવાય, તથા (૯) જેમ ખુસ્લા માર્ગમાં અરખલિત ગમન થાય છે તેમ વચ્ચે પર્વતાદિ નડતર આવવા છતાં પણ અરખલિત ગમન કરવાની જે શક્તિ તે અપ્રતીધાતિત્વ વૈક્રિયલઙ્ગિ કહેવાય, તથા (૧૦) અદશ્ય (જેમ શકાય નહીં તેવા) થઇ જવાની શક્તિ તે અન્તર્ધાન વૈક્રિયલઙ્ગિ કહેવાય અને (૧૧) એક સાથે અનેક પ્રકારનાં વિવિધ રૂપ બનાવવાની શક્તિ તે કામરૂપિત્વ વૈક્રિય લઙ્ગિ કહેવાય.

૨૭. જે લઙ્ગિના પ્રભાવે અનેક વસ્તુ આપવા છતાં પણ ખૂટે નહિ તે અક્ષીણ લઙ્ગિ એ પ્રકારની છે : (૧) અક્ષીણ મહા-નસ લઙ્ગિ અને (૨) અક્ષીણ મહાત્રય લઙ્ગિ. તેમાં (૧) જે લઙ્ગિના પ્રભાવે પાત્રમાં અદ્ય આહાર વિગેરે હોય તો પણ તે આહાર વિગેરે ધણા જલુને આપવા છતાં ખૂટે નહિ તે અક્ષીણ મહાનસી લઙ્ગિ કહેવાય. જેમ શ્રી ગૌતમસ્વામીએ અદ્ય ક્ષીરથી પણ પોતે અષ્ટાપદ પર્વતની યાત્રા કરીને પાછા વળતા નીચે રહેલા ૧૫૦૦ તાપસોને એક પાત્રવડે પારણું કરાવ્યું હતું. અને (૨) પરિમિત ભૂમિમાં પણ અસંખ્ય દેવો, તિર્થંકરો અને અનુષ્યો પોતા-પોતાના પરિવાર સહિત સમાધ શકે અને પરસ્પર એક બીજાને બાધા (સંકડાશ) ન ઉપજે તે અક્ષીણ મહાત્રય લઙ્ગિ કહેવાય. જેમ તીર્થંકર પ્રભુના સમવસન્ધમાં પરિમિત ભૂમિમાં પણ અસંખ્ય દેવાદિકનો સમાવેશ થાય છે તે તીર્થંકર પરમાત્માના પ્રભાવથી જ બને છે.

વળી અહીં હસ્તિનાપુરમાં પોતાની કીર્તિ આકાશ પર્યન્ત પહોંચી હતી તેમાં આ આચાર્ય પૂર્વની વાત પ્રગટ કરશે

૨૮. જે શક્તિવડે ચક્રવર્તીનું સૈન્ય પણ ચૂર્ણ કરી શકે તે પુલાક લલ્લિધ

આ પ્રમાણે અઠાવીશ લલ્લિધરૂપ મહર્દિઓ ઉપરાન્ત બીજી પણ મહાન ઋદ્ધિઓ છે, તે આ પ્રમાણે—

શ્રુતજ્ઞાનાવરણના અને વીર્યાન્તરાય કર્મના ઉત્કૃષ્ટ ક્ષયોપશમથી જેઓને અસાધારણ મહાબુદ્ધિ પ્રાપ્ત થઇ છે તેઓ દ્વાદશાંગી અને ચૌદપૂર્વ ન બણ્યા હોય તો પણ જે જે ભાવાર્થો ચૌદપૂર્વધર જ્ઞાનીઓ નિરૂપણ કરે તે તે (વિચારમાં ન ઊતરી શકે એવા) દુર્ભમ ભાવાર્થો જાણવામાં જે મુનિઓ અતિ નિપુણ હોય છે તે પ્રાજ્ઞશ્રમણ કહેવાય છે. આ પણ એક પ્રકારની ઋદ્ધિવિશેષ છે.

વળી ફેટલાક મુનિમહાત્માઓ દશ પૂર્વ બણીને રોહિણી, પ્રજ્ઞપ્તિ આદિ મોટી વિદ્યાઓ વિગેરેથી તેમજ અંગુષ્ઠપ્રસેનિકા વિગેરે નાની વિદ્યાઓથી પ્રાપ્ત થયેલ ધણી ઋદ્ધિઓને આધીન ન થયા છતાં કેવળ વિદ્યાવેગને ધારણ કરવાથી (વિદ્યાપાઠથી સિદ્ધ શક્તિ માત્રને ધારણ કરવાથી) તે મુનિઓ વિદ્યાધરશ્રમણ કહેવાય છે. એ વિદ્યાઓ પણ એક પ્રકારની ઋદ્ધિવિશેષ જ છે. એ તથા જ્ઞાનાવરણના અને વીર્યાન્તરાય કર્મના અસાધારણ ક્ષયોપશમવડે વસ્તુઓ ઉદ્ધરીને અન્તર્મુહર્ત માત્રમાં સર્વ શ્રુતસમુદ્રનું અવગાહન કરવાની એટલે વિચારવાની-ચિંતવવાની જે શક્તિ તે મનોલલ્લિધ કહેવાય.

તથા સર્વ શ્રુતજ્ઞાનની વસ્તુઓને અન્તર્મુહર્ત માત્રમાં ઉચ્ચારવાની (જોલવાની) જે શક્તિ તે વચનલલ્લિધ. આ લલ્લિધથી અન્તર્મુહર્ત માત્રમાં ચૌદપૂર્વનું પરાવર્તન (આવૃત્તિ) થાય છે, અથવા પદ,વાક્ય અને અલંકાર યુક્ત વચનોને મોટા સ્વરે ઉચ્ચારવા છતાં પણ વાણીની ધારા અસ્ખલિત ચાલે, વચમાં એક પણ અક્ષરાદિ તૂટે નહિ, તેમજ કંઈ પણ જેવો પ્રારંભમાં હોય તેવી જ શક્તિવાળો પર્યન્ત સુધી રહે એવી ઉચ્ચારશક્તિ અને કંઈશક્તિ તે વચનલલ્લિધ કહેવાય.

તથા કાયા સંબંધી વીર્યાન્તરાયના અસાધારણ ક્ષયોપશમથી

તો પોતાની સુવર્ણ સરખી કીર્તિ-પતાકામાં કલંક લાગશે માટે કોઈ પણ હિસાબે આ મુનિવરોને આ સ્થળેથી દૂર કયે જ છૂટકો, એવો તેણે નિર્ણય કર્યો.

કષ્ટક દિવસો સુધી કાઠિસગ્ગ ધ્યાને નિશ્ચલ બિભા રહે અથવા બેઠા રહે તો પણ પરિશ્રમ ન લાગે એવી અપૂર્વ કાયશક્તિ તે કાય-લબ્ધિ કહેવાય.

અહીં દષ્ટાંત એ સમજવું કે-ભરતચક્રવર્તીના ભાઈ શ્રી આહુ-બલી મુનિ એક વર્ષ સુધી કાઠિસગ્ગ ધ્યાને વનમાં નિશ્ચલ બિભા રહ્યા હતા, શરીરે વેલડીઓ વીંટાઈ ગઈ હતી અને એ વેલડીઓમાં પક્ષીઓએ માળા પણ બાંધ્યા હતા છતાં શ્રી આહુબલિ મુનિને એ ધ્યાનમાં પરિશ્રમ-ચાક ન લાગ્યો એવી જે અપૂર્વ કાયશક્તિ તે કાયલબ્ધિ અથવા કાયયોગલબ્ધિ કહેવાય.

ભવ્ય સ્ત્રીઓને ૧૮ લબ્ધિઓ હોય.

ઉપર કહેલી અઢાવીશો લાંબીઓ ભવ્ય પુરુષોને હોય છે, અને ભવ્ય સ્ત્રીઓને (૧) અરિહંતલબ્ધિ (૨) ચક્રવર્તીલબ્ધિ (૩) વાસુદેવલબ્ધિ (૪) યજ્ઞદેવલબ્ધિ (૫) સંભિન્નશ્રોતલબ્ધિ (૬) ચારણ્યલબ્ધિ (૭) પૂર્વધરલબ્ધિ (૮) ગણધર લબ્ધિ (૯) પુલાકલબ્ધિ અને (૧૦) આહારક શરીરલબ્ધિ એ ૧૦ લબ્ધિઓ ન હોય, તેથી આઠીની ૧૮ લબ્ધિઓ હોય છે. અનન્ત કાળે કોઈ કોઈ વખત: અછે-રાશ્પે સ્ત્રી જે કે તીર્થંકર થાય છે પરંતુ તે આશ્રયમાં ગણવાથી સ્ત્રીને તીર્થંકરલબ્ધિ ન હોય એમ કહ્યું છે. શેષ ૯ લબ્ધિઓ તો આશ્રય તરીકે પણ હોતી નથી.

અભવ્ય પુરુષોને ૧૫ લબ્ધિ ને અભવ્ય સ્ત્રીઓને ૧૪ લબ્ધિ હોય છે.

અભવ્ય પુરુષોને ઉપર કહેલી ૧૦ લબ્ધિઓ કે જે ભવ્ય સ્ત્રીઓને નથી હોતી તે ઉપરાન્ત કેવલીલબ્ધિ, ઋણુમતિ મન:પર્ય-વજ્ઞાનલબ્ધિ અને વિપુલમતિ મન:પર્યવજ્ઞાનલબ્ધિ એ ત્રણ લબ્ધિઓ પણ હોય નહિ તેથી તેમને (અભવ્ય પુરુષોને) ૧૩ લબ્ધિઓ સિવાયની આઠીની ૧૫ લબ્ધિઓ હોય છે અને એ ૧૩ ઉપરાંત

પરન્તુ તેમને દૂર કરવાનો ઉપાય સુગમ નહોતો, કારણ કે ચક્રવર્તી પોતે જૈનધર્માનુયાયી હતા, સુવ્રતાચાર્ય જૈન ધર્મના સમર્થ આચાર્ય હતા, રાજવીના પિતા તેમજ વડીલ બંધુએ તેમની પાસે જ દીક્ષા લીધી હતી અને જનસમૂહ પણ જૈન-ધર્માનુયાયી હોવાથી કોઈપણ પ્રકારનું અવિચારી પગલું ભરવાનું એકાએક શક્ય ન હતું. એક તરફથી વૈરનો ખદ્દો લેવાની વૃત્તિ અંદરથી ઉછાળા મારી રહી હતી અને બીજી બાજુ સુવ્રતાચાર્યને હેરાન કરવાનું કે તિરસ્કાર કરવાનું કાર્ય સુગમ નહોતું. આ સ્થિતિમાંથી માર્ગ કાઢવા તેણે પોતાની બુદ્ધિને ચકાસી અને તેને પરિણામે પોતાના થાપણ તરીકે મૂકેલ ‘વરદાન’નો ઉપયોગ આ સમયે કરવાનું સૂઝ્યું. ઉચિત અવસર જોઈ નમુચીએ મહાપદ્મ ચક્રવર્તીને વિજ્ઞપ્તિ કરી કે-“હે રાજન્! પૂર્વે આપે મને ‘વર’ માગવા કહ્યું હતું પરન્તુ ‘અવસરે માગીશ’ એમ જણાવીને મેં તે આપની પાસે અદ્યાપિ પર્યન્ત થાપણ તરીકે રહેવા દીધો છે. આપ મને અત્યારે તે વરદાન આપો.” મહાત્મા લોકે કદી વચનભંગ કરતા નથી એટલે મહાપદ્મ ચક્રવર્તીએ વરદાન માગવા કહ્યું ત્યારે નમુચીએ જણાવ્યું કે-“હે રાજન્! મારે એક યજ્ઞ કરવો છે. તે યજ્ઞ પૂરો થાય ત્યાં સુધી મને આપનું રાજ્ય આપો.” ચક્રવર્તીએ તે કપૂલ રાખ્યું એટલે કપટી નમુચીએ યજ્ઞારંભ કર્યો. તેના કલ્યાણાભિષેક સમયે સર્વ ધર્મના ગુરુઓ આવ્યા પણ હિંસક યજ્ઞમાં લાગ લેવો અનુચિત ધારી સુવ્રતાચાર્ય ન આવ્યા. નમુચીને જોઈતું બહાનું મળી ગયું. તેણે સુવ્રતાચાર્ય પાસે જઈ આક્રોશ-

આશ્રવલઙ્ઘિ (મધ્વાદિ આશ્રવલઙ્ઘિ) સહિત ૧૪ લઙ્ઘિ અભવ્ય સ્ત્રીઓને હોય નહિ તેથી એ સિવાયની ૧૪ લઙ્ઘિઓ અભવ્ય સ્ત્રીઓને હોય છે.

પૂર્વક કહ્યું કે—“તમે અત્યારે મારા રાજ્યાશ્રયમાં છો. સર્વ ધર્મના ગુરુઓની માફક તમારે પણ મારા યજ્ઞમાં ભાગ લેવો જોઈએ છતાં અભિમાનના ધર્મંડથી તમે આવ્યા નથી તો આ રાજ્ય-વિરુદ્ધનું તમારું કાર્ય હું કદાપિ સહન કરી શકીશ નહીં. તમારું પાખંડ ચાલશે નહિ. તમારી આવી ઉચ્છ્રંખલતા મારી પાસે નહીં નભી શકે. જો તમારે રાજ્યવિરુદ્ધ વર્તવું હોય તો અહીંથી આવતી કાલે જ ચાલ્યા જશો, અગર જો તમારામાંથી કેઈ પણ મારા આદેશનો અનાદર કરી અત્રે રહેશે તો તેઓ વધને પાત્ર થશે.” સુવ્રતાચાર્યે સમય ઓળખી શાંતિપૂર્વક નમુચીને કહ્યું કે—“યજ્ઞમાં ભાગ લેવાનો અમારો આચાર નથી. અમે જૈન મુનિઓ સાવધ યોગથી રહિત છીએ. અમારે રાજ્યવિરુદ્ધ કરવાનું કશું પણ પ્રયોજન નથી. નિષ્પરિ-ગ્રહી અમારે ધર્મકાર્ય જ કર્તાવ્ય છે.” પણ નમુચીને ખુલાસાની જરૂર જ ન હતી. તેને તો કેઈપણ પ્રકારે મુનિ-વરોને હેરાન જ કરવા હતા. સુવ્રતાચાર્યનું કથન સાંભળી પુનઃ તેણે ક્રોધાવેશમાં કહ્યું કે—“આચાર્ય! વિશેષ વિવેચન કરવાની જરૂર નથી. તમારો હેતુ હું ખરાખર સમજું છું. તમે લોકોને ભોળવી તેની શ્રદ્ધાના દુરુપયોગ કરી રહ્યા છો. હું તમને સ્પષ્ટ શબ્દોમાં ચેતવણી આપું છું કે જો સાત દિવસની અંદર મારા રાજ્યની હદ છોડી ચાલ્યા નહિ જાઓ તો તમને સર્વને ચોરની માફક પકડી કારાગૃહમાં નાખીશ.” આ પ્રમાણે કહી રોષથી ધમધમતો નમુચી સ્વસ્થાને ચાલ્યો ગયો.

નમુચીના આવા પ્રકારના વર્તનથી અને આદેશથી સુવ્રતાચાર્ય પણ વિચારમાં પડી ગયા. ‘શું કરવું?’ એ સંખંધે સર્વ મુનિરાજો વિચાર કરવા એકત્ર થયા. નગરમાં પણ હાહાકાર વ્યાપી ગયો, પરંતુ નમુચીનો રાજવી તરીકે

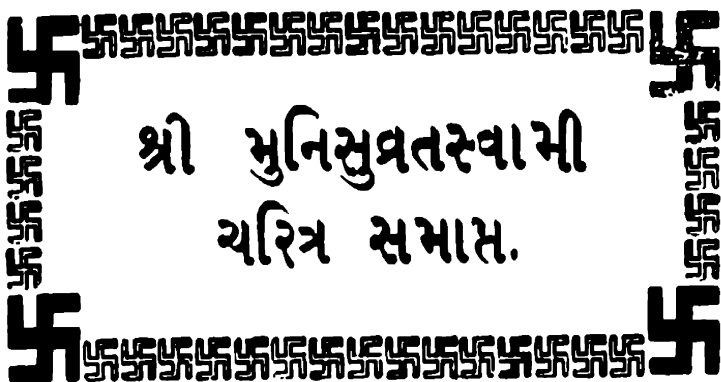
અમલ ચાલતો હોવાથી કોઈપણ તેને કશું કહેવાને શક્તિ-
માન ન હતા. સુવ્રતાચાર્ય અને તેના પરિવારને માથે પણ
મહાઆફતરૂપી તલવાર તોળાઈ રહી, કારણ કે એક તો
ચાતુર્માસનો સમય હતો અને તેમાં પણ છ ખંડ પર
પથરાયેલી રાજસીમાનો સાત દિવસમાં ત્યાગ કઈ રીતે
થઈ શકે? દીર્ઘ સમય પર્યન્ત વિચાર કરવા છતાં પણ કોઈ
ઉપાય ન સૂઝ્યો. સર્વ કોઈ જ્ઞાનિમાં ગરકાવ હતા તેવામાં
એક શિષ્યે કહ્યું કે—“ વિષ્ણુકુમાર આપણા આ સંકટનો
પરિહાર કરશે. તેમણે છ હજાર વર્ષ સુધી ઉત્કૃષ્ટ તપ તપી
અનેક લ્પિધઓ પ્રાપ્ત કરી છે. તેઓ હાલમાં મેરુપર્વત પર
છે. ત્યાંસુધી ઊડીને જવાની મારામાં શક્તિ છે, પરન્તુ પાછા
આવવાને હું સમર્થ નથી. તેઓ આવીને આપણને કોઈપણ
માર્ગ બતાવશે. તેમની હાજરી સિવાય અત્યારે આપણી મુક્તિનો
કોઈ માર્ગ નથી.” આ સાંભળી સુવ્રતાચાર્યે જણાવ્યું કે—“ હે
મુનિ ! તમે ત્યાં જાઓ. પાછા વળતા વિષ્ણુકુમાર તમને
તેમની સાથે તેડી લાવશે.” આજ્ઞા મળતાં જ ગરુડની માફક
આકાશમાર્ગે ગતિ કરતાં તે મુનિ વિષ્ણુકુમાર સમીપે ગયા
અને સર્વ હકીકત કહી સંભળાવી. ક્ષણમાત્રમાં વિષ્ણુકુમાર તે
મુનિને સાથે લઈ હસ્તિનાપુર આવી પહોંચ્યા અને પોતાના ગુરુ
સુવ્રતાચાર્યને વંદના કરી. બાદ સાધુઓના પરિવાર સાથે રાજ-
સભામાં નમુચી પાસે ગયા. વિષ્ણુકુમારાદિને આવતાં જોઈ નમુચી
સિવાયના સર્વ રાજ્યાધિકારીઓ ઊભા થઈ ગયા અને તેમને
પ્રણામ કર્યો. બાદ નમુચીને ઉદ્દેશીને વિષ્ણુકુમારે સૌમ્ય વાણીથી
કહ્યું કે—“ચાતુર્માસ હોવાથી આ સાધુઓને તેટલો સમય
વ્યતીત થાય ત્યાં સુધી રિતસ્વાસ કરવા દો, કારણ કે વર્ષા-
ઋતુમાં પૃથ્વી જંતુઓથી વ્યાપ્ત હોવાથી સાધુઓને વિહાર કરવો
ઉચિત નથી. હે બુદ્ધિમાન ! આ લિશ્તુકો લિક્ષાવૃત્તિ કરી ધર્મ-
કાર્યમાં ઉદ્યમ કરે છે તેમાં તમને શી હાનિ છે ? ” પરંતુ નમુ-

ચીને સમજવાની જરૂર જ ક્યાં હતી? તેણે વિષ્ણુકુમારને કહ્યું કે—“હું આ મુનિઓને નગરમાં રહેવા દઈશ નહિ.” વિષ્ણુકુમારે પુનઃ શાંતિપૂર્વક સમજાવતાં કહ્યું—“જો તમારી ઈચ્છા હોય તો મુનિઓ નગરમાં ન રહે. નગરની બહાર ઉદ્યાનમાં રહેવાની રજા આપો.” જેમ જેમ સમય જતો ગયો તેમ તેમ નમુચીનો ક્રોધ-માગર માળ મૂકતો ગયો. સારાસાર કે કતવ્યાકતવ્યનો તેને લેશ માત્ર વિચાર ન હતો—વિચાર કરવાને અવકાશ પણ નહોતો. અતિશય ક્રોધમાં આવી જઈ તેણે વિષ્ણુકુમારને છેવટનું વચન સંભળાવી દીધું કે—“તમે હવે વિશેષ વાતલાપ ન કરો. આ મુનિવરોની મારા રાજ્યમાં હાજરી હું કદાપિ સહન કરી શકીશ નહીં. જો તેઓને જીવવું હોય તો મારા રાજ્યનો ત્યાગ કરી ગાદ્યા જાય, અન્યથા હું સર્વનો ઘાત કરાવીશ. મને તેમની ગંધ પણ પ્રિય નથી.” નમુચીના અંતિમ ઉદ્દગારો સાંભળી વિષ્ણુકુમારનો શાંત સ્વભાવ પણ તપ્ત બની ગયો. ભારેલા અગ્નિની માફક તેમનું ક્ષાત્રતેજ વદનકમલ પર તરવરી રહ્યું. તેમણે હવે પોતાનો પ્રભાવ દર્શાવવાનો નિર્ણય કર્યો. અત્યાર સુધી પ્રાપ્ત થયેલ લળિધઓનો ઉચિત કાળે ઉપયોગ કરવાનું સદ્ભાગ્ય સાંપડ્યું અને તે પણ ચતુર્વિધ સંઘના પ્રાણસમા શ્રમણ-સંઘના રક્ષણાર્થે. નમુચીના છેલ્લા વચનો ધીરજપૂર્વક સાંભળી લીધા બાદ છેવટની માગણી તરીકે નમુચી પ્રત્યે તેમણે કહ્યું કે—“હે રાજા! મને રહેવા માટે ત્રણ પગલાં જેટલી તો જમીન આપ.” નમુચીએ આ સાંભળી વિચાર્યું કે ત્રણ ડગલાં જેટલી ભૂમિમાં કોણ રહેવાનું છે? આવા પ્રકારની માગણી કરવામાં ભલે વિષ્ણુકુમારની મશ્કરી થાઓ. બાદ તેણે વિષ્ણુકુમારને કહ્યું—“ભલે ત્રણ ડગલાં જેટલી જમીન આપું છું, પરંતુ તે જમીનની બહાર જે કોઈ મનિ રહેશે તેનો હું તરત જ શિક્ષેદ કરીશ.” ‘નવાજી’ કહીને વિષ્ણુકુમારે પોતાની

વેક્રિય લબ્ધિનો ઉપયોગ કર્યો. જોતજોતમાં તેમનું શરીર વૃદ્ધિગત થવા લાગ્યું. વિષ્ણુકુમારે પોતાના દેહને મેરુપર્વત પ્રમાણે વિસ્તૃત કર્યું અર્થાત્ એક લાખ યોજન પ્રમાણે કર્યું. વિરાટ સ્વરૂપ પાસે માનવી લઘુમાં લઘુ કીટ જેવો જણાવા લાગ્યો. નમુચીને સિંહાસનથી નીચે પાડી, પૂર્વ અને પશ્ચિમ સમુદ્રના કિનારે એ પગલાં મૂકી તેઓ સ્થિર ઊભા રહ્યા. બાદ ત્રીજો પગ નમુચીના શરીર પર મૂકી તેને જમીનમાં દબાવી દીધો. વાયુ-વેગે આ સમાચાર અંતઃપુરમાં રહેલા મહાપદ્મ ચક્રવર્તીને પહોંચ્યા. સંભ્રમપૂર્વક તત્કાળ તેઓ ત્યાં આવ્યા અને પોતાના વડીલ બંધુ મહર્ષિ વિષ્ણુકુમારને નમી નમ્ર વાણીથી કહેવા લાગ્યા કે—“હે પૂજ્ય ! આ અધમ મંત્રી નમુચીનું કપટ મારા જાણવામાં આવ્યું નહિ. આપ કૃપા કરો. ખરી રીતે આ દોષ મારો જ છે કારણ કે મેં પ્રમાદ સેવ્યો. આ મારો સેવક છે અને સેવકના દોષથી સ્વામી દુઃખી થાય છે; માટે મારો આ અપરાધ ક્ષમા કરો. હું પણ આપનો સેવક છું અને આપ મારા સ્વામી છો એટલે મારા પર કૃપા લાવી ત્રણ લોકની પ્રજાને સંશય ઉપજાવનારું આપનું આ વિરાટ સ્વરૂપ આપ સંક્ષેપો.” આ પ્રમાણે અત્યંત આજીવનપૂર્વક વિજ્ઞાપિત કરવાથી કરુણાનિધાન વિષ્ણુકુમારે પોતાનો દેહ સંક્ષેપી લીધો. મહાપદ્મ ચક્રવર્તીએ અધમ નમુચીને દેશવટે આપ્યો અને પોતે સર્વ મુનિરાજોને અત્યંત ખમાવ્યા. વિષ્ણુકુમાર આ પ્રમાણે આવી પડેલ સંકટનું સંહરણ કરી, ગુરુની આજ્ઞા લઈ પુનઃ પોતાના તપશ્ચર્યા તથા ધ્યાનના કાર્યમાં રક્ત રહેવા માટે મેરુપર્વત પર ગયા અને ક્ષપકશ્રેણી માંડી ઘાતી-કર્મનો નાશ કરી, કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી આયુ પૂર્ણ થયે મોક્ષ-લક્ષ્મીના ભોક્તા થયા.

આ છેલ્લા પ્રસંગ પછી મહાપદ્મ ચક્રવર્તીએ સંસાર પરથી ઉદ્વેગ પામી. લક્ષ્મી લીધેલા ક્ષેત્રનો પંખીઓ જેમ ત્યાગ કરે તેમ

છ ખંડ રાજ્યઋદ્ધિનો ત્યાગ કરીને સદ્ગુરુ સમીપે સંયમ સ્વીકાર્યું. સિંહવૃત્તિ સદશ સંયમનું દશ હજાર વર્ષ પર્વન્ત સમ્યક્ પ્રકારે પાલન કરી, ઘાતીકર્મનો ક્ષય કરી, પ્રાંતે શિવલક્ષ્મી પ્રાપ્ત કરી. તેમનું આયુષ્ય ત્રીશ હજાર વર્ષનું હતું તે પેઢી કુમારવયમાં પાંચસો વર્ષ, માંડલિકપણામાં પણ પાંચસો વર્ષ, દિગ્વિજયમાં ત્રણસો વર્ષ, ચક્રવર્તીપણામાં અઠાર હજાર ને સાતસો વર્ષ તેમજ વ્રતમાં દશ હજાર વર્ષ વ્યતીત કર્યાં.

જૈન તત્ત્વ-
જ્ઞાનની ફીલો-

શ્રીપાળ ચરિત્ર

અપૂર્વ ને
સચિત્ર

સોફી સમજવતું

[દ્વિતીય આવૃત્તિ]

પ્રકાશન

શ્રીપાલ મહારાજના નામથી કયો જૈન બાળક અપરિચિત છે? તેમના રાસ ઉપરથી નવીન ઢબે તથા રસિક શૈલીએ શ્રીપાળ ચરિત્રની રચના કરવામાં આવી છે. ગ્રંથના રૂપમાં આવું પ્રથમ જ પ્રકાશન હોવાથી સમાજમાં તેની ખ્યાતિ સારા રૂપમાં પ્રસરી છે અને તેને કારણે જ અલ્પ સમયમાં અમારે આ ગ્રંથની બીજી આવૃત્તિ કરવી પડી છે. આ ગ્રંથને માટે સારા-સારા અભિપ્રાયો મળ્યા છે. સુપ્રસિદ્ધ ‘શ્રી જૈન ધર્મ’ પ્રકાશ’ માસિક જણાવે છે કે-“શુદ્ધ ગુજરાતી ભાષામાં લખેલા આ ચરિત્રમાં સિદ્ધચક્રના યંત્ર ઉપરાંત પ્રસંગને લગતા જૂદા જૂદા આશરે ૫૦ ચિત્રો આપવામાં આવ્યા છે. શ્રીપાળ મહારાજનું ચરિત્રાકારે આવું પ્રકાશન પ્રથમ જ અને અપૂર્વ છે”

બાવન ચિત્રો યુક્ત આ લોકપ્રિય ગ્રંથની કિંમત રૂ. ૩. બે. પોસ્ટેજ અલગ

શ્રી શ્રીપાળ રાસ

(નવીન ઢબ, સુંદર છપાઇ ને ગ્રેટ અપ)

શ્રીપાળ રાસ તો આજ સુધીમાં ઘણા ય બહાર પડી ગયા પણ આ રાસ નજરે જોતાં જ તમારું મનોરંજન કરશે. આ રાસમાં નવપદની ઓળોનું વિધિવિધાન દર્શાવવા ઉપરાંત શ્રી સિદ્ધચક્રની આરાધના વિષયક વિવેચન પણ સમજીતી સાથે કરવામાં આવ્યું છે. પંચાવન ફરમાના દળદાર આ ગ્રંથની કિંમત રૂ. ૩. સાડાત્રણ : પોસ્ટેજ અલગ.

શ્રીપાળ ચરિત્ર આલ્બમ

શ્રીપાળ ચરિત્રમાં આપવામાં આવેલ મનોહર ચિત્રોને અલગ સંગ્રહ કરી તેને આલ્બમના રૂપમાં પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યો છે. ચિત્રો એવી કલામય રીતે ચિત્રવામાં આવ્યા છે કે ચિત્રો જોતાં જ ભાવ સમજાઇ જાય.

કિંમત માત્ર રૂ. ૩. બે. : ૧ પોસ્ટેજ અલગ

જા
ણી
તા
શિ
દે
ધાર

શ્રી
યુત
ના
ના
લાલ
ધ
ચ્છા
રામ
સો
મ
પુરા

મુંબઈમાં લાલવાડી અને દાદરના જિનાલયો તેમની દેખરેખ નીચે ઘણા જ આકર્ષક અને મનોહર બન્યા છે. તેમજ મુંબઈ લાલબાગના નવા જિનાલયમાં સ્વ. શેઠ લાલજીભાઈ હરજીનું સ્મારક આરસનું બરડ પછુ તેમણે બનાવી જૈન સમાજની સેવા બજાવી છે. તદુપરાંત શ્રી થાણામાં બંધાતા નવપદજી જિનાલયના ભવ્ય મંદિરમાં આકર્ષક કોતરકામ તેમજ તીર્થોના કલામય પટો તેમની જ દેખરેખ નીચે વઢવાણ શહેરનિવાસી શ્રી ચીમનલાલ ડુંગરલાલ સોમપુરા, શ્રી દુર્ગાશંકર સોમનાથ સોમપુરા વિગેરે કારીગરોની સહાયતાથી સુંદર અને સંતોષકારક બન્યાં છે.

જૈન સમાજના કાર્યકર્તાઓને તેમજ દેરાસરજીના ટ્રસ્ટીઓને અમારી ખાસ આગ્રહભરી ભલામણ છે કે કોઈ પણ સ્થળે બંધાતા જિનાલયો, ઉપાશ્રયો અથવા જીજ્ઞોદ્ધારના કાર્યમાં તેમજ કોઈ પણ મહોત્સવ પ્રસંગે તીર્થરચનાના કાર્યમાં તેમની ખાસ સલાહ લેવી લાભકારક નીવડશે.

ઐતિહાસિક અપૂર્વ પ્રકાશન

સમ્રાટ સંપ્રતિ યાને

પ્રાચીન જૈન ઇતિહાસની પ્રામાણિકતા

આપણા પ્રાચીન ઇતિહાસ પર વેધક પ્રકાશ પાડતું આ પ્રથમ જ પ્રકાશન છે. સમ્રાટ સંપ્રતિ સંબંધી જેઓ ભ્રમણા સેવી તે ભ્રમણાને ફેલાવી રહ્યા છે તેને માટે આ ગ્રંથ એક પડકારરૂપ છે. આ ગ્રંથની ગૂંથણી કરવામાં અતિશય જહેમત ઉઠાવવા ઉપરાંત નિશીથ ચૂર્ણી, બૃહત્કદપચૂર્ણી, કદપચૂર્ણી, વ્યવહારભાષ્ય, સંપ્રતિ ચારિત્ર, પરિશિષ્ટ-પૂર્વ તથા બૌદ્ધોને માનનીય ગ્રંથ દિવ્યાવદાન વગેરે સિદ્ધાંત ગ્રંથોના પ્રમાણો અને શહાદતો આપી આ પુસ્તકની પ્રામાણિકતા સાબિત કરવામાં આવી છે. સમ્રાટ સંપ્રતિ સંબંધી શાસનસ્તંભરૂપ વર્તમાન આચાર્યોના સુંદર અભિપ્રાયો ને મંતવ્યો પણ આ ગ્રંથમાં આમેજ કરવામાં આવ્યા છે. આ ગ્રંથ માટે વિદ્યારસિક, સાહિત્યપ્રેમી મુનિશ્રી વિદ્યાવિજયજી, ઇતિહાસજ્ઞ દર્શનવિજયજી મહારાજ તેમજ અન્ય સાપ્તાહિકો, પાક્ષિકો અને માસિકોએ પ્રશંસાનો સૂર મુક્ત ઠોઠ ઉચ્ચાર્યો છે.

આ ...ત્રં....થ.....માં

વર્તમાન ચોવીશીના આઘ તીર્થંકર શ્રી ઋષભદેવથી પ્રારંભી શ્રી નેમિનાથ, શ્રી પાર્શ્વનાથ તથા મહાવીરસ્વામી અને ગૌતમ બુદ્ધની આછી રૂપરેખા દર્શાવવામાં આવી છે. બાદ શિશુપાલ-વંશીય રાજાઓ, નંદવંશીય રાજાઓ તેમજ મૌર્યવંશીય રાજાઓ અને તેમના કાર્યને લગતો તલસ્પર્શી ઇતિહાસ આલેખવામાં આવ્યો છે. સમ્રાટ સંપ્રતિના સવિસ્તર વર્ણન પછી પણ, ઇતિહાસની સાંકળના અંકોડા ખરાબર મળી રહે તે માટે પુણ્યમિત્ર, મહામેઘવાહન મહારાજ ખારવેલ તેમજ કાલકાચાર્યને લગતા વૃત્તાંતો સંશોધનપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવ્યા છે. બાદ વીર નિર્વાણ સં. ૬૦૫ એટલે શાલિવાહન શકની ઉત્પત્તિ પર્યંતનો સવિસ્તર ઇતિહાસ આપવામાં આવ્યો છે. આટલા રસ-થાળ ઉપરાંત.... ....

પુસ્તકની સુંદરતા અને પુરાવાના પ્રતીક તરીકે સમ્રાટ સંપ્રતિએ બંધાવેલ જિનમંદિરો, કરાવેલ જિનમૂર્તિઓ વિગેરેને લગતાં ૩૫ રોચક સુંદર ચિત્રો આપવામાં આવેલ છે. આટલી વૈવિધ્યપૂર્ણ સામગ્રી સાથે સુંદર જેકેટ યુક્ત કાઉન આઠ પેજ ૬૦ ફર્માના આ દળદાર ગ્રંથની કિંમત માત્ર રૂ. પાંચ રાખવામાં આવેલ છે. પોસ્ટેજ અલગ. એક સંસ્કારી શિક્ષકની ચરજ સારતા આ પુસ્તકની નકલ મેળવી લેવામાં જરા પણ ગફલત ન કરેશો.

પ્રાપ્તિસ્થાનો

પ્રાચીન સાહિત્યસંશોધક કાર્યાલય “જૈન” ઓફિસ
ટેંબીનાકા-થાણા. સ્ટેશન રોડ-ભાવનગર.

મેઘરાજ પુસ્તક ભંડાર
પાયધુની, ગોડીજીની ચાલ-સુખધ.

શ્રી થાણા તીર્થોદ્ધાર સ્મારક ગ્રંથાવલિ : પુ.પ ૬૬૦

સિદ્ધિદાયક મંત્રસંગ્રહ

[સચિત્ર]

લેખક ને સંગ્રાહક

મંગળદાસ ત્રિકમદાસ ઝવેરી
સાહિત્યભૂષણ

પ્રકાશક

પ્રાચીન સાહિત્ય સંશોધક કાર્યાલય
ટેળીનાકા-થાણા

કિંમત રૂ. ૨-૮-૦

: प्रथमावृत्ति :

वि. सं. १९९८

वी. सं. २४९८

अथातः प्रहसर्वाणि पार्श्वपादाब्जसेवितम् ।
दासानां दुःखहर्ता च सर्वाभीष्टफलप्रदम् ॥
धर्मकामार्थमोक्षान्ताः मनोवाञ्छितदायकः ।
रविभौमशनिराहुः, महाकष्टं तु घातकम् ॥

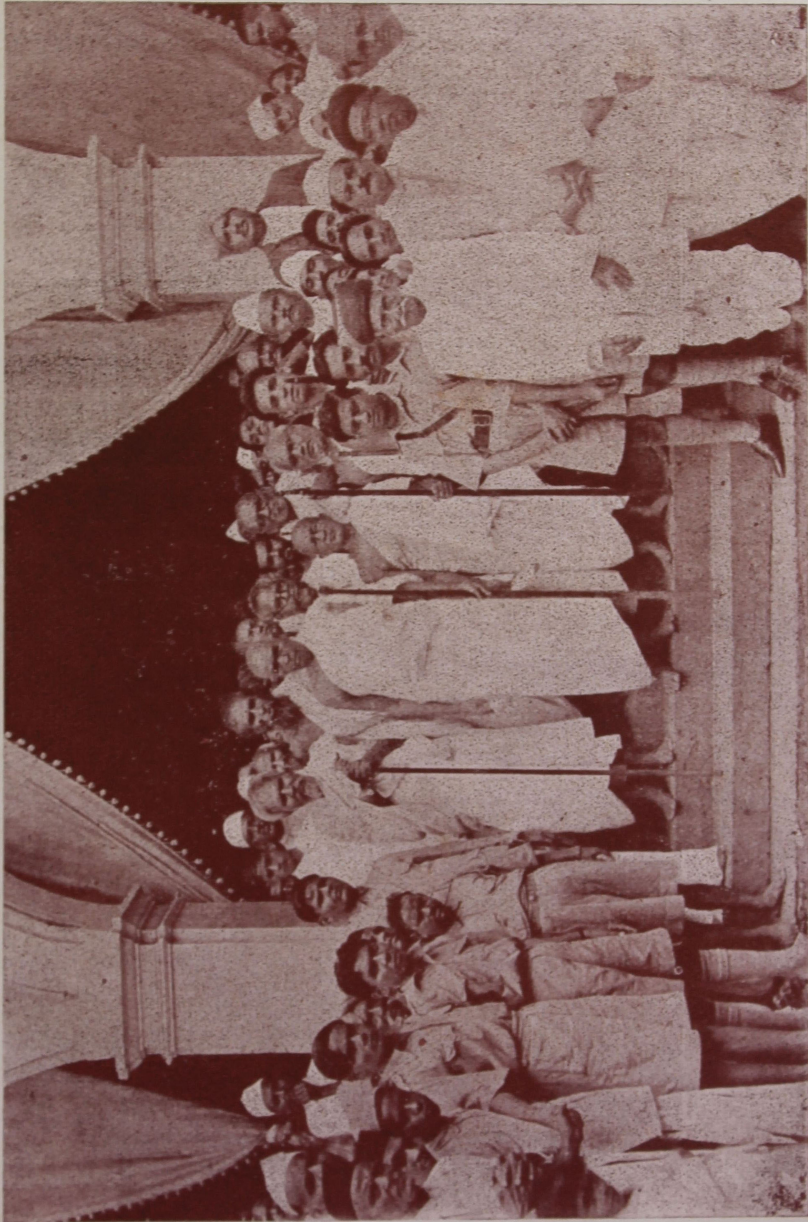

मुद्रक—

शेठ देवचंद दाभणु कुंडलाकर

आनंद प्रिन्टिंग प्रेस—भावनगर.

માધવઆગપાતે આ. શ્રી જિનરત્નસૂરીશ્વરજીને આચાર્યપદ-પ્રદાન કરવામાં આવ્યું તે સમયનો ચુપ ફોટો. તેઓશ્રી થાણોના નૂતન બંધાતા નવપદ જિનાલય માટે સારી સહાયતા અને પ્રેરણા કરી રહ્યા છે.

વિંધંયાનુક્રમ.

વિભાગ પહેલો

પ્રકરણ ૧ હું: મંત્રોની આવશ્યકતા	૩
„ ૨ જું: મંત્રસાધનવિધિ	૬
„ ૩ જું: વિવિધ મંત્રો [૧૨ મંત્રો]	૮
„ ૪ યું: નવગ્રહ મંત્રજાપ	૨૦
„ ૫ મું: ધંટાકણું મંત્રજાપ	૨૯
„ ૬ ટું: શ્રી સિદ્ધચક્ર મંત્ર	૩૯
„ ૭ મું: પરચુરણ મંત્રો	૪૩

વિભાગ બીજો

ગ્રહશાંતિ સ્તોત્ર	૫૪
પાશ્વનાથસ્ય મંત્રાધિરાજ સ્તોત્ર	૫૬
સંતિકર સ્તવ	૫૯
શ્રી લક્ષ્મીશાંતિ સ્તવ	૬૦
તિજપપદ્ધતિ સ્મરણ	૬૨
નમિજીણ સ્મરણ	૬૩
બૃહસ્પતિ સ્મરણ	૬૫
જિનપંજર સ્તોત્ર	૬૮
ઝોતમસ્વામી સ્તોત્ર (૨)	૭૦
વીસા યંત્ર	૭૩
વિવિધ મંત્રો	૭૪

પ્રારંભિક વક્તવ્ય

મંત્ર એટલે અમુક પ્રકારના અક્ષરોની સંકલના. જેવી રીતે આકર્ષણશીલ વિદ્યુતના સમાગમથી તણુઓ ઉદ્ભવે છે તેવી રીતે ભિન્ન ભિન્ન સ્વભાવવાળા અક્ષરોની યથાયોગ્ય ગૂંથણી કરવાથી અપૂર્વ પ્રકારની શક્તિનો પ્રાદુર્ભાવ થાય છે. આવા પ્રકારના અક્ષરોની શાસ્ત્રીય સંકલના તેનું નામ મંત્ર. મંત્રો ધણા પ્રકારના હોય છે. ફેટલાક મંત્રો યોગની સાધના માટે હોય છે, ફેટલાક રોગોની શાંતિને માટે હોય છે, ફેટલાક દ્રવ્યપ્રાપ્તિ માટે હોય છે તો ફેટલાક શત્રુસમૂહનો વિનાશ કરવા માટે પણ હોય છે.

આધુનિક વાતાવરણથી રંભાયેલા ફેટલાક શખ્સો એમ કહે છે કે-પ્રાચીન સમયમાં જે પ્રભાવિક મંત્રો હતા તે તો નાશ પામ્યા છે. જો તે મંત્રો હૈયાત હોય તો તેનું ધ્યાન કરનારા તેમના ભક્તજનો તેમજ આરાધકોને પ્રલક્ષ ફળ દર્શાવતા કેમ નથી? નમસ્કાર મહામંત્રનો જાપ કરનાર હજારો માનવો તેના અનુપમ ફળનો લાભ કેમ પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી.

આપણા જ જૈન સમાજના બે પ્રકારનાં મનુષ્યો દષ્ટિગોચર થાય છે. એક ધનવાન અને ખીજા નિર્ધન. ધનવાન હોવા છતાં તેઓ અનેક પ્રકારના રોગો અને માનસિક ઉપાધિઓથી પીડાય છે જ્યારે નિર્ધન માણસોને ખાવાને પૂરતું અન્ન તેમજ પહેરવાને પૂરતાં વસ્ત્ર પણ પ્રાપ્ત થઈ શકતા નથી. આવા પ્રકારની વિચિત્ર દલીલ કરનાર શખ્સો મૂળ વસ્તુને ભૂલી જાય છે. મંત્રો સ્વયં ચમત્કારિક અને પ્રભાવિક છે જ પરન્તુ તેના આરાધકો અને તેની આરાધનવિધિમાં ફેરફાર થઈ ગયો છે. (૧) એક તો વિધિપૂર્વક મંત્રારાધન થતું નથી (૨) ખીજું શ્રદ્ધા ઘટી ગઈ છે (૩) અને ત્રીજું સૌથી પ્રમુખ કારણ છે ભાગ્યનું. ભાગ્ય

સત્રાદે સંપ્રતિ, શ્રીપાલકુમાર ચરિત્ર, શ્રી મુનિસુવતરનામી
ચરિત્ર તેમજ આ ગ્રંથના લેખક તેમજ
પ્રાચીન સાહિત્ય સંશોધક કાર્યાલયના સંચાલક
શ્રીયુત મંગળદાસ ત્રિ. ઝવેરી — સકુટુંબ

મંગળદાસ ત્રિકમદાસ ઝવેરી, મધ્યમાં ચિ. ચંદ્રકાંતા મંગળદાસ
છેડે લેખકના ધર્મપત્ની અ. સૌ. લીલાવંતીબહેન.

જો પ્રતિકૂળ હોય તો મંત્ર પોતાનો પ્રભાવ દર્શાવી શકતો નથી કારણ કે સૌ કરતાં ઈર્મસતા બળવાન છે. કદાપિ મંત્રાક્ષરો નિષ્ફળ જતા જ નથી. વહેલે-મોડે તેનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. કહ્યું છે કે—

નિર્બીજમક્ષરં નાસ્તિ, નાસ્તિ મૂલમનોષધમ્ ।

નિર્ઘના પૃથ્વી નાસ્તિ, આઘ્નાયાઃ સ્વલુ દુર્લભાઃ ॥

અર્થાત્ વિશ્વમાં જેટલા અક્ષરો છે તે સર્વ શક્તિવાળા છે, જેટલી વનસ્પતિઓ છે તે પણ સામર્થ્યશાળી છે, પૃથ્વી પણ ધન વિનાની નથી કારણ કે તેના પેટાળમાં રત્નખાણો છે પરંતુ આ દરેક વસ્તુની સાચી ને યથાયોગ્ય માહિતી મળવી તે જ ખરેખર દુર્લભ છે.

સ્વરો ધ્રુવરીઓ છે અને અમુક પ્રકારના આકારો ઉત્પન્ન કરે છે. દરેક સ્વર અદૃશ્ય સૃષ્ટિમાં આકાર નિર્માવે છે અને ધ્વજા સ્વરોનો સંયોગ વિવિધ આકારો ઉપજાવે છે. રાગ-રાગિણીઓના સંબંધમાં પણ આપણે જાણીએ છીએ કે તે સર્વને વિવિધ આકારો હોય છે. મેઘ રાગનો આકાર હાથી પર બેઠેલ બળ્ય આકૃતિ જેવો હોય છે, વસન્ત રાગનો આકાર પુષ્પથી શણગારેલા યુવાન જેવો હોય છે, આ ઉપરથી આપણને મલૂમ પડે છે કે રાગ-રાગિણી બરાબર ગાવામાં આવે તો હવામાં અથવા ધરમાં ધ્રુવરી ઉત્પન્ન કરે છે અને તે ધ્રુવરીને લીધે રાગનો લક્ષણવાળો આકાર ઉત્પન્ન થાય છે. આપણે લોકાકિત જાણીએ છીએ કે મોગલસમ્રાટ અકબરની રાજસભામાં ગવૈયો તાનસેન દીપક રાગ ગાતો ત્યારે આપોઆપ દીવાઓ થઈ જતા. આ પણ તાલબદ્ધસ્વરશક્તિનું જ પરિણામ સમજવું. સ્વરશક્તિના અદ્ભુત સામર્થ્યને સિદ્ધ કરતાં અનેક પ્રયોગો યુરોપીય વિદ્વાનોએ કર્યા છે અને સાયન્સ પણ આ વાતને પુષ્ટિ આપી રહ્યું છે.

ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારના દેવોની આરાધના માટે જુદા જુદા મંત્રો હોય છે. વરુણની મહદ માટે જુદો મંત્ર બોલાય છે અને બૃહસ્પતિની સહાય માટે પણ જુદો મંત્ર બોલાય છે. જ્યારે મંત્રોચ્ચાર થાય છે ત્યારે શું બને છે તે તપાસીએ—જે દેવનું તમે આરાધન કરવા માગતા હો તે દેવ સંબંધી મંત્રનું વારંવાર ઉચ્ચારણ કરવાથી ઉચ્ચ ભૂમિકા ઉપર અર્થાત્ માનસિક ભૂમિકા ઉપર દેવનો આકાર બંધાય છે અને તે દેવની પવિત્ર અને શુભ શક્તિઓ તમારી તરફ આકર્ષવાનું તે

કેન્દ્ર-મધ્યર્થિંદુ બને છે. તે આકારમાં આવીને દેવ બેસે છે અને બક્તની મનોકામના પૂર્ણ કરે છે.

પ્રાણીમાત્રને ચમત્કાર પસંદ છે, સિદ્ધિ જોઈએ છીએ પરન્તુ તે માટેનો પ્રયાસ સંપૂર્ણ અને શ્રદ્ધાવાળો હોતો નથી. આ પ્રમાણે પ્રયત્ન નિષ્ફળ જાય છે ત્યારે કહે છે કે-મંત્રો, તંત્રો વિગેરે કાલ્પનિક છે. પરન્તુ મંત્રો, તંત્રો કે ચંત્રો જો ખોટા હોત તો ભૂતકાલીન આપણા પૂર્વપુરુષો શ્રી વજ્રસ્વામી, વાદી દેવસૂરિ, કલિકાલસર્વગ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય, શ્રી ધર્મધોપસૂરિ વિગેરે વિગેરે આ વિષય પરત્વે દુર્લક્ષ જ કરત પરન્તુ એટલું ખ્યાલમાં રાખવું જરૂરનું છે કે મંત્રશક્તિનો દુરુપયોગ ન કરવો. અંશમાત્ર દુરુપયોગ કરવા માટે મી સ્થૂલભદ્ર જેવા પણ શિક્ષાપાત્ર થયા હતા. મંત્રજાપમાં લૌકિક લાભ કરતાં કર્મ-નિર્જ-રાનો હેતુ સવિશેષ રાખવો. દેવી અધિષ્ઠિત હોય તે વિદ્યા કહેવાય અને જે દેવ અધિષ્ઠિત હોય તે મંત્ર કહેવાય.

મંત્રજાપ કરનારે બ્રહ્મચર્યનું સંપૂર્ણ રીતે પાલન કરવું અને જેમ બને તેમ સંયમપૂર્વક જીવનચર્યા ચાલે તેમ વર્તવું. ભૂમિશય્યા રાખવી અને આચારવિચારમાં મલિનતાને પ્રવેશ કરવા દેવો નહિ. આ સંબંધી વિશેષ સમજણ આ પુસ્તકમાં આપવામાં આવેલ સાધન-વિધિમાં જણાવવામાં આવેલ છે એટલે તે હકીકતનું પુનરાવર્તન નથી કરતો.

મંત્ર સંબંધે જેટલું લખવા ધારીએ તેટલું લખી શકાય પરન્તુ સંક્ષિપ્તમાં જણાવવાનું એટલું જ કે એકનિષ્ઠાપૂર્વક ક્રિયા કરવામાં આવે તો તે કદાપિ નિષ્ફળ જતી નથી. કાષ્ઠ પણ પ્રતિસ્પર્ધી વ્યક્તિને કે શત્રુને હેરાન કરવા માટે કદાપિ મંત્રનો ઉપયોગ ન કરવો.

મારા અન્ય પ્રકાશનોની માફક આ ગ્રંથમાં પણ સાધકની સર-લતા ખાતર ગ્રહો, ધંટાકર્ણુ યજ્ઞ, માણિભદ્ર તેમજ શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી, શ્રી ગૌતમસ્વામી વિગેરેના ચિત્રો આપવામાં આવ્યા છે. આ કપરા કાળમાં પણ કરેલા મારા આ સાહસને સૌ કોઈ વધાવી બેશે અને આ લઘુ પુસ્તકમાં દર્શાવેલ મંત્રોનો પોતાની જીવન-સુધારણાથે ઉપયોગ કરશે એ જ અભ્યર્થના.

મંગળદાસ ત્રિકમદાસ ઝવેરી

સાહિત્યભૂષણ

સિદ્ધિદાયક મંત્રસંગ્રહ—

સ્વર્ગસ્થ શેઠ મોહનલાલ વસનજી કાપડીયા પોરબંદરવાળા

જેઓએ અંતિમ સમયે શા. બે લાખની ગંજવર સખાવત સામાજિક
તેમજ ધાર્મિક કાર્યો માટે કાઢી જૈન શાસનની અપૂર્વ સેવા બજાવી છે.

સ્વ. ઠાનવીર શેઠ મોહનલાલ વસનજી કાપડીયા

આ ધર્માત્મા ભાગ્યાત્માનો જન્મ ઈ. સ. ૧૮૬૬માં પોરબંદરખાતે એક સાધારણ સ્થિતિના કુટુંબમાં થયો હતો. તે સમયે મુંબઈ બંદર પ્રગતિનાં પગથિયાં ક્રમશઃ ચઢી રહ્યું હતું. પોરબંદર, માંગરોળ અને વેરાવળ વિગેરે સ્થળોએથી ભાગ્યપરીક્ષાએ આવેલ અનેક વ્યક્તિઓએ મુંબઈમાં મુંદર પુરુષાર્થ કરી દ્રવ્યપ્રાપ્તિ કરી હતી.

યુવાવસ્થામાં પગલાં પાડતા શ્રી મોહનલાલની નજર મુંબઈ પ્રતિ આકર્ષાઈ અને પોતાના માતૃશ્રીને મુંબઈ જવા માટે રજા આપવા આજીજી કરી. તેમની જન્મકુંડલીમાં ભાગ્યાત્માને લાયક ગૃહોની સ્પષ્ટ ચાલ દષ્ટિગોચર થતી હતી એટલે મોહનલાલને પુત્રવાત્સલ્યપણાનાં મોહમાં ગુંચવી ગૃહ-આંજણે રાખી મૂકી તેના ભાગ્યની આડે આવવા કરતાં ‘દીકરો દેશાવર જ શોભે’ તે કહેવતને માન્ય રાખી તેમની માતૃશ્રીએ મોહનલાલભાઈને ચૌદ વર્ષની ઉંમરે મુંબઈ જવા વિદાય આપી.

મુંબઈ આવતાં જ મૂળજી જેઠા મારકીટમાં મચ્છરની નેટ અને ઢોરીયાનો વેપાર કરતી શેઠ માધવજી નવરોજીની દુકાને તેમને રૂ. ૬) ના પગારે નોકરી મળી. બુદ્ધિબળ, ઉત્સાહ, ખંત, પ્રામાણિકતા અને વિવેકથી શેઠીયાઓનાં દિલ જીતી લઈ દશ વર્ષના ગાળામાં મોહનલાલને આ પેઢીમાં ભાગીદારીનો લાભ મળ્યો. આ ભાગ્યાત્મા માટે

કુદરતે પણ સારી સહાયતા અર્પી. અને ૧૯૧૪ ના વિશ્વ-વિગ્રહે તેમને વેપારમાં ઘણી જ સારી ચારી આપી. પરિણામે સમસ્ત હિંદમાં નેટના વેપારમાં એકહથ્થુ વેપાર હાથ કરવા તેઓ સમર્થ થયા અને તેમની ખ્યાતિ નેટની મોનોપલી ધરાવનાર બાહોશ વેપારી તરિકે પડ્યા.

લાખોપતિની ગણતરીમાં ગણાતા શેઠ મોહનલાલ ત્યાર-બાદ પણ એકનિષ્ઠાથી શેઠ માધવજી નવરોજીની પેઢીમાં પોતાના અંતિમ કાળ પર્યન્ત બાગીદારી ચાલુ રાખી રહ્યા હતા.

આ બાગ્યાત્માનો સ્વર્ગવાસ ઈ. સ. ૧૯૩૬ માં સીતેર વર્ષની વયોવૃદ્ધ અવસ્થાએ થયો ત્યાર પૂર્વે દસ વર્ષથી તેઓ વ્યાપારી જીવનમાંથી નિવૃત્ત થઈ આત્મકલ્યાણની સાધનાથે સંયમી જીવન જીવતા હતા. તેઓનું નિત્યકર્મ પ્રભાતે વહેલા ઊઠી પ્રતિ-ક્રમણ સાથે લગભગ ત્રણ સામાયિક કર્યા બાદ બે કલાક સુધી પ્રજ્ઞાક્રિયા અને પૂજા, વ્યાખ્યાનશ્રવણ આદિ ધાર્મિક પ્રવૃત્તિમાં સમય ગાળતાં. ટૂંક સમયમાં ભોજનાદિક ક્રિયામાં અને શાંતિમાં ગાળી પાછા સામાયિક ક્રિયામાં પોતાનો સમય વ્યતીત કરતા. આ પ્રમાણે તેઓ સવારથી સાંજ સુધીમાં અરબલિતપણે આઠ સામાયિક કરતાં. આ પ્રમાણે એક સાધુજીવન જેવું જિંદગી કેટીનું જીવન તેઓએ અરબલિતપણે પાછલા દસ વરસ સુધી વ્યતીત કર્યું. તેઓશ્રીને ત્યાં ગયેલ કેાઈ પણ ધાર્મિક ખાતાની ટીપ તેમજ સહાયથે આવેલ કેાઈ પણ સ્વધર્મી બાઈ મહદ મેળવ્યા વિના કદાપિ પાછા ફરતા નહીં. આ મહાન્ વિભૂતિએ પોતાની અંતિમ સમયની ધાર્મિક ભાવનાઓ પરિપૂર્ણ કરવા સાથે પોતાની સ્વક્રમાઈની મિલકતમાંથી જરૂરીયાતવાળા ખાતાઓને યથાશક્તિ સારી મહદ પાછળથી પણ મળે તે ખાતર રૂપીઆ બે લાખની સખાવત કરવાની માત્ર એક ચિઠ્ઠી પોતાના સંસ્કારી ને આજ્ઞાંકિત પુત્ર ઉપર લખી પોતાની હૃદય ભાવનાઓ

વ્યક્ત કરી હતી. તેમને સંપૂર્ણ ખાત્રી હતી કે સુપુત્ર હરકીશન પિતાની અંતિમ ભાવના અવશ્ય અમલમાં મૂકશે.

જેમની નસેનસમાં ધાર્મિક સંસ્કારો અને પિતૃભક્તિ રહેલ છે એવા શેઠ હરકીસનદાસે પોતાના પિતાની અંતિમ ઇચ્છાની એક જ ચીઠ્ઠીના આધારે સને ૧૯૩૬થી ૧૯૪૧ સુધીમાં નીચેની નાદાર રકમની સખાવતો કરી પિતૃભક્તિનો આદર્શ દાખલો પૂરો પાડ્યો છે.

૨૫૦૦૦) મુંબઈનાં વર્ધમાન આયંબિલખાતાને મકાન ફંડમાં પોતાના પિતાશ્રીના નામથી તખ્તી ચોડવા માટે.

૨૫૦૦૦) પોરબંદરમાં શ્રીમાળી દસ કુટુંબના નિવોહની સગવડ માટે.

૫૦૦૦) મુંબઈખાતે કોઈપણ પોરબંદરી બાઈ આવે તેને ઉતરવાની સગવડ સાડે જગ્યા લઈ આપેલ છે.

૨૦૦૦૦) પોરબંદર તથા મુંબઈમાં સંઘ જમણુ માટે અલગ રાખી તેનાં વ્યાજમાંથી મહાવીરસ્વામીના જન્મ-દિવસે મુંબઈ કોટમાં આવેલ શાંતિનાથજી મહારાજના દેરાસરે તેમજ પોરબંદરમાં સંઘ જમણુ થાય તેવો પ્રબંધ કર્યો છે. પોરબંદરખાતે મૌન અગિ-આરસને દિવસે તેમનાં તરફથી સંઘજમણુ તેમજ પારણા થાય છે તે જ પ્રમાણે દર મહિનાની પાંચમ, આઠમ અને ચૌદશનાં દિવસે પોસહ કરનારાઓને એક શેર ખડી સાકરની લઢાણી અપાય છે.

૧૦,૦૦૦) સંવત ૧૯૬૫નાં દુકાળ સમયે ગુજરાત અને ઠાઠિયાવાડખાતે “રીલીફ ફંડ”માં મદદ

૧૫૦૦) પોરબંદર દુકાળ ફંડમાં

૧૫૦૦) પોરબંદર પાંજરાપોળ

૩૦૦) પોરબંદર શ્રીમાળી મંડળને

શિક્ષણમાળા ચરિત્રગ્રંથ અને આદ્યમને અંગે અભિપ્રાયો.

સંસ્કાર અને શિક્ષણના કામમાં આ ચરિત્ર ગ્રંથ અને તેનું આદ્યમ કેટલું મહત્વતાભર્યું બન્યું છે તેના ઉપર રજૂ થયેલ અભિપ્રાયો પૈકી આત્માનંદ પ્રકાશ ને જૈન ધર્મ પ્રકાશના અભિપ્રાયો રજૂ કરી અમે કેળવણીખાતાને ખાતરી કરી આપવા માગીએ છીએ કે કેળવણીખાતા માટે આવાં સંસ્કારી કથાનકોના ગ્રંથો જ બોધદાયક શિક્ષણની ગરજ સારે છે. સાથે સાથે કલામય ચિત્રો રસુજ સાથે જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કરાવનારા અને તત્ત્વજ્ઞાનને સરલતાથી સમજાવનારા થઈ પડે છે.

“...આ ગ્રંથ ગુજરાતી ભાષામાં પ્રથમ છે. કોઈ પણ જીવન-ચરિત્રના ગ્રંથમાં આપવામાં આવેલ વર્ણનના બંધબેસતા સુંદર કલામય ચિત્રો આપવામાં આવે તો વાચકના હૃદયમાં સચોટ ઉતરે છે.

સંસ્કાર અને શિક્ષણનો પ્રચાર કરવામાં પણ ચિત્રો મહત્વનો ભાગ ભજવે છે તે વસ્તુ બરાબર હોઈ આ ચરિત્રમાં તે તે વખતના બનાવોનું સ્વરૂપ બતાવતા ચિત્રો આપેલા છે વિગેરે.”

—શ્રી જૈન આત્માનંદ પ્રકાશ પુ. ૩૮, અંક ૧૧ [૧૯૯૭]

“...શ્રીપાલ મહારાજનું ચરિત્રાકારે આવું પ્રકાશન પ્રથમ છે. ગ્રંથ સંકલના સારી છે. ફોટા આદ્યમ (શિક્ષણમાળા)ની જુદ જુદી કરી છે. પ્રયાસ સ્તુતિમય હોવા સાથે ખર્ચાળુ છે. હજી આગળ પણ બીજા પ્રયાસો કરવાની ઇચ્છા દર્શાવતા જાણીતા લેખક મંગળદાસ ત્રિકમદાસ ઝવેરીના ઉદ્યોગીપણા માટે માન ઉપજે છે. વિગેરે.”

શ્રી જૈન ધર્મપ્રકાશ પુ. ૫૭, અંક ૪ (૧૯૯૭)

વિશેષ લખાણ કરવા કરતાં જૈન સમાજના પ્રથમ કોટિના આ બંને માસિકોના અભિપ્રાયો જ બસ થશે. આજે જ તમારી જરૂરિયાત નીચેના સ્થળે લખો.

શ્રી મંગળદાસ ત્રિકમદાસ ઝવેરી
ટેબીનાકા, થાણા.

સિદ્ધિદાયક મંત્રસંગ્રહ

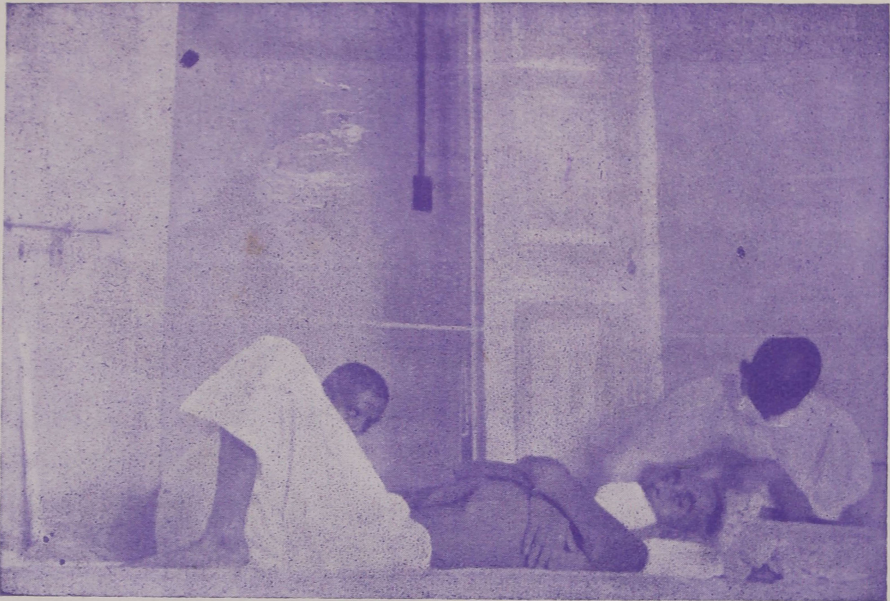
સંવત ૧૯૬૩ માં થયેલ સ્વર્ગગમન પૂર્વે
માત્ર બે દિવસ અગાઉ લેવાયેલ ફોટો

પૂજ્યપાદ પ્રાતઃસ્મરણીય શ્રી મોહનલાલજી મહારાજ

આ મહાપુરુષનો જન્મ ઓગણીસમી સદીના પ્રાંતભાગમાં એટલે વિ. સં. ૧૮૮૭ માં થયો હતો. તે સમયે આર્યાવર્તમાં મુંબઈ નગરી વિશાળ વ્યાપાર-કેન્દ્ર તરીકે પ્રખ્યાત પામી રહી હતી. આવી અલખેલી નગરીમાં ધાર્મિક કાર્યોની પ્રેરણા માટે અને શાસનપ્રભાવના વધારવા માટે સાધુ-મુનિરાજેતુ આગમન થતું નહીં પરંતુ વિ. સં. ૧૯૪૭ માં આ મહાપુરુષે સૌપ્રથમ મુંબઈમાં પગ મૂક્યો અને ત્યારથી જ મુનિમહારાજઓ માટે મુંબઈનાં દ્વાર ખુલ્લાં થયાં, પોતે વાવેલા બીજને વૃદ્ધિ પમાડવા તેમણે પોતાનો સ્વર્ગવાસ વિ. સં. ૧૯૬૩ માં થયો તે દરમિયાન અલગ-અલગ સાત ચાતુર્માસ મુંબઈમાં જ કર્યા. આવા મહાપુરુષની શુભભક્તિ નિમિત્તે તેમનો ફોટો આ લઘુગ્રંથમાં આપી કૃતાર્થ થાઉં છું.

—મંગળદાસ

સ્થાનકવાસી મુનિશ્રી મિશ્રીમલજી મહારાજ

સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયના મુખ્ય બે પક્ષો વચ્ચેનો મતાગ્રહ દૂર કરાવવા માટે મુનિશ્રી મિશ્રીમલજીએ અથાગ પરિશ્રમ સેવ્યો હતો અને સંતોષકારક સમાધાન માટે સદૈવ ઝંખના કરી હતી. પોતાના સર્વ પ્રયાસોને સફળતા ન સાંપડતા છેવટે તેમણે ઉપવાસનો આશ્રય લીધો અને વિ. સં. ૧૯૬૩-૬૪ના પોતાના મુંઝઘના નિવાસ હરમિયાન ઉપવાસો કર્યાં. શરીર સહન ન કરી શકે તેવી તપશ્ચર્યાને કારણે તેમનું હેઠ-બળ ઘટ્યું અને પરિણામે વિ. સં. ૧૯૬૪માં પંજબખાતે તેમનો સ્વર્ગવાસ થયો. તેમના જેવા સંતપુરુષના સતત સમાગમથી અને મુંઝઘખાતેના તેમના ઉપવાસો હરમિયાનની પયુંપાસનાના પ્રતાપે મારા જીવનમાં અદ્ભુત પરિવર્તન થયું છે તે ઋણુના ચત્કિંચિત્ બદલા તરીકે તેમનો ફાટો આ પુસ્તકમાં આપી કૃતકૃત્યતા અનુભવું છું.

—મંગળદાસ

૭૦૦૦] પૌરખંદરમાં એક વ્યાયામશાળા સ્વર્ગસ્થ પિતાશ્રીના સ્મરણાર્થે અલગ જગ્યા લઈ ખાંધી આપી છે જેનો લાભ લગભગ સો છોકરાંઓ પ્રતિદિન લે છે.

૧૭૦૦] કલકત્તા એંગ્લો વનોકયુલર સ્કુલને મકાન ફંડ ખાતે

૨૩૦૦] સોનગઢ મહાવીર ચારિત્ર રત્નાશ્રમને

૫૦૧] શ્રી કપૂરવિજય સ્મારક સમિતિ-મુંબઈ.

૭૦૦] સંવત ૧૯૯૫માં શ્રી ગોડીજી ઉપાશ્રયે પંન્યાસજી શ્રી પ્રીતિવિજયજી મહારાજના ભગવતી સૂત્રના વાંચન નિમિત્તે ખર્ચમાં

૨૦૦] શ્રી ગોડીજી જૈન પાઠશાળા

૨૦૦૦] કાઠિયાવાડનાં અનેક ગામઠાઓમાં જાતે ફરી અનેક કુટુંબોને ગુપ્તદાન તરીકે મદદમાં આપ્યાં.

૧૮૦૧] શ્રી થાણા દેરાસરજીમાં પ્રભુની પ્રતિમા બિરાજમાન કરવાની બોલીનાં તેમજ સિદ્ધચક્રનાં ૫૮ ઉપર પિતાશ્રીનાં નામની તખ્તી ચોડવા માટે.

૩૦૦૦] ગુજરાત રીઝીફ ફંડમાં શ્રીયુત મહાદેવ દેસાઈને અર્પણ કર્યો.

૩૦૦] પ્રાચીન સાહિત્ય સંશોધક કાર્યોલયને.

પોતાને આંગણે આ સિવાય શેઠ હરકીસનદાસે ગત પાંચ વર્ષમાં આવેલ દરેકે દરેક ટીપમાં સારામાં સારો ફાળો ભરી આપેલ છે. આ ઉપરાંત કેાઈ પણ દુઃખી સ્વામીભાઈને મદદ કરી સારામાં સારી સેવા બજાવી છે ને બજાવે છે.

ભાઈશ્રી હરકીસનદાસનેા જન્મ ગભાંશ્રીમંત કુટુંબમાં શ્રીમંત પિતાના એકના એક લાડકવાયા પુત્ર તરીકે થયેલ હોવા છતાં ધાર્મિક અને સંસ્કારિક પિતાના બોળામાં શિશુકાળ પસાર થવાથી ને બ્રિચ સંસ્કારવાળા શેઠ

પ્રાચીન સાહિત્ય સંશોધક કાર્યાલય(થાણા)નો

મુ....દ્રા ...લે....ખ

સસ્તા સાહિત્ય તરીકે ભારતના પ્રાચીન ઇતિહાસનું
અપૂર્વ સંશોધન કરી, નિષ્પક્ષપાતભાવે અપ્રગટ અને
બમણોત્પાદક પ્રાચીન સાહિત્યનો પુનરુદ્ધાર અને પ્રચાર.

પ્રકાશિત થયેલ બોધદાયક સચિત્ર ગ્રંથો

સમ્રાટ સંપ્રતિ	કિં. ૫-૦-૦
શ્રીપાલકુમાર ચરિત્ર	કિં. ૨-૮-૦
શ્રીપાલકુમાર રાસ	કિં. ૩-૮-૦
શ્રીપાલકુમાર આલ્પમ	કિં. ૧-૪-૦
શ્રી સુનિસુવ્રતસ્વામી ચરિત્ર	કિં. ૪-૦-૦
સિદ્ધિદાયક મંત્રસંગ્રહ	કિં. ૩-૦-૦

આ કાર્યાલયના હવે પછીનાં ઐતિહાસિક પ્રકાશનો

૧. પંચમકાળપતાકા—પંચમ આરાનો બવિવ્યદર્શક ગ્રંથ જેમાં કંલંકી વિગેરેના મહત્વતા ભર્યા વિધાનોનો ખાસ ઉદ્દેશ્ય કરવામાં આવ્યો છે.
૨. અર્થશાસ્ત્રી પંડિત ચાણક્યની જીવનપ્રભા.
૩. મહારાજ સંપ્રતિની જીવનપ્રભા (જે ભાગમાં). અભેદ પ્રમાણે સાથે
૪. મોગલ સમ્રાટ અકબર અને આચાર્યદેવશ્રી હીરવિજયસૂરીશ્વરજી
૫. મહારાજ શ્રેણિક અને સતી શિરોમણી સુનંદા (સચિત્ર).
૬. પ્રાચીન ભારતની ચાર મહાન વિભૂતિઓ (સચિત્ર) [જે ભાગમાં] (૧) ગૌતમબુદ્ધ, (૨) પ્રભુ મહાવીર, (૩) મહારાજ શ્રેણિક અને (૪) અન્નતથા.
૭. શ્રીમદ્ બદ્રપાદસ્વામી અને પાટલીપુત્રની વાચના, કલિંગની સૂત્ર-વાચના નંદવંશના સંપૂર્ણ ઇતિહાસ સાથે.
૮. મૌર્યવંશની સ્થાપના અને મહારાજ ચંદ્રગુપ્ત.
૯. મહાન અશોક અને અંધ રાજપુત કુળુલ.
૧૦. સુનિહંત મહારાજ પુણ્યમિત્ર અને કલિંગપતિ મહારાજ ખારવેલ.
૧૧. પાંડવ ચરિત્ર (ગુ. પં. ૪૫૦૦) (પ્રાચીન પ્રતના આધારે)
૧૨. સંવત્સર સ્થાપક મહારાજ બલમિત્ર ગેર્કે વિક્રમાદિત્ય પ્રથમ.
૧૩. વી. નિ. ૬૦૫થી મહારાજ કરણ વાઘેલા સુધીનો પ્રાચીન ઇતિહાસ

હરકીસનદાસ પણ પોતાનો સમય નિત્યકર્મમાં ઘણી જ સુંદર રીતે વ્યતીત કરે છે. સવારનાં સમયમાં બે કલાક ધર્મ આરાધન અને સ્વાધ્યાય કરી રહેલ છે. આવી તેમની ધર્મ-ભાવના તથા એકનિષ્ઠાથી તેઓના ઉપર આવેલ મહાન સંકટો-માંથી તેમનો અદ્ભુત બચાવ થયો છે. શેઠ હરકીસનદાસે પોતાના પિતાશ્રીના કાપડનાં વેપારમાં ન પડતાં સને ૧૯૩૧માં ભાવ્યપરીક્ષાર્થે ફાઉન્ટનપેનની લાઇન હાથમાં ધરી. પ્રારંભમાં નાના પાયા ઉપર વેપારની શરૂઆત કરતાં આજે દસ વર્ષનાં ગાળામાં તેઓ ફાઉન્ટનપેનનાં “ પાયોનીયર ડીલર્સ ” તરીકે લગભગ પાંચ લાખ ઉપરાંતનો ગંજવર સ્ટોક ધરાવનાર બાહોશ વ્યાપારી તરીકે પ્રખ્યાતિ પામી હોન’બી રોડ ક્રોટમાં મોટી દુકાન ધરાવે છે. આજે ફાઉન્ટનપેનનાં વેપારી તરીકેનો તેમનો સંબંધ જર્મની, અમેરિકા, ઈંગ્લેન્ડ અને જાપાન સાથે ઘણી જ સારી રીતે જોડાયેલો છે, અને વિદેશોમાં ફાઉન્ટનપેનનાં અગ્રગણ્ય વેપારી તરીકે તેમની આંટ પણ સારામાં સારી જામી છે. તેમના આ ફાઉન્ટનપેનના સ્ટોરની મુલાકાત પોરબંદરનરેશ મહારાણાશ્રી નટવરસિંહજી બહાદુરે લઈ આત્મસંતોષ દર્શાવ્યો હતો. તે જ માફક શ્રીયુત મહાદેવભાઈ દેસાઈએ પણ ગુજરાત રીલીફ ફંડ વખતે તે સ્ટોરની મુલાકાત લઈ તેમને શુભાશીષ આપ્યા હતા. આ પ્રમાણે દશ વર્ષમાં ત્રિવ બુદ્ધિ, ખંત અને ભાવ્યબળે પોતાના પિતાની માફક ઘણી જ સારી રકમ પેદા કરવા સાથે પોતાની પ્રતિષ્ઠા એવી વધારી છે કે મુંબઈના ક્રોટ વિભાગમાં આવતી કોઈ પણ ધાર્મિક ટીપ તેમજ કોઈ પણ દુઃખી સ્વામીબંધુ યથાશક્તિ સત્કાર મેળવીને જ જાય છે. આ ઉપરાંત તેમનો સાહિત્યપ્રેમ પણ ઘણો જ સુંદર અને અનુકરણીય છે, જેના અંગે તેઓશ્રી સાહિત્ય-પ્રેમીઓના ઉચિત કહરદાન પણ બન્યા છે.

આ પ્રમાણે તેમનું સંસ્કારિક જિંચ ક્રોટીનું જીવન સો

(૧૨)

કેાઈને અનુકરણીય અને પ્રેરણાત્મક છે. તેમના નિરભિમાની અને પ્રેમાળ સ્વભાવને માટે અમારાથી તેમને ધન્યવાદ આપ્યા સિવાય રહી શકાતું નથી.

તેઓશ્રી ધાર્મિક અને સામાજિક સેવા અર્થે દીર્ઘાયુ થાય અને ચઢતી કળાએ તેમનું જીવન સુખશાંતિ અને પ્રભુભક્તિમાં પસાર કરે! એવી પરમકૃપાળુ પ્રભુ પ્રત્યે પ્રાર્થના કરી વિરમું છું.

—મંગળદાસ ત્રિ. ઝવેરી

પ્રાચીન સાહિત્ય સંશોધક કાર્યાલયને અંગે

બે બોલ

વિ. સંવત ૧૯૯૬માં પ્રાચીન સાહિત્ય સંશોધન અને પ્રકાશનના કાર્યને અંગે થાણા મુકામે આ કાર્યાલયની સ્થાપના કરવામાં આવી છે. આ કાર્યાલય તરફથી નિયમિત પ્રાચીન સાહિત્ય સંશોધનનું કાર્ય ચાલુ જ છે. આ કાર્યાલય તરફથી બહાર પડેલ પ્રથમ ઐતિહાસિક પ્રકાશન સમ્રાટ સંપ્રતિ યાને પ્રાચીન જૈન ઇતિહાસની પ્રામાણિકતા નામના ગ્રંથે સાહિત્ય ક્ષેત્રમાં સારામાં સારી નામના સાથે સુવાસ પ્રાપ્ત કરી છે.

બીજા પ્રકાશન તરીકે ‘ શ્રી શ્રીપાલકુમાર ચરિત્ર ’ જેનું લખાણ ધણું જ રોચક અને આકર્ષક બન્યું છે. તે જ માફક ‘ શ્રી શ્રીપાલ મહારાજનો રાસ ’ જેમાં શ્રી નવપદજીની સમ્યગ્ આરાધનાથે વિધિ સ્તુતિ અને સતવનો તેમજ આવશ્યક ક્રિયાવિધિ પ્રગટ થયેલ છે. આ રાસમાં શ્રી થાણા દેહરાસરજીમાં કાતરાતા કલામય બાવન ચિત્રોનો સમાવેશ કરી રાસને આકર્ષક બનાવવામાં આવ્યો છે. આ બન્ને કૃતિ-યોની ટૂંક સમયમાં ધણા સારા પ્રમાણમાં નકલો ખપી જવાથી તેની બીજી આવૃત્તિ હાવવી પડી છે. તે જ માફક ‘ સચિત્ર શિક્ષણમાળા આદ્યમ ’ પ્રગટ થયું છે. શ્રીપાલ મહારાજના રાસના દરેકે દરેક પ્રસંગના આકર્ષક રંગીન ચિત્રોથી આ આલ્પમ એટલું તો સુંદર

અન્યું છે કે તેનો શિક્ષણાર્થે ઉપયોગ કરવાની ખાસ બલામણો અનેકા તરફથી થઇ છે. તેની ત્રીજી આવૃત્તિ બહાર પાડવી પડી છે તે જ તેની લોકપ્રિયતાની સાબિતી છે. ટૂંક સમયમાં આ ત્રણે ગ્રંથોને સમાજનું પીઠબળ સારા પ્રમાણમાં મળવાથી ફરી છાપવાની જરૂર પડી છે.

કાર્યાલયના હવે પછીના પ્રકાશનની યાદી આ બુકમાં રજૂ કરવામાં આવી છે. પ્રાચીન સાહિત્યનું સંશોધન સૂક્ષ્મ રીતે કરી, દરેકે દરેક પ્રકાશનો પ્રગટ કરવામાં આવશે, કે જેના વાંચનમાં નવીનતા અને સાથેસાથ સુંદર સંશોધન સાહિત્યપ્રિય વ્યક્તિને જરૂર માલૂમ પડશે.

આશા છે કે સમાજના સાહિત્યપ્રેમીઓ કાર્યાલયના પ્રકાશનોને અપનાવશે. આ કાર્યાલય તરફથી ચોવીશે તીર્થકરોના ચરિત્રો આધુનિક શિક્ષણમાં ઉપયોગી થઇ પડે એવી રીતે સચિત્ર પ્રગટ કરવાની યોજના હાથ ધરવામાં આવી છે અને શાસનદેવની સહાયથી અમે આ કપરા કાળમાં પણ અમારા સદુદ્દેશમાં સફળતા પ્રાપ્ત કરશું.

મંગળદાસ ત્રિ. ઝવેરી

સિદ્ધિદાયક-મંત્રસંગ્રહ

શેઠ તેજશી જેઠુભાઈ તથા તેમના કુટુંબી શેઠ હંસરાજ મૂળજી

મુંબઈખાતેના કચ્છી વ્યાપારીઓમાં શેઠ જેઠુભાઈ હીરાજીનું નામ આગળ પડતું છે. તેમના સુપુત્ર શેઠ તેજશીભાઈએ પોતાના પિતાનો વારસો જાળવી રાખ્યો છે અને ક્રાઉનગ્રીન સ્ટેશન પાસે મીઠા વિસ્તારમાં એક જ રથજે આજ એંશી વર્ષથી શરાશીની દુકાન તેઓ ચલાવી રહ્યા છે. તેમનો ધર્મપ્રેમ જાણીતો છે. થાણા હેરાસરમાં “અશ્વપ્રતિબોધ”નું ચિત્રપટ તેમના પિતાના સ્મરણાર્થે તૈયાર કરાવ્યું છે. આ ઉપરાંત સાહિત્ય-ક્ષેત્રમાં પણ તેઓ સારો રસ ધરાવી રહ્યા છે.

શ્રેષ્ઠ જૈનભાઈ હીરાજીના કૌટુંબિક ત્રિપટ્ટી.

જૈનશાસ્ત્ર-સ્વં જૈનભાઈ હીરાજી, આઈ પાનઆઈ, સ્વં ખેંચશી હીરાજી, માણેક જૈનભાઈ, લાલજી જૈનભાઈ ઉમેલામાં-તેજશી જૈનભાઈ, નાનજી જૈનભાઈ અને લાલજી ઉકડ.

સિદ્ધિદાયક મંત્રસંગ્રહ

પ્રકરણ પહેલું

મંત્રોની આવશ્યકતા

જગતના દરેક મનુષ્યો ઉપર ગ્રહદશા પોતાનો પ્રભાવ દર્શાવે છે. શનિ, રાહુ, કેતુ અને મંગળ-આ ચાર ગ્રહોના પ્રાબલ્યમાં મનુષ્ય જીવનની પરિસ્થિતિ એટલી બધી વિષમ બની જાય છે કે જેના યોગે વેદનાના કારણથી અનેક વખત મનુષ્યને સ્વજીવન અકારું લાગે છે અને તેવા અનેક દુઃખી આત્માઓ વિવિધ પ્રકારનાં અસહ્ય દુઃખો અને શારીરિક અસાધ્ય વ્યાધિથી કંટાળી આત્મહત્યાના માર્ગે વળી જાય છે અને પોતાનું અમૂલ્ય માનવજીવન ખરબાદ કરી મૂકે છે. વ્યવહારવિચક્ષણ ને ડાહ્યો ગણાતો માનવી પણ ગ્રહોની અશુભ અસર નીચે પોતાની વિચારશક્તિ કે બુદ્ધિવૈભવ ગુમાવી બેસે છે. સારાસાર કે હિતાહિતની વિચારણા કરવામાં તેની મતિ કુંઠિત બની જાય છે. આવી સ્થિતિમાં તેને જો મંત્રજાપ અગર તો એવો બીજો કોઈ સહયોગ પ્રાપ્ત ન થાય તો તેને પોતાને પોતાનું જીવન ભારરૂપ લાગે છે અને પરિણામે તે ન કરવાનું કાર્ય કરી બેસે છે. ખારીક નજરથી આપણે આ વિશ્વને અવલોકીશું તો આવા સેંકડો દાખલાઓ મળી આવશે.

પરંતુ આટલા માત્રથી હતાશ થવાનું કે ગભરાઈ જવાનું કશું કારણ નથી. ભરહરીયે તોફાને ચઢેલ એક સ્ટીમરને જે પ્રમાણે બાહોશ કેપ્ટન કુનેહપૂર્વક કિનારે લઈ જવા ઘણી વખત સમર્થ બને છે, એક બાહોશ ડોક્ટરના હાથે અસાધ્ય

શારીરિક વ્યાધિનું નિવારણ થાય છે તે જ પ્રમાણે આજ સુધીમાં પ્રમાણભૂત મનાયેલ જ્યોતિષશાસ્ત્રમાં જણાવ્યા મુજબ જો બાહોશ જ્યોતિષવિદ્યાવિચક્ષણ પુરુષના સૂચન પ્રમાણે ગ્રહોની શાંતિના ઉપાય તરીકે મંત્રજાપ વિધિયુક્ત કરવામાં આવે તો તેના આરાધનના પ્રતાપે વક્ષ ગ્રહો પણ મિત્ર સદૃશ બની સહાયતા કરવા પ્રેરાય છે.

ગ્રહો એ પણ એક પ્રકારના દેવો જ છે. જો તેમનો જાપ એક ચિત્તે ભક્તિપુરસ્સર કરવામાં આવે તો તે જાપ અવશ્ય ફળદાયી બને છે. જો કે કર્મગતિ પ્રમાણે ભાવીને મિથ્યા કરવા કોઈ પણ સમર્થ નથી, પાંચમની છઠ્ઠ કરવાને જ્યાં મહાન્ જ્યોતિષવિશારદો પણ અસમર્થ બન્યા છે ત્યાં સાધ્ય બનેલ ગ્રહ દેવતાઓ ભવિતવ્યતા ટાળવા સમર્થ નથી; છતાં પણ એટલું તો સંભવિત છે કે ગ્રહોના જાપથી અને તેમની સહાયથી શૂળીનું વિઘ્ન સોયથી ટળી જાય છે. ‘અણીનો ચૂકયો સો વર્ષ જીવે’ તે ઉક્તિની માફક પરમાત્માના જાપમાં લીન બનેલ આત્મા પોતાના ધાર્મિક નિત્ય નિયમો ચાલુ રાખી સ્વ તેમજ પરનું કલ્યાણ કરવા શક્તિશાળી બને છે.

આજ સુધીમાં પ્રાપ્ત થયેલા અનેક પ્રાચીન ગ્રંથોના સંશોધનથી એ વસ્તુ નિર્વિવાદ સિદ્ધ થયેલ છે કે સનાતન અને જૈન જ્યોતિષપારંગત મહાપુરુષોએ એવા ઉચ્ચ પ્રકારના મંત્રજાપો રચ્યા છે કે જેના આધારે જે પ્રકારની સિદ્ધિનો સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ ન હોય તે સિદ્ધિ અધિષ્ઠાયક દેવના પ્રભાવથી નિમેષ માત્રમાં પ્રાપ્ત થઈ શકે છે.

સ્વકલ્યાણની ઇચ્છા રાખનાર દરેક વ્યક્તિએ હંમેશા ગુરુગમપૂર્વક મંત્રજાપ કરવો. મંત્રજાપ કરવો એ સહેલી વસ્તુ નથી. તેમાં પણ સાધકની કસોટીનો પ્રશ્ન રહે છે. મંત્રથી જેની સાધના કરવામાં આવતી હોય છે તે અધિષ્ઠાયક દેવ સાધકની દૃઢતા

તેમજ પરીક્ષાની ખાતર અનેક વખત એવા મહાઉપદ્રવો કરે છે કે જેને કારણે સાધક જો કાચોપોચો અને ભીરુ હૃદયનો હોય તો તેની ઇષ્ટસિદ્ધિ થઈ શકતી નથી. તે જ પ્રમાણે કોઈક વખત મંત્રોચ્ચારના અશુદ્ધ ઉચ્ચારપૂર્વક જો જાપ કરવામાં આવે તો તેનું પરિણામ વિપરીત પણ આવે એટલે કે જે વસ્તુના રક્ષણાર્થે આપણે જાપ જાપીએ તે જ વસ્તુ ભક્ષણાત્મક બની જાય.

આ સંબંધમાં એક દાખલો આપવો આવશ્યક થશે. પોતાની સ્ત્રીની ભયંકર માંદગીમાંથી તેના બચાવ અર્થે અમુક દેવની સાધના “રક્ષન્તુ મમ માર્યામ્” ના શબ્દોચ્ચારથી કરવી જોઈએ તેને બદલે ગુરુગમના અભાવમાં અથવા ગેરસમજને કારણે સાધક ‘રક્ષન્તુ’ ને બદલે “મક્ષન્તુ મમ માર્યામ્” એવો જાપ જાપવા માંડે તો પરિણામે જાપથી પ્રસન્ન થએલ અધિષ્ઠાયક તેની માગણી પ્રમાણે “રક્ષન્તુ” ના બદલે “મક્ષન્તુ” એટલે તેની નિર્દોષ સ્ત્રીનો ઘાત પણ કરે. તે પ્રમાણે ઊલટું ન બને તેની ખાસ સાવચેતી રાખવા સુસ વાચકોને અમારી નમ્રતાભરી અરજ છે. અત્રે રજૂ કરવામાં આવેલ મંત્રોના જાપો અતિ પ્રાચીન ને વિશ્વસનીય ગ્રંથોના પરિશ્રમપૂર્વકના સંશોધનથી મહાપ્રયાસે એકત્રિત કર્યા છે. અહીં દર્શાવવામાં આવેલ મંત્રોના જાપ શુદ્ધ અંતઃકરણપૂર્વક પરમ ભક્તિભાવથી કરવામાં આવશે તો અધિષ્ઠાયક દેવોના પ્રભાવે અવશ્ય ફળ-દાયક બનશે એવી અમારી સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા છે.

પ્રકરણ બીજું

મંત્રસાધન વિધિ

૧. કેાઇ પણ મંત્રવિધાનમાં દર્શાવવામાં આવેલ સાહિત્ય સામગ્રી પ્રથમ તૈયાર કર્યા પછી જ મંત્રસાધના માટે ઉદ્યુક્ત થવું

૨. મંત્રોના જાપ સમયે કરવા ધારેલ જાપની પરિપૂર્ણતા કર્યા સિવાય વચમાં ઊભા થવાથી સાધના સ્ખલિત થાય છે.

૩. સ્નાનાદિક ક્રિયાથી પવિત્ર થઈ, દરેક ઋતુ પ્રમાણે શરીર-આચ્છાદન માટે ઉત્તમ વસ્ત્રો રાખવા. આ જ પ્રમાણે પહેરવાનાં વસ્ત્રો પણ તદ્દન સ્વચ્છ અને શુદ્ધ હોવા જોઈએ. વિશેષે કરી રેશમી વસ્ત્રોનો ઉપયોગ કરવામાં આવે તો લાભકારક છે.

૪. જે અધિષ્ઠાયક દેવનો જાપ જપવાનો નિર્ણય કર્યો હોય તેના રંગોતું જે પ્રમાણે વર્ણન આપવામાં આવ્યું હોય તે જ પ્રમાણેના આસન તેમજ પહેરવા-ઓઢવાનાં વસ્ત્રોનો પણ ઉપયોગ કરવો. આ પ્રમાણે કરવાથી જાપ શીઘ્ર ફલદાયી બને છે.

૫. જાપ જપવાના સમયે પોતાનું આસન જિનપ્રતિમાની બેઠક માફક રાખવું, અથવા જાપના વિધાનમાં જે આસન બતાવ્યું હોય તે પ્રમાણે રાખવું.

૬. જાપ જપતી વખતે ડાબો હાથ જમણી બાજુની બગલમાં રાખવો, અને ટટાર સ્થિતિમાં એક યોગીની માફક એકાગ્ર ચિત્તે બેસવું.

૭. નવકારવાળી જે પ્રમાણે જપવાની કહી હોય તે પ્રમાણે શુદ્ધ મંત્રોચ્ચારપૂર્વક ગણવી. અથવા દષ્ટિ સન્મુખ રહેલ પદાર્થ

પ્રત્યે રાખી તેમાં જરા પણ સ્ખલના ન આવે તે પ્રમાણે કરવું. નવકારવાળી જમણા હાથમાં રાખી નાસિકાના અગ્રભાગે અથવા જે અધિષ્ઠાયકની છબી નજર સામે રાખી હોય તેના પ્રત્યે સ્થિર દૃષ્ટિ કરી એક ચિત્તે બપ શરૂ કરવો.

૮. મંત્રવિધાનોના અધિષ્ઠાયક તરીકે તાત્કાલિક ફલદાતા અનંતલઘ્નિધાન શ્રી ગોતમસ્વામી ગણધરમહારાજ ગણાય છે. આ ઉપરાંત શ્રી જિનદત્તસૂરિ અને વીશમા તીર્થ-કર શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીના અધિષ્ઠાયક યક્ષ-યક્ષિણી પણ ફલદાતા મનાય છે, તે કોઈ પણ કાર્યસિદ્ધિ સંબંધે આ ત્રણે પૈકી કોઈ એક અધિષ્ઠાયક દેવની તસ્વીર નજર સામે રાખી બપ શરૂ કરવો. આ ત્રણે છબીઓ સગવડની ખાતર આ ગ્રંથમાં જ આપવામાં આવેલ છે.

૯. મંત્રબપના સમયે એકાંતની ખાસ આવશ્યકતા છે. તે જ પ્રમાણે વિધાનમાં બતાવેલા અલગ અલગ પ્રકારના ધૂપો તેમજ દીપકો બપસમયે અખંડિત એવી રીતે રાખવા કે ધૂપોમાંથી નીકળતી સુવાસિત ગંધ ધરની ખારીઓદ્વારા બહાર ગગનમાર્ગે ચાલી જાય.

૧૦. ધીના દીપકની જ્યોત અખંડિત રીતે બપની પૂર્ણતા પર્યંત રાખવી.

૧૧. કોઈપણ પ્રકારના મંત્રબપની સાધનાર્થે એસો ત્યારે પ્રથમ નીચે બતાવેલ રક્ષામંત્રનો અવશ્ય બપ કરવો. તેમ કરવાથી મંત્રસાધન સમયે કોઈ પણ દેવ-દેવી કે વ્યંતર તરફથી ધ્યાનસ્થ હશામાં ઉપદ્રવ થતો નથી.

પ્રકરણ ત્રીજું

વિવિધ મંત્રો

(૧) રક્ષામંત્ર—

“ નમો અરિહંતાણં શિશ્નાયાં । ”

આ પ્રમાણે બોલીને જમણે હાથ માથા પર ફેરવવો.

“ નમો સિદ્ધાણં મુક્તાભ્યર્ણે । ”

આ પ્રમાણે બોલીને મુખ પર હાથ ફેરવવો.

“ નમો આયરિયાણં અંગરક્ષા । ”

આ પ્રમાણે બોલીને સમગ્ર શરીર પર હાથ ફેરવવો.

“ નમો ઉવજ્ઞાયાણં આયુધં । ”

આ પ્રમાણે બોલીને ધનુષ્ય બાણ તાકતા હોઠએ તેમ કરવું.

“ નમો લોપ સવ્વસાહૂણં મૌર્વી । ”

આ પ્રમાણે બોલી દુશ્મનને તલવાર દેખાડતા હોઠએ તેમ કરવું.

“ ઇસો પંચ નમુક્કારો પદતલે વજ્રશિલા । ”

આ પ્રમાણે બોલીને જે આસન પર બેઠા હોઠએ તે આસન ઉપર હાથ ફેરવી મનમાં ધારવું કે ‘ હું વજ્રશિલા પર બેઠા છું ’ તેથી જમીનમાંથી કે પાતાળમાંથી મને કોઈ પણ પ્રકારનું વિધ્ન થનાર નથી.

“ સવ્વપાવપ્પણાસણો વજ્રમયપ્રાકારાશ્ચતુર્દિશ્ચુ । ”

આમ બોલી મનમાં એવું વિચારવું કે ‘ મારી ચારે બાજુ

લોખંડનો કિલ્લો છે.’ આ વખતે આપણા આસનની આસપાસ ચારે તરફ આંગળીવડે ગોળ લીંટી દોરવી.

“ મંગલાણં ચ સન્નેસિં સ્વાદિરાંગારસ્વાતિકા । ”

આમ બોલી મનમાં વિચારવું કે લોખંડના દુર્ગની ફરતી ખેરના અંગારાથી ભરેલી ખાઈ (ખાડી) છે.

“ પદમં હવદ્ મંગલં પ્રાકારોપરિ ચઞ્ચટંકણિકઃ । ”

આમ બોલી સંકલ્પથી આપણી આસપાસ જે વજ્રમય કોટ કલ્પ્યો છે તેની ઉપર વજ્રની ટંકોર છે તેમ કલ્પવું. એનો ભાવાર્થ એ છે કે—ઉપદ્રવ કરનારા ચાલ્યા જાઓ. હું વજ્રમય કોટમાં વજ્રશિલા પર નિર્ભયપણે મારી રક્ષા કરીને બેઠો છું.

આ રક્ષામંત્રના પ્રતાપે કોઈપણ પ્રકારનું વિધ્ન નહિ આવે, અને આપણે જપવા ધારેલો કોઈપણ મંત્ર નિર્ભયતાથી સિદ્ધ થવા સાથે આપણો ઉત્સાહ વૃદ્ધિગત થશે.

(૨) વશીકરણ મંત્ર—

રાજદરબારમાં, કોઈ પણ કાર્યમાં અથવા કોર્ટને લગતા ક-જીયાકંઠાસમાં યશની પ્રાપ્તિ મેળવવાના ઈચ્છુકે “ ૐ હિલિ હિલિ નમઃ સ્વાહા । ” આ મંત્રનો ૧૨૫૦૦ વખત જાપ એક ચિત્તે એકાંત સ્થાનમાં જપવાનો છે. આ જાપનો મંત્રોચ્ચાર કરતાં પહેલાં—

“ શ્રીતોર્યંકરગણધરપ્રસાદાત્ પશ્વ યોગઃ ફલતુ । ”

“ શ્રીસદ્ગુરુપ્રસાદાત્ પશ્વ યોગઃ ફલતુ । ”

“ શ્રીજિનવત્સલ્લરિપ્રસાદાત્ પશ્વ યોગઃ ફલતુ । ” બોલવું.

અધિષ્ઠાયકોને સહાયક ને વિધ્ન વિનાશકર્તા બનાવવા માટે આ પ્રમાણે બોલવાની જરૂરિયાત છે.

આ વશીકરણ મંત્રનો જાપ ગુરુગમપૂર્વક જપવો. તે જ પ્રમાણે “ ૐ હ્રીં નમો આચરિયાણં ” “ નમો ઉવલ્ક્ષાયાણં ” “ નમો

લોપ સબ્ધસાહ્નં ” આ મંત્રનો જાપ પણ કાર્યસિદ્ધિ પહેલાં સવા લાખ વખત ગણી પૂર્ણ કરવો. બાદ કોટમાં અથવા રાજદરબારે જતી વખતે, તેમજ રાત્ર અથવા વજ્ર કે કોઈ પણ અધિકારીને વશ કરવો હોય ત્યારે જવાના સમયે સર્વ કપડાંઓ પહેરી તૈયાર થયા પછી માથે પાઘડી અથવા ટોપી પહેરતી વખતે જે વ્યક્તિ પાસેથી કાર્યસિદ્ધિ કરવી હોય તેના નામોચ્ચાર સાથે અમુકં મમ વશીકુરુ કુરુ સ્વાહા ॥ બોલી આ મંત્ર એકવીશ વખત જપવો. આ પ્રમાણે મંત્ર જપી કુંક મારવી. પછી ટોપી અથવા પાઘડી માથે મૂકી જે સ્થળે કાર્ય હોય ત્યાં સીધા જવાથી તેની મહેરબાની પ્રાપ્ત થાય છે અને ધારેલા કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે.

આ જાપને વશીકરણ જાપ કહેવામાં આવે છે. આ મંત્રના જાપ સમયે મુખ ઉત્તર દિશા તરફ રાખીને બેસવું. લાલ મણકાની માળા વચલી આંગળી પર રાખી અંઠાવડે ફેરવવી. બેસવાનું આસન ડાલનું રાખવું. વજ્ર સફેદ પહેરવું તેમજ અંતરવાસીયું પણ સફેદ રાખવું. ડાબા હાથે સવા લાખ વાર જાપ ગણી તેને સિદ્ધ કરવો.

(૩) રાજદરબારે તેમજ પંડિતોની સભામાં જય અપાવનાર મંત્ર—

આ મંત્રની જાપવિધિ ઉપર્યુક્ત મંત્રની વિધિ પ્રમાણે જાણવી. મંત્રાક્ષરો નીચે પ્રમાણે—

“ ॐ ઔ હંસઃ ઔ અર્હં શ્રીઅસિઆઝસાય નમઃ । ”

આ મંત્ર સાડાબાર હજાર વખત જપવાનો છે. તેમજ ઘરની બહાર નીકળતા પૂર્વે માથે પાઘડી અથવા ટોપી મૂકતાં પહેલાં તેનો એકવીશ વખત જાપ કરી, પૂર્વોક્ત વિધિ પ્રમાણે મંત્રવિધાન કરી બહાર જવું

(૪) સોનું, ચાંદી, કોટન, અળસી તેમજ ધાતુ વિગેરે-
ના વેપારીઓને માટે દ્રવ્ય-પ્રાપ્તિ મંત્ર—

આ મંત્રનો જાપ કરનાર ભાગ્યાશાળી આત્માએ દરેક પ્રકારનાં વ્યસનોનો ત્યાગ કરવો. પોતાના આચારમાં પણ કોઈપણ પ્રકારની સ્ખલના ન આવવા દેવી. શરીરની શુદ્ધિ કરી, દરેક પ્રકારની કુટેવોનો ત્યાગ કરી આ મંત્રની સિદ્ધિ કરવાની છે.

આ મંત્રજાપને પ્રાચીન જ્ઞાની પૂર્વધર મહાપુરુષોએ અનંતલગ્નિધિભંડાર શ્રી ગૌતમસ્વામીના સુવર્ણલગ્નિધિ મંત્રની ઉપમા આપી છે. આ ઉપરથી સહેજે સમજી શકાશે કે આ મંત્ર કેટલો બધો મહત્વતાભર્યો અને ફલદાયક છે. આ મંત્રનો જાપ કરનાર ઉત્સાહી અને અભિલાષી આત્માએ પરમ-પવિત્ર હૃદયી અને નિર્મળ તથા શાંત સ્વભાવવાળા બનવાની આવશ્યકતા છે.

આ મંત્રના વિધાનમાં આસન, કપડાં, માળા અને પુષ્પો વિગેરે દરેક પદાર્થો પીળા રંગના રાખવા. વળી મંત્રજાપ સમયે સુવાસિત અને ઉચ્ચ કોટીનો દશાંગ ધૂપ સળગાવી શરૂ જ રાખવો.

આ ઉપરાંત સ્વનામધન્ય સિદ્ધિદાતા શ્રી ગૌતમસ્વામી ગણધર મહારાજની છબી દ્રષ્ટિ સન્મુખ રાખી, આ પ્રમાણે મંત્રજાપ કરવો—

“ ॐ ह्रीं श्रीं गौतमाय सुवर्णलब्धिनिधानाय ओं ह्रीं नमः । ”

ઉપયુક્ત મંત્રનો ૧૨૫૦૦ વખત જાપ જાપી સિદ્ધ કરવાનો છે. હંમેશાં શુદ્ધ જળથી સ્નાન કરીને ૧૦૮ વખત તેનો જાપ કરવાનો છે. આ પ્રમાણે કરવાથી ઇષ્ટવસ્તુની પ્રાપ્તિ અવશ્ય થશે. ઉપયુક્ત મંત્રનો જાપ શરૂ કરતાં પહેલાં—

“ श्रीतीर्थंकरगणधरप्रसादात् एव योगः फलतु । ”

“ શ્રીસદ્ગુહપ્રસાદાત્ एष योगः फलतु । ”

આ પ્રમાણે અધિષ્ઠાયકની પ્રતિમા સન્મુખ બોલવું અને પછી ઉપયુક્ત મંત્રનો જાપ શરૂ કરવો.

(૫) ભૂત-પ્રેત આદિ વળગણોને દૂર કરવાનો મંત્ર--

આ જાપના મંત્રાક્ષરોની સિદ્ધિ કર્યા બાદ જ્યારે જ્યારે તેનો ઉપયોગ કરવાની જરૂર પડે ત્યારે ત્યારે ૧૦૮ વખત તેને શુદ્ધિપૂર્વક બણવો અને જેને ભૂત અથવા પ્રેતનો વળગાડ થયો હોય તેને પોતાની સામે બેસાડી મોરપીંછીથી અથવા તો રજો-હરણુ એટલે ઓઘાથી ઝાડતા જવું. આ પ્રમાણે ૧૦૮ વખત કરવાનું છે. આ ઉપરાન્ત અષ્ટગંધને ગુલાબજળમાં ભીંજવી, તે સાધારણ લખાય તેવું ઘટ્ટ થાય ત્યારે નિમ્નોક્ત મંત્રને એક કાગળ ઉપર લખી, તે કાગળ માફળીયામાં નાખી, તેને ધૂપથી વાસિત કરી જેને વળગાડ થયો હોય તેને આપવું. આમ કરવાથી ભૂત-પ્રેત વિગેરેનો વળગાડ દૂર થશે.

આ મંત્રનો જાપ કરવાના સમયે શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિમા અથવા શ્રી જિનદત્તસૂરિની પ્રતિમા કે શ્રી ગૌતમ-સ્વામીની પ્રતિમાનો ઉપયોગ કરવાનો છે. જાપ શરૂ કરતાં પહેલાં સૌ પ્રથમ નીચે પ્રમાણે બોલવું.

“ શ્રીતીર્થંકરગણધરપ્રસાદાત્ एष योगः फलतु । ”

“ શ્રીપાર્શ્વનાથપ્રસાદાત્ एष योगः फलतु । ”

“ શ્રીજિનદત્તસૂરિપ્રસાદાત્ एष योगः फलतु । ”

આ પ્રમાણે બોલી નીચેના મંત્રાક્ષરોનો જાપ શરૂ કરવો.

“ ॐ पक्षिपक्षौ स्वाहा । ”

આ મંત્રનો જાપ ૧૨૫૦૦ વખત સફેદ વસ્ત્ર તેમજ સફેદ કૂલ વિગેરેથી કરવાનો છે.

પરમ પ્રભાવિક આ. શ્રી જિનદત્તસૂરીશ્વરજી મહારાજ

નમામ્યહં શ્રીજિનદત્તસૂરિમ્,
ગુણાકરં કિન્નરપૂજ્યપાદમ્ ।
યતીશ્વરં તુષ્ટિકરં સ્વરૂપમ્,
લાવણ્યગાત્રં बहु सौख्यकारम् ॥

ભૂતપ્રેતની આફત દૂર કરવા માટે ઉપર જણાવેલ જાપની માફક શ્રી માણિભદ્રજીના મંત્રનો જાપ પણ અતીવ ઉપયોગી છે. તે જાપ પણ ઉપર જણાવેલ ત્રણ પૈકી કોઈપણ એક છબીની સન્મુખ કરવાનો છે, તેમજ તેનો ઉપયોગ તેમજ વિધિવિધાન પણ ઉપર જણાવેલ મંત્રજાપ પ્રમાણે જ કરવાનો છે.

શ્રીમાણિભદ્રજીનો મંત્રજાપ આ પ્રમાણે છે—

“ ૐ નમો માણિમદ્રાય કૃષ્ણરૂપાય ચતુર્ભુજાય જૈનશાસન-
મક્તાય નવનાગસહસ્રબલાય કિન્નરકિપુરુષગંધર્વયક્ષરાશ્નસમૂહ-
પિન્નાચસર્વશાકિનીનાં નિગ્રહં કુરુ પાત્રં રક્ષ રક્ષ સ્વાહા । ”

જે વ્યક્તિને ભૂત અથવા પિશાચનો વળગાડ હોય તેને બેઠો કરી, માણિભદ્રજીની પ્રતિમા સન્મુખ રાખી, ઉપયુક્ત મંત્રા-
ક્ષરો ૧૦૮ વખત જપતા જઈ, મોરપીંછ અથવા તો ઓઘાથી
ઝાડતા જવું. આ પ્રમાણે કરવાથી ભૂત યા પ્રેત વિગેરેનો વળ-
ગાડ દૂર થઈ સર્વ પ્રકારનો ઉપદ્રવ શમી જશે.

આ મંત્રાક્ષરો એટલા બધા શક્તિશાળી છે કે તેના યોગથી
૧૦૮ વખત પીંછીથી સાફ કરવાના સમયે જે વ્યક્તિના
અંગમાં વળગાડ હશે તે ભૂત અથવા પ્રેત મોટા સ્વરે રૂઢન
કરતું અથવા ખૂમ પાડતું ચાલ્યું જશે માટે પૂર્ણ સાવચેતી-
પૂર્વક આ મંત્રનો જાપ કરવો અથવા ઉપયુક્ત મંત્રનો જાપ કોઈ
મજબૂત હૃદયના યોગીશ્વર અથવા યતિવર્યની સહાયતાથી
કરવો—કરાવવો એ વધારે હિતાવહ અને સલામતીવાળું છે.

(૬) સર્વફલસિદ્ધિદાયક તિલક—

આ તિલક માટે નીચે જણાવેલ પદાર્થોનો ઉપયોગ કરી, તેનો
ગંધ બનાવી. મંત્રાક્ષરોથી સિદ્ધ કરી, કોઈ મનુષ્ય પોતાના
કાર્યની સિદ્ધિ માટે તેનો એકવીશ વખત જાપ કરી, કપાળે
તેનું તિલક કરી બહાર જાય તો તેના પ્રભાવે ગમે તેવો પ્રતિ-
કૂળ કે પ્રતિસ્પર્ધી મનુષ્ય પણ સાનુકૂળ ને સહાયક બની જાય છે.

તિલકની સામગ્રી નીચે મુજબ છે.

કેશર તો-૦૧, ભીમસેની કપૂર તો-૦૧, ગેરુચંદન તો-૦૧, કસ્તુરી રતી-૨, અગર તો-૦૧૧, રક્તચંદન તો-૦૧૧, પદ્મકાષ્ઠ તો-૦૧૧, સફેદ ચંદન તો-૦૧૧

ઉપયુક્ત વસ્તુઓનો ગુલાબજળમાં ખલ કરી, સારી રીતે ઘુંટી પછી તિલક કરવું

આ તિલકને સિદ્ધ કરવા માટેના મંત્રાક્ષરો નીચે પ્રમાણે છે.

“ ॐ ह्रीं क्लीं कलिकुण्डस्वामिने अमृतवक्त्रे अमुकं जूंभय मोहय स्वाहा । ”

આ જાપ આ. શ્રી જિનદત્તસૂરિ મહારાજ તેમજ શ્રી પાર્શ્વનાથપરમાત્માની પ્રતિમા સન્મુખ એકવીશ દિવસ પર્યન્ત પ્રતિદિન ૧૦૮ વખત જપવાનો છે.

(૭) સ્વપ્નદર્શન મંત્ર—

“ ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं त्रैलोक्येश्वरी देवी अमोघसत्यवादिनी मम कर्णे अवतर अवतर मम शुभाशुभं कथय कथय स्वाहा । ”

આ મંત્રાક્ષરોનો જાપ ૧૨૫૦૦ વખત ગણી પૂરો કરવાનો છે અને જ્યારે જ્યારે તેની જરૂર પડે ત્યારે રાતના સૂવાના સમયે ઉત્તર-દક્ષિણ કે પશ્ચિમ દિશાએ મસ્તક રાખી, સૂતાં સૂતાં તેની ચાર માળાઓ ગણવી.

આ જાપ જપનારા પ્રાણીઓએ બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરવું, કંદમૂળ અને માંસમદિરાનો સદંતર ત્યાગ કરવો તેમજ નિર્મળ આચરણ રાખવું. આ મંત્રાક્ષરોનો જાપ કરનારાઓ માટે આસન તદ્દન પવિત્ર ને શુદ્ધ હોવું જોઈએ.

સ્વપ્નમાં કોઈપણ દેવ અથવા ઇષ્ટ વસ્તુનું દર્શન કરવાના અભિલાષીઓએ અથવા તો કોઈપણ વસ્તુનો પ્રત્યક્ષ

सिद्धिदायकमंत्रसंग्रह—

विघ्नविनाशक श्री माणिलद्र

જવાબ મેળવવા ઈચ્છનાર વ્યક્તિએને આ જાપ ઘણો જ ઉપયોગી થઈ પડે છે.

આ જાપના પ્રભાવથી દેવીદેવતાઓ સ્વપ્નમાં પ્રત્યક્ષ થઈ શંકાનું સમાધાન કરશે. આ જાપસમયે શ્રી ગૌતમસ્વામીની તસ્વીર નજર સામે રાખવી અને તેના અંગે નીચે પ્રમાણે બોલવું.

“ શ્રીતીર્થંકરગણધરપ્રસાદાત્ एष યોગઃ ફલતુ । ”

“ શ્રીસદ્ગુરુપ્રસાદાત્ एष યોગઃ ફલતુ । ”

આ મંત્રજાપ એકવીશ દિવસ સુધી હંમેશાં ૧૦૮ વખત કરવાનો છે. દરરોજ સુવાસિત દશાંગ ધૂપ, દીપક અને નૈવેદ્ય સામગ્રીમાં ત્રણ તોલા ખડીસાકર નજદીકમાં રાખી સાધના કરવી.

આ સંબંધમાં શ્રી માણિભદ્રના મંત્રાક્ષરોનો જાપ પણ ઉપયોગી છે. ઉપર જણાવેલ મંત્ર ઉપરાંત શ્રી માણિભદ્રનો પણ જાપ જપવામાં આવે છે. તે પણ સાક્ષાત્ દર્શન દેનારો તેમજ શુભાશુભ ફળ કહેનાર છે. તેના મંત્રાક્ષરો નીચે મુજબ છે.

“ ॐ ह्रीं क्लीं श्रीमाणिभद्राय नमोनमः । मम स्वप्नं दर्शय दर्शय स्वाहा । मम शुभाशुभं कथय कथय स्वाहा । ”

આ મંત્રનો જાપ ૧૨૫૦૦ વખત કરવાનો છે તેમજ રાત્રિના ચાર માળા ફેરવી શુદ્ધ આસન પર સૂઈ જવું.

જાપ જપ્યા બાદ રાત્રે ઉત્તર-દક્ષિણ અથવા પશ્ચિમ દિશા તરફ મસ્તક રાખી સૂઈ જવાથી રાત્રિના સમયે ત્રણ અથવા સાત દિવસે ધારેલ વસ્તુનો જવાબ જરૂર સ્વપ્નમાં મળશે. મંત્રાક્ષરો નીચે પ્રમાણે જાણવા.

“ ॐ ह्रीं श्रीं यक्षवक्षिणी घण्टाकरणे विशेषं मम स्वप्ने दर्शय दर्शय स्वाहा । ”

(૮) મેળાપનો મંત્ર—

કોઈ પણ મહાપુરુષની અથવા ઇચ્છિત વ્યક્તિની મુલાકાત લેવા ઇચ્છનાર માટે આ મંત્ર અત્યંત ઉપયોગી છે.

આ જાપ ઉપર જણાવેલ ત્રણે પ્રતિમાઓ પૈકી કોઈ પણ એક પ્રતિમા સન્મુખ રોજ ૧૦૮ વખત ઉપર્યુક્ત વિધિ પ્રમાણે જપવાનો છે. એ પ્રમાણે મંત્રજાપ સિદ્ધ થતાં તેની રોજ નિયમિત પાંચ માળાઓ ગણવાથી વધુમાં વધુ સાત દિવસે જે શખ્સની મુલાકાત લેવા ઇચ્છા વર્તતી હોય તેની પાસે જવાથી તેનું આકર્ષણ અવશ્ય આપણા પ્રત્યે થાય છે. મંત્રાક્ષરો આ પ્રમાણે છે—

“ મૂં મૂં મૂં અથવા કૌં પ્રૌં ત્રૌં અથવા ઔં હુ ફટ્ટં । ”

આ મંત્રાક્ષરોના સામર્થ્ય સંબંધમાં એમ કહેવાય છે કે ઉગ્ર વૈરી, દુશ્મન કે પ્રચંડ વિરોધવાળા શખ્સો પણ આ મંત્રજાપના પ્રભાવથી મિત્ર બની જાય છે.

(૯) મસ્તકશૂળ અથવા આધાશીશી દૂર કરવાનો મંત્ર—

આ મંત્રની સિદ્ધિ માટે જ્યારે જ્યારે આધાશીશી અથવા મસ્તકશૂળના રોગનો ઉપદ્રવ કોઈને થયો હોય ત્યારે એક ગ્લાસમાં ચોખ્ખું પાણી લઈ નીચેનો મંત્ર એક-વીસ વખત બોલતાં જવો અને મંત્ર પૂરો થતાં તે ગ્લાસમાં રહેલા પાણી પર પુંક મારવી. બાદ આ પાણી જેનું મસ્તક ચઢ્યું હોય તેને પીવરાવી દેવું. તેમ કરવાથી આધાશીશી જરૂર દૂર થઈ જશે. આ પ્રમાણેનો પ્રયોગ ત્રણ અથવા સાત દિવસ સુધી કાયમ કરવો.

મંત્રાક્ષરો આ પ્રમાણે છે—

ૐ નમો અરુહંતાણં, ૐ નમો સિદ્ધાણં ।

ૐ નમો આયરિયાણં, ૐ નમો હવન્જ્ઞાયાણં ।

ૐ નમો જોષ સંવસાદ્ગં, ૐ નમો જાનાય ।

ૐ નમો દંસનાય । ૐ નમો ચરિત્તાય ।

ૐ હ્રીં ત્રેલોક્યવશ્યં કુરુ હ્રીં સ્વાહા ।

(૧૦) એકાંતરીયો, ચોથીઓ તેમજ કોઈ પણ પ્રકારનો
તાવ ઉતારવાનો મંત્ર—

એક તદ્દન નવી અને ધોઝેલી ચાદર લઈ, તેનો એક છેડો
હાથમાં રાખવો અને તે ખૂણાને નીચેના મંત્રનો જાપ જપતી
વખતે મસળતા જવું. આ પ્રમાણે નીચેના મંત્રનો જાપ ૧૦૮
વખત જપવો અને છેવટે તે મંત્રજાપ પૂરો થાય ત્યારે તે
ખૂણાના મસળેલા ભાગની ગાંઠ મારી દેવી. બાદ તે ચાદરની
ગાંઠવાળો ભાગ જેને તાવ આવતો હોય તેના માથા તરફ રાખી
તે ચાદર ઓઢાડવી. આમ કરવાથી રોજીંદો, એકાંતરીયો,
ચોથીઓ, ટાઢીયો અથવા તો ગમે તેવો ઝેરી તાવ પણ
નાબૂદ થઈ જશે.

મંત્રાક્ષરો આ પ્રમાણે જાણવા—

ૐ નમો જોષ સંવસાદ્ગં, ૐ નમો ઉવજ્ઞાયાણં,
ૐ નમો આયરિયાણં, ૐ નમો સિદ્ધાણં, ૐ નમો અરિહંતા-
ણં ૐ હ્રીં ।

(૧૧) વિદ્યાપ્રાપ્તિ મંત્ર—

આ મંત્રનો જાપ દરેક પ્રકારની વિદ્યાપ્રાપ્તિની ઇચ્છા
રાખનારાઓ માટે તેમજ સાહિત્યસ્વામી, કાવ્યસ્વામી અગર તો
સમથ લેખકો બનવાની આકાંક્ષા ધરાવનારાઓ માટે ધણે જ
ઉપયોગી અને લાભદાયક છે.

આ મંત્રના જાપથી અનેક વખતે વાદવિવાદમાં જીત
થાય છે. તે જ પ્રમાણે કોઈપણ ગ્રંથની રચના સમયે આ
મંત્ર સિદ્ધ કરવાથી તે ગ્રંથ જરૂર નિર્વિધ્ને પૂર્ણ થાય છે અને
તેના રચનારને અવશ્ય યશ પ્રાપ્ત થાય છે.

મંત્રજાપ આ પ્રમાણે—

ૐ હ્રીં અ-સિ-આ-ઉ-સાય નમો હ્રૈવાદિનિ સત્ય-
વાદિનિ વાગ્વાદિનિ વદ વદ રમ વક્ત્રે કણ્ઠે વાચયા સત્યં
બ્રહ્મ બ્રહ્મ સત્યં વદ અસ્થલિતપ્રચારા સદૈવ મનુજાસુરસદસિ
હ્રીં અર્હે અ-સિ-આ-ઉ-સાય નમઃ ।

આ મંત્રને એક લાખ વખત જાપ કરી સિદ્ધ કરવાનો છે. અને જ્યારે જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે ત્યારે એકવીશ વખત આ મંત્રજાપ કરવાથી કાર્યસિદ્ધિ થાય છે.

(૧૨) પુરુષાર્થસિદ્ધિ મંત્ર—

આ મંત્રાક્ષરોના જાપ મહાકલ્યાણકારી છે. તેના સ્મરણુ. માત્રથી જ દરેક પ્રકારના વિધ્નો વિનાશ પામે છે. આ પાંત્રીશ અક્ષરયુક્ત જાપનાં પહેલા ચરણમાં ૧૧, બીજા ચરણમાં ૬ ત્રીજા ચરણમાં ૧૧, ચોથા ચરણમાં ૧૨ અને પાંચમા ચરણ-માં ૧૫ એમ કુલ ૫૮ માત્રાઓ છે.

આ અપૂર્વ મંત્રનો જાપ નીચે પ્રમાણે કરવો—

નમો અરિહંતાણં । નમો સિદ્ધાણં ।

નમો આયરિયાણં । નમો ઉવચ્છાયાણં ।

નમો લોપ સશ્વસાહૂણં ॥

જ્યારે જ્યારે જે કાર્યમાં આ મહાન્ મંત્રના જાપની જરૂરિયાત પડે ત્યારે ત્યારે આ મંત્રના જાણકાર યતીશ્વરો, ભટ્ટારકો તેમજ જ્ઞાની મુનિમહારાજો પાસે જઈ ગુરુગમ-પૂર્વક આ મંત્રાક્ષરોના શબ્દો અને માત્રાઓમાં જે પ્રમાણે વધઘટ થતી હોય તે પ્રમાણે કરાવી, મંત્રનો જાપ કરવાથી અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ ત્રણે પુરુષાર્થની પ્રાપ્તિ થાય છે.

લૌકિક કાર્યની સિદ્ધિ માટે જ્ઞાનીઓએ આ મંત્રના જુદા જુદા છેતાલીશ સ્વરૂપો બતાવ્યા છે.

આ છેતાલીશ પ્રકારો પૂર્વકાળે વિદ્યમાન હતા, જે પૈકી નવ મહામંત્રો તો એવા ચમત્કારિક હતા કે જેના પ્રાબલ્યથી અકલ્પનીય અને અલૌકિક વસ્તુઓ પણ સાંપડતી, પરંતુ કલિકાલના માહાત્મ્યથી આ મહાન્ શક્તિશાળી નવમંત્રોનો પ્રભાવ કમી થયો. બાદ કાળક્રમે તે યતિવર્યોના હાથમાં જ્ઞાનભંડારોમાં સંચય તરીકે જઈ ચઢ્યો અને પરિણામે તેઓ તેનો પોતાના નિર્વાહસાધન તરીકે ઉપયોગ કરવા લાગ્યા.

પૂર્વકાળે મહાન્ પ્રભાવશાળી સૂત્રો, આગમ ગ્રંથો, ચમત્કારિક સ્તોત્રો અને અનેક પ્રકારના મંત્રવિધાનો વિદ્યમાન હતા. તેમાંનાં જ એક અંશ માત્રનો આ સંગ્રહ છે, છતાં આવા પ્રભાવશાળી મહાન્ મંત્રવિધાનો કે જે પરોપકારી તેમજ શાસનની ગૌરવતા વધારનારા છે તેના બહુકારો પોતાના ભંડારોમાં તેને ગુપ્ત રીતે રાખી તેના આધારે ધનસંચયની ઇચ્છા સેવી રહ્યા છે તે વસ્તુ ખરેખર શોચનીય અને સમાજને અહિતકર્તા છે. અમે આશા રાખીએ છીએ કે જે જે વિદ્વાનો પાસે જેટલી જેટલી મંત્ર સંબંધી સાહિત્યસામગ્રી પ્રાચીન સૂત્રોમાંથી યા તો અન્ય ક્ષેત્રદ્વારા હસ્તગત થતી જાય તેટલી તેટલી જો તેઓ શાસનસેવા અર્થે રજૂ કરતા રહેશે તો જરૂર તેઓએ શાસનની અને સાથોસાથ માનવજાતિની અમૂલ્ય સેવા બજાવી ગણાયે.

અમેએ આ ગ્રંથમાં રજૂ કરેલ મંત્રવિધાનો તેમજ સ્તોત્રો જે પૈકી કેટલાક પ્રકાશિત અને થોડા હસ્તલિખિત ગ્રંથોમાંનાં છે તે સર્વને એકત્રિત કરી આ ગ્રંથદ્વારા એટલા માટે પ્રકાશિત કરીએ છીએ કે છૂટુંછવાયું પડેલ મંત્ર સંબંધી સાહિત્ય એક જ સ્થાને સંગ્રહિત થાય અને આવા અતીવ ઉપયોગી ગ્રંથનો લાભ હરેક વ્યક્તિને માટે ફલદાયી થઈ પડે.

પ્રકરણ ચોથું

નવ ગ્રહ મંત્રજાપ

નવે ગ્રહોના મંત્રજાપ સમયે તેમાં દર્શાવવામાં આવેલા વિધિવિધાનો અને પૂજની સામગ્રીનો ઘણી જ શુદ્ધતાપૂર્વક ઉપયોગ કરવાનો છે. આ મંત્રજાપો અક્ષરની પૂરેપૂરી શુદ્ધિ-પૂર્વક અને મનની સંપૂર્ણ સ્થિરતાથી ગણવાના છે. તો જ અધિષ્ઠાયક દેવી-દેવતાઓ પ્રસન્ન થઈ વાંછિતની પૂર્તિ કરે છે.

દરેક ગ્રહોના જાપ પ્રસંગે તેના વિધિવિધાનમાં દર્શાવવામાં આવેલ તીર્થંકર પરમાત્માની ભૂતિ અથવા તો તસ્વીર સન્મુખ રાખીને જ આરાધન કરવાનું છે. દરેક ગ્રહદેવનું પૂજન કરતાં પહેલાં પ્રથમ તીર્થંકરની પ્રતિમાનું પૂજન કરવું.

જો શક્તિ હોય તો દરેક ગ્રહોની તેના રંગવિધાન પ્રમાણે નવીન ધાતુની પ્રતિમાઓ બનાવવામાં આવે તો તે અતિ શ્રેયસ્કર છે, છતાં પણ તે પ્રમાણે ન બની શકે તો ધાતુના સમયોરસ પતરા ઉપર આ ગ્રંથમાં દર્શાવવામાં આવેલ ગ્રહોની ભાવવાહી આકૃતિઓનું આલેખન કરી જાપ સમયે તેનો ઉપયોગ થાય તો તે પણ હિતકારક છે; આમ છતાં પણ તે પ્રમાણે ન બની શકે તો આ ગ્રંથમાં આપવામાં આવેલ ગ્રહદેવોના ફોટાઓને કાચમાં મઢાવી લઈ જાપસમયે તેનો ઉપયોગ કરવાથી તે વસ્તુ પણ ફળદાયક બને છે.

દરેક મનુષ્યને કોઈ પણ ધાર્મિક વસ્તુની આરાધના સ્વશક્તિ અનુસાર કરવાની હોય છે. મન, વચન, કાયાની

पद्मप्रभजिनेन्द्रस्य, नामोच्चारेण भास्कर ! ।
शान्तिं तुष्टिं च पुष्टिं च, रक्षां कुरु कुरु श्रियम् ॥

चंद्रप्रभजिनेन्द्रस्य, नाम्ना तारागणाधिप ! ।
प्रसन्नो भव शान्ति च, रक्षां कुरु जय ध्रुवम् ॥

શુદ્ધિ સાથે સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા એ વસ્તુ જ ખાસ મહત્વતાભરી છે. આ જણાવેલ ગ્રહોના જાપોમાં સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા ધરાવનાર વ્યક્તિ તેનું કૃણ તાત્કાલિક મેળવી શકે છે.

પ્રભાતે સ્નાન કરી, શુદ્ધ વસ્ત્રો પહેરી, વિધાનોમાં ખતાવ્યા પ્રમાણે આસનોની શુદ્ધિ રાખી, મંત્રજાપસમયે ગંધ, પુષ્પ, ધૂપ, દીપ અને નૈવેદ્યાદિ સામગ્રી સહિત ગ્રહ-દેવતાઓનું એકાગ્રતાપૂર્વક આરાધન કરવું.

(૧) સૂર્યદેવ એટલે રવિનો જાપ—

આ જાપ સમયે લાલ કૂલોનો ઉપયોગ કરવો. શ્રી પદ્મ-પ્રભુની પ્રતિમા અથવા તો તસ્વીર આરાધક દેવ તરીકે સન્મુખ રાખવી. તેમજ પૂજનમાં સૂર્યદેવની પ્રતિમા અથવા તસ્વીર સુવર્ણ અથવા તાંબાની ખનાવેલી ઉપયોગમાં લેવી. નાનામાં નાની પ્રતિમા સામેના ચિત્રમાં દર્શાવ્યા પ્રમાણેની હોવી જોઈએ.

જે પ્રમાણે આપણે પરમાત્માની પ્રતિમાનું પૂજન કરીએ છીએ તે પ્રમાણે જ આ પ્રતિમાના પૂજનમાં વિધિપૂર્વક સ્નાત્ર કરવાનું છે. પછી ગંધ, પુષ્પ, ધૂપ, દીપક અને નૈવેદ્યાદિ સામગ્રી ધરી તેની આરાધના કરવાની છે.

પૂજનવિધિ સમાપ્ત થયા બાદ ચિત્તને સ્થિર કરી, શાંતિથી શ્રી જિનેશ્વર દેવના ધ્યાનમાં હૃદયના તંતુ મેળવી, એટલે કે એકાગ્ર થઈ જાપ ગણવાનું શરૂ કરવું. જાપનો શ્લોક નીચે મુજબ છે.

પદ્મપ્રભજિનેન્દ્રસ્ય, નામોષ્ઠારેણ માસ્કર ! ।

શાંતિં તુષ્ટિં ચ પુષ્ટિં ચ, રક્ષાં કુરુ કુરુ શ્રિયમ્ ॥

ત્યારબાદ ૧૦૮ મણિકાની એક નવકારવાળી જણાવ્યા પ્રમાણે ગણવી. “ ઓ હૌં નમો સિદ્ધાર્ણ । ”

(૨) સોમ એટલે ચંદ્રનો જાપ—

આ જાપનું વિધિવિધાન પૂર્વના જાપ પ્રમાણે સમજવું. પુષ્પાદિકનો રંગ સફેદ તેમજ સેવંત્રાદિ સફેદ કૂલોનો ઉપયોગ કરવો. પૂજન ચંદનથી કરવાનું છે. ગ્રહદેવની પ્રતિમા ચાંદીની બનાવવાની છે. જાપસમયે આઠમા તીર્થંકર શ્રી ચંદ્રપ્રભસ્વામીની પ્રતિમાનો ઉપયોગ કરવો જેને લગતો મંત્રશ્લોક નીચે પ્રમાણે છે—

ચંદ્રપ્રમજિનેન્દ્રસ્ય, નામ્ના તારાગણોધિપ ! ।

પ્રસન્નો ભવ શાંતિં ચ, રક્ષાં કુરુ જય ધ્રુવમ્ ॥

ત્યારબાદ એક નવકારવાળી “ૐ હ્રોં નમો અરિહંતાણં” ની ગણવી.

(૩) લોમ એટલે મંગળનો જાપ—

વિધિવિધાન પૂર્વના જાપો પ્રમાણે સમજવું. ગ્રહદેવતાનું પૂજન કુંકુમ અને લાલ પુષ્પોથી કરવું. જાપસમયે બારમા તીર્થંકર શ્રી વાસુપૂજ્યસ્વામીની પ્રતિમા નજર સન્મુખ રાખી નીચે પ્રમાણેનો મંત્રજાપ કરવાનો છે. ગ્રહની પ્રતિમા ત્રાંબાની રાખવી. મંત્ર શ્લોક આ પ્રમાણે—

સર્વદા વાસુપૂજ્યસ્ય, નામ્ના શાંતિં જયશ્રિયમ્ ।

રક્ષાં કુરુ ધરાસૂનો !, અશુભોઽપિ શુભો ભવ ॥

ત્યારબાદ એક નવકારવાળી “ૐ હ્રોં નમો સિદ્ધાણં ।” ની ગણવી.

(૪) બુધનો જાપ—

વિધિવિધાન પૂર્વ જાપો પ્રમાણે. સ્નાનવિધિમાં પ્રથમ દૂધનો ઉપયોગ કરવાનો છે. પૂજનવિધિ કેશર, ચંદન, પુષ્પ, ધૂપ અને નૈવેદ્યથી કરવાની છે. ગ્રહની પ્રતિમા કાંસાની અગરતો સુવર્ણની બનાવવી. પ્રતિમા શ્રી મહાવીરસ્વામીની ઉપયોગમાં લેવી,

सर्वदा वासुपूज्यस्य, नाम्ना शान्तिं जयश्रियम् ।
रक्षां कुरु धरामूनो !, अशुभोऽपि शुभो भव ॥

विमलानंतधर्माः, शांतिः कुंथुर्नमिस्तथा ।
महावीरश्च तन्नाम्ना, शुभो भूयाः सदा बुधः ॥

છતાં પણ વિધાનમાં શ્રી વિમલનાથ, શ્રી અનંતનાથ, શ્રી ધર્મનાથ, શ્રી શાંતિનાથ, શ્રી કુન્થુનાથ, શ્રી અરનાથ, શ્રી નેમિનાથ વિગેરે પ્રભુની પ્રતિમાનો ઉપયોગ રાશિ પ્રમાણે કરવાનો છે. મંત્રશ્લોક નીચે પ્રમાણે—

વિમલાનંતધર્મારાઃ, શાંતિઃ કુંથુર્નમિસ્તથા ।

મહાવીરશ્ચ તન્નામ્ના, શુભો મૃયાઃ સદા બુધઃ ॥

ત્યારબાદ એક નવકારવાળી “ ઐ હ્રીં નમો આય-રિયાણં । ”ની ગણવી.

(૫) બૃહસ્પતિ એટલે ગુરુનો જાપ—

વિધિવિધાન પૂર્વ જાપો પ્રમાણે. ગ્રહદેવતાનું પૂજન ચંદન, અક્ષત, સફેદ પુષ્પ, ધૂપ, દીપ અને ફળથી કરવું તેમજ ઉત્તમ નૈવેદ્ય ધરવું. ગ્રહની મૂર્તિ સુવર્ણ અથવા પિત્તળની કરાવવી. શ્રી ઋષભદેવ, શ્રી અજિતનાથ, શ્રી અભિનંદન, શ્રી સંભવનાથ, શ્રી સુમતિનાથ, શ્રી સુપાર્થનાથ, શ્રી શીતલનાથ અને શ્રી શ્રેયાંસનાથ—આ આઠ તીર્થંકરો પૈકી કોઈપણ એક તીર્થંકર ભગવાનની પ્રતિમાનું પૂજન કર્યો પછી ગ્રહદેવતાનું પૂજન કરવું. મંત્ર—શ્લોક આ પ્રમાણે—

ઋષભાજિતસુપાર્થાશ્ચાભિનંદનશીતલાઃ ।

સુમતિઃ સંમવસ્થામી શ્રેયાંસશ્ચ જિનોત્તમઃ ॥

વત્સીર્ષકૃતાં નામના પૂજ્યોઽશુભઃ શુભો મવ ।

શાંતિં તુષ્ટિં ચ પુષ્ટિં ચ કુલ દેવગણાંચિત્ ! ॥

ત્યારબાદ એક નવકારવાળી “ ઐ હ્રીં નમો આય-રિયાણં ॥ ”ની ગણવી.

(૬) ભાર્ગવ એટલે શુક્રનો જાપ—

વિધિવિધાન પૂર્વ જાપો પ્રમાણે. ગ્રહદેવતાનું પૂજન પ્રવેત પુષ્પ અને ચંદનાદિકથી કરવું તથા શ્રી સુત્રિધિનાથ

પ્રભુની પ્રતિમા દષ્ટિ સન્મુખ રાખવી. ગ્રહદેવની પ્રતિમા સુવર્ણ અથવા ચાંદીની બનાવેલી હોવી જોઈએ.

શુક્રદેવની પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત કરનાર લાગ્યાત્મા રાજદરબારે અગર તો વિદ્યા સંપાદન કરવામાં અથવા તો ધાર્મિક કાર્યોમાં સંપૂર્ણ યશ પ્રાપ્ત કરે છે. જન્મકુંડળીના કેન્દ્રસ્થાનના બળવાન ગ્રહોમાં શુક્રની ગણતરી ધણી જ અગત્યની છે. લક્ષ્મીદેવીની પ્રસન્નતા મેળવવામાં શુક્રનો જાપ ઘણો જ લાભદાયક બને છે. મંત્રપ્રદોષ નીચે પ્રમાણે છે.

પુष्પદંતજિનેન્દ્રસ્ય, નામ્ના દૈત્યગર્નાચિત ! ।

પ્રસન્નો ભવ શાંતિ ચ, રક્ષાં કુરુ કુરુ શ્રિયમ્ ॥

ત્યારબાદ એક નવકારવાળી “ ॐ હ્રીં નમો અરિ-
હંતાણં । ”ની ગણવી.

(૭) શનિદેવનો જાપ--

શનિ મહારાજની કૂર દષ્ટિનાં કારણે મહારાજા વિક્રમ સરખાને પણ ધરાન જેવા અબળણ્યા ને અનાર્ય પ્રદેશમાં ઘાંચીની ઘાણી ઉપર પાંગળી સ્થિતિમાં દિવસો પસાર કરવા પડ્યા હતા તો એક સાધારણ મનુષ્ય શી ગણતરીમાં? ઉઘળેનાધિપતિ મહારાજા વિક્રમે બાવન વીરોને સાધ્યા હતા તેમજ સ્મરણ કરતાં જ તે હાજર થતાં હતાં, છતાં પણ તેમના જેવા દાનેશ્વરીને શનિદેવે પોતાના અંકુશમાંથી નથી મૂક્યા.

શનિની મહાદશાએ સેંકડો મનુષ્યોને રાજમહેલના સિંહાસન પરથી ફેંકી દઈ રસ્તાના રાજગતા ભિક્ષુક બનાવ્યા છે. શનિની ત્રીશ માસ પર્યાન્ત એક જ વિષમ રાશિ રહે છે તો તેવી કઠિન રાશિમાં રહેતા શનિદેવને પ્રસન્ન રાખવા સારુ દરેકે દરેક વ્યક્તિએ તેનો જાપ કરવાની ખાસ જરૂરિયાત છે. જેની જન્મકુંડળીમાં શનિ અને ગુરુ એ બંને કેન્દ્ર ગ્રહો

ऋषभाजितसुपाश्वनाथामिनन्दनशीतलाः ।
 सुमतिः संभवस्वामी श्रेयांसश्च जिनोत्तमः ॥
 एतत्तीर्थकृतां नाम्ना पूज्योऽशुभः शुभो भव ।
 शान्तिं तुष्टिं च पुष्टिं च कुरु देवगणार्चित ! ॥

पुष्पदन्तजिनेन्द्रस्य, नाम्ना दैत्यगणार्चित ! ।
प्रसन्नो भव शान्तिं च, रक्षां कुरु कुरु श्रियम् ॥

વિપરીત હોય તે મનુષ્ય બીજા અન્ય ગ્રહોના બળે ગમે તેટલો પરાક્રમી અને તો પણ અન્તે ડુંગર ખોદીને ઊંદર કાઢવા જેવી સ્થિતિ બને છે. બીજી રીતે કહીએ તો એક બાબુથી કામધેનુનું દોહન થાય અને બીજી બાબુએથી તે દૂધને બકરાએ પી જાય. પરિણામે પુરુષાર્થી અને પરાક્રમી પુરુષ ચિંતામગ્ન રહ્યા કરે. એકંદરે ટૂંકમાં જણાવવાનું કે શનિની મહાદશા વખતે ઘણું જ સાવચેત રહેવું.

શ્રી સુનિસુવતસ્વામીની પ્રતિમાનું નિયમિત વિધિપૂર્વક પૂજન કરવું, તેમજ તે પ્રભુની પ્રતિમા અથવા તસ્વીર ગ્રહ-દેવતાના આરાધન સમયે નજર સમક્ષ રાખી તેનું પૂજન કરવું. શનિની પ્રતિમા નીલમની, સુવર્ણની અથવા લોખંડની બનાવવી. તેનું પૂજન કરતી વખતે તેલથી સ્નાન કરાવવું. સિંદૂર, નીલવર્ણી પુષ્પ, ધૂપ, દીપ અને નૈવેદ્યાદિ સામગ્રી ધરવી. મંત્રશ્લોક નીચે પ્રમાણે છે—

શ્રીસુવતઃજિનેન્દ્રસ્ય, નામ્ના સ્વર્યોગસંમથ ! ।

પ્રસન્નો ભવ શાંતિ ચ, રક્ષાં કુરુ કુરુ શ્રિયમ્ ॥

ત્યારબાદ એક નવકારવાળી નીચે પ્રમાણે ગણવી.

“ ૐ હ્રીં નમો લોપ સર્વસાહુળં । ”

(૮) રાહુનો મંત્રજાપ—

વિધિવિધાન પૂર્વ જાપો પ્રમાણે. નીલવર્ણનાં પુષ્પથી રાહુની મૂર્તિનું પૂજન કરવું. મૂર્તિ લોખંડની, સુવર્ણની કે નીલમની બનાવવી. શ્રી નેમિનાથ પ્રભુની પ્રતિમા આરાધના સમયે દષ્ટિ સન્મુખ રાખવી. પછી ગ્રહદેવતાનું પૂજન કયો બાદ નીચે પ્રમાણે મંત્ર શ્લોક બોલવો.

ઋનેમિનાથતાર્યેશ—નામતઃ સિદ્ધિકામુત ! ।

પ્રસન્નો ભવ શાંતિ ચ, રક્ષાં કુરુ કુરુ શ્રિયમ્ ॥

ત્યારબાદ એક નવકારવાળી નીચે પ્રમાણે ગણવી.

“ ૐ હ્રીં નમો લોષ સઘસાહુણં । ”

(૯) કેતુનો મંત્રજાપ—

વિધિવિધાન પૂર્વ જાપ પ્રમાણે. દાડમ વિગેરેના કૂલોથી કેતુની મૂર્તિનું પૂજન કરવું. વૈદ્યુર્ય, સુવર્ણ અથવા લોઢાનો મૂર્તિ કરાવવી. શ્રી મલિનાથ અને શ્રી પાર્શ્વનાથ પરમાત્માની પૂજા કરવી. બાદ નીચે પ્રમાણે મંત્રશ્લોક બોલવો.

રાહો સત્તમરાશિસ્થ, કેતો શ્રીમલ્લિપાશ્વર્યોઃ ।

નામ્ના શાંતિ ચ તુર્ધિ ચ, રક્ષાં કુરુ કુરુ શ્રિયમ્ ॥

ત્યારબાદ બાધા પારાની નવકારવાળી નીચે પ્રમાણે ગણવી.

“ ૐ હ્રીં નમો લોષ ઉવજ્ઞાયાણં । ”

આપણને નડતા ગ્રહોના ઉપશમન માટે યા તો તંમના દ્વારા થતાં વિધનો કે ઉપદ્રવોના નિવારણાર્થે એક બીજા પ્રકાર પણ અસ્તિત્વ ધરાવે છે. તે એ છે કે ગ્રહોને પ્રિય પદાર્થોનું દાન કરવામાં આવે તો તેથી ગ્રહદેવતા પ્રસન્ન થાય છે અને દાતાપુરુષ પર કૃપા દર્શાવી તેની અશુભ પરંપરાનો વિનાશ કરે છે. દરેક ગ્રહો માટે દાન આપવાના દિવસો પણ અલગ-અલગ સમજવા. તે સર્વ હકીકત જાણવા માટે નીચે પ્રમાણે સંક્ષિપ્ત નોંધ ધ્યાનમાં રાખવી.

૧. સૂર્ય-માણેક, સુવર્ણ, તાંબુ, ગોધમ, ગોળ અને લાલ વસ્ત્રાદિક

૨. ચંદ્ર-મોતી, ચાંદી, સાકર, ચોખા, કપૂર અને સફેદ વસ્ત્રાદિક

૩. મંગળ-પરવાળું, સુવર્ણ, તાંબુ, ગોધમ, ગોળ અને લાલ વસ્ત્રાદિક

૪. બુધ-ધી, પાતું, સુવર્ણ, કાંસું, કપૂર આદિક

श्रीसुव्रतजिनेन्द्रस्य, नाम्ना सूर्यागसंभव ! ।
प्रसन्नो भव शांति च, रक्षां कुरु कुरु श्रियम् ॥

सिद्धिदायक मंत्रसंग्रह

श्रीनेमिनाथतीर्थेश-नामतः सिद्धिकासुत ! ।
प्रसन्नो भव शान्तिं च, रक्षां कुरु कुरु श्रियम् ॥
राहो सप्तमराशिस्थ, केतो श्रीमल्लिपार्श्वयोः ।
नाम्ना शान्तिं च तुष्टिं च, रक्षां कुरु कुरु श्रियम् ॥

૫. ગુરુ-હળદર, ખાંડ, સુવર્ણ, પોખરાજ, ચણાની દાળ અને પીળાં વસ્ત્રાદિક

૬. શુક્ર-હીરો, ચાંદી, ઘી, ખાંડ, દૂધ, ચોખા અને સફેદ વસ્ત્રાદિક

૭. શનિ-તીલ, તેલ, અડદ, લોહું, સુવર્ણ, નીલમ અને કાળા વસ્ત્રાદિક

૮. રાહુ-ગોમેદ, સુવર્ણ, લોહું, તલ, તેલ, ધાન્ય અને શ્રીફળ આદિક

૯. કેતુ-કસ્તૂરી, સુવર્ણ, વૈડુર્ય, લોહ, કૌપરું, તેલ. ધાન્ય ઇત્યાદિક

સૂર્યનું દાન રવિવારે

ચંદ્રનું સોમવારે

સોમનું મંગળવારે

બુધનું બુધવારે

ગુરુનું ગુરુવારે

શુક્રનું શુક્રવારે

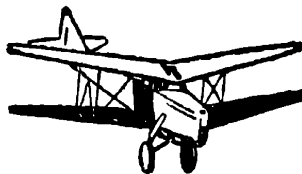
શનિ, રાહુ તેમજ કેતુનું શનિવારે

આ ઉપરાંત એક ત્રીજો પ્રકાર પણ એ છે કે નવે ગ્રહોને પોતાની સાનિધ્યમાં રાખવા. આ પ્રમાણે કરવાથી ગ્રહ-દેવતાઓ સંતુષ્ટ થાય છે અને તે વ્યક્તિ પર મહેરબાની દર્શાવે છે. ગ્રહોને સાનિધ્યમાં રાખવા માટે વીંત્રીનો ઉપયોગ કરવો અને તેમાં નીચે જણાવેલ પદાર્થો નીચે દર્શાવ્યા પ્રમાણે આકારમાં જડાવી લેવા.

પાનું	હીરો	મોતી
પોખરાજ	માણિક	પરવાળું
વૈડુર્ય	નીલમ	ગોમેદ

આ પ્રમાણે નવરત્નની વીંટી કરાવવી અથવા માદળિયું બનાવી તેનો ઉપયોગ કરવાથી પણ ગ્રહશાંતિ થાય છે.

આ બધા પ્રકારો ઉપરાંત ગ્રહોની શાંતિ માટે સમર્થ જૈનાચાર્ય ચૌદપૂર્વધારી જ્યોતિષવિદ્યાપારંગત શ્રીમદ્ ભદ્ર-બાહુસ્વામીએ રચેલ ગ્રહશાંતિ સ્તોત્ર પણ અપૂર્વ લાભકારક છે. તે સ્તોત્ર આ ગ્રંથના બીજા વિભાગમાં સ્તોત્રસંગ્રહમાં દાખલ કરવામાં આવેલ છે. તેનું પણ પ્રતિદિન પ્રાતઃકાળે સ્મરણ કરવું.

અચિંત્ય ફલદાતા
યજ્ઞરાજશ્રી ઘંટાકર્ણ

પ્રકરણ પાંચમું

ઘંટાકર્ણ મંત્રજાપ

પૂરમ પ્રભાવિક તેજમૂર્તિ લલિધનિધાન શ્રી ગૌતમ-સ્વામીના પ્રાતઃસ્મરણીય નામ-સ્મરણની માફક શ્રી ઘંટા-કર્ણ દેવનું નામ પણ જૈન સમાજના આખાલવૃદ્ધ જનસમૂહ માં પરિચિત છે. ઘંટાકર્ણ દેવ પ્રતાપી, શક્તિશાળી અને સદૈવ જાગૃત મનાય છે. તેના શ્રદ્ધાપૂર્વકના આરાધનથી તે ભક્ત-જનોના વિઘ્નસમૂહનો વિનાશ કરી વાંછિતપૂર્તિ કરે છે.

તેમનો મંત્રજાપ શાંત ચિત્તથી વિધિપૂર્વક કરવાનો છે. જાપ સમયે ધીનો દીવો અખંડ રાખવો તેમજ દશાંગ ધૂપથી તે સ્થાનને સુવાસિત બનાવવું. જાપ કરનારે બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરવું અને ભૂમિશય્યા રાખવી એટલે કે ગાદી, તકીયા કે તળાઈનો ત્યાગ કરી જમીન પર શેત્રંજી, ધાબળી કે કંતાન ઉપર જ સૂવું. ઘંટાકર્ણનો મંત્રજાપ જો સફળ થાય તો કલ્પવૃક્ષ સમાન મનવાંછિત ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. વ્યાપારસિદ્ધિ તેમજ નોકરીની શોધ માટે જનારને પણ અતીવ હિતકારક છે. ટૂંકામાં કહીએ તો આ દિવ્ય મંત્રજાપના પ્રભાવે દરેક પ્રકારની મનોકામનાઓ સિદ્ધ થાય છે. સમજને ખાતર કેટલાક પ્રકારો અહીંયા દર્શાવ્યા છે.

આ મંત્રજાપ સાડાખાર હજાર વખત જપવાનો છે અને તે ત્રણ દિવસમાં પૂર્ણ કરવાનો છે. મંત્રજાપ સિદ્ધ કરનારે શુદ્ધ આચારી અને શુદ્ધ આહારી રહેવું. આ

ઉપરાંત ધર્મક્રિયામાં વિશેષ ઉદ્યમવંત રહેવાથી જાપ કરનાર શખસ આ મંત્રજાપનો શીઘ્ર ને કિંમતી ફાયદો ઉઠાવી શકશે. આ મંત્રસાધનામાં ઉપયોગી થનાર વિધિવિધાન નીચે દર્શાવવામાં આવે છે.

મંત્ર સાધન અર્થે શુદ્ધપક્ષમાં પંચમી, દશમી અને પૂર્ણિમાની તિથિનો ઉપયોગ કરવો, કે જેને સૂર્યસ્વર તિથિ કહેવામાં આવે છે. તે વખતે મુહૂર્ત પણ શુભ હોવું જોઈએ.

શુભ યોગ તરીકે હસ્તાક, મૂળાક, પુષ્યાક, સિદ્ધિયોગ, આનંદયોગ, છત્રયોગ તેમજ શુભ વાર અને ચંદ્રબલ રાખી કોઈ શ્રેષ્ઠ ચારિત્રપાત્ર યતિ કે ઉત્તમ સાધકના સમાગમપૂર્વક સાધના કરવા ઉદ્યમવંત બનવું.

સ્થાન અત્યંત એકાંતમાં અને નિરવ શાંતિવાળું પસંદ કરવું. મૃતક કલેવર આદિ દુર્ગંધવાળો પદાર્થ ચોતરફ ૧૦૮ હાથ સુધીમાં ન હોય તેવી પવિત્ર ભૂમિમાં અથવા તો એકાંત દેવસ્થાનમાં આ જાપ જપવો.

ભૂમિ પસંદ કર્યા પછી તેના પર પવિત્ર પાણી છાંટી, તેને લગતો જાપ જપી, જગ્યા શુદ્ધ કરવી. પછી ચંદન પ્રમુખનો લેપ કરી મંત્રસ્થાન તરીકે તેને શુદ્ધ બનાવવું. સ્થાનશુદ્ધિ કરતી વખતે નીચે પ્રમાણેનો મંત્રજાપ કરવો. “ ॐ હ્રીં શ્રીં મૃદ્યઞિષ્ઠાયકાય દેવાય નમઃ । ”

આ મંત્રજાપ સાત વખત જપી ભૂમિ શુદ્ધ કરવી. પછી દશાંગ ધૂપ અંખડિત રાખવો. ઘૃતની અખંડ જ્યોત ચાલુ કરવી. બાદ અક્ષત, નૈવેદ્ય અને ફળથી ભૂમિની પૂજા કરવી. આ પ્રમાણે ભૂમિપૂજન વિધિ પત્યા બાદ સ્નાનાર્થે જવું અને શુદ્ધ જળથી સ્નાન કરતી વખતે નીચેનો મંત્રજાપ એકવીશ વખત જપવો.

“ રાં રાં કલોં ગંગાજલાય નમઃ ॥ ” બાદ પવિત્ર વસ્ત્ર પહેરતી વખતે “ ॐ હ્રીં કલોં આનંદદેવાય નમઃ । ” આ પ્રમાણે સાત

વાર જાપ જપી સ્વચ્છ કપડાં પહેરવાં. તત્પશ્ચાત્ મન, વચન અને કાયાના ત્રિયોગનો નિરોધ કરી, ઘંટાકર્ણ યંત્રને સન્મુખ રાખી મંત્રજાપ કરવા બેસવું.

કેટલાક ગ્રંથોમાં આ મંત્રના તેત્રીશ હજાર તેમજ બેતાલીશ હજાર જાપો કરવાનું સૂચવ્યું છે, અને તે જાપ પૂર્ણ કરવાની સગવડતા મળે તેટલા ખાતર બેતાલીશ દિવસનો સમય પણ બતાવવામાં આવ્યો છે. એટલું તો ચોક્કસ છે કે ઓછામાં ઓછા સાડાખાર હજાર જાપો સાધકે જપવાના હોય છે, અને જો શાંતિ તેમજ સગવડતા હોય તો ત્રણ દિવસમાં જ સાડાખાર હજાર જાપો પૂર્ણ કરવા.

આ મંત્રનો પ્રભાવ દર્શાવતાં શાસ્ત્રકારોએ ત્યાં સુધી દર્શાવ્યું છે કે આ મંત્રના સાધકને અન્ય દુશ્મન રાજા કે સૈન્ય પ્રમુખ પરચકનો પણ ભય રહેતો નથી તેમજ ગમે તેવો મારક યા વશીકરણ મંત્રનો ઉપયોગ સાધક ઉપર થયેલ હોય તો તે દૂર થાય છે.

આ મંત્ર સાધવાના સમયે હોમ કરવાનું પણ વિધાન છે. હોમમાં શ્રીકૃણનો ગોટો, દ્રાક્ષ અને ખારેકનો હોમ કરવો. મંત્રજાપ સમયે આ પ્રમાણે હોમ કરવાથી દુષ્ટ વૈતાલ, પિશાચાદિનો ભય નાશ પામે છે. તેમજ પરચકના ભયનો પણ નાશ થાય છે, એટલું જ નહિ પણ ગમે તેવો કટ્ટર અને વિદ્વેષી વૈરી પણ મિત્ર થાય છે. હોમમાં દૂધ, દહીં અને ઘીનો પણ ઉપયોગ કરવો. આ મંત્રજાપથી વિવિધ પ્રકારનાં લાભો થાય છે. કેટલાએક પ્રયોગોની સાધના માટે શું કરવું તે અહીં સંક્ષિપ્તમાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે.

(૧) લક્ષ્મી પ્રાપ્તિ માટે

લક્ષ્મીની ઇચ્છાવાળા સાધકે આ મંત્રની સાથે છ કેાણી યંત્રનો ઉપયોગ કરવો અને તેની ફરતો ઘંટાકર્ણ

જાપ લખવો. બાદ તેનું પ્રતિદિન અધ્યયન કરવાથી દ્રવ્ય-પ્રાપ્તિ થાય છે.

(૨) કુક્ષીની છૂટો માટે

ઘંટાકર્ણુ યંત્ર સામે રાખી ચાર વખત જાપ જપવો. તે વખતે સાત ઝાડનાં પાંદડાં નીચે પ્રમાણે રાખવાં—અંપો, અંબેલી, મોગરો, નારંગી, લીંબુ, લાલ કંડીલ અને શ્વેત કંડીલ. આ ઉપરાંત એકવીશ કૂવાનું પાણી ભેળું કરવું.

ત્યારબાદ એક લોટા ઉપર પાંચ હોંકાર લખવા. તેના પર કુંકુના સાત ટપકાં કરવા. પછી ચોખાનું એક મંડલ કરી, કલશને નાડાછડી બાંધી તે ચોખાના મંડલ ઉપર કુંવારી કન્યા પાસે તે કળશ મૂકાવવો. દીપક ચૌમુખ કરવો. કળશ પર પાંચ જાતનાં પાંદડાં બાંધવા. તે સમયે ઘંટાકર્ણુ મંત્ર બોલતા જવો. આ પાંચ જાતના પાંદડાંની સાથે કેાપરું, દ્રાક્ષ, ખજૂર, ચારોલી, બદામ, પીસ્તા, અખીલ, ચાવલ, જવ, તલ, ખાંડ અને અડદ વિગેરે સઘળું એકત્ર કરી બાડી રાખવું. પછી મંત્રનો જાપ જપતાં અગ્નિમાં હોમ કરતાં જવો. તે મંત્ર ૧૦૮ વાર જપવો. પછી તૈયાર કરી રાખેલા કલશમાંથી તેમાં પાણી નાંખવું. બીજે દિવસે તે કુંભના પાણીથી સ્નાન કરવું. પછી તેને ઘંટાકર્ણુ મંત્રથી જ મંત્રી લીલા સૂતરનો દોરો બાંધે તો સંતાનપ્રાપ્તિ થાય છે—કુક્ષી છૂટે છે.

(૩) છોકરાં જીવતા ન હોય તો

જ્યાં રાજમાર્ગ હોય એવા રસ્તા પર ઉપયુક્ત જણાવેલ વિધિવિધાન પ્રમાણે આ ઘંટાકર્ણુ મંત્રનો જાપ ૧૦૮ વાર જપવો. વિશેષ એ કે આ વિધાનમાં બત્રીશ કૂવાનું પાણી લાવવું. નવ ઝાડના પાંદડાં લાવવાં જે નીચે પ્રમાણે છે—અનાર, અંજીર, ફાલશ, આડકીપાત, આંબ, લાલકંડી, સેવંતી, નારંગી, કડીરકી અને રશુપેનકડી. પાંચ જાતના ફૂલ

લેવા; જેવાં કે જૂઈ, ચંપો, ચંબેલી, કુંદ અને અનાર. પછી ઘંટાકર્ણ મંત્રથી મંત્રીને, તે જળથી સ્ત્રીને નવરાવવી. ખાદ ઘંટાકર્ણ મંત્રનો દોરો ગળે ખાંધવો. હોમ પણ કરવો. હોમમાં કેપરું, ખદામ, તલ, અડદ, જવ અને ધીનો ઉપયોગ કરવો. આ પ્રમાણે કરવાથી જે ખાઈનાં છોકરાં જીવતાં ન હોય તે જીવે છે અને દરેક જાતનાં વ્યાધિઓ કે વિઘ્નો વિનાશ પામે છે.

(૪) ભૂત-પ્રેતનો ઉપદ્રવ દૂર કરવા માટે

કોઈ પણ ઘરમાં યા તો ધર્મસ્થાનમાં ભૂત, પ્રેત, પિશાચ આદિ વ્યંતરનો વાસ જણાતો હોય તો તેમાં આ યંત્ર દ્વાદશ કોઠાથી એક ખાબુએ તેમજ એકાદશ કોઠાથી બીજી ખાબુએ તૈયાર કરી, ઉપરના ભાગમાં હ્રીંકારનો કોઠો કાઢવો. ખાદ મંત્રજાપ શરૂ કરી, તે પૂર્ણ થઈ ગયા પછી ઘી, દહીં, ખીર, ખાંડ અને ખારેકનો હોમ કરવો.

ત્યારપછી આ યંત્ર મુગંધિત દ્રવ્યથી લખી તૈયાર કરવો. આ પ્રમાણે યંત્ર તૈયાર થઈ ગયા ખાદ ઘરને અગર તો ધર્મસ્થાનકના આંગણે ખાંધી રાખવામાં આવે તો ભૂત, પ્રેત, પિશાચ, શાકિણી અને ડાકિણી વિગેરેનો ઉપદ્રવ નાશ પામી જાય છે.

બીજો પ્રકાર

અષ્ટકમળ આકારે યંત્ર તૈયાર કરી, ઉપર ઐંકાર લખી, વચ્ચમાં “ ઘંટાકર્ણમહાવીર ! દેવકૃત્ત્વોપદ્રવક્ષયઃ કુરુ કુરુ સ્વાહા । ” આ પ્રમાણે અક્ષરો લખવા. તેમજ અષ્ટકોણમાં જ હ્રીં એ પ્રમાણે આઠ વાર લખવું. ખાદ આખો મંત્ર ફરતો ગોળાકારે લખવો. આ મંત્ર મૃગયર્મ ઉપર બેસી ભોજપત્ર, રોપ્યપત્ર, મુવર્ણપત્ર અથવા સામાન્ય કાગળ ઉપર અષ્ટગંધથી લખી પાસે રાખવાથી સોભાગ્યની વૃદ્ધિ થવા સાથે વ્યંતરાદિક દેવોનો લેશ પણ ઉપદ્રવ થતો નથી.

આ મંત્રની સાધના સમયે હહીં, હ્રૂધ, ધી, ખાંડ, દ્રાક્ષ, ખારેક, બદામ અને ચારોળીનો હોમ કરવો અને ૧૦૮ વાર મંત્રજપ કરી ચંત્ર બાંધવું.

(૫) બાળરક્ષા માટે

ઘંટાકર્ણના મંત્રને અષ્ટગંધથી ઉપરના લાગમાં લખી, ઝંકારનું ચિહ્ન કરી, લોખપત્ર, રૂપાપત્ર અથવા સોનાના પત્રમાં મઢી, તૈયાર કરેલા તે ચંત્રને તાવીજમાં નાખી, બાળકના ગળે બાંધવાથી બાળકોનાં અનેક પ્રકારનાં રોગો; જેવાં કે રતવા, ભરાઈ જવું, ઉધરસ, જવર વિગેરે દૂર થઈ જાય છે. આવા જ પ્રકારનું મંત્રેલું તાવીજ જે વ્યાપારીઓ હાથે બાંધે તો પણ વેપારમાં અતિશય લાભ મેળવે છે.

(૬) પુણ્યપ્રાપ્તિ અર્થે

પુણ્ય-પ્રાપ્તિ અર્થે પણ ઘંટાકર્ણ ચંત્રનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. તે ચંત્રને સન્મુખ રાખી, મંત્રની ચારે ગાથાનો વાયવ્ય ખૂણે બેસીને જપ કરવો. એકવીશ દિવસમાં એકવીશ હજાર જપ પૂરા કરવા. બાદ આ જપની એકેક નવકારવાળી ફેરવવાથી તિયંચ, નારક આદિ અશુભ ગતિનો નાશ થાય છે અને અત્યંત ફલ્લ મનુષ્ય ભવ પ્રાપ્ત થવા સાથે ઉત્તમ કુળમાં અને આર્ય ક્ષેત્રમાં અવતાર મળે છે. વળી પ્રતિદિન પુણ્યનો સંચય પણ સારા પ્રમાણમાં થાય છે.

(૭) મંત્રજપ ફળ

લિન્નલિન્ન સમયે આ મંત્રજપ કરવાથી શું શું ફળ-પ્રાપ્તિ થાય તે સંક્ષિપ્તમાં જણાવવામાં આવે છે.

૧. દીવાળીના દિવસોમાં તેરસથી પ્રારંભી અમાવાસ્યા સુધીના દિવસોમાં અત્યંત શુદ્ધતાપૂર્વક ખાંડ અને ખીરનું એકાસણું કરી, દર્શાવવામાં આવેલ જપના મંત્રો સાડાબાર

હજાર વખત જપવામાં આવે તો તે વસ્તુ મહાન્ ઇષ્ટદાયી અને ખારે માસ ફળદાતા થાય છે.

૨. નિત્ય પ્રભાતે તેમજ ત્રિકાલ આ મંત્રનો જાપ જપવાથી અનેક પ્રકારના ફાયદાઓ થાય છે.

૩. પ્રભાતે જપવાથી દુષ્ટ ગ્રહનો ઉપદ્રવ શમી જાય છે અને દરેક જાતની શાંતિ થાય છે.

૪. રાત્રે સૂતી વખતે જપવાથી ચોર, અગ્નિ કે સપ્તદંશ પ્રમુખનો ઉપદ્રવ થતો નથી.

૫. ઠાર ખાંધવાની જગ્યાએ આ મંત્રનો યંત્ર બનાવી શુદ્ધતાપૂર્વક સ્થાપન કરવામાં આવે તો ઠારના વિવિધ પ્રકારનાં વ્યાધિઓનો નાશ થાય છે.

૬. જેને જૂત, પ્રેત, વ્યંતર, શાકિણી, ડાકિણી વિગેરેના વળગાડ હોય તેમજ જેને દગા-પ્રપંચ યા તો મૃત્યુની ધાસ્તી હોય તે પુરુષ યા સ્ત્રીએ આ મંત્રનો જાપ મનમાં શરૂ જ રાખવાથી તેમજ તેનું યંત્ર બનાવી માદળિયામાં નાખી હાથે ખાંધી રાખવાથી કોઈ પણ જાતનો ભય ઉપજતો નથી અને આવતો ભય પણ આપમેળે વિનાશ પામી જાય છે તેમજ ચિત્ત આનંદમાં રહે છે.

૭. આ યંત્ર ઘરના દ્વાર સાથે ચોડી રાખવાથી મંકેડા, કીડી વિગેરેનો ઉપદ્રવ શાંત થાય છે.

૮. કેશર, કપૂર, ગોપીચંદનમિશ્રિત વિલેપનથી આ જાપ લખી, તે લખેલ જાપ દ્રવ્યની કોથળીમાં રાખવાથી નિત્ય દ્રવ્યની વૃદ્ધિ જ થયા કરે છે.

૯. દર રવિવારના દિવસે તાંબાની વીંટી હાથમાં લઈ, આ જાપ એકવીશ વાર ભણી જે વ્યક્તિનો પેચોટી ખસી ગઈ હોય તેની આંગળીએ આ વીંટી પહેરાવવાથી પેચોટી તરત મૂળ-

સ્થાને આવી જાય છે. તે જ પ્રમાણે કાચા સૂતરના તાંતણાને સાત ગાંઠ દઈ જેની પેચોટી ખસી ગઈ હોય તેને પગે બાંધવાથી પેચોટીનું દુઃખ નાશ પામી પેચોટી મૂળ જગ્યાએ આવી જાય છે.

૧૦. જેને કંઠમાળ થઈ હોય તેને એક સો ને એક વખત આ જાપ બાણી, કાચા સૂતરના તાંતણાને એકવીશ ગાંઠો મારી, તે દોરાને તેના ગળે બાંધવાથી કંઠમાળ મટે છે.

૧૧. જેની દાઢ સૂઝી આવી હોય કે દુઃખતી હોય તેને માટે એકવીશ વખત જાપ જપી તેના પર હાથ ફેરવવામાં આવે તો તે દાઢનાં દરેક જાતનાં દર્દો દૂર થાય છે.

૧૨. એકતાલીશ વખત જાપ જપી, કુંવારી કન્યાના હાથે સૂતરના તાંતણાને સાત ગાંઠ દેવરાવી, ગળે દોરો બાંધવાથી ગમે તેવો એકાંતરીયો, ચોથીયો, વિષમ જવર આવતો હોય તો પણ તેવા દરેક પ્રકારના તાવનો ઉપદ્રવ શાંત થઈ જાય છે.

૧૩. ચોવીશ વખત મંત્રજાપ જપી, દોરો બનાવી બાળકના ગળે બાંધવાથી બાળકનાં દરેક જાતનાં ઉપદ્રવ દૂર થાય છે.

૧૪. એકવીશ વાર જપી, પાણી ભરેલા એક ખ્યાલામાં કૂંક મારી, તે પાણી પેટના શૂળવાળાને પાવામાં આવે તો પેટનું શૂળ મટી જાય છે.

૧૫. સાત વખત મંત્રનો જાપ ગણી, કેશરનું તિલક કરવાથી પતિ-પત્ની વચ્ચે ઉદ્ભવેલા કલેશનું નિવારણ થાય છે. તેમજ જેના કુટુંબમાં કલેશનું વાતાવરણ હોય તે દરેક વ્યક્તિને સાત વખતના જાપવડે મંત્રેલ કેશરનું તિલક કરવાથી પરસ્પર પ્રેમભાવ વૃદ્ધિ પામે છે અને કુસંપ-કલેશ દૂર થાય છે.

૧૬. પ્રભાતે આ મંત્ર એકવીશ વખત ગણી, પાણીના ત્રણ ઘુંટડા નિત્ય પીવાથી સરસ્વતી દેવી પ્રસન્ન થાય છે તેમજ બુદ્ધિ નિર્મળ રહેવા સાથે પ્રતિદિન વિદ્યાની વૃદ્ધિ થાય છે.

૧૭. આ જાપ એકવીસ વખત જાપી, પોતાના થુંકનું તિલક કરી રાજદરબારે જવાથી રાજ તથા પ્રધાનાદિક અધિકારીઓની મહેરબાની પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૮. આ મંત્રજાપ જાપી, પાઘડીને ગાંઠ વાળવી, અને તે ગાંઠવાળી પાઘડી પહેરીને જવાથી દરેક જાતનો જશ મળે છે; એટલું જ નહિ પણ ભયાનક અટવીમાં મુસાફરી કરતાં હિંસક-કૂર પ્રાણીઓના ઉપદ્રવમાંથી પણ બચાવ થાય છે. આ ઉપરાંત વ્યપારાર્થે બજારમાં જતાં વેપારમાં દ્રવ્યલાભ થાય છે.

આ મંત્રના સાધકે એટલું સાવચેત રહેવું કે આ પવિત્ર મંત્રનો ઉપયોગ કોઈને વશ કરવામાં કે ખોટી રીતે હેરાન કરવામાં ન કરવો.

આ જાપની સિદ્ધિ મેળવનાર મહાન્ આત્મા અપૂર્વ શક્તિ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. કદાચ કોઈને ફાંસીનો હુકમ થયો હોય તો પણ બેંતાલીશ દિવસના એકનિષ્ઠાપૂર્વકના શુદ્ધ જાપથી તેવો ભયંકર હુકમ પણ રદ કરાવી તેનો અભયદાતા બની શકે છે. તે જ પ્રમાણે ભયંકરમાં ભયંકર સપ્તદંશથી કોઈનો જીવ તાળવે ચઢી ગયો હોય અને મૃત્યુની ઘડીઓ ગણાઈ રહી હોય તેવા સમયે આ સિદ્ધપુરુષ મંત્રજાપ જાપતો જાય અને મૃત્યુશય્યા પર પડેલ મનુષ્યને મુખદ્વારા કુંક મારતો જાય તો અદ્ય સમયમાં વિષધરનું વિષ ઉતરી જઈ, તે મનુષ્ય જાણે જિંદગીમાંથી જાગૃત થયો હોય તે પ્રમાણે આજસ મરણી જિજ્ઞો થાય છે. તે જ પ્રમાણે રાજ્ય તરફના ગમે તેવા ભયંકરમાં ભયંકર અપરાધથી સિદ્ધપુરુષના હાથે તેનો બચાવ થાય છે. કોઈ પણ પરરાજ્ય તરફથી ધ્યેલ ભયંકરમાં ભયંકર હુમલા પ્રસંગે પણ પોતાની માતૃભૂમિનું રક્ષણ કરવા સમર્થ બને છે. એકંદર ગમે તેવા ભયંકરમાં ભયંકર જીવનમરણના પ્રસંગમાં આ મંત્રનો જાપ મૃત્યુજય જાપ

પ્રકરણ છઠું

શ્રી સિદ્ધચક્ર યંત્ર

શ્રી સિદ્ધચક્ર અગર તો નવપદ્મ મહારાજના પવિત્ર નામથી જૈન સમાજનો એક પણ શાસ્ત્ર અપરિચિત નહિં હોય. હાલમાં તો શ્રી સિદ્ધચક્રના આરાધનનો સવિશેષપણે પ્રચાર થયો છે અને પ્રતિદિન તેની વૃદ્ધિ થઈ રહી છે. શ્રી સિદ્ધચક્ર એટલે અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ, સમ્યક્ દર્શન, સમ્યક્ જ્ઞાન, સમ્યક્ ચારિત્ર અને તપ એ નવ પદોનો સમૂહ.

મંત્ર, તંત્ર અને યંત્રો તો વિવિધ પ્રકારનાં છે પરંતુ સર્વ યંત્રોમાં શ્રી સિદ્ધચક્રનો યંત્ર સર્વશ્રેષ્ઠ અને શીઘ્ર ફળદાયી છે. પર્વતોમાં જે સ્થાન મેરુપર્વતનું, પશુઓમાં જે સ્થાન સિંહનું, નદીઓમાં જે સ્થાન ગંગા નદીનું, પંખીઓમાં જે સ્થાન હંસનું, જ્યોતિષગણમાં જે સ્થાન સૂર્ય-ચંદ્રનું, મંત્રોને વિષે જે સ્થાન નવકાર મંત્રનું છે તેવી રીતે સકલ યંત્રોમાં શ્રી સિદ્ધચક્ર યંત્રનું પ્રથમ અને શ્રેષ્ઠ સ્થાન છે.

આ સિદ્ધચક્રનું આરાધન વર્ષમાં બે વખત નવ દિવસ પર્વંત કરવામાં આવે છે. જૈન શાસ્ત્રમાં ૧ કાર્તિક ચોમાસાની, ૨ ફાગણ ચોમાસાની, ૩ અષાઢ ચોમાસાની ૪ પર્યુષણની તથા ૫-૬ બે નવપદઆરાધનની એમ છ અઠ્ઠાઈઓ શાશ્વતી કહેલી છે તે પૈકી આ શ્રી સિદ્ધચક્ર આરાધનની બંને અઠ્ઠાઈઓ ચૈત્ર શુદ્ધિ ૭થી તે ચૈત્ર શુદ્ધિ ૧૫ સુધી અને આસો શુદ્ધિ ૭થી

આસો શુદ્ધિ ૧૫ સુધી નવ નવ દિવસની છે. આ ખંને ઓળીના દિવસોમાં આ યંત્રનું વિધિપૂર્વક આરાધન કરવામાં આવે છે. આ નવ દિવસોમાં આયંબિલની તપશ્ચર્યા, જિનપૂજા, ઉલ્લસ ટંક પ્રતિક્રમણ તેમજ પ્રતિદિન અરિહંતાદિના ગુણો અથવા લેહો પ્રમાણે ખમાસમણ, કાઉરસગ્ગ, સાથિયા વિગેરે ક્રિયાઓ કરવાની હોય છે. નવ દિવસ પર્યાન્ત કરાતી આ ક્રિયાને “ ઓળી ” એ શબ્દથી ઓળખવામાં આવે છે. નવ ઓળી એટલે કે એકયાસી આયંબિલ વિધિપૂર્વક કરીને સાડાચાર વર્ષે આ યંત્રનું આરાધન પૂર્ણ કરવાનું હોય છે.

આ શ્રી સિદ્ધચક્રના સમ્યગ્ આરાધનથી અતુલ ઋદ્ધિ અને મહાસિદ્ધિ તેમજ નવ નિધિ પ્રાપ્ત થવા સાથે આત્મ-કલ્યાણ સધાય છે. અનેક પ્રકારના વિષમ બાહ્ય વ્યાધિઓ દૂર થાય છે અને ચિત્તની શાન્તિ થાય છે. સિદ્ધચક્રના પ્રક્ષાલન- (નહવણ)નું જળ શરીર પર ચોપડવાથી અઢાર પ્રકારના કુષ્ઠાદિક રોગો તેમજ ચોરાશી પ્રકારના વાયુના વ્યાધિઓ શીઘ્ર વિનાશ પામે છે. શરીર ઉપર થતાં નાના મોટા ફેફલાઓ પણ નાશ પામે છે તેમજ તલવાર, ભાલા આદિના મોટા જખમો પણ રૂઝાઈ જાય છે. ભગંદર, કુષ્ઠ અને ક્ષયાદિ જેવા ભયંકર ને અ-સાધ્ય રોગોની પણ તેના દ્વારા શાંતિ થાય છે. તે જ પ્રમાણે નેત્રના અનેક પ્રકારના રોગો અને સંનિપાત પણ શમી જાય છે. વિશેષ શું કહીએ ? આ વિશ્વમાં એવો કોઈપણ વ્યાધિ, વિધ્ન કે સંકટ નથી કે જે શ્રી સિદ્ધચક્રના સમ્યગ્ આરાધનથી નાશ ન પામે.

ચોર, પિશાચ, બૂત, ડાકિણી, શાકિણી આદિના ઉપદ્રવો કે ઉપસર્ગો યા તો પ્રેતાદિના વળગાડો પણ તરતજ દૂર થઈ જાય છે. આ ઉપરાંત જેને ત્યાં સંતતિ ન થતી હોય તેને ત્યાં શ્રી નવપદ્મ મહારાજના પ્રભાવિક અધિષ્ઠાયક દેવ શ્રી વિમળેશ્વરની કૃપાથી પાસણું પણ ખંધાય છે.

શ્રીપાલ મહારાજ અને મયણાસુંદરીના વૃતાંતથી આજે કયો જોન અપરિચિત છે ? આ જ શ્રી સિદ્ધચક્રના પસાયથી શ્રીપાલ મહારાજનો કોઠનો રોગ નાશ પામ્યો. એટલું જ નહિ પરંતુ પગલેપગલે ઋદ્ધિસિદ્ધિ સાંપડી અને છેવટે પોતાનું ગયેલું રાજ્ય પણ પાછું મેળવ્યું. તેમને તો શ્રી નવપદ્મનો પ્રભાવ હાજરાહજુર હતો. રમરણુમાત્રથી અધિષ્ઠાયક દેવ હાજર થતો અને વિઘ્નસમૂહનો વિનાશ કરતો. આપણે પણ જો મનો-માલિન્ય દૂર કરીને શ્રદ્ધા તેમજ એકાગ્રતાથી વિધિવિધાનપૂર્વક આરાધન કરીએ તો આપણે પણ ઉચ્ચ કોટિના સુખો પ્રાપ્ત કરી શકીએ, છતાં એટલું ધ્યાનમાં રાખવું કે કોઈપણ પ્રકારની ધર્મક્રિયા આશીર્વાદથી (પોતાને સુખ પ્રાપ્ત થાય, ઋદ્ધિ-સિદ્ધિ મળે એવી ભાવનાથી) ન કરવી; કારણ કે તેમ કરવાથી આપણે ચિંતામણિ રત્ન કોડીના મૂલ્યે વેચી દઇએ છીએ. મંત્ર અગર તંત્ર પોતાનો પ્રભાવ અવશ્ય દર્શાવે છે જ, ભક્તજનને સહાય કરે જ છે પરંતુ આપણે તેવી ભાવનાથી ધર્મકરણી કરવી ઉચિત નથી. આગમશાસ્ત્રો વાંચતા આપણે જાણી શકીએ છીએ કે ઉગ્ર તપસ્વી વિષ્ણુકુમાર, ચક્રવર્તી સનત્કુમાર વિગેરે વિગેરેએ અનેક લઘિષ્ઠો પ્રાપ્ત કરી હતી પરંતુ તેનો ઉપયોગ તેઓએ પોતાની અંગત સુખસાધ્યથી માટ કદાપિ કર્યો જ નથી. આપણે પણ તેવા મહાપુરુષના જ અનુયાયી છીએ અને તેથી તેવા પ્રતાપી પુરુષના પગલે-પગલે ચાલવાનો ચત્ન કરવો એ આપણું આવશ્યક કર્તવ્ય છે.

શ્રી સિદ્ધચક્રના આરાધન અંગે તેનું સમગ્ર વિધિવિધાન કે પ્રતિદિનની કાર્યશૈલી વર્ણવતા ઘણા જ વિસ્તાર થાય તેથી તે અમારા જ તરફથી પ્રકાશિત થયેલ “શ્રીપાલ મહારાજનો સચિત્ર રાસ” નામના પુસ્તકમાંથી જાણી લેવો. શ્રી સિદ્ધચક્રના અધિષ્ઠાયક દેવ શ્રી વિમળેશ્વર ચક્ષુ સદૈવ જાગ્રત અને

લક્ષ્મીનના દુઃખ-હારિદ્ર્ય ચૂર્ણ કરવામાં ઉદ્યમવંત છે. તેમના નામની પણ ખની શકે તો પ્રતિદિન નવકારવાળી ગણવી.

અરિહંતાદિક નવે પદની ૐ હ્રીં પદ સાથે જોડીને નવકારવાળી ગણવાની હોય છે. સિદ્ધચક્રના સમગ્ર માંડલાની કમળ પત્ર સમાન રચના કેવી રીતે કરવી તેની સમજ તેમજ આવશ્યક ક્રિયા અને અનુષ્ઠાન માટે નીચેની પંક્તિઓ ખરાખરા ખ્યાલમાં રાખવી. આ પ્રમાણે સાડાચાર વર્ષ પર્યાન્ત આરાધન કરી, છેવટે યથાશક્તિ તપનું ઉજમણું કરવું.

નવપદમંડલ સ્વરૂપ

અરિહંતાદિક નવ પદે, ૐ હ્રીં પદ સંયુત્ત,
 અવર મંત્રાક્ષર અભિનવા, લહિયે ગુરુ ગમ તત્ત. ૧
 સિદ્ધાદિક પદ ચિહ્નું દિશે, મધ્યે અરિહંત દેવ;
 દરિસણુ નાણુ ચરિત્ત તે, તપ ચિહ્નું ત્રિદિશે સેવ. ૨
 અષ્ટ કમળ દલ ઇર્ણી પરે, યંત્ર સકલ શિરતાજ;
 નિર્મલ તન મને સેવતાં, સારે વાંછિત કાજ. ૩
 આસો શુદ્ધિમાંહે માંડીએ, સાતમથી તપ એહ;
 નવ આંખિલ કરી નિર્મળાં, આરાધો ગુણુ ગેહ. ૪
 વિધિપૂર્વક ધરી ધોતીયાં, જિન પૂજે ત્રણુ વારે;
 પૂજા અષ્ટ પ્રકારની, કીજે થઈ ઉજમાલ. ૫
 નિર્મળ ભૂમિ સંચારીએ, ધરિયે શીલ જગદીશ;
 જપીએ પદ એકેકની, નોકારવાલી વીસ. ૬
 આઠે થોઈએ વાંદીએ, દેવ સદા ત્રણુ વારે;
 પડિક્કમણાં દોય કીજીએ, ગુરુ વેચાવચ્ચ સાર. ૭
 કાયા વશ કરી રાખીએ, વચન વિચારી ખેલ;
 ધ્યાન ધર્મનું ધારીએ, મનસા કીજે અડોલ. ૮
 પંચામૃત કરી એકઠાં, પરિમલ કીજે પ્રવાહ;
 નવમે દિન સિદ્ધચક્રની, કીજે ભક્તિ વિશાળ. ૯

પ્રકરણ સાતમું.

પરચુરણ મંત્રો

(૧) વિદ્યા સાધવાનો મંત્ર

ૐ હ્રૌં ક્લીં ક્ષાં ગ્વાદિતિ ! સરસ્વતિ ! મમ જિહ્વાગ્રે
વાસં કુરુ કુરુ સ્વાહાઃ ॥

આ પ્રમાણે ૨૯ દિવસ સુધી શ્રદ્ધાપૂર્વક પ્રતિદિન એક સો
આડ વાર જાપ જપવાથી ઉત્તમ પ્રકારની વિદ્યા પ્રાપ્ત થાય છે.

(૨) ઇચ્છિત કાર્યસિદ્ધિ મંત્ર

ૐ હ્રૌં ક્લીં ક્ષાં ચન્દ્રપ્રમજિનેન્દ્રાય જ્વાલામાલિન્યૈ નમઃ ॥

આ મંત્ર ૧૦૮ વાર ગણવો. ધીનો દીવો તથા ધૂપ કરવો.
સફેદ વસ્ત્ર પહેરવા. ઉપગરણ ચાંદીના રાખવા. સાચા મોતીની
અથવા સફેદ મુતરની નવકારવાળીથી જાપ કરવો. પ્રભુજી
ને દૂધવડે પખાલ કરી, કેસર તથા બરાસ ધસીને હમેશાં
પૂજા કરવી. પુષ્પ સફેદ ચઢાવવાં. ઉપયુક્ત વિધિપૂર્વક આ
મંત્ર જપવાથી વાંછિતસિદ્ધિ થાય છે.

(૩) શ્રી સરસ્વતીનો જાપ

ૐ હ્રૌં વદ વદ વાગ્વાદિતિ ! મગવતિ ! સરસ્વતિ ! શ્રુત-
દેવિ ! મમ જાદૃશ્યં પુર હર સ્વાહા । શ્રીમગવત્યૈ નમઃ સ્વાહા ।
ઠઃ ઠઃ ઠઃ સ્વાહા ॥

શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેરી હમેશાં વિધિપૂર્વક ત્રણ માસ સુધી
૧૦૧ વખત ઉપર પ્રમાણે જાપ કરવો.

(૪) વિષહર પાર્શ્વનાથનો મહામંત્ર

આ મંત્રના પ્રતિદિન જાપથી સપંતું ચડેલું ઝેર, વિષમ વ્યાધિ, ભૂતપ્રેતાદિકના ઉપસર્ગો તથા અકસ્માત્ આવી પડતી આક્રતો વિના વિલંબે દૂર થઈ જાય છે.

ઐં જિતું ઐં જિતું ઐં જિ ઉપશમ ધરી,
 ઐં હ્રીં પાર્શ્વઅક્ષર જપંતે;
 ભૂત ને પ્રેત જ્યોતિષ વ્યંતરસુરા,
 ઉપશમે વાર એકવીશ ગુણુંતે ॥ ઐં જિતું ॥ ૧ ॥
 દુષ્ટ ગ્રહ રોગ તિમ શોક જરા જંતુ ને,
 તાવ એકાંતરો દિન તપંતે;
 ગર્ભબંધન વારણ સર્પ વીંછી વિષ,
 બાલકાબાલની વ્યાધિહંતે ॥ ઐં જિતું ॥ ૨ ॥
 શાયણિ કાયણિ રોહિણી રાંધણી,
 ફોટિકા મોટિકા દુષ્ટ હંતિ;
 દાઢ ઉંદરતણી કોલ નોલાતણી,
 શ્વાન શિયાળ વિકરાળ દંતી ॥ ઐં જિતું ॥ ૩ ॥
 ધરણુ પદ્માવતી સમરી શોભાવતી,
 વાટ આઘાટ અટવી અટંતે;
 લક્ષ્મી લુહો મળે સુજસ વેળા વળે,
 સચલ આશા ફળે મન હસંતે ॥ ઐં જિતું ॥ ૪ ॥
 અષ્ટ મહાભય હરે કાનપીડા ટળે,
 ઉદરે શળ શીશક ભણુંતે;
 વદતિત્રવર પ્રીતશ્યુ પ્રીતિ વિમળપ્રભો !,
 પાર્શ્વજિનનામ અભિરામ મંતે ॥ ઐં જિતું ॥ ૫ ॥

વિભાગ બીજો

સ્તોત્રસંગ્રહ

આ વિભાગમાં કેટલાક પ્રભાવિક સ્તોત્રોનો સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે. પ્રાચીન કાળમાં આપણા પૂર્વાચાર્યોએ મારી-મરફી તેમજ શાકિણી-ડાકિણીના ઉપદ્રવો દૂર કરવાને માટે મંત્રાક્ષરોથી ગુન્ધિત અનેક સ્તવ-સ્તોત્રોની રચના કરેલ છે. કાળક્રમે તેનો પ્રભાવ ઘટતો ગયો છે છતાં પણ નિમંળ જળ-થી સ્નાન કરી, સ્વચ્છ વસ્ત્ર પરિધાન કરી, શુદ્ધ શ્રદ્ધાયુક્ત તે તે સ્તોત્રોનું સ્મરણ કરવામાં આવે તો તે ફળદાયક નીવડે છે. સ્મરણસમયે ધૃતનો દીપક તથા સુગંધી ધૂપ રાખવો અને બને તેટલા એકાંતસ્થાનમાં મનની સ્થિરતાપૂર્વક સ્તવ-સ્તોત્રોનો પાઠ કરવો. આપણા પરમ ઉપકારી પુરુષોએ પુષ્કળ સ્તોત્રોની રચના કરી છે પરંતુ અમે તો વિશેષ પ્રભાવિક અને પ્રસિદ્ધ સ્તોત્રો જ આ લઘુગ્રંથમાં ઉદ્ધત કરવાનું ઉચિત માન્યું છે. પ્રહશાન્તિ, મંત્રાધિરાજ પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર, સંતિકર સ્તવ, લઘુશાન્તિ સ્તવ, તિજયપદ્મ, નમિઝ્ઝ, બૃહ-ત્શાંતિ સ્તવ, જિનપંચર સ્તોત્ર અને ગૌતમસ્વામી સ્તોત્ર ઇત્યાદિનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

પ્રહશાંતિ

આ સ્તોત્ર ચૌદપૂર્વી, તપગચ્છના છઠ્ઠા પટ્ટધર અને શ્રી સ્થૂલભદ્રના વિદ્યાગુરુ શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામીએ રચેલ છે. શ્રી

ભદ્રબાહુસ્વામી એટલે અજોડ વિદ્વાન. ન્યાય, તર્ક, વ્યાકરણ અને જ્યોતિષશાસ્ત્રાદિમાં તેઓ પૂર્ણ પારંગત હતા.

દક્ષિણ ભારતના પ્રતિષ્ઠાનપુરમાં તેમનો જન્મ થયેલો. તેઓ બ્રાહ્મણ જાતિના હતા. જૈનાચાર્ય શ્રી યશોભદ્રસૂરિના સંસર્ગમાં આવી તેમણે જૈની દીક્ષા સ્વીકારી. તેમને વરાહ-મિહિર નામનો લઘુબાળુ હતો. તે પણ જૈન સાધુ બન્યો હતો. બંને જ્યોતિષવિદ્યામાં વિચક્ષણ બન્યા, પરંતુ બંને વચ્ચે આકાશપાતાળ જેટલું અંતર હતું. શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામી શાંત અને નમ્ર હતા. વરાહમિહિર ઉગ્ર અને અભિમાની હતો. ભાગ્યયોગે વરાહમિહિરથી દીક્ષાનું પાલન ન થયું અને તેણે ચારિત્રનો ત્યાગ કર્યો. તેનું જ્યોતિષ સંબંધી સારું જ્ઞાન જાણી નંદરાજએ તેને રાજસેવામાં નિયુક્ત કર્યો. જ્યોતિષ જ્ઞાન સંબંધી ભદ્રબાહુસ્વામીની ખ્યાતિ ચારે દિશામાં વિસ્તરી ગઈ અને અપ્રતિહત જ્યોતિષાચાર્ય તરીકે તેમની ગણના થવા લાગી. સ્વભાવસુલભ ઈર્ષ્યાથી વિરાહમિહિરને તેમની યશ-પતાકા શદ્યની માફક ખુંચવા લાગી, એટલે ભદ્રબાહુસ્વામીને હેરાન કરવા યોગ્ય સમયની રાહ જોઈ રહ્યો. અભિમાનને વશ થયેલ પ્રાણી બંધુભાવનો પણ પરિત્યાગ કરે છે !

ભાગ્યયોગે બન્યું એવું કે નંદરાજને ત્યાં વૃદ્ધાવસ્થાએ પુત્રજન્મ થયો. વરાહમિહિરે જન્મકુંડળી કરી સો વર્ષનું આયુષ જણાવ્યું. વધામણી માટે સર્વ નગરજનો ભેટ-સોગાદ લઈને હર્ષ પ્રદર્શિત કરી આવ્યા. જૈનમુનિનો આચાર ન હોવાથી શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામી ન ગયા વરાહમિહિરને જોઈતી તક મળી ગઈ. તેણે રાજના કાન ભંભેર્યાં. રાજ ક્રોધાન્વિત થયો અને ભદ્રબાહુસ્વામીને ન આવવાનું કારણ પૂછાવ્યું. ભદ્રબાહુસ્વામી વિચક્ષણ ને વરાહમિહિરની કપટકળાથી પરિચિત હતા. તેમણે આ પ્રસંગની આશા રાખી જ હતી એટલે એનાથી ડરી જાય તેમ નહોતા. તેમણે રાજસેવક સાથે કહેવરાવ્યું કે—

“ વૃથા બે વાર શા માટે આવવું જવું. કારણ કે એ પુત્ર આજથી સાતમે દિવસે બિલાડીદ્વારા મૃત્યુ પામવાનો છે. ત્યારે રાજાને દિલાસો દેવા આવીશ. ”

નંદરાજા આ કથન સાંભળી આશ્ચર્યમુગ્ધ બની ગયો. તેનો હર્ષ વિષાદમાં ફેરવાઈ ગયો. તેના મનમાં સંશય ઉદ્ભવ્યો કે-વરાહમિહિર કહે છે તે સાચું કે ભદ્રબાહુસ્વામીનું કથન સાચું ? પરીક્ષા કરવા માટે તેણે નગરમાંથી દરેક બિલાડીને પકડી-પકડીને સેંકડો ગાઉ દૂર મૂકી આવવા હુકમ બહાર પાડ્યો. શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામી પોતાના જ્યોતિષજ્ઞાન પર મુસ્તાક હતા. બરાબર સાતમે દિવસે ધાવમાતા રાજપુત્રને ધવરાવતી હતી તેવામાં બારણાનો આગળીયો પુત્રના મસ્તક પર પડ્યો અને તે જ સમયે તેનો આત્મા પરલોક પ્રયાણ કરી ગયો. સાતમે દિવસે પુત્ર મરણ પામ્યો તો ખરો પણ ભદ્રબાહુ-સ્વામીના કથન અનુસાર બિલાડી કયાં ? રાજાએ આનું કારણ ગુરુને પૂછાવ્યું ત્યારે તેમણે જણાવ્યું કે ‘આગળીયાના મુખ પર બિલાડીની આકૃતિ ચીતરેલ છે. વળી તેને બિલાડી કહે છે.’ રાજાએ તપાસ કરી તો કથન યથાર્થ જણાયું.

આ પ્રસંગ પછી તો વરાહમિહિર ઝંખવાણો પડી ગયો. રાજ્યમાન મળતું બંધ થયું એટલે તાપસી દીક્ષા સ્વીકારી અને અજ્ઞાન તપ કરવાનું શરૂ કર્યું. મરણ પામીને તે વ્યંતરનિકાયમાં દેવ તરીકે ઉપજ્યો. પૂર્વભવનું વૈર સંભારી તેણે સંઘમાં મરફીના ઉપદ્રવ શરૂ કર્યો. પ્રજા ત્રાસી બિડી. શું કરવું ? તેના વિચારમાં કેટલા ય દિવસો વીતાવ્યા છતાં કારી ન ફાવી. છેવટે શ્રીસંઘે ભદ્રબાહુસ્વામીને વિજ્ઞાપિ કરી એટલે તેમણે શ્રી પાર્શ્વનાથ પર-માત્માનું મંત્રગર્ભિત ‘હ્રસ્વસમ્પદ’ નામનું ચમત્કારિક સ્તોત્ર બનાવી આપ્યું, જેના પઠન-પાઠનથી અને તેના રમરણપૂર્વક મંત્રિત જળથી મરફીનો ઉપદ્રવ શીઘ્ર શમી ગયો.

આવા સમર્થ અને પ્રભાવિક આચાર્યે ગ્રહજ્ઞાંતિ સ્તોત્રની પશુ રચના કરી છે. તેનો પ્રતિદિન શુદ્ધ ભાવપૂર્વક જાપ કરવો. આ સ્તોત્રમાં દરેક ગ્રહોદ્ધાર શાંતિ ઇચ્છવામાં આવી છે.

મંત્રાધિરાજ પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર

પુરુષાદાણી પ્રગટપ્રભાવી શ્રી પાર્શ્વનાથ પરમાત્માના ચમત્કારોથી આજે કોણ અજાણુ છે ? તેમનું આ સ્તોત્ર ચમત્કારિક અને ચિંતામણિ રત્ન સદૃશ ક્ષણદાતા છે. તેના શુદ્ધ પઠન-પાઠનથી નવ પ્રકારના નિધાનો અને અષ્ટ મહા-સિદ્ધિઓ સાંપડે છે.

સંતિકરસ્તવ

શ્રી સોમસુંદરસૂરિના શિષ્ય અને તપાગચ્છના એકાવનમા પદ્મધર શ્રી મુનિસુંદરસૂરિએ આ સ્તવ રચેલ છે. તેઓ સહસ્રાવધાની હતા અને તેમની વિદ્યાવિચક્ષણતા તેમજ શાસ્ત્રાભ્યાસકુશળતાથી રંજિત થઈ દક્ષિણ દેશના વિદ્વાનગણે તેમને ‘કાલી સરસ્વતી’નું માનવંતું બિરુદ આપ્યું હતું. ખંભાતના સૂળા દફરખાને તેમની મુલાકાત લઈ ધર્મચર્ચા કરી તેમજ ધર્મોપદેશ સાંભળી અત્યંત પ્રસન્નતાપૂર્વક “વાદીગોકુળ-ખંડ” જેવા અનુપમ બિરુદની નવાજેશ કરી હતી.

તેઓના સમયમાં મેવાડ દેશમાં દેવકુલપાટકમાં અચાનક મરકીનો ઉપદ્રવ શરૂ થયો. પ્રતિદિન પ્રાણીઓ પુષ્કળ પ્રમાણમાં મૃત્યુ પામવા લાગ્યા. કરુણાભરપૂર સૂરિજીને કળે આ વાત આવતાં તેમનું આર્દ્ર હૃદય હચમચી ઊઠ્યું. તેમણે સૂરિમંત્રનું ચોવીશ વખત આરાધન કર્યું હતું તેમજ છઠ્ઠ-અઠ્ઠમાદિ સતત તપશ્ચર્યાને અંગે તેમને પદ્માવતી આદિ દેવીઓની સહાય પ્રાપ્ત થઈ હતી. તેમણે તરત જ આ આફતકારક વિધ્નના વિનાશાર્થે શ્રી શાંતિનાથ ભગવંતના મહિમાવાણું શ્રી સંતિકરસ્તવ રચી

આપ્તું. તેના પ્રતિદિનના પઠન-પાઠનથી તેમજ તે સ્તોત્ર દ્વારા મંત્રિત જળથી મરકીને ઉપદ્રવ શીઘ્ર નાશ પામ્યો. આ સ્તોત્ર ઉભય સમય બણવાથી શાકિણી, ડાકિણી યા તો ભૂતપ્રેતાદિને ઉપદ્રવ નાશ પામે છે, મનવાંછિત ફળ પ્રાપ્ત થાય છે અને ચિત્ત આનંદમય જ રહે છે.

શ્રી લઘુશાન્તિસ્તવ

આ સ્તોત્રના કર્તા શ્રી પ્રદ્યોતનસૂરિના શિષ્ય અને તપા-ગચ્છના ઝોગણીશમા પદ્મધર શ્રી માનદેવસૂરિ છે. મારવાડમાં આવેલ નાડોલ નગરમાં તેમનો જન્મ થયો હતો. બાલ્યાવસ્થામાં જ શ્રીપ્રદ્યોતનસૂરિ પાસે સંયમ સ્વીકાર્યું હતું. તેમના વિશુદ્ધ પ્રદ્વયર્થપાલનથી જયા, વિજયા, અજિતા અને અપરાજિતા નામની ચાર દેવીઓ તેમની સાનિધ્યમાં રહેતી હતી. એકદા બન્યું એમ કે જ્યારે તેમને આચાર્યપદ આપવાનો મહોત્સવ કરવામાં આવ્યો ત્યારે તેમના પ્રદ્વતેજથી આકર્ષાઈને આવેલ બે દેવીઓને ગુરુમહારાજે શ્રી માનદેવસૂરિના ખભા પર રહેલી નીહાળી. આ દૃશ્ય જોઈ ગુરુનું મન કંઈક ખિન્ન બની ગયું. તેમણે વિચાર્યું કે-દેવીસહાયથી માનદેવને અભિમાન આવી જશે અને તેને અંગે નિરતિચાર ચારિત્ર પાળી શકશે નહિ. હર્ષદાયક પ્રસંગે ગુરુને ગદાનિ અનુભવતાં જોઈ વિચક્ષણ માનદેવ તેનું કારણ કળી ગયા અને ત્યાં ને ત્યાં જ ગુરુના મન-સંતોષાર્થે છમાંથી એક પછુ વિગય ન વાપરવાનો નિયમ કર્યો.

તેમના શાસન દરમિયાન તક્ષશિલામાં (કેઈ સ્થળે શાકં-ભરી નગરી જણાવેલ છે) મહામારીનો વિષમ ઉપદ્રવ થયો. તક્ષશિલાના પ્રબળનો ત્રાસી ઊઠ્યા. પ્રતિદિન એટલા ખર્ચા મૃત્યુ થવા લાગ્યા કે તેને અગ્નિસંસ્કાર કરનાર પછુ પૂરા ન મળે. નગરી આખી દુર્ગંધમય બની ગઈ. આ ઉપદ્રવનો પ્રતિકાર કરી

શકે તેવો કોઈપણ શખસ નજરે ન ચઢવાથી છેવટ શ્રી સંઘ એકત્ર થયો અને સહુની મીંટ નાડોલ નગરમાં આતુર્ભાસ રહેલા શ્રી માનદેવસૂરિ પર મંડાઈ. સંઘે વિનંતિપત્ર સાથે માણસ રવાના કર્યો અને સર્વ વિગત જણાવી. શ્રી માનદેવસૂરિએ તરત જ શ્રી લઘુશાન્તિ સ્તવની રચના કરી આપીને કહ્યું કે—“આ સ્તોત્રદ્વારા મંત્રિત કરેલ જળથી આખી નગરીને પ્રદક્ષિણા દેવી અને દરેક વ્યક્તિએ આ સ્તોત્રનું પ્રતિદિન સ્મરણ કરવું. આમ કરવાથી ઉપદ્રવ શીઘ્ર શાન્ત થઈ જશે, પરંતુ હવે તમારે સર્વેએ જેમ અને તેમ તાત્કાલિક આ નગરીનો ત્યાગ કરી જવો.” તે સ્તોત્રના પ્રભાવથી મરકી શાંત થઈ અને પ્રજાજનોએ તે નગરી તણ દીધી. ખરેખર શુરુકથન સાચું નીવડતું હોય તેમ ત્રણ વર્ષ બાદ તુર્કીઓએ આ પ્રાચીન ને વિશાળ તક્ષશિલા નગરીનો વિનાશ કર્યો.

આ લઘુશાંતિ સ્તવમાં પોતાની સાનિધ્યવાળી ચારે દેવીઓના નામ—શુંથનપૂર્વક શ્રી શાંતિનાથ પરમાત્માની સ્તુતિ તેમજ મંત્રાક્ષરોની સરસ શુંથણી કરવામાં આવી છે. આ ચમત્કારિક સ્તોત્રને દૈવસિક પ્રતિક્રમણમાં દાખલ કરવામાં આવ્યું છે અને દરરોજ પ્રાંતે તે બોલાય છે. આ જ પ્રભાવિક આચાર્યે ‘તિજયપદ્ધત્ત’ નામનું બીજું પ્રભાવપૂર્ણ સ્તોત્ર પણ રચ્યું છે.

નમિઝુળ (મયહર) સ્તવ

આ સ્તોત્રના કર્તા છે શ્રી માનતુંગસૂરિ છે. તેઓ શ્રી લઘુશાંતિ અને તિજયપદ્ધત્તના કર્તા ઉપર્યુક્ત શ્રી માનદેવસૂરિના શિષ્ય અને તપગચ્છના વીશમા પદ્ધર છે.

તેઓએ પહેલાં તો દિગંબર સંપ્રદાયમાં દીક્ષા લીધી હતી. કોઈ સુયોગ્ય પ્રસંગે તેની બહેને તેને પ્રતિબોધી પ્રવેતાંબરાચાર્યનો સમાગમ કરાવ્યો અને તેમની પાસે તેમણે પુનઃ પ્રવેતાંબરી દીક્ષા સ્વીકારી હતી.

તે સમયે બાણ અને મયૂર નામના બ્રાહ્મણ શિવ સંપ્રદાયના સમર્થ પંડિતો હતા. તેઓ બંને વ્યવહારિક સંબંધથી પણ જોડાયા હતા. મયૂર સાસરે થતો હતો અને બાણ તેનો જમાઈ થતો હતો. એકદા બાણે પોતાની પત્નીને ઉપાલંબ આપ્યો એટલે તે રીસાઈને પોતાને પિયર ચાલી ગઈ. બાણ તેને મનાવવા પોતાના સાસરે ગયો. રાત્રે એકાંતસ્થાનમાં તેને મનાવવા ઘણા પ્રયાસો કર્યા છતાં તે પંડિતપુત્રી માની નહીં એટલે તેને રંજિત કરવા “સુન્ન” શબ્દ વાપરીને બાણે એક પ્રયોગ કહ્યો છતાં પણ તે માની નહી. પતિ-પત્ની વચ્ચેનો આ વાર્તાલાપ મયૂર ગુમપણે સાંભળી રહ્યો હતો. પોતાની પુત્રીની અતિ નિષ્કુરતા અને જડતા જોઈ તેને તિરસ્કાર ઉપજ્યો અને સહસા તેનાથી બોલાઈ જવાયું કે-“હે પંડિત ! “સુન્ન” ને બદલે “ચંડી” શબ્દ વાપરો.” પિતાનો અવાજ સાંભળતા બાણપત્ની લજવાઈ ગઈ. પિતાએ પોતાનો પતિ સાથેનો વાર્તાલાપ સાંભળ્યો છે એ જાણવાથી તેણીને ઘણું ખોટું લાગ્યું અને સાથોસાથ પિતા તરીકેની મર્યાદાના ભંગ માટે તેને મયૂર પંડિત પ્રત્યે ઘણા વહુટી એટલે તરત જ “તમે રસલુબ્ધ કોઢી થશો.” એવો શાપ આપી તે પતિગૃહે ચાલી ગઈ.

કોઠ યુક્ત મયૂરને હવે રાજસભામાં જવામાં વિમાસણ થઈ પડી. તેણે આ શાપ નિવારવા સૂર્યદેવની ઉપાસના કરી અને પૂર્વવત દેહકાંતિ પ્રાપ્ત કરી. રાજા આ હકીકત સાંભળી આશ્ચર્ય પામ્યો અને તેને રાજસભામાં બોલાવી તેનું બહુમાન કર્યું. “ગુણી ગુણિષુ મન્સરી” એ ઉક્તિ મુજબ બાણ પંડિતથી આ બહુમાન સહન ન થયું એટલે તેણે પણ રાજાને કહ્યું કે-“એમાં મયૂર પંડિતે કઈ શ્રેષ્ઠતા દર્શાવી છે? દેવસહાયથી સર્વ કંઈ સાધ્ય બની શકે છે. હું મારા બંને હાથ કાપીને ચંડિકાદેવીના મંદિરમાં બઈ છું અને પુનઃ હસ્ત પ્રાપ્ત કરીને જ આપની સભામાં આવીશ.” અને સૌ કોઈના આશ્ચર્ય વચ્ચે બાણે પોતાનું

કથન સિદ્ધ કરી બતાવ્યું. આથી રાજાએ સ્વધર્મની પ્રશંસા કરતાં કહ્યું કે—“બ્રાહ્મણો ખરેખર અદ્વિતીય અને અજેય પડિતો છે. વેદિક ધર્મ પ્રગટ પ્રભાવી અને ચમત્કારપૂર્ણ છે. બીજા દર્શનમાં આવો કેઈ પ્રતાપી પુરુષ જણાતો નથી.” આ સાંભળી સંઘના આગેવાને શ્રી માનતુંગસૂરિની અદ્ભુત શક્તિના રાજા સમક્ષ વખાણ કર્યો. રાજાને તેમની પરીક્ષા કરવાનું મન થયું એટલે તેમને માનપૂર્વક બોલાવી. ચમત્કારની પરીક્ષા માટે પગથી માંડી મસ્તક સુધી અડતાલીશ બેડીઓ પહેરાવી અને એક ચોરડામાં પૂર્યો. શ્રી માનતુંગસૂરિએ તરત જ ભંકેતામર સ્તોત્રની રચના શરૂ કરી અને એક-એક શ્લોકની રચનાથી એક-એક બેડી તૂટવા લાગી. છેવટે અડતાલીશમો શ્લોક બંનાવતાં સર્વ બેડીઓ તૂટી ગઈ અને ચોરડાના તાળા પણ તૂટીને આપમેળે ભૂમિ પર પડ્યા. દ્વાર ઊઘડી ગયા. રાજા આવા ચમત્કારથી રંજિત થયો અને જૈનશાસનની મહત્વતા પણ કબૂલ કરી.

શ્રી માનતુંગસૂરિને પૂર્વકર્મના પ્રાણહયથી ઉન્માદ રોગ થઈ આવ્યો. તેમણે ધરણેંદ્રનું સ્મરણ કરી અનશન કરવા માટે પૂછ્યું. ધરણેંદ્રે કહ્યું કે—“હજી તમારું આયુષ્ય બાકી છે અને તમારા હસ્તે ઘણા શાસનપ્રભાવનાનાં કાર્યો થવાના છે માટે અનશનનો વિચાર ત્યજી દો. આ અઢાર અક્ષરનો મંત્ર આપું છું તેના પ્રભાવથી તમારો વ્યાધિ નાશ પામશે તથા અનેક પ્રકારના રોગો પણ શમી જશે.” બાદ તેમણે ધરણેંદ્રે દર્શાવેલા અઢાર મંત્રાક્ષરો ગુંથીને આ શ્રીનમિઊણુ (ભયહર) સ્તવ બતાવ્યું. આ નમિઊણુની પ્રત્યેક ગાથાઓ ચમત્કારપૂર્ણ છે. તેની વિશિષ્ટતા એટલા માત્રથી જ સાબિત થાય છે કે—આ સ્તોત્રની “રોગજલ જલણવિસહર” એ ગાથા શ્રી વૃહત્ સ્નાત્ર તથા શાંતિસ્નાત્રમાં પણ બોલાય છે. તે જ આ સ્તોત્રની પ્રભાવિકલાની નિશાની છે.

બૃહદ્શાંતિ સ્તવ

આ સ્તવના કર્તાનું નામ સ્પષ્ટ નથી. કેટલાકે એમ કહે છે કે શ્રી નેમિનાથ તીર્થંકરની માતા શિવાદેવી જ્યારે દેવીપણામાં હતા ત્યારે તેમણે આ સ્તોત્રની રચના કરી છે. કેટલાકે આ મતથી જુદા પડી એમ કહે છે કે આ સ્તવની રચના વાદીવેતાલ શ્રી શાંતિસૂરિજીએ કરી છે. કર્તા ગમે તે વ્યક્તિ હોય પરંતુ આ સ્તવમાં વિધવિધ મંત્રાક્ષરો દર્શાવ્યા છે અને લઘુમાં લઘુ પ્રાણીથી પ્રારંભીને સમગ્ર વિશ્વની શાંતિ ઇચ્છવામાં આવી છે.

શ્રી જિનપંચરસ્તોત્ર

આ પણ એક પ્રભાવિક સ્તોત્ર છે. તેમાં પંચપરમેષ્ઠીને નમસ્કાર કરીને ચાલુ ચોવીશીના તીર્થંકરોના નામસ્મરણ-પૂર્વક દેહ-રક્ષણની અભ્યર્થના કરવામાં આવી છે.

શ્રી ગૌતમસ્વામી સ્તોત્ર

પરમ પ્રભાવિક અનેક લખિનિધાન શ્રી ગૌતમસ્વામીનું આ સ્તોત્ર પ્રભાવિક અને ચમત્કારપૂર્ણ છે. ‘ગૌતમસ્વામી’ એટલું નામસ્મરણ પણ લાભકારક છે તો તેમના ગુણગાન-ગભિંત સ્તોત્રપઠનની તો વાત જ શી કરવી? શ્રી ગૌતમસ્વામીના નામસ્મરણનું ફળ બતાવવું તે સુવર્ણને જોયે આપવા જેવું છે. દરેક ગૃહે ગૃહે અને આબાલવૃદ્ધમાં તેમનું નામ પરિચિત થઈ જાયું છે. વ્યાપારીઓ પણ તેમના નામસ્મરણપૂર્વક પોતાનો વ્યવસાય તેમજ માંગલિક કાર્યો કરે છે. મુનિઓ ભિક્ષા માટે જતાં તેમના નામનું સ્મરણ કરે છે. દરેક વ્યક્તિએ આ સ્તોત્રનો પ્રતિદિન પાઠ કરવો તે આવશ્યક અને આત્મકલ્યાણકારક છે.

તેઓ ચરમ તીર્થંકર શ્રી મહાવીરસ્વામીના મુખ્ય ગણધર હતા. તેમણે પોતાની તપશ્ચર્યાદ્વારા અનેક લખિનિઓ પ્રાપ્ત

કરી હતી. સૂર્યઠિરણના અવલંબન માત્રથી તેમણે એક એક યોજનના પગથિયાવાળા અષ્ટાપદ પર્વત પર આરોહણ કર્યું હતું. અનેક પ્રકારની ઉગ્ર તપશ્ચર્યાપૂર્વક અષ્ટાપદના પહેલા, બીજા અને ત્રીજા પગથિયા પર્યન્ત પહોંચેલા પંદરસો ને ત્રણ તાપસોને પ્રતિબોધી, દીક્ષા આપી પોતાની સાથે લઈ જતાં એક લઘુ પાત્રમાં ખીર લાવી, પોતાની અક્ષીણમહાનસી લઘ્વિના પ્રતાપે તે સર્વ મુનિઓને યથેચ્છિત પારણું કરાવ્યું હતું. આવા સમર્થ ને પ્રભાવશાળી મહાપુરુષનું નામસ્મરણ આપણને ક્ષણદાયક થાય તેમાં આશ્ચર્ય પણ શું ?

શ્રો ગ્રહશાંતિસ્તોત્રમ્

જગદ્ગરું નમસ્કૃત્ય, શ્રુત્વા સદ્ગુરુભાષિતમ્ ।
 ગ્રહશાંતિ પ્રવક્ષ્યામિ, લોકાનાં સુખહેતવે ॥ ૧ ॥

જિનેન્દ્રૈઃ સ્વેચ્છા જ્ઞેયાઃ, પૂજનીયા વિધિક્રમાત્ ।
 પુષ્પવિલેપનૈર્ધૂપે-નૈવેદ્યૈસ્તુષ્ટિહેતવે ॥ ૨ ॥

પદ્મપ્રભસ્ય માતંડ-શ્ચન્દ્રશ્ચન્દ્રપ્રભસ્ય ચ ।
 વાસુપૂજ્યસ્ય ભૂમિપુત્રો, બુધોઽપ્યષ્ટજિનેષુ ચ ॥ ૩ ॥

વિમલાનંતઘર્મારાઃ, શાંતિઃ કુંથુર્નમિસ્તથા ।
 વર્ધમાનસ્તથૈતેષાં, પાદપદ્મે બુધં ન્યસેત્ ॥ ૪ ॥

ઋષભાજિતસુપાર્શ્વા-શ્ચાભિનંદનશીતલૌ ।
 સુમતિઃ સંભવસ્વામી, શ્રેયાંસશ્વૈષુ ગીર્ણપતિઃ ॥ ૫ ॥

સુવિધેઃ કથિતઃ શુક્રઃ, સુવ્રતસ્ય શનૈશ્ચરઃ ।
 નૈમિનાથે ભવેદ્રાહુઃ, કેતુઃ શ્રીમહ્લિપાર્શ્વયોઃ ॥ ૬ ॥

જનૉહ્લગ્ને ચ રાશૌ ચ, પીડયન્તિ યદા ગ્રહાઃ ।
 તદા સમ્પૂજયેદ્ ધીમાન્, સ્વેચ્છરૈઃ સહિતાન્ જિનાન્ ॥ ૭ ॥

नवकोष्ठकमालेख्यं, मण्डलं चतुरस्रकम् ।
 ग्रहास्तत्र प्रतिष्ठाप्या, वक्ष्यमाणाः क्रमेण तु ॥ ८ ॥
 मध्ये हि भास्करः स्थाप्यः, पूर्वदक्षिणतः शशी ।
 दक्षिणस्यां धराधनु-बुधः पूर्वोत्तरेण च ॥ ९ ॥
 उत्तरस्यां सुराचार्यः, पूर्वस्थां भृगुनन्दनः ।
 पश्चिमायां शनिः स्थाप्यो, राहुर्दक्षिणपश्चिमे ॥ १० ॥
 पश्चिमोत्तरतः केतु-रिति स्थाप्याः क्रमाद् ग्रहाः ।
 पट्टे स्थालेऽथवाऽग्नेय्यां, ईशान्यां तु सदा बुधैः ॥ ११ ॥
 आदित्यसोममङ्गल-बुधगुरुशुक्राः शनैश्चरो राहुः ।
 केतुप्रमुखाः खेटा, जिनपतिपुरतोऽवतिष्ठन्तु ॥ १२ ॥
 पुष्पगन्धादिभिर्धूपै-नैवेद्यैः फलसंयुतैः ।
 वर्णसदृशदानैश्च, वस्त्रैश्च दक्षिणान्वितैः ॥ १३ ॥
 जिननामकृतोच्चारं, देशनक्षत्रवर्णकैः ।
 पूजिताः संस्तुता भक्त्या, ग्रहाः सन्तु सुखावहाः ॥ १४ ॥
 जिनानामग्रतः स्थित्वा, ग्रहाणां शान्तिहेतवे ।
 नमस्कारशतं भक्त्या, जपेदष्टोत्तरं समम् ॥ १५ ॥
 एवं यथानामकृताभिषेकै-रालेपनैर्धूपनपूजनैश्च ।
 फलैश्च नैवेद्यवरैर्जिनानां, नाम्ना ग्रहेन्द्रा वरदा भवन्तु ॥ १६ ॥
 साधुभ्यो दीयते दानं, महोत्साहो जिनालये ।
 चतुर्विधस्य सङ्घस्य, बहुमानेन पूजनम् ॥ १७ ॥
 भद्रबाहुर्वाचैवं, पञ्चमः श्रुतकेवली ।
 विद्याप्रवादतः पूर्वाद्, ग्रहशान्तिरुदीरिता ॥ १८ ॥

श्री पार्श्वनाथस्य मन्त्राधिराजस्तोत्रम्

- श्रीपार्श्वः पातु वो नित्यं, जिनः परमशङ्करः ।
 नाथः परमशक्तिश्च, शरण्यः सर्वकामदः ॥ १ ॥
 सर्वविघ्नहरः स्वामी, सर्वसिद्धिप्रदायकः ।
 सर्वसत्त्वहितो योगी, श्रीकरः परमार्थदः ॥ २ ॥
 देवदेवः स्वयंसिद्ध—श्रिदानन्दमयः शिवः ।
 परमात्मा परब्रह्म, परमः परमेश्वरः ॥ ३ ॥
 जगन्नाथः सुरज्येष्ठो, भूतेशः पुरुषोत्तमः ।
 सुरेन्द्रो नित्यधर्मश्च, श्रीनिवासः शुभार्णवः ॥ ४ ॥
 सर्वज्ञः सर्वदेवेशः, सर्वदः सर्वगोत्तमः ।
 सर्वात्मा सर्वदर्शी च, सर्वव्यापी जगद्गुरुः ॥ ५ ॥
 तत्त्वमूर्तिः परादित्यः, परब्रह्मप्रकाशकः ।
 परमेन्दुः परप्राणः, परमामृतसिद्धिदः ॥ ६ ॥
 अजः सनातनः शम्भु—रीश्वरश्च सदाशिवः ।
 विश्वेश्वरः प्रमोदात्मा, क्षेत्राधीशः शुभप्रदः ॥ ७ ॥
 साकारश्च निराकारः, सकलो निष्कलोऽव्ययः ।
 निर्ममो निर्विकारश्च, निर्विकल्पो निरामयः ॥ ८ ॥
 अमरश्चाजरोऽनन्त, एकोऽनन्तः शिवात्मकः ।
 अलक्ष्यश्चाऽप्रमेयश्च, ध्यानलक्ष्यो निरञ्जनः ॥ ९ ॥
 ॐकाराकृतिरव्यक्तो, व्यक्तरूपस्त्वधीमयः ।
 ब्रह्मद्वयप्रकाशात्मा, निर्भयः परमाक्षरः ॥ १० ॥
 दिव्यतेजोमयः शान्तः, परामृतमयोऽच्युतः ।
 आद्योऽनाद्यः परेशानः, परमेष्ठी परः पुमान् ॥ ११ ॥

शुद्धस्फटिकसङ्काशः, स्वयम्भूः परमाच्युतः ।
 व्योमाकारस्वरूपश्च, लोकालोकावभासकः ॥ १२ ॥
 ज्ञानात्मा परमानन्दः, प्राणारूढो मनःस्थितिः ।
 मनःसाध्यो मनोध्येयो, मनोदृश्यः परापरः ॥ १३ ॥
 सर्वतीर्थमयो नित्यः, सर्वदेवमयः प्रभुः ।
 भगवान् सर्वतत्त्वेशः, शिवश्रीसौख्यदायकः ॥ १४ ॥
 इतिश्रीपार्श्वनाथस्य, सर्वज्ञस्य जगद्गुरोः ।
 दिव्यमष्टोत्तरं नाम, शतमत्र प्रकीर्तितम् ॥ १५ ॥
 पवित्रं परमं ध्येयं, परमानन्ददायकम् ।
 भुक्तिमुक्तिप्रदं नित्यं, पठते मङ्गलप्रदम् ॥ १६ ॥
 श्रीमत्परमकल्याण-सिद्धिदः श्रेयसेऽस्तु वः ।
 पार्श्वनाथजिनः श्रीमान्, भगवान् परमः शिवः ॥ १७ ॥
 धरणेन्द्रफणच्छत्रालङ्कृतो वः श्रियं प्रभुः ।
 दद्यात् पद्मावतीदेव्या, समधिष्ठितशासनैः ॥ १८ ॥
 ध्यायेत् कमलमध्यस्थं, श्रीपार्श्वजगदीश्वरं ।
 ॐ ह्रीं श्रीः ह्रीः समायुक्तं, केवलज्ञानभास्करम् ॥ १९ ॥
 पद्मावत्याऽन्वितं वामे, धरणेन्द्रेण दक्षिणे ।
 परितोऽष्टदलस्थेन, मन्त्रराजेन संयुतम् ॥ २० ॥
 अष्टपत्रस्थितैः पञ्चनमस्कारैस्तथा त्रिभिः ।
 ज्ञानाद्यैर्वेष्टितं नाथं, धर्मार्थकाममोक्षदम् ॥ २१ ॥
 शतषोडशदलारूढं, विद्यादेवीभिरन्वितम् ।
 चतुर्विंशतिपत्रस्थं, जिनं मातृसमावृतम् ॥ २२ ॥

मायाषेष्टयत्रयाग्रस्थं, क्रौंकारसहितं प्रभुम् ।
 नवग्रहावृतं देवं, दिक्पालैर्दशभिर्वृतम् ॥ २३ ॥
 चतुष्कोणेषु मन्त्राद्य-चतुर्धाजान्वितैर्जिनैः ।
 चतुरष्टदशद्वितिदिधाङ्कसंज्ञकैर्युतम् ॥ २४ ॥
 दिक्षु क्षकारयुक्तेन, विदिक्षु लाङ्कितेन च ।
 चतुरस्रेण वज्राङ्क-क्षितितत्त्वे प्रतिष्ठितम् ॥ २५ ॥
 श्रीपार्श्वनाथमित्येवं, यः समाराधयेज्जिनम् ।
 तं सर्वपापनिमुक्तं, भजते श्रीः शुभप्रदा ॥ २६ ॥
 जिनेशः पूजितो भक्त्या, संस्तुतः प्रस्तुतोऽथवा ।
 ध्यातस्त्वं यैः क्षणं वापि, सिद्धिस्तेषां महोदया ॥ २७ ॥
 श्रीपार्श्वमन्त्रराजान्ते, चिन्तामणिगुणास्पदम् ।
 शान्तिपुष्टिकरं नित्यं, क्षुद्रोपद्रवनाशनम् ॥ २८ ॥
 ऋद्विसिद्धिमहाबुद्धि-धृतिश्रीकान्तिकीर्तिदम् ।
 मृत्युञ्जयं शिवात्मानं, जपनाम्नन्दितो जनः ॥ २९ ॥
 सर्वकल्याणपूर्णः स्याज्जरामृत्युविवर्जितः ।
 अणिमादिमहासिद्धि, लक्षजापेन चाप्नुयात् ॥ ३० ॥
 प्राणायाममनोमन्त्र-योगादमृतमात्मनि ।
 त्वामात्मानं शिवं ध्यात्वा, स्वामिन् ! सिध्यन्ति जंतवः ॥ ३१ ॥
 हर्षदः कामदश्चेति, रिपुघ्नः सर्वसौख्यदः ।
 पातु वः परमानन्द-लक्षणः संस्मृतो जिनः ॥ ३२ ॥
 तत्त्वरूपमिदं स्तोत्रं, सर्वमङ्गलसिद्धिदम् ।
 त्रिसन्ध्यं यः पठेन्नित्यं, नित्यं प्राप्नोति स श्रियम् ॥ ३३ ॥

શ્રીસંતિકરસ્તવ

સંતિકરં સંતિજિણં, જગસરણં જયસિરીઃ દાયારં ।
 સમરામિ ભક્તપાલન-નિર્વાણીગરુડકયસેવં ॥ ૧ ॥
 ૐ સનમો વિષ્ણોસહિ-પત્તાણં સંતિસામિપાયાણં ।
 ધ્વૌં સ્વાહામંતેણં, સર્વાસિવદુરિઅહરણાણં ॥ ૨ ॥
 ૐ સંતિનમુકારો, સ્વેલોસહિમાહ્લદ્વિપત્તાણં ।
 સૌર્હીનમો સર્વો-સહિપત્તાણં ચ દેહ સિરિં ॥ ૩ ॥
 વાણીસિદ્ધઅણસામિણી-સિરિદેવીજક્ષ્તરાયગણિપિડગા ।
 ગહદિસિપાલસુરિંદા, સયા વિ રવસ્વંતુ જિણમત્તે ॥ ૪ ॥
 રક્ષસ્વંતુ મમ રોહિણિં, પદ્મંત્તી વજ્રસિસ્ત્રલા ય સયા ।
 વજ્રકુંસિ ચક્રેસરિ, નરદંત્તા કાંલિ મહાકાલી ॥ ૫ ॥
 ગોરી તહ ગંધારી, મહજાંલા માણંવી અ વહરુંદા ।
 અચ્છુત્તા માણંસિઆ, મહામાણંસિઆઓ દેવીઓ ॥ ૬ ॥
 જક્ષ્વા ગોમુહં મહજક્ષ્વ, તિમુહં જક્ષ્વેમ તુંબરું કુર્સુમો ।
 માંયંગો વિર્જયા જિઅં, 'વંમો મણુંઓ સુર્કુમારો ॥ ૭ ॥
 છમ્મુહં પ્યાંલ કિર્મરે, ગરુંદો ગંધંવ્વ તહ ય જર્વિંલદો ।
 કુંબર વરુંળો મિંડંડી, 'ગોમેહો પાંસે માંયંગો ॥ ૮ ॥
 દેવીઓ ચક્રેસરિ, અર્જિંઆ દુરિઆરિ કાલિ મહાકાલી ।
 અચ્છુઅ સંતોં જાલી, સુતારેયાઽસોઅં સિરિવચ્છાં ॥ ૯ ॥
 ચંદાં વિર્જયંકુસિ, 'પદ્મંદ્વિ નિર્વાણિ અચ્છુઆ ધરણી ।
 વહરુંદ દંત્ત ગંધારિ, અંબે પડમાંવદ્ સિદ્ધો ॥ ૧૦ ॥

इअ तित्थरक्खणरया, अणे वि सुरा सुरी य चउहा वि ।
 वंतरजोष्णीपमुहा, कुणंतु रक्खं सया अम्हं ॥ ११ ॥
 एवं सूदिट्ठिसुरगण—सहिओ संघस्स संतिजिणचंदो ।
 मज्झ वि करेउ रक्खं, मुणिसुंदरस्सरिथुअमहिमा ॥ १२ ॥
 इअ संतिनाहसम्म—दिट्ठि रक्खं सरइ तिकालं जो ।
 सव्वोवद्दवरहिओ, स लहइ सुहसंपयं परमम् ॥ १३ ॥

श्रीलघुशांति स्तव

शांतिं शांतिनिशांतं, शांतं शांताशिवं नमस्कृत्य ।
 स्तोतुः शांतिनिमित्तं, मंत्रपदैः शांतये स्तौमि ॥ १ ॥
 ॐमिति निश्चितवचसे, नमो नमो भगवतेऽर्हते पूजां ।
 शांतिजिनाय जयवते, यशस्विने स्वामिने दमिनाम् ॥ २ ॥
 सकलातिशेषकमहा—संपत्तिसमन्विताय शस्याय ।
 त्रैलोक्यपूजिताय च, नमो नमः शांतिदेवाय ॥ ३ ॥
 सर्वामरसुसमूह—स्वामिकसंपूजिताय न जिताय ।
 भुवनजनपालनोद्यत—तमाय सततं नमस्तरमै ॥ ४ ॥
 सर्वदुरितौघनाशन—कराय सर्वाशिवप्रशमनाय ।
 दुष्टग्रह—भूत—पिशाच—शाकिनीनां प्रमथनाय ॥ ५ ॥
 यस्येति नाममंत्र—प्रधानवाक्योपयोगकृततोषा ।
 विजया कुरुते जनहित—मिति च नुता नमत तं शांतिं ॥ ६ ॥
 भवतु नमस्ते भगवति, विजये सुजये परापरैरजिते ।
 अपराजिते जगत्यां, जयतीति जयावहे भवति ॥ ७ ॥
 सर्वस्यापि च संघस्य, भद्र—कल्याण—मंगलाप्रददे ।
 साधूनां च सदा शिव—सुतुष्टि—पुष्टिप्रदे जीयाः ॥ ८ ॥

मन्त्रानां कृतसिद्धे, निर्घृति-निर्वाणजननि सत्त्वानां ।
 अभयप्रदाननिरते, नमोऽस्तु स्वस्तिप्रदे तुभ्यम् ॥ ९ ॥
 भक्तानां जंतूनां, शुभावहे नित्यमुद्यते देवी ।
 सम्यग्दृष्टीनां धृति-रति-मति-बुद्धिप्रदानाय ॥ १० ॥
 जिनश्चासननिरतानां, शान्तिनतानां च जगति जनतानां ।
 श्रीसंपत्-कीर्ति-यशो-वर्द्धनि जय देवि ! विजयस्व ॥ ११ ॥
 सलिला-नल-विष-विषधर-दुष्टग्रह-राज-रोग-रणभयतः ।
 राक्षस-रिपुगण-मारी-चौरेति-श्वापदादिभ्यः ॥ १२ ॥
 अथ रक्ष रक्ष सुशिवं, कुरु कुरु शान्तिं च कुरु कुरु सदेति ।
 तुष्टि कुरु कुरु पुष्टि, कुरु कुरु स्वस्ति च कुरु कुरु त्वं ॥ १३ ॥
 भगवति गुणवति शिवशान्ति, तुष्टि पुष्टि स्वस्तीह कुरु कुरु जनानां ।
 ॐमिति नमो नमो ह्राँ ह्रीं ह्रूं ह्रः यः क्षः ह्रीं फुट् फुट् स्वाहा ॥ १४ ॥
 एवं यन्मामाक्षर-पुरस्सरं संस्तुता जयादेवी ।
 कुरुते शान्तिं नमतां, नमो नमः शान्तये तस्मै ॥ १५ ॥
 इति पूर्वसूरिदर्शित-मंत्रपदविदर्मितः स्तवः शान्ते ।
 मलिलादि-भयविनाशी, शान्त्यादिकरश्च भक्तिमतां ॥ १६ ॥
 यश्चैनं पठति सदा, शृणोति भावयति वा यथायोगं ।
 स हि शान्तिपदं यायात्, सूरिः श्रीमानदेवश्च ॥ १७ ॥
 उपसर्गाः क्षयं यांति, छिद्यंते विघ्नवल्लयः ।
 मनः प्रसन्नतामेति, पूज्यमाने जिनेश्वरे ॥ १८ ॥
 सर्वमंगलमांगल्यं, सर्वकल्याणकारणं ।
 प्रधानं सर्वधर्माणां, जैनं जयति शासनम् ॥ १९ ॥

श्री तिजयपहुत्तस्मरणम्

तिजयपहुत्तपयासय-अट्टमहापाडिहेरजुत्ताणं ।

समयविखत्तठिआणं, सरेमि चकं जिणंदाण ॥ १ ॥

पणंवीसा य असीआ, पनरसं पण्णंस जिणवरसमूहो ।

नासेउ सयलदुरिअं, भविआणं भत्तिजुत्ताणं ॥ २ ॥

वीसां पणयँला वि य, तीसां पण्णत्तरी जिणवरिदा ।

गहभुअरक्खसाइणि-घोरुवसग्गं पणासतु ॥ ३ ॥

सँत्तरि पणंतीसा वि य, सँट्ठी पंचेवं जिणगणो एसो ।

वाहिजलजलणहरिकरि-चोरारिमहामयं हरउ ॥ ४ ॥

पणपँन्ना य दसेवं य, पण्णँट्ठी तह य चेव चँलीसा ।

रक्खंतु मे सगीरं, देवासुरपणमिआ सिद्धा ॥ ५ ॥

ॐ हरहुंहः सरसंसः, हरहुंहः तह य चेव सरसंसः ।

आलिहियनामगन्मं, चकं किर सव्वओभदं ॥ ६ ॥

ॐ 'रोहिणि पण्णत्ति, वज्जसिखला तह य वज्जअंकुसिआ ।

चक्केसरि नरदत्ता, कालि महार्कालि तह गोरी ॥ ७ ॥

गंधारी महजँला, माणँवि वइरुट्ठु तह य अच्छुत्ता ।

माणंसि महमाणंसिआ, विज्जादेवीओ रक्खंतु ॥ ८ ॥

पंचदसकम्मभूमिसु, उप्पन्नं सत्तरि जिणाण सयं ।

विबहरयणाइवन्नो-वसोहिअं हरउ दुरिआइ ॥ ९ ॥

चउत्तीसअइसयजुआ, अट्टमहापाडिहेरकयसोहा ।

तित्थयरा गयमोहा, झाएअव्वा पयत्तेणं ॥ १० ॥

ॐ वरकणयसंखविट्ठुम-मरगयघणसन्निहं विगयमोहं ।

सत्तरिसयं जिणाणं, सव्वामरपूइअं वंदे ॥ स्वाहा ॥ ११ ॥

ॐ मन्त्रवद्वाणवंतर-जोइसवासी विमानवासी अ ।
 जे के वि दुष्टदेवा, ते सव्वे उवसमंतु मम ॥ स्वाहा ॥ १२ ॥
 चंदणकप्पूरेणं, फलए लिहिऊण खालिअं पीअं ।
 एगंतराइगहयुअ-साइणिमुग्गं पणासेइ ॥ १३ ॥
 इअ सत्तरिसयंजंतं, सम्भं मंतं दुवारि पडिलिहिअं ।
 दुरिआरिविजयवंतं, निब्भंतं निच्चमच्चेइ ॥ १४ ॥

श्री नभिऊणस्मरणम्

नभिऊण पणयसुरगण-चूडामणिकिरणरंजिअं मुणिणो ।
 चलणजुअलं महामय-यणासणं संथयं वुच्छं ॥ १ ॥
 सडियकरचरणनहमुह, निबुडुनासा विवमलायणा ।
 कुट्टमहारोगानल-फुलिगनिद्धुसव्वंगा ॥ २ ॥
 ते तुह चलणाराहण-सलिलंजलिसेववुड्डिउच्छाहा ।
 वणदवदड्डा गिरिपा-यव व्व पत्ता पुणो लच्छि ॥ ३ ॥
 दुव्वायखुभिय जलनिहि, उम्मडक्खंजभीसणाराधे ।
 संमंतभयविसंठुअ-निज्झामयमुक्कवावारे ॥ ४ ॥
 अविदलिअजाणवत्ता, खजेण पार्वति इच्छिअं कूलं ।
 पासजिणचलणजुअलं, निच्चं चिअ जे नमंति नरा ॥ ५ ॥
 खस्सवणुधुववणदव-जालावलिमिलियसयल्लदुमगहणे ।
 उज्जंतमुद्धमयवहु-भीसणरवभीसणम्मि वणे ॥ ६ ॥
 जगगुरुणो कमजुअलं, निव्वाविअसयत्ततिहुअणामोअं ।
 जे संभरंति मणुआ, न कुणइ जलगो मयं तेहि ॥ ७ ॥
 विलसंतमोगभीसण-फुरिआरुणनयणतरलजीहालं ।
 उगगधुअं नवजल्लय-सच्छई भीसणायारं ॥ ८ ॥

ममंति कीडसरिसं, दूरपरिच्छदविसमविसवेगा ।
 तुह नामखरफुडसिद्ध-मंतगुरुआ नरा लोए ॥ ९ ॥
 अडवीसु भिल्ल-तकर-पुलिद-सदलसदभीमासु ।
 भयविहुरबुक्ककायर-उल्लरिअपहिअसत्थासु ॥ १० ॥
 अविलुत्तविहवसारा, तुह नाह ! पणाममत्तवावारा ।
 ववगयविग्घा सिग्घं, पत्ता हियइच्छियं ठाणं ॥ ११ ॥
 पज्जलिआनलनयणं, दूरवियारियमुहं महाकायं ।
 नहकुलिसघायविअलिअ-गइंदकुंमत्थलामोअं ॥ १२ ॥
 पणयससंभमपत्थिव-नहमणिमाणिकपडिअपडिमस्स ।
 तुह वयणपहरणधरा, सीहं कुद्धं पि न गणंति ॥ १३ ॥
 ससिधवलदंतमुसलं, दीहकरुल्लालबुद्धिउच्छाहं ।
 महुपिगनयणजुअलं, ससलिलनवजलहरारावं ॥ १४ ॥
 भीमं महागइंदं, अच्चासन्नं पि ते न वि गणंति ।
 जे तुम्ह चलणजुअलं, मुणिवइ ! तुंगं समल्लीणा ॥ १५ ॥
 समरम्मि तिक्खखग्गा-भिघायपव्विद्धउद्धयकबंधे ।
 कुंतविणिभिन्नकरिकलह-मुक्कसिकारपउरम्मि ॥ १६ ॥
 निज्जियदप्पुधुररिउ-नरिदनिवहा मडा जसं धवलं ।
 पावंति पावपसमिण !, पासजिण ! तुह प्पमावेण ॥ १७ ॥
 रोगजलजलणविसहर-चोरारिमइंदगयरणभयाइं ।
 पासजिणनामसंकि-त्तणेण पसमंति सव्वाइं ॥ १८ ॥
 एवं महाभयहरं, पासजिणंदस्स संथवमुआरं ।
 मत्रियजणाणंदयरं, कल्लाणपरंपरनिहाणं ॥ १९ ॥
 रायभय-जक्ख-रक्खस-कुसुमिण-दुस्सउण-रिक्खपीडासु ।
 संज्ञासु दोसु पंथे, उवसग्गे तह य रयणीसु ॥ २० ॥

जो पढइ जो अ निसुणइ, ताणं कइणो य माणतुंगस्स ।
 पासो पात्रं पसमेउ, सयलभुवणच्चिअच्चलणो ॥ २१ ॥
 उवसगंते कमठा-सुरम्मि झाणाओ जो न संचलिओ ।
 सुर-नर-किन्नरजुवईहि, संथुओ जयउ पासजिणो ॥ २२ ॥
 एअस्स मज्झयारे, अट्टारसअक्खरेहि जो मंतो ।
 जो जाणइ सो झायइ, परमपयत्थं फुडं पासं ॥ २३ ॥
 पासह समरण जो कुणइ, संतुट्ठहियएण ।
 अट्ठत्तरसय वाहिभय, नासइ तस्स द्वेण ॥ २४ ॥

श्रीबृहच्छान्तिस्मरणम् ।

भो भो भव्याः ! शृणुत वचनं प्रस्तुतं सर्वमेतद्, ये
 यात्रायां त्रिभुवनगुरोराहता भक्तिभाजः । तेषां शान्तिर्भवतु
 भवतामर्हदादिप्रभावा-दारोग्य-श्री-धृति-मतिकरी क्लेशविध्वंस-
 हेतुः ॥ १ ॥ भो भो भव्यलोकाः ! इह हि भरतैरावतविदेह-
 सम्भवानां समस्ततीर्थकृतां जन्मन्यासनप्रकम्पानन्तरमवधिना
 त्रिज्ञाय सौधर्माधिपतिः, सुघोषाघण्टाचालनानन्तरं सकलसुरा-
 सुरेन्द्रैः सह समागत्य, सविनयमर्हद्भट्टारकं गृहीत्वा, गत्वा कनका-
 द्विशृङ्गे, विहितजन्माभिषेकः शान्तिमुद्घोषयति, यथा, ततोऽहं
 कृतानुकारमिति कृत्वा 'महाजनो येन गतः स पन्थाः' इति
 भव्यजनैः सह समेत्य, स्नात्रपीठे स्नात्रं विधाय, शान्तिमुद्घो-
 षयामि, तत्पूजा-यात्रा-स्नात्रादिमहोत्सवानन्तरमिति कृत्वा
 कर्णं दत्त्वा निश्चम्यतां निश्चम्यतां स्वाहा ।

ॐ पुण्याहं पुण्याहं प्रीयन्तां प्रीयन्तां भगवन्तोऽर्हन्तः

सर्वज्ञाः सर्वदर्शिनस्त्रिलोकनाथास्त्रिलोकमहितास्त्रिलोकपूज्यास्त्रिलोकेश्वरास्त्रिलोकोद्योतकराः ।

ॐ ऋषभ-अजित-सम्भव-अभिनन्दन-सुमति-पद्मप्रभ-सुपार्श्व-चन्द्रप्रभ-सुविधि-शीतल-श्रेयांस-वासुपूज्य-विमल-अनन्त-धर्म-शान्ति-कुन्धु-अर-मल्लि-मुनिसुव्रत-नमि-नेमि-पार्श्व-वर्धमानान्ता जिनाः शान्ताः शान्तिकरा भवन्तु स्वाहा ।

ॐ मुनयो मुनिप्रवरा रिपुविजय-दुर्भिक्ष-कान्तारेषु दुर्गमार्गेषु रक्षन्तु वो नित्यं स्वाहा ।

ॐ ह्रीं श्रीं धृति-मति-कीर्ति-कान्ति-बुद्धि-लक्ष्मी-मेधा-विद्यासाधनप्रवेशन-निवेशनेषु सुगृहीतनामानो जयन्तु ते जिनेन्द्राः ।

ॐ रोहिणी-प्रज्ञप्ति-वज्रमृङ्खला-वज्राङ्कुशी-अप्रतिचक्रा-पुरुषदत्ता-काली-महार्काली-गौरी-गांधारी-सर्वास्त्रामहाज्वाला-मौनवी-चैरोद्यौ-अच्छुम्भा-मौनसी-महामानसीषोडश विद्यादेव्यो रक्षन्तु वो नित्यं स्वाहा ।

ॐ आचार्योपाध्यायप्रभृतिचातुर्वर्ण्यस्य श्रीश्रमणसङ्घस्य शान्तिर्भवतु तुष्टिर्भवतु पुष्टिर्भवतु ।

ॐ ग्रहाश्चन्द्र-सूर्या-ऽङ्गारक-बुध-बृहस्पति-शुक्र-शनैश्चर-राहु-केतुसहिताः सलोकपालाः सोम-यम-वरुण-कुबेर-वासवऽऽदित्य-स्कन्द-विनायकोपेता ये चाऽन्येऽपि ग्राम-नगर-क्षेत्रदेवतादयस्ते सर्वे प्रीयन्तां प्रीयन्तां, अक्षीणकोष-कोष्ठागारा नरपतयश्च भवन्तु स्वाहा ।

ॐ पुत्र-मित्र-भ्रातृ-कलत्र-सुहृत्-स्वजन-सम्बन्धि-बन्धु-वर्गसहिता नित्यं चाऽऽमोदप्रमोदकारिणः, अस्मिन् भूमण्डलाय-

तननिवासिसाधु-साध्वी-श्रावक-श्राविकाणां रोगोपसर्ग-व्याधि-
दुःख-दुर्मिक्ष-दौर्मनस्योपशमनाय शान्तिर्भवतु ।

ॐ तुष्टि-पुष्टि-श्रद्धि-वृद्धि-माङ्गल्योत्सवाः सदा प्रादु-
र्भूतानि पापानि शाम्यन्तु दुरितानि शत्रवः पराङ्मुखा भवन्तु
स्वाहा ।

श्रीमते शान्तिनाथाय, नमः शान्तिविधायिने ।

त्रैलोक्यस्याऽमराधीश-मुकुटाभ्यर्चिताङ्घ्रये ॥ १ ॥

शान्तिः शान्तिकरः श्रीमान्, शान्तिं दिशतु मे गुरुः ।

शान्तिरेव सदा तेषां, येषां शान्तिर्गृहे गृहे ॥ २ ॥

उन्मृष्टरिष्ट-दुष्टग्रहगति-दुःस्वप्न-दुर्निमित्तादि ।

सम्पादितहितसम्प-न्नामग्रहणं जयति शान्तेः ॥ ३ ॥

श्रीसङ्कजगज्जनपद-राजाधिप-राजसन्निवेशानाम् ।

गोष्ठिक-पुरमुख्याणां, व्याहरणैर्व्याहरेच्छान्तिम् ॥ ४ ॥

श्रीभ्रमणसङ्घस्य शान्तिर्भवतु, श्रीपौरजनस्य शान्तिर्भवतु,
श्रीजनपदानां शान्तिर्भवतु, श्रीराजाधिपानां शान्तिर्भवतु, श्री-
राजसन्निवेशानां शान्तिर्भवतु, श्रीगोष्ठिकानां शान्तिर्भवतु, श्री-
पौरमुख्याणां शान्तिर्भवतु, श्रीब्रह्मलोकस्य शान्तिर्भवतु, ॐ
स्वाहा ॐ स्वाहा ॐ श्रीपार्श्वनाथाय स्वाहा ।

एषा शान्तिः प्रतिष्ठा-यात्रा-स्नात्राद्यवसानेषु शान्तिकलशं
गृहीत्वा कुङ्कुम-चन्दन-कर्पूरा-ऽगरुधूप-वास-कुसुमाञ्जलिसमेतः
स्नात्रचतुष्पिकायां श्रीसङ्घसमेतः शुचिशुचिवपुः पुष्प-वस्त्र-
चन्दना-ऽऽमरणात्कृतः पुष्पमालां कण्ठे कृत्वा शान्तिमुद्घोष-
यित्वा शान्तिपानीयं मस्तके दातव्यमिति ।

नृत्यन्ति नित्यं मणिपुष्पवर्ष, सृजन्ति गायन्ति च मङ्गलानि ।
 स्तोत्राणि गोत्राणि पठन्ति मन्त्रान्, कल्याणभाजो हि जिनाभिषेके॥
 शिवमस्तु सर्वजगतः, परहितनिरता भवन्तु भूतगणाः ।
 दोषाः प्रयान्तु नाशं, सर्वत्र सुखी भवतु लोकः ॥ २ ॥
 अहं तित्थयरमाया, सिवादेवी तुम्ह नयरनिवासिनी ।
 अम्ह सिवं तुम्ह सिवं, असिवोवसमं सिवं भवतु ॥ ३ ॥ स्वाहा
 उपसर्गाः क्षयं यान्ति, छिद्यन्ते विघ्नवल्लयः ।
 मनः प्रसन्नतामेति, पूज्यमाने जिनेश्वरे ॥ ४ ॥
 सर्वमङ्गलमाङ्गल्यं, सर्वकल्याणकारणम् ।
 प्रधानं सर्वधर्माणां, जैनं जयति शासनम् ॥ ५ ॥

श्रीजिनपञ्जरस्तोत्रम् ॥

ॐ ह्रीं श्रीं अहं श्रीपरमात्मने नमः । ॐ ऐं नमः श्रीगु-
 रूपदाम्बुजेभ्यो नमः । ॐ ह्रीं श्रीं अहं अर्हद्भ्यो नमो नमः ।
 ॐ ह्रीं श्रीं अहं सिद्धेभ्यो नमो नमः । ॐ ह्रीं श्रीं अहं आचार्ये-
 भ्यो नमो नमः । ॐ ह्रीं श्रीं अहं उपाध्यायेभ्यो नमो नमः ॥
 ॐ ह्रीं श्रीं अहं गौतमस्वामीप्रमुखसर्वसाधुभ्यो नमो नमः ॥ १ ॥
 एषः पञ्चनमस्कारः, सर्वपापक्षयङ्करः ।
 मङ्गलानां च सर्वेषां, प्रथमं भवति मङ्गलम् ॥ २ ॥
 ॐ ह्रीं श्रीं जये विजये, अहं परमात्मने नमः ।
 कमलप्रभसूरीन्द्रो, भाषते जिनपञ्जरम् ॥ ३ ॥
 एकभक्तोपवासेन, त्रिकालं यः पठेदिदम् ।
 मनोऽभिलषितं सर्वं, फलं स लभते ध्रुवम् ॥ ४ ॥

भृशय्या—ब्रह्मचर्येण, क्रोधलोमविवर्जितः ।

देवताग्रे पवित्रात्मा, षण्मासैर्लभते फलम् ॥ ५ ॥

अर्हन्तं स्थापयेन्मूर्ध्नि, सिद्धं चक्षुर्ललाटके ।

आचार्य श्रोत्रयोर्मध्ये, उपाध्यायं तु नासिके ॥ ६ ॥

साधुवृन्दं मुखस्याऽग्रे, मनःशुद्धिं विधाय च ।

सूर्य-चन्द्रनिरोधेन, सुधीः सर्वार्थसिद्धये ॥ ७ ॥

दक्षिणे मदनद्वेषी, वामपार्श्वे स्थितो जिनः ।

अङ्गमन्धिषु सर्वज्ञः, परमेष्ठी शिवङ्करः ॥ ८ ॥

पूर्वांशां च जिनो रक्षेदाग्नेर्यो विजितेन्द्रियः ।

दक्षिणांशां परं ब्रह्म, नैऋतीं च त्रिकालवित् ॥ ९ ॥

पश्चिमांशां जगन्नाथो, वायव्यां परमेश्वरः ।

उत्तरां तीर्थकृतं सर्वाभीशानेऽपि निरञ्जनः ॥ १० ॥

पातालं भगवानर्हन्नाकाशं पुरुषोत्तमः ।

रोहिणीप्रमुखा देव्यो, रक्षन्तु सकलं कुलम् ॥ ११ ॥

ऋषभो मस्तकं रक्षेदजितोऽपि विलोचने ।

सम्भवः कर्णयुगलेऽभिनन्दनस्तु नासिके ॥ १२ ॥

ओष्ठौ श्रीसुमती रक्षेद्, दन्तान् पद्मप्रभो विशुः ।

जिह्वां सुपार्श्वदेवोऽयं, तालु चन्द्रप्रभाभिधः ॥ १३ ॥

कण्ठं श्रीसुविधी रक्षेद्, हृदयं जिनशीतलः ।

श्रेयांसो बाहुयुगलं, वासुपूज्यः करद्वयम् ॥ १४ ॥

अङ्गुलीर्विमलो रक्षेदनन्तोऽसौ नखानपि ।

श्रीघर्मोऽप्युदरास्थीनि, श्रीशान्तिर्नाभिमण्डलम् ॥ १५ ॥

श्रीकुन्धुर्गुह्यकं रक्षेदरो लोमकटीतटम् ।

मल्लिरुपृष्ठमंशं, पिण्डकां मुनिसुव्रतः ॥ १६ ॥

पादाङ्गुलीर्नमी रक्षेच्छीनेमिश्वरणद्वयम् ।

श्रीपार्श्वनाथः सर्वाङ्गं, वर्धमानश्चिदात्मकम् ॥ १७ ॥

पृथिवीजलतेजस्कवाय्वाकाशमयं जगत् ।

रक्षेदशेषपापेभ्यो, वीतरागो निरञ्जनः ॥ १८ ॥

राजद्वारे श्मशाने च, सङ्ग्रामे शत्रुसङ्कटे ।

व्याघ्र-चौराग्नि-सर्पादि-भूत-प्रेतभयाश्रिते ॥ १९ ॥

अकाले मरणे प्राप्ते, दारिद्र्यापत्समाश्रिते ।

अपुत्रत्वे महादुःखे, मूर्खत्वे रोगपीडिते ॥ २० ॥

डाकिनी-शाकिनीग्रस्ते, महाग्रहगणार्दिते ।

नद्युत्तारेऽध्ववैषम्ये, व्यसने चाऽऽपदि स्मरेत् ॥ २१ ॥

प्रातरेव समुत्थाय, यः स्मरेज्जिनपञ्जरम् ।

तस्य किञ्चिद् भयं नास्ति, लभते सुखसम्पदः ॥ २२ ॥

जिनपञ्जरनामेदं, यः स्मरेदनुवासरम् ।

कमलप्रभसूरीन्द्रश्रियं स लभते नरः ॥ २३ ॥

प्रातः समुत्थाय पठेत् कृतज्ञो, यः स्तोत्रमेतज्जिनपञ्जरस्य ।

आमादयेत् सः कमलप्रभाख्यो, लक्ष्मीं मनोवाञ्छितपूरणाय ॥ २४ ॥

श्रीरुद्रपत्नीयवरेण्यगच्छे, देवप्रभाचार्यपदाब्जहंसः ।

वादीन्द्रचूडामणिरेश जैनो, जीयादसौ श्रीकमलप्रभाख्यः ॥ २५ ॥

श्रीगौतमस्वाम्यष्टकम्

श्रीइन्द्रभक्तिं वसुभक्तिपुत्रं, पृथ्वीभवं गौतमगोत्ररत्नम् ।

स्तुवन्ति देवासुरमानवेन्द्राः, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥ १ ॥

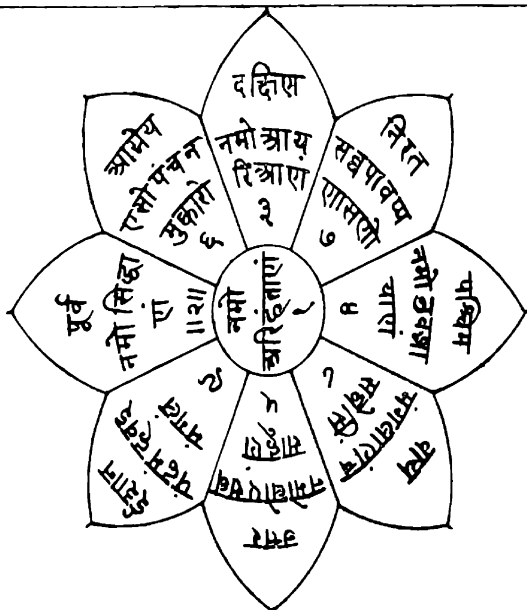
श्रीवर्धमानात् त्रिपदीमवाप्य, मुहूर्तमात्रेण कृतानि येन ।

अङ्गानि पूर्वाणि चतुर्दशाऽपि, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥ २ ॥

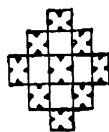
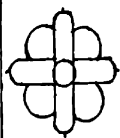

अनंतलक्ष्मिनिधान श्री गौतमस्वामी

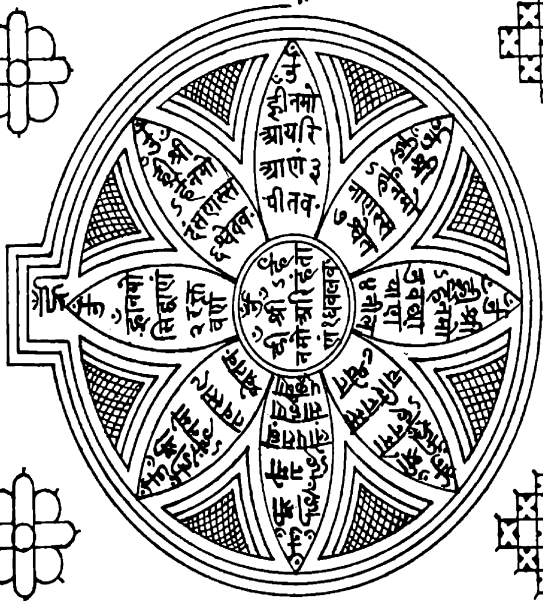
નવકારનું આઠ પાસડીનું કમલ

ૐ

નવપદ મંમલ

અધિત્ય ફલદાતા શ્રી નવપદ મંડલ

श्रीवीरनाथेन पुरा प्रणीतं, मन्त्रं महानन्दसुखाय यस्य ।
 ध्यायन्त्यभी सूरिवराः समग्राः, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ।३।
 यस्याभिधानं मुनयोऽपि सर्वे, गृह्णन्ति भिक्षाभ्रमणस्य काले ।
 मिष्टान्नपानाम्बरपूर्णकामाः, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥४॥
 अष्टापदादौ गगने स्वशक्त्या, ययौ जिनानां पदवन्दनाय ।
 निशम्य तीर्थातिशयं सुरेभ्यः, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ।५।
 त्रिपञ्चसङ्ख्याशततापसानां, तपःकृशानामपुनर्भवाय ।
 अक्षीणलब्ध्या परमान्नदाता, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ।६।
 सदक्षिणं भोजनमेव देयं, साधर्मिकं सङ्घसपर्ययेति ।
 कैवल्यवस्त्रं प्रददौ मुनीनां, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ।७।
 शिवं गते मर्तरि वीरनाथे, युगप्रधानत्वमिहैव मत्वा ।
 पट्टाभिषेको विदधे सुरेन्द्रैः, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ।८।
 श्रीगौतमस्याष्टकमादरेण, प्रबोधकाले मुनि पुङ्गवा ये ।
 पठन्ति ते स्वरिपदं च देवानन्दं लभन्ते नितरां क्रमेण ॥ ९ ॥

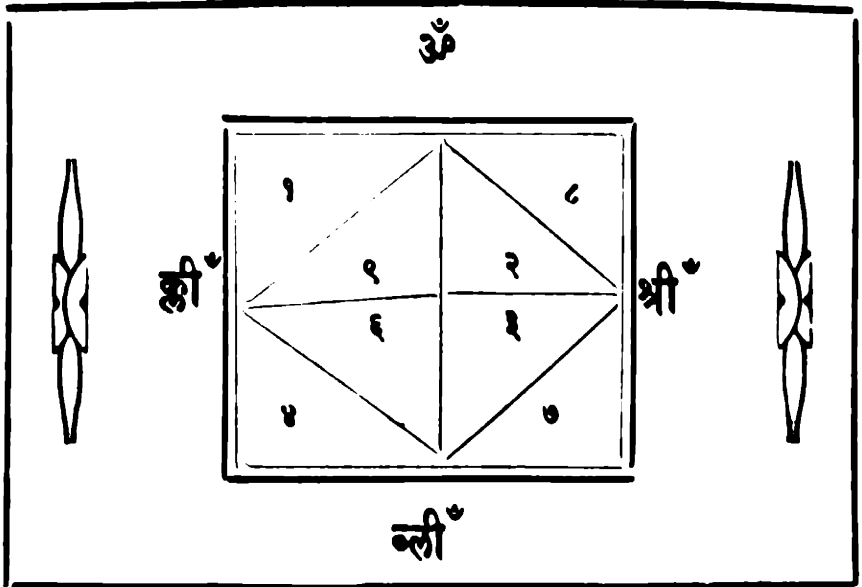
श्रीमन्त्राधिराजगर्भितश्रीगौतमस्वामीस्तवनम्
 नमोऽस्तु श्रीहीधृतिकीर्तिबुद्धिलक्ष्मीविलासैकनिकेतनाय ।
 श्रीवीरपट्टाम्बरमास्कराय लोकोत्तमाय प्रभुगौतमाय ॥ १ ॥
 ॐकारमक्षीणमहानसानां श्रीमन्तमुज्जृम्भतपःप्रभावैः ।
 ह्रीमन्तमात्मानुगवन्दनेनाऽर्हन्तं नमस्यामि तमिन्द्रभूतिम् ॥ २ ॥
 उम्भिद्रसौवर्णसहस्रपत्रगर्भस्थसिंहासनसंनिषण्णम् ।
 दिव्यातपत्रं परिवीज्यमानं सच्चाभरैश्चाऽमरराजसेव्यम् ॥ ३ ॥
 कल्पद्रुचिन्तामणिकामधेनुसमाननामानममानशक्तिम् ।
 अनेकलोकोत्तरलब्धिसिद्धं श्रीगौतमं धन्यतमाः स्मरन्ति ॥४॥

एकैव षड्दर्शनदृक्कनीनिका पुराणवेदागमजन्मभूमिका ।
 आनन्दचिद्ब्रह्ममयी सरस्वती सदेन्द्रभूतेश्वरणोपसेविनी ॥ ५ ॥
 सदा चतुष्पष्टिसुरेन्द्रमानसव्यामोहिनी पद्महृदाधिवासिनी ।
 सर्वाङ्गशृङ्गारतरङ्गितद्युतिः श्रीगौतमं श्रीरपि वन्दते त्रिधा ॥ ६ ॥
 जयाजयन्तीविजयापराजितानन्दासुभद्राप्रमुखः सुरीजनः ।
 प्रतिक्षणोज्जागरभूरिविभ्रमः श्रीगौतमं गायति गाढगौरवः ॥ ७ ॥
 मानुषोत्तरगिरेः शिरःस्थिता दोःसहस्रसुमंगा महाप्रभा ।
 गीतगीतमगुणा त्रिविष्टपस्वामिनी शिवशतं दधातु मे ॥ ८ ॥
 यक्षषोडशसहस्रनायको दिव्यविंशतिभुजो महाबलः ।
 द्वादशाङ्गसमयाधिदेवता गौतमस्मृतिजुषां शिवङ्करः ॥ ९ ॥
 ईशाननाथेन समं शतक्रतुः सनत्कुमाराधिपतिः सुरान्वितः ।
 श्रीब्रह्मलोकाधिपतिश्च सेवते स गौतमं मन्त्रवरं पदे पदे ॥ १० ॥
 अष्टनागकुलनायको मणिप्रोल्लसत्फणसहस्रभासुरः ।
 गौतमाय धरणः कृताञ्जलिर्मन्त्रराजसहिताय वन्दते ॥ ११ ॥
 रोहिणीप्रभृतयः सुराङ्गना वासवा अपि परे सदाश्रवाः ।
 गौतमं मनसि यक्षयक्षिणीश्रेणयोऽपि दधती मुनीश्वरम् ॥ १२ ॥
 सज्जलान्नधनभोगधृतीनां लब्धिरदभुततमेहभवे स्यात् ।
 गौतमस्मरणतः परलोके भूर्भुवःस्वरपवर्गसुखानि ॥ १३ ॥
 आँकौँ श्रीं ह्रीं मन्त्रतो ध्यानकाले पार्श्वे कृत्वा प्राञ्जलिः सर्वदेवान् ।
 कायोत्सर्गेर्धूपकर्पूरवासैः पूजां कुर्यात् सर्वदा ब्रह्मचारी ॥ १४ ॥
 जितेन्द्रियः स्वल्पजलामिषेकवान् शुद्धाम्बरो गुप्तिममित्यलङ्कृतः ।
 श्रीइन्द्रभूतेरुपवैणवं गुणान् स्मरन्नरः स्याच्छ्रुतसिन्धुपारगः ॥ १५ ॥
 तं श्रयन्ति पुरुषार्थसिद्धयो भूष्यते विशदसाहसेन सः ।
 गौतमः प्रणयिभुक्तिमुक्तिदो यस्य भाविविभवस्य नाथते ॥ १६ ॥

વીસા ચંત્ર.

આ ચંત્ર વ્યાપારીઓને માટે ઘણો જ ઉપયોગી પૂરવાર થયો છે. સાથોસાથ આત્મકલ્યાણ સાધવામાં પણ તે સાધન-ભૂત છે. આ ચંત્રનો ઉપયોગ ગુરુગમપૂર્વક કરવો. જે શુદ્ધ નિષ્ઠા અને એકલક્ષપૂર્વક તેનો જાપ કરવામાં આવે તો ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ-એ ચારે પુરુષાર્થને સાધવા માટે શક્તિમાન થવાય છે.

ચંત્રની રચના નીચે પ્રમાણે છે-

❖વિવિધ મંત્રો

લક્ષ્મી પ્રાપ્ત કરવાના મંત્રો

(૧) ॐ શ્રીપાર્શ્વચિન્તામણિ અપ્રતિચક્રાય હ્રૌં સ્ત્રીં હ્રૌં કિલૈં પં પં
સૌ મમ ક્વદ્ધિસમૃદ્ધિં કુરુ કુરુ સ્વાહા ॥

આ મંત્ર શુદ્ધ થઈ, બીજ સહિત દિવસમાં એક સો આઠ
વાર જપવાથી મહા કલ્યાણ અને દ્રવ્યપ્રાપ્તિ થાય છે.

(૨) ॐ હ્રીં શ્રીં કલ્લીં ધરણેદ્રપદ્માવતીસહિતાય અતુલબલ-
ધૌર્યપરાક્રમાય સર્વવ્યાધિવિનાશાય સર્વપાપક્ષયંકરાય સર્વ-
કિંસંઘચૂરણાય સર્વદુષ્ટકષ્ટનિવારણાય ॐ હ્રીં શ્રીં ગોડીપાર્શ્વ-
નાથાય મમ હચ્છા પૂરો ૨ ક્વદ્ધિવૃદ્ધિં કુરુ કુરુ સ્વાહા ।

(૩) ॐ નમો ગોયમસ્સ અત્તીણમહાણસ્સ લક્કિસંપન્નસ્સ મમ
ગેહે તુષિં પુષિં ક્વદ્ધિં વૃદ્ધિં કુરુ કુરુ સ્વાહા ।

જે ઠાઈ પ્રતિદિન આ મંત્રનો એક સો આઠ વાર જપ
કરે તેને શ્રેષ્ઠ સામ્રાજ્યલક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય.

મનસિદ્ધિ મંત્ર

ॐ નમો અરિહંતાણં ॐ નમો ભગવર્ષય ચંદાણ મહાવિજ્ઞાણ
સઠાણ ગરે ૨ હલ્લુ ૨ ચલ્લુ ૨ મયૂરવાહનોણ નમઃ ઠઃ ઠઃ ઠઃ
સ્વાહા ।

* આ પ્રકરણના બધા મંત્રો ભાવનઅરનિવાસી શેઠ મુલાખચંદ
આણંદજીના સંગ્રહમાંથી મળી આવ્યા છે. તે આ પુસ્તકમાં પ્રકાશિત
કરવા આપવા માટે અમે તેમના ઋણી છીએ.

કે ઈપણ ગામ-નગરાદિકમાં પ્રવેશ કરતાં પહેલાં નગરની નજીકના શ્રેષ્ઠ વૃક્ષ નીચે બેસી, આ મંત્ર બોલી પ્રવેશ કરવાથી મનકામના ફળિભૂત થાય છે.

શ્રી ચોવીશ તીર્થ કરનો યંત્ર

૨૨	૩	૯	૧૫	૧૬	
	૨૨	૩	૯	૧૫	૧૬
	૧૪	૨૦	૨૧	૨	૮
	૧	૭	૧૩	૧૯	૨૫
	૧૮	૨૪	૫	૬	૧૨
	૧૦	૧૧	૧૭	૨૩	૪

આ યંત્રને તાંબા અગર તો રૂપાના પતરા પર ક્રેતરાવીને પૂજાની વિધિ પ્રમાણે પ્રતિદિન પ્રભાતે ચંદનાદિથી તેની પૂજા કરી, પુષ્પ ચઢાવી જોકાગ્રતાપૂર્વક ધ્યાન ધરવાથી દરેક પ્રકારના વિધ્નો-સંકટો વિનાશ પામે છે અને ડેહ તદ્દન નિરોગી બને છે. આ યંત્રની સાધનાથી અકુશની તપશ્ચર્યા કરવી.

અત્યંત ઠંડક આપનાર

તપસી આરામ બામ વાપરો તેમજ

દેવમંદિરોમાં અને પૂજામાં વપરાતી દરેક જાતની સર્વોત્તમ
પવિત્ર વસ્તુઓ ક્યાંથી ખરીદ કરશો ?

નોંધી લ્યો—જૂના અને જાણીતા જૈન વ્યાપારી

શા. શાંતિલાલ ઓધવજીની કું.

૩૧૭, જુમા મસ્જિદ, મુંબઈ નં. ૨.

કેસર	કસ્તૂરી	અંબર	ખરાસ કપૂર	ધૂપ
ગૌચંદન	અખૂટ શક્તિ આપનાર	સોના ચાંદી-		
શિલાજીત	કસ્તૂરી અંબર મિશ્રિત	ના વરખ		
ખાપરીયું	શાન્તિ ટૉનિક પીલ્સ	બાદલુ		
મોટી હરડે	દમ, ખાંસી	કટોરી		
અગર	નખળાઇ,	અગરબત્તી		
અત્તર	અપચો,	સુખડ		
સુખડનું તેલ	હિસ્દીરિયા	વાસકેપ		
	તપસ્વીઓને માટે તથા મગજની	વિગેરે જાત-		
	ઠંડક માટે વાપરેા:—	નું કરીયાણું		
	તપસી આરામ બામ	મળશે.		

ધી નેપચુન ઍસ્યુરન્સ

કંપની લી.

(સ્થાપના ૧૯૩૦)

કુલ લાભેલું બિઝનેસ.....	રૂ. ૩,૦૦૦,૦૦૦,૦
લાઈફ ફંડ	રૂ. ૧૬,૦૦૦,૦૦
ચુકવેલા દાવા	રૂ. ૮,૦૦૦,૦૦
વાર્ષિક આવક	રૂ. ૭,૦૦૦,૦૦

વાર્ષિક પ્રેસીડન્ટ

શેઠ માણેકલાલ ચુનિલાલ જે. પી.

જૈનો
ની
લોકપ્રિય
વિભા
કંપની

નેપચુન ઍસ્યુરન્સ કંપની લી.
નેપચુન બિલ્ડીંગ, હાર્નબી રોડ, કોટ, મુંબઈ.

ધી

યુનિયન પ્રોવીડન્ટ સોસાયટી લી.

રૂપિયા પાંચસો અને તેનાથી
નાની રકમની પોલીસી
ધરતુ કરતી લોકપ્રિય
સોસાયટી.

પ્રમુખ.
સર ગોવિંદરાવ બી. પ્રધાન
મુંબઈ સરકારનાં માણ
—નાણામંત્રી—

યુનિયન પ્રોવીડન્ટ સોસાયટી લી.

નેપચુન બિલ્ડીંગ, હાર્નબી રોડ, કોટ, મુંબઈ.

—તમે મુલાકાત લીધી ?—

હાદર નાયગામ હિન્દમાતા સિનેમાની બાજુની
મલીમાં આવેલ કાપડની પાચોનીયર સોપ

આ દુકાનેથી દરેક વર્ગને પોષાણ થાય તેવું મીલનું
કાપડ, જેમાં કટપીસનો પણ સમાવેશ થાય છે તે, મીલોના
જ ભાવે છુટક પણ મળે છે. એટલે ખરીદનારાઓ માટે
જોઈતા કાપડની દરેક જાતની સગવડતા હોવાથી અને ઠરાવેલ
ભાવે જ કાપડ મળતું હોવાથી ઘણી પછુ સારી રહે છે.
પરેલના લતાના ખરીદનારાઓની સગવડતા ખાતર આ જ
દુકાનની એક બીજી શાખા પરેલ પોચબાવડી દ્રામ જ'કશન
પાસે કાવારાણા બીલ્ડીંગમાં રાખવામાં આવેલ છે.

આ બન્ને દુકાનોનો લાભ લેવા અમારી જીન બાઈઓને
ખાસ બલામણુ છે, કારણુ આ દુકાન માલીક બાઈશ્રી લખ-
મશીબાઈ ધર્માત્મા, સાહિત્યપ્રેમી અને પ્રમાણિક વેપારી છે.

જરૂર આપની હાયરીમાં નીચેનું સરનામું નોંધી લેશો.

શેઠ લખમશી પાલણુની કું

રીટેલ કલોથ શોપ

હાદર નાયગામ હિન્દમાતા સિનેમા પાસે

અને

શાખા : પોચબાવડી-પરેલ

